

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**Halk Kültüründe Örnek Bir Entegrasyon:
Mohti Lazlar Üzerine Derleme İnceleme**

Yüksek Lisans Tezi

Sümeyye Kübra Uzun

Haziran 2025

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**Halk Kültüründe Örnek Bir Entegrasyon:
Mohti Lazlar Üzerine Derleme-İnceleme**

Yüksek Lisans Tezi

Sümeyye Kübra Uzun

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Neşe Işık Kadıoğlu

Haziran 2025

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Sümeyye Kübra Uzun tarafından hazırlanan "Halk kültüründe örnek bir entegrasyon: Mohti Lazlar üzerine derleme-inceleme" başlıklı bu yüksek lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Neşe Işık Kadioğlu
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Neslihan Öksüz Karakuş
Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gizem Uluscu
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 23/ 06 / 2025

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin APA yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun APA kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Neşe Işık Kadioğlu

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Sümeyye Kübra Uzun

ÖZET

Halk Kültüründe Örnek Bir Entegrasyon:

Mohti Lazlar Üzerine Derleme-İnceleme

Uzun, Sümeyye Kübra

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr.Üyesi Neşe Işık Kadioğlu

Haziran 2025

Kafkasya, tarih boyunca etnik, dinî, siyasî hadiseler sebebiyle dinamizmini koruyan bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple bölge pek çok etnik grubun uğrak ya da durak yeri olmuştur. 93 Harbi, Kafkasya halklarından Lazların Batum'da yaşayan kısmını göçe mecbur etmiştir. Yalova ili de tarihî dokusu ve coğrafi konumu sebebiyle göç alanlarından biri olarak tercih edilmiştir. Topraklarını, tarihlerini, soydaşlarını, dillerini geride bırakan Mohti Lazlar göçün demografik, ekonomik, siyasal, psikolojik, çevresel, hukukî, sosyal ve kültürel etkilerine maruz kalmıştır. Zulümden kaçıp Türk-İslam coğrafyası olan Osmanlı Devleti'ne sığınan Mohti Lazlar, Türk milleti ile minnet duygusu eşliğinde bir entegrasyon sürecine girmişlerdir. Bu araştırma Mohti Lazların sosyal ve kültürel hayatlarını ele almaktadır.

Dört bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümü göç alanı olan Yalova ilinin tanıtılmasına ayrılmıştır. İkinci bölüm Mohti Lazların, geçiş dönemi âdetlerini ve halk hayatı uygulamalarını ele almaktadır. Üçüncü bölüm Lazca ve Türkçe ürünlerden oluşan halk edebiyatı türlerini; dördüncü bölüm ise araştırmayı objektif bir zemine oturtan anket çalışması sonuçlarını kapsamaktadır. Bu amaçla Mohti Laz halkından 100 kişi seçilmiş; anket çalışması 2023-2025 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bulgular yaş kriteri baz alınarak incelenmiş ve grafik şeklinde gösterilmiştir. Bulguları bütünsel anlamda değerlendirmek adına tüm yaş gruplarının en yüksek oranda verdiği cevaplar birbiriyle kıyaslanmış, karşılaştırmalı veri analizi sütun grafiklerle gösterilmiştir. Çalışma grubunun sosyo-demografik özellikleri, halk bilimine dair bilgileri, dil algısı ve değer yargılarına yönelik frekans analizi gerçekleştirilmiştir.

Sonuç olarak yaş grupları içerisinde mutabık olunan başlıklar belirtilmiş, Mohti Lazların Türk milletine entegrasyonunun yüksek seviyede seyrettiği tespit edilmiş, unutulmaya yüz tutmuş tarihî, kültürel ve dilsel varlıkları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mohti Lazlar, Yalova, Batum, Entegrasyon, Halk Bilimi

ABSTRACT

An Example Of Integration In Folk Culture: A Compilation And Analysis On The Mohti Laz People

Uzun, Sumeyye Kubra

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor Assistant Professor Dr. Nese Işık Kadioğlu

June 2025

The Caucasus geography appears as a region that has maintained its dynamism throughout history. Both ethnic, religious and political events have brought dynamism to the region. This dynamism has rendered the Caucasus a frequent point of passage or settlement for many communities. The 1877-1878 Ottoman-Russian War, also known as the '93 War, forced the Laz, one of the Caucasian peoples, living in Batumi to migrate. Located in the territory of the Ottoman Empire, Yalova was preferred as one of the migration areas due to its historical texture and geographical location.

Mohti - language-speaking - Laz people, who left their lands, history, kinsmen and languages behind, have been subjected to demographic, economic, political, psychological, environmental, legal, social and cultural dimensions of migration. Mohti Laz, who escaped from oppression and persecution and experienced the tolerance policy of the Ottoman Empire and the Ansar-Muhajir brotherhood approach of the Islamic religion, entered a process of integration with the Turkish nation with a sense of gratitude.

The first part of our study, which consists of five sections, is devoted to the introduction of Yalova province, which hosts Batumi immigrants and is our research area. The second section, under the title of folklore, examines the forgotten or still existing transitional customs of the Mohti Laz in detail. The folk life practices specific to the Mohti Laz are included in the third section. The fourth section includes folk literature products consisting of both Laz and Turkish products. The fifth section was conducted in order to establish the research on an objective basis. 100 people were selected from the Mohti Laz people who migrated from Batumi to Yalova with the 93 War, between the years 2023-2025; 59 survey questions, 15 of which were graded and 44 of which were shaped with clear expressions such as Yes-No, were presented to the study group. Instead of the sixtieth question, a section was presented with free expressions such as "What you would like to add about your culture". The descriptive analysis method was adopted in the study. The findings were examined separately based on age criteria as 18-24 age range, 25-35

age range, 36-50 age range, and over 50 years old and were shown in pie chart form. In order to evaluate the findings in a holistic sense, the highest responses of all age groups were compared with each other and the comparative data analysis was shown with column charts. A frequency analysis was conducted on the socio-demographic characteristics of the study group, their knowledge of folklore, language perception and value judgments. As a result, the titles agreed upon in all age groups were specified, it was determined that the integration of the Mohti Laz into the Turkish nation was at a high level, and their historical, cultural and linguistic assets that were under threat were revealed.

Keywords: Mohti Laz People, Yalova, Batumi, Integration, Folklore

ÖN SÖZ

Halk Kültüründe Örnek Bir Entegrasyon: Mohti Lazlar Üzerine Derleme-İnceleme adını taşıyan bu tez çalışmasında Yalova iline bağlı Lazların ikamet ettiği köyler ve mahallelerde halk bilimi ve halk edebiyatı üzerine bir çalışma yapılmıştır. Öncelikle konuya dair literatür taraması tamamlanmış, literatür taraması akabinde sorular hazırlanmış, hazırlanan anket soruları Yalova'nın belirlenen köy ve mahallelerinde saha araştırması aracı olarak kullanılmıştır.

Bu çalışmada Batum'dan Yalova'ya göçen Mohti Lazların üzerinde göçün etkisini tespit etme, UNESCO'ya göre tehlike altında bulunan Laz dilinin Yalova'daki akıbetini belirleme, halk içerisinde yaşayan kültürel ve edebi unsurları tespit etme amaçları güdülmüştür. Bu çalışma kaleme alınırken daha önce yapılmış kültürel ve dil bilimsel çalışmalardan yararlanılmıştır. Yalova özelinde daha evvel böyle bir çalışma yapılmadığı için çalışmamız alana yönelik ilk adım niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın gerçekleştirildiği süreçte destekleri ile kuvvet bulduğum kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Neşe Işık Kadioğlu'na, bu çalışmayı kaleme almam konusunda bana ilham kaynağı olan rahmetli dedem Yaşar Yılmaz'a, çalışmaya katkı sağlayan tüm Yalova halkına, ilk öğretmenim ve rol modelim olan anneme, her zaman yanımda olan kardeşime, daima bana güç veren eşime ve biricik oğlum Muhammet Göktürk'e teşekkür eder ve bu çalışmayı onlara atfederim.

ÖZET	iv
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1
Alan Araştırmasının Konusu, Amacı ve Önemi	1
Alan Araştırmasının Kapsamı ve Sınırlılıkları	1
Yöntem ve Verilerin Değerlendirilmesi	3
Araştırma Konusu ve Alanı ile İlgili Yapılan Yayınlar ve Çalışmalar	5
Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	5

Kitaplar İÇİNDEKİLER

.....	8
BİRİNCİ BÖLÜM	9
ARAŞTIRMA ALANININ TANITILMASI	9
1.1. Yalova İli Hakkında Genel Bilgiler	9
1.1.1. Coğrafi Özellikler	9
1.1.2. Tarihçe	10
1.1.2.1. Mohti Laz Tarihi	11
1.1.3. İklim ve Bitki Örtüsü	14
1.1.4. Âfet Risk Durumu	15
1.1.5. Ulaşım	16
1.1.6. Turizm kaynakları	18
İKİNCİ BÖLÜM	21
MOHTİ LAZLARDA HALK BİLİMİ UNSURLARI	21
2.1. Geçiş Dönemleri	22
2.1.1. Doğum ile İlgili Uygulamalar	23
2.1.1.1. Doğum Öncesi	23
2.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma	23
2.1.1.1.2. Gebelikten Kurtulma	24
2.1.1.1.3. Gebelik Dönemi	24
2.1.1.1.3.1. Aşerme	25
2.1.1.1.3.2. Cinsiyet Tahmini	25

2.1.1.2. Doğum Sırası.....	26
2.1.1.2.1. Doğum	26
2.1.1.3. Doğum Sonrası.....	28
2.1.1.3.1. Göbek kesme, Yıkama, Tuzlama	28
2.1.1.3.2. Lohusalık	28
2.1.1.3.3. Annenin Sütü.....	29
2.1.1.3.4. Bebeğin Kuvveti.....	29
2.1.1.3.5. Kırk Basması	29
2.1.1.3.6. Kırklama	30
2.1.1.3.7. Ad Koyma	30
2.1.1.3.8. Yaşamayan, Geç Yürüyen, Geç Konuşan Bebekler	31
2.1.1.3.9. Sünnet Törenleri	31
2.1.1.3.10. Askerlik	31
2.1.2. Evlilik ile İlgili Uygulamalar.....	32
2.1.2.1. Evlenme Biçimleri	32
2.1.2.2. Evlilik Aşamaları.....	33
2.1.2.2.1. Düğün Öncesi Aşamalar	34
2.1.2.2.1.1. Kız Beğenme ve İsteme.....	34
2.1.2.2.1.2. Söz ve Nişan Törenleri	35
2.1.2.2.2. Düğün.....	36
2.1.2.2.2.1. Gelin Hamamı ve Kına Gecesi	36
2.1.2.2.2.2. Düğün	36
2.1.2.2.2.3. Saçı Saçma	39
2.1.2.2.2.4. Dade Sofrası	39
2.1.2.2.2.5. Ayak Dönüşü	40
2.1.3. Ölüm ile İlgili Uygulamalar	40
2.1.3.1. Defin Hazırlığı ve İşlemi.....	40
2.1.3.2. Belirli Günler ve Ölü Yemeği.....	41
2.1.3.3. Mezar Ziyaretleri.....	41
2.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar.....	42
2.2.1. Dinî ve Millî Bayramlar	42
2.2.2. Mevsimlik Törenler	44

2.2.2.1. Hıdırellez	44
2.2.3. Hac ve Umre Uğurlamaları	44
2.3. Halk Mutfağı.....	45
2.4. Giyim Kültürü	47
2.5. Çocuk Oyunları.....	47
2.6. Spor	49
2.7. İnanışlar	49
2.7.1.Nazar	50
2.7.2. Cin	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	52
MOHTİ LAZLARDA HALK EDEBİYATI UNSURLARI.....	52
3.1. Anonim Halk Şiiri	52
3.1.1. Ninni	52
3.1.2. Mâni	54
3.1.2.1. Lazca Mâniler	55
3.1.2.2. Türkçe Mâniler	68
3.1.3. Türkü.....	73
3.1.4. Ağıt.....	75
3.2. Anonim Halk Nesri	77
3.2.1. Masal	77
3.2.1.1. Nine ile Dede.....	77
3.2.1.2. Tilki/Kedi ile Cıvcıvler.....	78
3.2.1.3. Bir Memed'e Mal Var, Bir Memed'e Mal Var, Bir Memed'e Mal Yok. Ama Hangi Memed'e Yok?	78
3.2.1.4. Ayı Musa.....	80
3.2.2. Fıkra.....	81
3.2.2.1. Yalova Kaymakamı I.....	81
3.2.2.2. Yalova Kaymakamı II.....	82
3.2.2.3.Kim Takar Yalova Kaymakamını?	82
3.2.2.4.Yalova Valisi.....	82
3.2.2.5.Tembel var mı?.....	83

3.2.2.6.Hamam	83
3.2.2.7.Gavur Testere.....	83
3.2.3. Efsane.....	84
3.2.3.1. Kuçana	84
3.2.4. Memorat	85
3.2.5. Halk hikâyeleri.....	86
3.2.5.1. Ferhat ile Şirin.....	87
3.2.6 Kalıplaşmış İfadeler	87
3.2.6.1. Atasözleri.....	87
3.2.6.2. Deyimler	87
3.2.6.3. Bilmeceler	88
3.2.6.4. Dua ve Beddua	88
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	90
ANKET VERİLERİ VE DEĞERLENDİRMELERİ	90
4.1. 18-24 Yaş Aralığı Veri Analizi.....	90
4.2. 25-35 Yaş Aralığı Veri Analizi.....	125
4.3. 36-50 Yaş Aralığı Veri Analizi.....	165
4.4. 50 Yaş Üzerinde Yer Alan Grubun Veri Analizi	203
4.5. Tüm Yaş Gruplarının Karşılaştırmalı Veri Analiz	248
4.6. İstatiksel Analiz Sonuçları	284
SONUÇ	294
KAYNAKÇA.....	301
EKLER.....	308
EK-1: Araştırma Sahasında Çekilen Fotoğraflar	308
ÖZ GEÇMİŞ.....	331

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 : Yalova ili haritası	9
Harita 2: Bitinya haritası	10
Harita 3: Yalova İli iklim haritası.....	14
Harita 4: Yalova ili deprem ve tsunami risk haritası	15
Harita 5: Yalova ili heyelan duyarlık haritası	16
Harita 6: Yalova ili ulaşım ağı haritası.....	17
Harita 7: Yalova ili turizm haritası	20

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Sosyo-demografik özelliklere ilişkin özet değerler	285
Tablo 2: Halk bilimi sorularına ilişkin frekans değerleri	286
Tablo 3: Mohti Lazlarının dil algısına yönelik frekans analizi	290
Tablo 4: Mohti Lazların değer yargılarına yönelik sorulara ilişkin frekans analizi	291

GRAFİK LİSTESİ

Grafik A 1 “Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar.....	90
Grafik A 2 “Ana dilimiz Mohtice/Komohtice’dir.” önermesine verilen cevaplar	91
Grafik A 3 “Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.” önermesine verilen cevaplar.....	91
Grafik A 4 “Anadilinizi (Mohtice/ Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar	92
Grafik A 5 “Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar	92
Grafik A 6 “Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar	93
Grafik A 7 “Mohtice anlayabilirim.” önermesine verilen cevaplar.....	93
Grafik A 8 “Kendimi birincil planda ‘Mohti/Komohti’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar.....	94
Grafik A 9 “Kendimi birincil planda ‘Türk’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar	94
Grafik A 10 “Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum.” önermesine verilen cevaplar	95
Grafik A 11 “Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur.” önermesine verilen cevaplar.....	95
Grafik A 12 “Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	96
Grafik A 13 “Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	96
Grafik A 14 “Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	97
Grafik A 15 “Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	98
Grafik A 16 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	98
Grafik A 17 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar.....	99
Grafik A 18 “Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar	99
Grafik A 19 “Mohti Lazların zengin bir tarihî ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar	100
Grafik A 20 “Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	100

Grafik A 21 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, Hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi âdetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.” önermesine verilen cevaplar	101
Grafik A 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar	102
Grafik A 23 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	102
Grafik A 24 Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar	103
Grafik A 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	104
Grafik A 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar	104
Grafik A 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	105
Grafik A 28 “Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	105
Grafik A 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	106
Grafik A 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	107
Grafik A 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	107
Grafik A 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar	108
Grafik A 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	108
Grafik A 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştiriciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	109
Grafik A 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	110
Grafik A 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	110
Grafik A 37 “Yalova’da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	111
Grafik A 38 “Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	111
Grafik A 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	112

Grafik A 40 “Mohti Lazlar taola ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	113
Grafik A 41 “Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar.....	113
Grafik A 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	114
Grafik A 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	115
Grafik A 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	115
Grafik A 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	116
Grafik A 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	116
Grafik A 47 “Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	117
Grafik A 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	117
Grafik A 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	118
Grafik A 50 “Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	119
Grafik A 51 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	119
Grafik A 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	120
Grafik A 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	120
Grafik A 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	121
Grafik A 55 “Mohti Laz kültüründe kullanılan atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	122
Grafik A 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türkülleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	122
Grafik A 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	123
Grafik A 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	124
Grafik A 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	124

Grafik B 1 Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşıdan dolayı Batum, Hopa ve Arhavi'den göç ederek Yalova'ya gelmişlerdir." önermesine verilen cevaplar	125
Grafik B 2 "Ana dilimiz Mohtice/Komohtice'dir." önermesine verilen cevaplar	126
Grafik B 3 "Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır." önermesine verilen cevaplar.....	126
Grafik B 4 " Anadilinizi (Mohtice/ Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?" sorusuna verilen cevaplar.....	127
Grafik B 5 "Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?" sorusuna verilen cevaplar.....	128
Grafik B 6 "Mohtice konuşabilirim." önermesine verilen cevaplar	128
Grafik B 7 Grafik 7 "Mohtice anlayabilirim." önermesine verilen cevaplar.....	129
Grafik B 8 "Kendimi birincil planda 'Mohti/Komohti' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar	130
Grafik B 9 "Kendimi birincil planda 'Türk' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar.....	130
Grafik B 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar.....	131
Grafik B 11 "Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur." önermesine verilen cevaplar	132
Grafik B 12 "Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir." önermesine	132
Grafik B 13 Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar	133
Grafik B 14 "Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar	134
Grafik B 15 "Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar.....	134
Grafik B 16 "Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır." önermesine verilen cevaplar	135
Grafik B 17 "Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir." önermesine verilen cevaplar	136
Grafik B 18 "Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar." önermesine verilen cevaplar	136
Grafik B 19 "Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır." önermesine verilen cevaplar.....	137
Grafik B 20 "Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir." önermesine verilen cevaplar.....	138
Grafik B 21 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, Hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar." önermesine verilen cevaplar	138

Grafik B 22“Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar.....	139
Grafik B 23“Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	140
Grafik B 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar	140
Grafik B 25“Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	141
Grafik B 26“Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar.....	142
Grafik B 27“Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	143
Grafik B 28“Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	143
Grafik B 29 Grafik 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	144
Grafik B 30“Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	145
Grafik B 31“Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	145
Grafik B 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar	146
Grafik B 33“Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	147
Grafik B 34“Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştirmeciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	147
Grafik B 35“Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	148
Grafik B 36 Grafik 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	148
Grafik B 37 “Yalova’da Lazlar esnafılık veya memuriyetle geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	149
Grafik B 38“Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	150
Grafik B 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	150
Grafik B 40 “Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	151
Grafik B 41“Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar	152

Grafik B 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	152
Grafik B 43“Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	153
Grafik B 44“Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	154
Grafik B 45“Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	154
Grafik B 46“Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	155
Grafik B 47 Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	156
Grafik B 48“Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	157
Grafik B 49“Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	157
Grafik B 50“Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	158
Grafik B 51“Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	158
Grafik B 52“Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	159
Grafik B 53“Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	160
Grafik B 54“Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	160
Grafik B 55“Mohti Laz kültüründe kullanılan atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	161
Grafik B 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	162
Grafik B 57“Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	162
Grafik B 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	163
Grafik B 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	164
Grafik C 1“Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar	165
Grafik C 2“Ana dilimiz Mohtice/Komohtice’dir” önermesine verilen cevaplar	165

Grafik C 3“Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	166
Grafik C 4“Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar	167
Grafik C 5“Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar	167
Grafik C 6 “Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar	168
Grafik C 7 “Mohtice anlayabilirim.” önermesine verilen cevaplar	169
Grafik C 8“Kendimi birincil planda ‘Mohti/Komohti’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar	169
Grafik C 9“Kendimi birincil planda ‘Türk’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar	170
Grafik C 10“Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum.” önermesine verilen cevaplar	171
Grafik C 11“Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur.” önermesine verilen cevaplar	171
Grafik C 12“Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	172
Grafik C 13“Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	173
Grafik C 14“Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	173
Grafik C 15“Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	174
Grafik C 16 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	174
Grafik C 17“Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar	175
Grafik C 18“Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar	176
Grafik C 19 “Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar	176
Grafik C 20“Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	177
Grafik C 21“Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.” önermesine verilen cevaplar	178
Grafik C 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar	178
Grafik C 23“Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	179

Grafik C 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar	180
Grafik C 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	180
Grafik C 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar	181
Grafik C 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	182
Grafik C 28 “Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	183
Grafik C 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	183
Grafik C 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	184
Grafik C 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	184
Grafik C 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar	185
Grafik C 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	186
Grafik C 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştirmeciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	186
Grafik C 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	187
Grafik C 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	187
Grafik C 37 “Yalova’da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	188
Grafik C 38 “Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	189
Grafik C 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	189
Grafik C 40 “Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	190
Grafik C 41 “Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar	191
Grafik C 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	191
Grafik C 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	192

Grafik C 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	193
Grafik C 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	193
Grafik C 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	194
Grafik C 47 “Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	195
Grafik C 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	195
Grafik C 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	196
Grafik C 50 “Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	197
Grafik C 51 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	197
Grafik C 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	198
Grafik C 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	199
Grafik C 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	199
Grafik C 55 “Mohti Laz kültüründe kullanılan atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	200
Grafik C 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	200
Grafik C 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	201
Grafik C 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	202
Grafik C 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	202

Grafik D 1 “Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar	203
Grafik D 2 “Ana dilimiz Mohtice/Komohtice’dir” önermesine verilen cevaplar	204
Grafik D 3 “Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	205

Grafik D 4 "Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?" sorusuna verilen cevaplar.....	206
Grafik D 5 "Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?" sorusuna verilen cevaplar.....	207
Grafik D 6 "Mohtice konuşabilirim." önermesine verilen cevaplar	207
Grafik D 7 Grafik 7 "Mohtice anlayabilirim." önermesine verilen cevaplar	208
Grafik D 8 "Kendimi birincil planda 'Mohti/Komohti' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar	209
Grafik D 9 "Kendimi birincil planda 'Türk' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar.....	210
Grafik D 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar	211
Grafik D 11 "Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur." önermesine verilen cevaplar	212
Grafik D 12 "Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir." önermesine verilen cevaplar.....	213
Grafik D 13 "Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar	214
Grafik D 14 "Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar	215
Grafik D 15 "Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar	215
Grafik D 16 "Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır." önermesine verilen cevaplar.....	216
Grafik D 17 "Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir." önermesine verilen cevaplar	217
Grafik D 18 "Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar." önermesine verilen cevaplar	218
Grafik D 19 "Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır." önermesine verilen cevaplar	219
Grafik D 20 Grafik 20 "Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir." önermesine verilen cevaplar	220
Grafik D 21 Grafik 21 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar." önermesine verilen cevaplar	221
Grafik D 22 "Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır." önermesine verilen cevaplar	221
Grafik D 23 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir." önermesine verilen cevaplar.....	222
Grafik D 24 "Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordeondur." önermesine verilen cevaplar	223

Grafik D 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	224
Grafik D 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar.....	225
Grafik D 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	226
Grafik D 28 “Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	226
Grafik D 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	227
Grafik D 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar.....	228
Grafik D 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar.....	228
Grafik D 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	229
Grafik D 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	230
Grafik D 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştirmeciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	230
Grafik D 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	231
Grafik D 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	232
Grafik D 37 “Yalova’da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	232
Grafik D 38 “Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar.....	233
Grafik D 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar.....	234
Grafik D 40 “Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	234
Grafik D 41 “Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar.....	235
Grafik D 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	236
Grafik D 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	236
Grafik D 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	237

Grafik D 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	238
Grafik D 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattıkları fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	239
Grafik D 47 “Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	239
Grafik D 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	240
Grafik D 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	241
Grafik D 50 “Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	241
Grafik D 51 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	242
Grafik D 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	243
Grafik D 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	243
Grafik D 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerleme ya da tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevapla öncülüne	244
Grafik D 55 “Mohti Laz kültüründe atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	244
Grafik D 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	245
Grafik D 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	246
Grafik D 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	246
Grafik D 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar.....	247

Grafik E 1 “Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar	248
Grafik E 2 “Ana dilimiz Mohtice/Komohtice’dir.” önermesine verilen cevaplar	249
Grafik E 3 “Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.” önermesine verilen cevaplar.....	250
Grafik E 4 “Anadilinizi (Mohtice/ Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar.....	250
Grafik E 5 “Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar.....	251

Grafik E 6 “Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar.....	251
Grafik E 7 “Mohtice anlayabilirim.” önermesine verilen cevaplar	252
Grafik E 8 “Kendimi birincil planda ‘Mohti/Komohti’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar.....	253
Grafik E 9 “Kendimi birincil planda ‘Türk’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar	253
Grafik E 10 “Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum.” önermesine verilen cevaplar	254
Grafik E 11 “Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur.” önermesine verilen cevaplar	255
Grafik E 12 “Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine.....	255
Grafik E 13 “Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	256
Grafik E 14 “Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar.....	257
Grafik E 15 “Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	257
Grafik E 16 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	258
Grafik E 17 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar.....	258
Grafik E 18 “Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar	259
Grafik E 19 “Mohti Lazların zengin bir tarihî ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar	260
Grafik E 20 “Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	260
Grafik E 21 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, Hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.” önermesine verilen cevaplar.....	261
Grafik E 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar.....	261
Grafik E 23 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	262
Grafik E 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar.....	262
Grafik E 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar	263

Grafik E 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar	264
Grafik E 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	264
Grafik E 28 “Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	265
Grafik E 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar	266
Grafik E 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	266
Grafik E 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar	267
Grafik E 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar	267
Grafik E 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	268
Grafik E 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştiriciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	269
Grafik E 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	269
Grafik E 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar.....	270
Grafik E 37 “Yalova’da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar	270
Grafik E 38 “Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar	271
Grafik E 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar	271
Grafik E 40 “Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar	272
Grafik E 41 “Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar	273
Grafik E 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	273
Grafik E 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri, var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	274
Grafik E 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	274
Grafik E 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	275

Grafik E 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	275
Grafik E 47 “Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	276
Grafik E 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	277
Grafik E 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	277
Grafik E 50 “Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	278
Grafik E 51 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	278
Grafik E 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesile aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	279
Grafik E 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	279
Grafik E 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	280
Grafik E 55 “Mohti Laz kültüründe atasözleri veya deyimler sıkça kullanılır mı?” sorusuna verilen cevaplar	281
Grafik E 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	281
Grafik E 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	282
Grafik E 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	283
Grafik E 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar	283

KISALTMALAR

UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu”
M.Ö.	Milattan Önce
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TUFAG	Turizm Folklor Araştırma Geliştirme Derneği
JICA	Japonya Uluslararası İş birliği Ajansı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Alan Araştırmasının Konusu, Amacı ve Önemi

Çalışmanın konusunu 93 Harbi sonrasında yer değiştirmek zorunda kalan ve son durak yerleri Yalova olan Mohti Lazlar oluşturmaktadır. Özel olarak Mohti Lazlar üzerinde göç hareketinin tesiri, Mohti Lazların sahip olduğu folklorik unsurlar, Laz dili seviyeleri ve hafızalardan silinmeye yüz tutmuş halk edebiyatı ürünleri üzerine çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı Batum'dan Yalova'ya göçen Mohti Lazların göç ettikleri topraklara entegrasyon seviyelerini belirleme, UNESCO'ya göre tehlike altında bulunan Laz dilinin Yalova'daki akıbetini saptama, halk içerisinde varlığını sürdüren kültürel ve edebî unsurları tespit etmektir.

Çalışma; coğrafi, kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamda dönüşümler geçiren Mohti Lazlar'ın yeni bir kimlik inşa etme sürecini, bölgeye entegre olma serüvenini, dil ve kültürlerini yaşatma biçimlerini ortaya koyması bakımından önem teşkil etmektedir. Kaynak kişilerin sayısındaki azalma ve edebî ürünlerin yok olmaya yüz tutarak toplumsal hafızada yalnızca parçalı biçimde yer alması Mohti Lazlara yönelik daha detaylı ve çok yönlü araştırmalara ihtiyacı artırmaktadır. Gelecekte yapılacak olan araştırmalar hem göç dinamiklerinin anlaşılması hem de kültürel mirasın korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Çalışmamızın Yalova'daki Mohti Lazlara ait kültürel varlıkları belirleme ve Lazların yerel kültüre katkılarını tespit etmek için bir temel oluşturması ümit edilmektedir.

Alan Araştırmasının Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma grubunu, 2023-2025 yılları içerisinde Yalova ilinde ikamet eden ve bugün Gürcistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan Özerk Acara Cumhuriyeti'nin başkenti olan Batum'dan 93 Harbi ile Yalova'ya göçen Laz halkından 100 kişi oluşmaktadır. Muhacir Laz halkından Bolu, Bursa, İstanbul, Kocaeli ve Sakarya illerinde yaşayanlar çalışma grubuna dahil edilmemiştir.

Çalışma grubu üyeleri Laz nüfusun yoğunlukta olduğu Kurtköy, Termal, Kadıköy, Üvezpınar, Gökçedere, Akköy, Yenimahalle, Safran, Ortaburun yerleşim birimlerinden seçilmiştir.

Çalışma kapsamı bağlamında tezin “halk kültürü” başlığı, Lazlara dair derlenebilecek her türlü materyali kayıt altına almak, kültürel ve edebî her mozaîği halk bilimi alanına kazandırabilmek adına özenle seçilmiştir.

Katılımcılarının %66’sının kadın, %34’ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %7’si okuryazar iken, %20’si ilkokul, %21’i ortaokul, %30’u lise, %7’si ön lisans, %14’ü lisans mezunudur, %1’i ise okur yazar değildir. Katılımcıların %15’i 18-24 yaş aralığında, %22’si 25-35 yaş aralığında, %27’si 36-50 yaş aralığında, %36’sı 50 yaş üzeri grupta yer almaktadır.

Çalışma Yalova’da ikamet eden 100 kişiyle sınırlanmıştır. Kültürel aktarımı sağlayan kuşağın bilhassa Koronavirüs sebebiyle vefat etmesi sebebiyle sözlü kültür ürünlerinin çoğu kayıt altına alınamamış, edebî ürünlerin ancak hafızalarda kalan parçaları derlenebilmiştir.

Çalışmayı sınırlandıran bir başka husus ise çalışma grubunda “kapalı” yaşamayı tercih eden, “yabancı” kişilerle iletişime geçmeyi tercih etmeyen kaynak kişilerin bulunmasıdır. Araştırmaya dâhil olan grubun aidiyet bilinci yüksek kişilerinde idealize edilmiş Lazlık güdüsü olabileceği gibi modernize olmuş kişilerinde de öz kültürü umursamaz tavrın araştırma sonuçlarına yansımış olma ihtimali mevcuttur.

Alfabe ve dilsel farklılık nedeniyle Laz dilinin Latin harfleriyle tam olarak aktarılamayacağı düşüncesi çalışmaya dâhil olmak istemeyen bir grubun ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Buna karşın araştırmaya canı gönülden katılmak isteyen kişilerin aktarımlarında alfabe uyumsuzluğu sebebiyle bazı noksanlıklar olduğu dikkatimizi çekmiştir.

Yöntem ve Verilerin Değerlendirilmesi

Halk bilimi derlemeleri sözlü, uygulamalı, görsel, işitsel ve maddî ürünleri kapsamaktadır. Halk bilimi ürünlerinin sözlü aktarımında bulunan kişiler, sözlü kaynak; geçmiş dönemlere ait bilgileri yazılı hale getiren kaynaklar ise yazılı kaynak; ürünlerin icra, uygulama, üretim safhaları hakkında bilgi veren ve göstererek anlatan kişiler görsel kaynak olarak adlandırılmaktadır. Maddî kaynak ise derleme sahasındaki ürünün bizzat kendisidir (Ekici, 2004, s. 22-23).

Alan araştırması yöntemi, saha çalışması yapılarak doğrudan gözlem ile elde edilmesiyle; derleme yöntemi, sözlü kültür ürünlerinin sistematik şekilde derlenip arşivlenmesiyle; görüşme ve anket yöntemleri yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış yahut yapılandırılmamış sorular aracılığıyla; katılımcı gözlem yöntemi topluluk içerisine aktif olarak katılarak; dokümantasyon ve arşiv taraması yöntemleri, mevcut belge ve kayıtların incelenerek gerçekleştirilmektedir. (Çobanoğlu, 1999, s. 45-70). Çalışmamızda derleme, görüşme ve anket, dokümantasyon ve arşiv taraması yöntemlerine başvurulmuştur.

Yalova ilinde Mohti Lazlara yönelik gerçekleştirilen bu çalışma bölge halkına yönelik yazılı, sözlü, görsel, işitsel ve maddî ürünlerin tamamını kayıt altına almayı hedeflemiştir. Derleme esnasında ses kaydedici program ve fotoğraf araçları kullanılmıştır. Bazı ürünler ise anket formları vasıtasıyla derlenmiştir.

Betimsel yaklaşım, olguların sosyal bağlam içerisinde doğal olarak anlaşılmasını amaçlayan yorumlayıcı bir değerlendirme yaklaşımıdır. Görüşme, gözlem, doküman incelemesi, ses/görüntü kayıtları ve dijital kaynaklar veri toplama yöntemi olarak kullanılmaktadır. Veri analizi, betimsel analiz ve içerik analizi biçiminde gerçekleşmektedir. Geçerlilik ve güvenilirlik; katılımcı doğrulaması, çeşitlendirme, uzman görüşü alma ve açıklayıcı analiz ile sağlanmaktadır. Katılımcı onayı, gizlilik doğruluk ve şeffaflık ise etik ilkeler olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011, s. 35-83).

Araştırma derleme çalışması yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup gözlem, görüşme, anket, doküman analizi gibi tekniklere başvurulmuştur. Uygulamaya konulan ilk yöntem literatür araştırmaları bağlamında doküman analizi tekniği olmuştur. Okumalar Laz halkına yönelik kimlik, kültür, folklor ve Yalova iline yönelik tarihî, coğrafi, kültürel, göç alma özellikleri minvalinde ilerlemiştir. İsteğimiz üzerine hazırlanan yapay ortamda, pasif gözlemci olarak müdahil olunmadan derlemeler gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte önceden hazırlanmış sorular, belli bir plan dahilinde kaynak kişilere yöneltilerek yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Alana çıkmadan hazırlanan anket soruları bazı kaynak kişilere bizzat sorulmuş, bazı kaynak kişilere ise yerleşim yerinin önde gelen isimleri aracılığıyla ulaştırılmış, vasıtalı derleme tekniği kullanılmıştır.

Anket formu çoktan seçmeli bir biçimde oluşturulmuş; fakat açık uçlu hâle getirilebilir bir şekilde katılımcılara sunulmuştur. Güvenirlik ve geçerlilik bakımından 2 öğretmen, 1 uzman tarafından incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde 59 adet sorunun formda kullanılmasına karar verilmiştir. 60. soru yerine “*Kültürünüze dair eklemek istedikleriniz*” şeklinde serbest ifadelerin yer alacağı bir sayfa bulunmaktadır. Soruların 15 tanesi likert, 44 tanesi “Evet-Hayır” gibi seçenekler şeklinde yapılandırılmıştır. 44 adet sorunun her biri “*Eklemek istedikleriniz:*” bölümüyle yoruma açık hâle getirilmiştir.

Kurtköy, Termal, Kadıköy, Üvezpınar, Gökçedere, Akköy, Yenimahalle, Safran, Ortaburun yerleşim alanlarında araştırmalar yoğunlaşmıştır. Araştırma formları 100 kişiye uygulanmış, kişilere araştırmanın amacından bahsedilmiş ve katılımları için teşekkür edilmiştir.

Çalışma grubundan elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Anket formları numaralandırılmıştır. “Evet, Hayır, Kararsızım, Fikrim yok, Cevap vermek istemiyorum.” ifadelerine dair frekans değerlendirilmesi gerçekleştirilmiş, açık uçlu sorulara yönelik analiz çalışması yapılmıştır. Analiz çalışması verilerin kodlanması, temaların bulunması,

kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Konusu ve Alanı ile İlgili Yapılan Yayınlar ve Çalışmalar

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

YÖK Tez merkezine kayıtlı Lazlar üzerine yapılmış 21 adet tez mevcuttur. Bu tezler halk bilimi, dil bilimi, mimarlık, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler, sahne ve görüntü sanatları, gastronomi ve din alanlarında kaleme alınmıştır. Doktora tezi sayısı 7 iken, yüksek lisans tezi sayısı 14 adet ile çoğunluktadır. Yalova ili üzerine hemen her alanda kaleme alınan 314 tez çalışması gerçekleştirilmiştir. Yüksek lisans tezi sayısı 275 iken doktora tezi sayısının 39 olduğu görülmektedir.

Doktora tezleri içerisinde Laz folkloruna yönelik 2024 yılında yapılan son çalışma Şanver Tercuman'a ait *“Doğu Karadeniz Laz Folkloru”* adlı tezdır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Lazlar tarihî, kültürel ve dilsel bağlamda ele alınmıştır. İkinci bölümde halk bilimi geçiş dönemi adetlerine ve folklor uygulamalarına yönelik derlemeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise halk inanışları ve uygulamalar bulunmaktadır. Ele alınan çalışma Lazlara ait derlenen folklor ve kültür öğelerinin Anadolu sahasında benzer örneklerinin mevcudiyetinin yanı sıra özgün ürünlerin varlığını ortaya koymaktadır.

Yasin Kırılmış'ın kaleme aldığı *“Rize Festivalleri Üzerine Halk Bilimsel Bir İnceleme”* adlı doktora tezi de dikkate değer bir başka çalışmadır. Tez dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Rize'nin tarihî, coğrafi, kültürel ve sosyal dokusu ele alınmış; ikinci bölümde bayram, karnaval, şenlik, festival kavramları incelenmiş; üçüncü bölümde Rize festivalleri detaylı bir biçimde irdelenmiş; dördüncü bölümde ise bu festivallerin işlevsel analizi yapılmıştır. Sonuç olarak gerçekleştirilen festival ve şenliklerde sosyo-hiyerarşik kurallara ve kısıtlamalara rastlanmadığı, eğlencelerin samimi ve sıcak temaslara ortam hazırladığı, pek çok kültürel ögenin muhafaza edildiği ve geleceğe taşındığı değerlendirmeleri yapılmıştır.

“Yalova İlinin Demografik Analizi: Sosyoekonomik ve Mekânsal Değişim” adlı çalışma Hakan Bostan tarafından kaleme alınan kapsamlı bir doktora tezidir. Çalışma metodoloji, doğal çevre özellikleri, beşerî özellikler, ekonomik özellikler, sosyoekonomik ve mekânsal gelişim başlıklarından müteşekkildir. Yalova ilini bütüncül tarzda ele alan en kapsamlı çalışmalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayşe Hilal Tanış'ın *“Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye'de Müslüman azınlıklar: Laz örneği”* adlı yüksek lisans tezi dikkate değer çalışmalardandır. Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çokkültürcülük bağlamında çokkültürlü devlet yapısı, kolektif haklar, kültür ve farklılıklar incelenmiş; ikinci bölümde Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar azınlıkların durumu irdelenmiş; üçüncü bölümde ise bu azınlıklar içerisinde Lazların kökeni, Türkiye'deki durumu ve Laz kimliği üzerine yapılan röportajlara yer verilmiştir.

Rabia Uzun'un *“Rize İli Pazar ve Ardeşen İlçelerindeki Lazların Mutfak Kültüründeki Değişim”* adlı yüksek lisans tezi 50 yaş üzerindeki 20 Laz kadını kapsamakta ve Lazlara özgü 98 yemek tarifini kaleme almaktadır.

“Hopa'da Sosyal ve Dini Hayat” adlı yüksek lisans tezi Şennur Erkoca tarafından kaleme alınmış olup, Laz ve Hemşinli etnik grupların dinî inanç ve tutumlarındaki farklılıkları tespit etmeyi amaçlamıştır.

Kübra Sarı *“Popüler Kültür Ekseninde Halk Kültürünün Yeniden Üretimi: Temel Tipi Örneği”* adlı yüksek lisans tezinde *“Sümela'nın Şifresi Temel”* filmi üzerine bir çalışma yapmış, filmi örneklem grubuna izletmiş, ardından görüşmeler gerçekleştirmiştir.

Ayşe Yılmaz'a ait *“Sakarya'daki Etnik Çeşitliliğin Mutfak Kültürü Fotoğrafları ile Temsili”* adlı çalışma yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiş ve çalışma fotoğraflarla desteklenmiştir. Kaleme alınan çalışma, kültürel mirasın aktarımı için bu konuya dair bir belgesel çekilmesini önermektedir.

Seda Cengiz'in *“Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari: Rize-Fındıklı-Hara Köyü-Köseoğlu Osman Cengiz'in Evi”* adlı çalışmasında yerel halkın mimarî bilinçten uzak olunduğu, konfor koşullarını her şeyden önde tuttuğu, betonarme yapılaşmaya rağbet gösterdiği, kırsal mimarî mirasını koruma konusunda yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

“Artoin Yöresi Halk Oyunları Üzerine Derleme ve İnceleme” isimli tez, Çağlar Demirci tarafından kaleme alınmıştır. Her etnik grubun kendine özgü çalgıları kullanarak müzik yaptığı, sergilenen oyunların horon, bar, karşı beri ve seyirlik oyunları olduğu tespit edilmiştir.

“Çokkültürlülük Bağlamında Göçmen Gruplar: Yalova Örneği” adlı çalışma Zeynep Merve Sıtkı tarafından sosyoloji alanında kaleme alınmış bir yüksek lisans tezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez beş bölümden oluşmaktadır. Çokkültürlülük bağlamından Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya göçleri ele alınmış; 1980 ve 2011 sonrası göçler ayrı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmada yakın tarihte gerçekleşen göçler detaylı biçimde irdelemiştir.

Orhan Gül'ün kaleme almış olduğu *“Göçmenler ve Yerel Halk Açısından Toplumsal Uyum: Yalova'da Sosyolojik Çalışma”* adlı yüksek lisans tezi de aynı şekilde yakın zaman göçmenleri ile ilgilenmiştir. Çalışma Suriye, Irak, İran, Afganistan, Mısır, Rusya özelinde 18 yabancı uyruklu ve 15 yerel katılımcı ile mülakat formunda gerçekleştirilmiştir.

“Avarların Türkiye'ye Göçü ve Sosyal, Kültürel Hayatları Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Yalova-Güneyköy Örneği” adlı yüksek lisans tezi Zarima Hajilova tarafından kaleme alınmıştır. Beş bölümden oluşan sosyoloji tezi, Avarların tarihi, etnografya tanımı ve Güneyköy'deki halk kültürü üzerine yoğunlaşmıştır.

Bu çalışmalara ilave olarak Filiz Ökaz hemşehri dernekleri üzerine, Anıl Çelik Yalova ili yerli ağzı üzerine, Ercan Kazel Yalova şehir coğrafyası üzerine, Nebahat Küçük Kurtuluş Savaşı dönemi üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Kitaplar

Şanver Tercuman'ın kaleme almış olduğu *“Doğu Karadeniz Laz folkloru”* adlı doktora tezi 2025 yılı Mayıs ayı içerisinde kitaplaştırılmıştır. Eski Çağ'dan beri yerleşim alanı olan Karadeniz kıyılarında etnik, dinî, kültürel ve dil bilimi bakımından çeşitlilik bulunduğu, Laz halkının da coğrafyanın etkisiyle zengin bir folklorik mirasa sahip olduğu vurgulanmıştır.

Özlem Şendeniz'in doktora tezinden beslenerek kaleme aldığı *“Kimdir Bu Lazlar? Laz Kimliği ve Sanal Mekânda Lazca”* adlı kitabında Laz nüfusu ve Laz dili üç bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde etnisite, kimlik, milliyetçilik ve sosyal medyanın bu olgular üzerindeki etkisini ele alınmaktadır. İkinci bölüm, Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Laz halkını incelemekle beraber Laz dilinin günümüzdeki profilini ortaya koymaya çalışmaktadır. Üçüncü bölümde ise Laz ve Laz dilini geniş bir perspektifle ele alınmış sınırlar Güney Kafkasya'ya kadar genişletilmiştir.

“Lazların Tarihi” adlı eserde ise Muhammed Vanilişi ve Ali Tandilava, Lazistan coğrafyasını Gürcü literatürüne dayanarak incelemekte, Laz halkının maddî ve manevî değerlerine katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu çalışmalar haricinde Kâmil Aksoy'un *“Laz Kültürü: Tarih, Dil, Gelenek ve Toplumsal Yapı”* adlı eseri, Ali İhsan Aksamaz'ın *“Laz Dili Temel Dersleri”*, Recai Özgün'ün *“Lazlar”*, İrfan Çağatay Aleksiva'nın *“Laz Halk İnançları ve Mitolojisi”* eserleri başvurulacak kaynaklar arasında yer almaktadır.

Cihan Yalvar ve Adil Yılmaz'ın Yalova ilinin halk edebiyatı ürünlerini kayıt altına almaya yönelik *“Sözlü Tarih ve Kültür Envanterleri”* adlı eseri Yalova'nın edebî ve kültürel hazinesini kayıt altına alan önemli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Yalova İl Özel İdaresinin Prof. Dr. Halil İnalcık anısına hazırlamış olduğu *“Yalakova'dan Yalova'ya”* adlı eser ise akademik bağlamda Yalova ilinin tarihî serüvenini ortaya koymaktadır.

Dağları ile kaplıdır. Samanlı Dağları, aynı zamanda Samanlı deresine yatak oluşturup denize dökülmesini sağlamaktadır. Yalova ilinde bulunan tek doğal göl Dipsiz Göl'dür. Termal ilçesinde Gökçedere Baraj Gölü, Altınova ilçesinde Hersek Lagünü, Çınarcık ilçesinde ise Ortaburun Göleti bulunmaktadır. Çam ormanlarının oluşturduğu Delmece Yaylası, Selim Mandıra ve Yalakdere vadileri önemli doğal güzellikler arasında sayılmaktadır (Yalova Valiliği, t.y).

1.1.2. Tarihçe

Harita 2: Bitinya haritası

Yalova ili Eski Çağ coğrafyasında Bitinya adı verilen bölgenin sınırları içinde Bitinya Krallığı'na bağlı bir yerleşim yeri idi. Bitinya bölgesinin M.Ö. 74 yılında Roma hakimiyetine girmesiyle şehirde Roma İmparatorluğu'nun izleri görülmeye başlamıştır. Bu izler buluntular, kalıntılar ve tarihî mezar taşları vasıtasıyla hâlâ kendisini göstermektedir. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ile Yalova ilinin toprakları Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu'nun elinde kalmıştır. İstanbul'un Bizans'ın başkenti olarak ilan edilmesinin ardından Yalova kaplıcalarıyla adını duyurmuştur. Bizans ve Osmanlı Devleti arasında gerçekleşen Koyunhisar (Bafeus) Savaşı'nda Bizans'ın yenilmesi ile bölge Osmanlı Devleti hakimiyetine girmeye başlamıştır. Yalova'nın tam olarak Türk toprağı olması ise 1326 yılına tekabül etmektedir. Yalova, Orhan Bey'in şehrin tımarını Karamürsel Gazi'ye vermesiyle korunmuş ve Türkleştirilmiştir. İlin Yalakova, Yalıova, Yalakâbât isimleriyle anıldığı bilinmektedir. II. Abdülhamit döneminde imar ve iskân faaliyetlerinin arttığı Yalova, I. Dünya Savaşı sürecinde Millî Mücadelenin bilfiil yaşandığı bir toprak olarak önem kazanmıştır. 7

Ağustos 1920 yılında Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilen Yalova, 19 Temmuz 1921'de büyük bedeller ödeyerek işgalden kurtulmuştur. 1927 yılında belediye teşkilatının kurulması ile şehir toparlanmaya çalışsa da şehrin talihi Mustafa Kemal Atatürk'ün şehri ziyareti ile değişmiş ve 2 Aralık 1929'da Atatürk'ün isteği üzerine İstanbul iline bağlı bir kaza haline gelmiştir (Tuncel, 2013, s. 306-308).

1.1.2.1. Mohti Laz Tarihi

Kafkasya, Karadeniz ile Azak denizinin doğu kesimini ayıran Anapa yarımadasından başlayarak Hazar denizi kıyısındaki Apşeron yarımadasına ulaşan Büyük Kafkas dağlarını ve iki yanında uzanan toprakları kapsamaktadır. Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan cumhuriyetleri Güney Kafkasya'da (Trans Kafkasya), Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan, Kalmuk, Karaçay-Çerkez, Kabarda-Balkar, İnguş, Kuzey Osetya cumhuriyetleri ve halen bağımsızlığına kavuşmaya çalışan Çeçenistan Kuzey Kafkasya (Kafkas önü) topraklarında bulunmaktadır (Dursun, 2001, s.157-158). Kafkas coğrafyası tarih boyunca dinamizmini koruyan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek etnik gerek dinî gerekse siyasî hadiseler bölgeye dinamizm kazandırmıştır. Bu sebeple Kafkasya pek çok grubun uğrak ya da durak yeri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kafkasya'nın stratejik noktalarından biri olarak addedilen liman kenti Batum, Trabzon'un fethinden sonra Osmanlı himayesine girmiş, Yavuz Sultan Selim döneminde gerçekleşen Osmanlı-İran savaşları sırasında beylerbeylik konumuna getirilmiş; fakat Osmanlı himayesinden çıkmış, 1545 yılında ise Gürcü Kralının elinden alınarak 93 Harbine kadar Osmanlı Devleti himayesinde kalmıştır. (Lowry ve Emecen, 2013, s. 296-301). Beş yüz yıl Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde kalan stratejik bölge, 93 Harbi olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda alınan yenilginin ardından imzalanan Berlin Antlaşması ile Rus hakimiyetine bırakılmıştır. I. Dünya Savaşı sürecinde Rusya'da meydana gelen Bolşevik Devrimi sebebiyle Nisan 1918'de tekrar Osmanlı topraklarına katılsa da imzalanan Mondros Mütarekesi gereği Batum, İngilizlerin işgal alanı olmuştur. 1920 yılında İngilizler tarafından Gürcistan Cumhuriyeti'ne bırakılan

topraklar, Rusya'nın Tiflis'i işgali sebebiyle Sovyet güdümlü Sovyet Gürcistan hakimiyetine geçmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Elviye-i Selâse olarak bilinen Kars, Ardahan ve Batum illerini hedef olarak belirlemesi üzerine Batum tekrar ele geçirilmeye çalışılsa da Rusya ile Moskova Antlaşması'nın imzalanmasıyla Batum'daki Türk hakimiyeti tamamen sona ermiş, topraklar Rus güdümlü Sovyet Gürcistan'a bırakılmıştır (Sarı, 2017, s.475-506).

Batum topraklarının elden çıkması ve artan Rus baskıları neticesinde Kafkasya'dan Osmanlı topraklarına doğru bir göç hareketi meydana gelmiştir. I. Dünya Savaşı ile başlayıp Millî Mücadele süreci ile devam eden ve Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan göç hareketi, Osmanlı hükümeti ve TBMM tarafından çoğunlukla olumlu karşılanmıştır. Göçmenler Anadolu'nun çeşitli yerlerinde iskân edilmiş, uyum süreçlerine önem verilmiştir (Arslan, 2014). Göçmenlere konut ve arazi tahsis edilmiş, iskân edildikleri bölgelerde ekonomik faaliyetlere katılmaları adına teşvikler verilmiştir. Gerekli şartları yerine getirenlere vatandaşlık hakkı tanınmış, öz vatanlarına geri dönmek isteyenlere de şartlar uygunsa destek sağlanmıştır (Ural ve Çınar, 2023, s. 81-101).

Yalova ili 19. yüzyıl boyunca statüsel olarak değişikliklere uğramıştır. İzmit Sancağının ardından Karamürsel Kazasına bağlanan Yalova, 1900'lü yılların başında müstakil bir kaza statüsüne yükselmiştir. Kafkasya'dan gelen Batum, Çerkez, Dağıstan Karaçay-Malkar toplulukları Yalova ilinde iskân edilmiş; Batum'dan gelen göçmenler genellikle Termal, Üvezpınar, Kurtköy gibi yerleşim alanlarını tercih etmişlerdir (Yalvar, 2019, s. 94).

Batum'dan Yalova'ya göçen halk, uzun süre Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetinde yaşamış, Müslümanlığı benimsemiştir. Laz olarak anılan bu halk, etnik ve kültürel bakımdan esasen farklı özelliklere sahiptir. Atalarının Karadeniz'in doğusu ve Gürcistan'ın batısında yerleşim gösterdiği düşünülmektedir. Kafkasya'nın dinamik ve girift yapısı sebebiyle Lazların etnik kökenlerine dair pek çok tartışma, pek çok farklı görüş mevcuttur. Lazların etnik bir grup içerisinde yer alan alt grup olduğundan bahseden görüşlerin aksine genel kanaat Lazların Doğu Karadeniz'in otokton (yerli) halkı olduğu, Türk ve Gürcü

halklarından ayrı, özgün bir etnik grup olduğu şeklindedir. (Feurstein, 1994, s. 19-22).

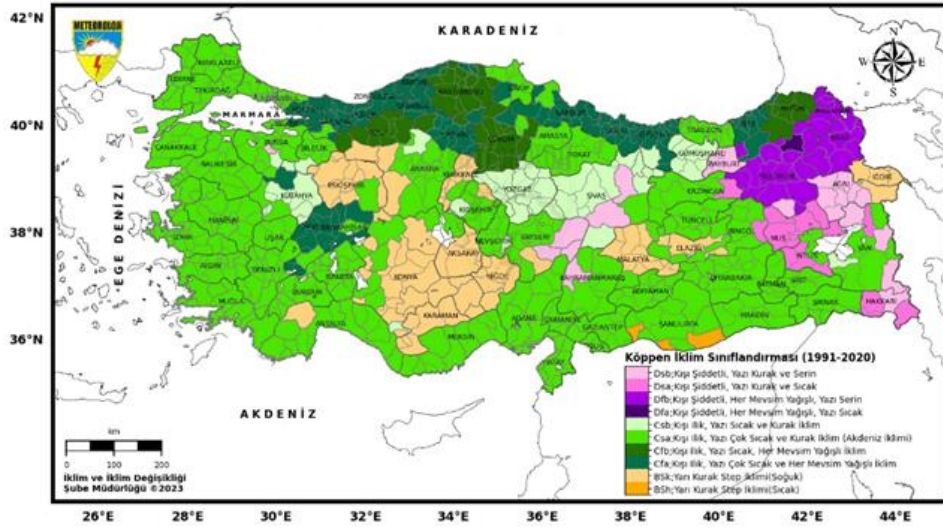
Tablo 1: The Oxford Handbook of Languages of the Caucasus

Lazların kullandığı dil, Kafkas dil ailesinin Kartvel dil grubuna mensup bir dildir. Lazca üzerine yazılmış ilk dilbilimsel çalışma Georg Rosen tarafından 1844 tarihinde kaleme alınan “*Über die Sprache der Lazen (Lazların Dili Üzerine)*” adlı eserdir. Eser, Laz dilinin yapısını ortaya koymak ve Megrelce, Gürcüce gibi Güney Kafkas dilleri ile Lazca’yı karşılaştırmalı olarak ele almak amacıyla yazılmıştır. Lazca morfolojik, sentaks ve söz varlığı bakımından incelenmektedir. Fonetik yani ses bilgisi bakımından sesli ve sessiz harfler tanımlanmış, Gürcü ve Megrel dili ile karşılaştırılmıştır. Sentaks yani söz dizimi bakımından ise “Özne-Nesne-Yüklem” sıralamasının var olduğu ortaya koyulmuştur. Eserin içerisinde söz varlığına dair ise Lazca-Türkçe-Almanca olmak üzere küçük bir sözlük bulunmaktadır. Dilbilimsel karşılaştırma sonuçları ele alındığında Lazca Megrelce ile büyük oranda benzerlik gösterirken Gürcüce ve Svanca ile farklı özelliklere sahiptir (Rosen, 2011, s. 1-38).

Lazca; Hopa, Vitze-Arkabi-Atina olmak üzere üç ana diyalekte ayrılmaktadır. Hopa diyalekti, 93 Harbi ile gelen göçmenler arasında ve Hopa ilçesinde konuşulurken; Vitze-Arkabi diyalekti, Arhavi ve Fındıklı bölgelerinde; Atina diyalekti ise Pazar ve Ardeşen bölgelerinde kullanılmaktadır. Kullanılan

diyalektler arasında farklılıklar bulunmakla beraber, Hopa-Atina diyalekti arası iletişimin zorluklar içerdiği bilinmektedir (Kutscher, 2008, s. 82-102).

1.1.3. İklim ve Bitki Örtüsü

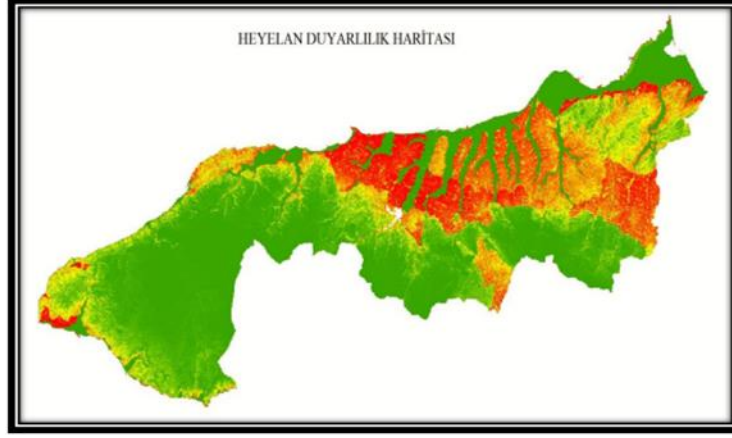

Harita 3: Yalova İli İklim Haritası

İlin bitki örtüsünü makiler ve ormanlar oluşturmaktadır. Ormanlar, ilin yüz ölçümünün %58'ine tekabül etmektedir. Yalova'nın güneyindeki dik yamaçlar tümüyle gür bir orman örtüsüyle kaplıdır. Orman yapısına geniş yapraklı ağaçlar hâkimdir. Genellikle kayın, meşe, gürgen, kızılçık, kestane ve ıhlamur ağaçları görülmektedir. Yalova ilinin iklimi, makro-klima tipi olarak, Akdeniz ve Karadeniz iklimleri arasında bir geçiş niteliği taşımaktadır. İlde yazlar kurak ve sıcak, kışlar ılık ve bol yağışlıdır.

Akdeniz ve Karadeniz gibi farklı iklim tiplerinin etkisinin görülmesi sebebiyle tarım ürünlerinde de çeşitlilik söz konusudur. Meyve üretiminde kivi, çilek, kiraz, armut, elma ve zeytin; sebze üretiminde lahana, marul, kıvırcık, fasulye, salatalık, domates; tahıl üretiminde buğday, yulaf, arpa öne çıkan ürünlerdir. Armutlu ve Esenköy ilçelerinde ise balıkçılık faaliyetleri görülmektedir. Bu sebeple il genelinde meyve, sebze, tahıl ve balık ağırlıklı bir beslenme şekli olduğu görülmektedir (MEB, 2020, s. 88-91).

Meteoroloji genel müdürlüğünün 1931-2024 yılları arasında yapmış olduğu ölçümlere göre en yüksek sıcaklık 27.06.2007 tarihinde 42,1 °C; en düşük sıcaklık

Harita 5: Yalova ili heyelan duyarlık haritası

Deprem haricinde Yalova için tehdit olan bir başka afet ise sel olaylarıdır. Alçak bölgelerin bulunması ve şehir bünyesinde pek çok derenin yer alması sebebiyle yoğun yağış dönemlerinde maddi hasara sebep olabilecek sel ve taşkın durumları görülmektedir. Heyelan (toprak kayması) ise zemini kaya veya yapay dolgu malzemesinden oluşan bir yamacın yer çekimi, eğim, su ve benzeri diğer kuvvetlerin etkisiyle aşağı ve dışa doğru hareketidir. Şehir bünyesinde yer alan eğimli araziler heyelan bakımından risk teşkil etmektedir (MEB, 2020).

1.1.5. Ulaşım

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Yalova İl Müdürlüğü verilerine göre; Türkiye'nin en küçük yüz ölçümüne sahip olan Yalova ili, ülkenin metropol şehirleriyle çevrelenmiş vaziyettedir. İl, kuzey ve batı bölümleri itibariyle Kocaeli; güney bölümü itibariyle de Bursa'ya komşu vaziyettedir. Coğrafi konumu bakımından İstanbul ile de yakınlığı bulunmaktadır.

Yalova, karayolu bağlantıları ile komşuları olan Bursa ve Kocaeli illerine bağlıdır. Bursa ili ile olan karayolu bağlantısı, Samanlı dağlarının üzerinden geçmesi sebebiyle hem virajlı hem de inişli-çıkışlıdır. Yalova-Bursa bağlantısı ile Yalova'dan, İç Anadolu Bölgesinin yanında, Ege ve Akdeniz bölgelerine de ulaşmak mümkündür. Yalova-Kocaeli karayolu bağlantısı ise, Yalova'nın aynı zamanda İstanbul'a ve İç Anadolu'ya açılan diğer önemli bağlantısıdır.

1.1.6. Turizm kaynakları

Coğrafi konumu, tarihî ve arkeolojik zenginlikleri, doğal güzellikleri, dağ ve deniz turizmine uygun koşulları, termal kaynakları ile Yalova turizm potansiyeli yüksek bir şehir olarak dikkat çekmektedir. Evliya Çelebi *Seyahatname* adlı eserinde Yalova ilinden *“İzmit sancağına tâbi ‘olup yedi yüz kadar mamur haneli, yedi camili, bir hamamlı, üç hanlı, kırk elli dükkânlı, kalesi harap olmuş bir kasabadır.” “Havası latif, suyu leziz olup, bağ ve bahçeleri gayet müzeyyendir.”* şeklinde bahsetmiş; ilaç gibi şifalı sulara sahip olduğunu ve Osmanlı saray halkının rağbet edildiğini dile getirmiştir (Evliya Çelebi, 2011, s. 246)

Tarih turizmi bağlamında Çiftlikköy ilçesi sınırları içerisinde bulunan erken Bizans dönemine ait Kara Kilise; Sugören köyünde bulunan yığma toprak ile oluşturulmuş anıtsal Tümülüs mezar; Altınova ilçesi Hersek köyünde bulunan 15. yüzyıl Osmanlı Dönemi'ne ait Hersezkâde Ahmet Paşa Cami; Yalova merkezde bulunan 16. yüzyıl Osmanlı mimarisini yansıtan Rüstem Paşa Cami; Armutlu ilçesinde bulunan Sultan Orhan döneminde yapıldığı tahmin edilen Hacı Ali Paşa Cami/Ahmet Çelebi Cami; Çiftlikköy ilçesi Taşköprü beldesine de adını veren 400 yıllık Taşköprü; Mustafa Kemal Atatürk'ün şehre değer katan Yürüyen Köşk ve Termal Atatürk Köşkü yapıları ön plana çıkmaktadır (MEB, 2020).

Tabiat turizmi bağlamında şehrin büyük bir zenginliğe sahip olduğu görülmektedir. Çınarcık ilçesinin Teşvikiye beldesinde bulunan Delmece Yaylası, Kent Ormanı içerisinde bulunan Erikli Çifte Şelale ve bölgede bulunan Dipsiz Göl adlı krater gölü; Termal ilçesi Üvezpınar köyünde bulunan Sudüşen Şelalesi; Esenköy beldesinde bulunan Karlık Yaylası, Altınova ilçesinde bulunan Hersek Lagünü görülmeye değerdir.

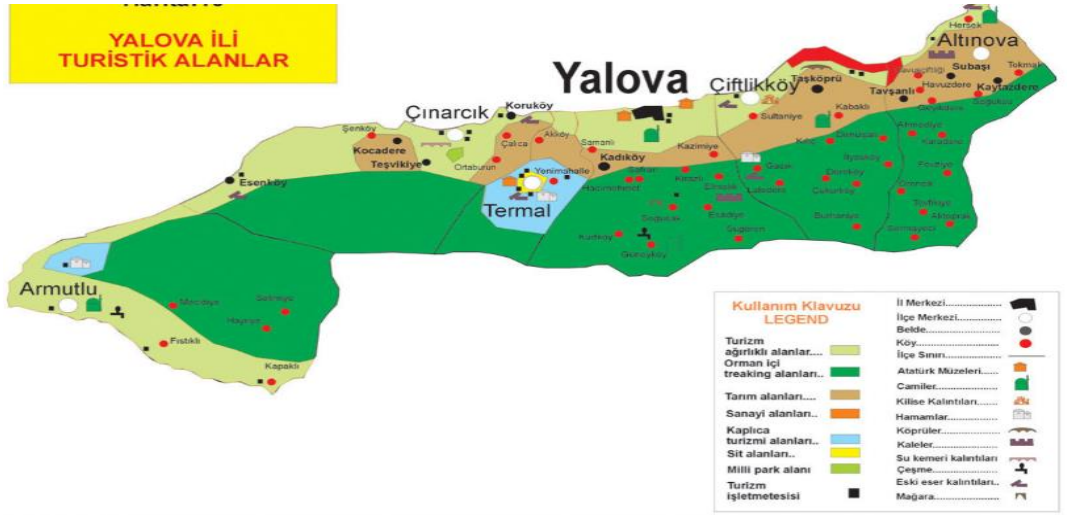
Bu zenginliklere ek olarak Çınarcık, Esenköy, Armutlu sahilleri ve plajları yaz aylarında yoğun bir şekilde yerli ve yabancı misafirlerini ağırlamaktadır. Karaca Arboretum, Hayrettin Karaca tarafından 1980 yılında 13,5 hektar arazi üzerine kurulmuştur. 7000'den fazla bitki türünü bünyesinde barındıran bu

arboretum aynı zamanda Türkiye'nin ilk özel arboretumudur. 2014 yılında hizmete açılan Geofit Bahçesi de tabii güzellikler arasında sayılmaktadır, bahsi geçen Geofit Bahçesi Türkiye'de bulunan tek ılıman iklim kuşağı bahçesidir.

Müze olarak hizmet veren alanlar içerisinde 2003 yılında hizmete açılan bünyesinde Roma, Bizans ve Osmanlı dönemine ait eserleri barındıran Yalova Açık Hava Müzesi; Raif Dinçkök Kültür Merkezi bünyesinde bulunan İbrahim Müteferrika Kâğıt Müzesi bulunmaktadır. Osmanlı toprakları içerisinde ilk kez yerli kâğıt üretimi Yalova'ya bağlı Elmalık köyünde gerçekleştirilmiştir. Ülkemizin ilk kâğıt müzesi olması bakımından İbrahim Müteferrika Kâğıt Müzesi önem teşkil etmektedir. Bu müzelerin yanı sıra 17 Ağustos 1999 Marmara depreminde hayatını kaybeden vatandaşlarımız adına merkeze bağlı sahil şeridinde yer alan Deprem Anıtı Müzesi bulunmaktadır.

Şehirde gerçekleşen festival ve şenlikler de şehrin turizm potansiyelini arttırmaktadır. Altınova ilçesi Fevziye köyünde gerçekleşen güreş müsabakaları Fevziye Yağlı Güreşleri olarak anılmakta ve her yıl düzenli biçimde Türkiye'den çeşitli yerlerinden gelen pehlivanların katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Mayıs ayı içerisinde Sermayecik Köyü Çilek Festivali, haziran ayı içerisinde Delmece Yaylası Şenlikleri, temmuz ayında ise Türkî cumhuriyetlerin yoğun katılımıyla Yalova Uluslararası Kafkas Dans ve Müzik Festivali ile TUFAG Uluslararası Halk Dansları Festivali gerçekleştirilmektedir.

Jeolojik yapısı itibarıyla hayli hareketli parça üzerine kurulu şehir, jeotermal kaynaklar bakımından da zenginleşmiştir. Armutlu, Fıstıklı ve Termal Kaplıcaları sağlık turizmi bakımından dikkat çeken ve rağbet gören yerlerdir. Armutlu Kaplıcalarının termal suyu ülkemizdeki radyoaktivite oranı en yüksek olan kaplıca suyu olarak kayıtlara geçmiştir (MEB,2020).

Harita 7: Yalova ili turizm haritası

İKİNCİ BÖLÜM

MOHTİ LAZLARDA HALK BİLİMİ UNSURLARI

Halk bilimi, 19. yüzyılın başlarında Avrupa’da ortaya çıkmış ve İngilizce folk “halk” ve lore “bilim” sözcüklerinin birleşiminden türetilmiştir. Türkçede kullanılan ilk karşılığı ise halkiyat kelimesidir. Halkın geleneğe bağlı maddî ve manevî kültürünü kendine özgü yöntemlerle derleyen, araştıran, sınıflandıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerine değerlendirmeler yapan bir bilim dalıdır. (Artun, 2004, s. 15-17). Dorson, *Folklore and Folklife: An Introduction* eserinde folklor kavramını, “Halk arasında kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel bilgi, inanç, sanat ve uygulamalardır.” şeklinde tanımlarken; Dundes, *Interpreting Folklore* adlı çalışmasında folklorun sınırlarını genişleterek sadece kırsal kesime mâl etmekten çıkarmış ve her sosyal grubun kendine özgü folklore sahip olabileceğine değinmiştir. Halk bilimi maddî ve manevî unsurlardan meydana gelmektedir. Mimarî, giyim, araç- gereç gibi kültür ürünleri maddî unsurlar arasında yer alırken; gelenek, âdet, inanç ve sözlü anlatı gibi ürünler manevî unsurlar arasında yer almaktadır (Örnek, 2000, s.15-19). 1812 yılında Almanya’da Grimm Kardeşlerin derlemiş oldukları “*Ev ve Çocuk Masalları*”nı yayımlamalarının ardından 1846 yılında William John Thoms’un Atheneum dergisinde Ambrose Merton müstear adıyla folklor terimini ilk kez kullanması halk bilimi çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Çobanoğlu, 1999, s. 5-7).

Halk biliminden elde edilen verilerin sistematik bağlamda işlenmesi amacıyla kuramlar geliştirilmiştir. Tarihî-Coğrafî Halk Bilimi Kuramı, halk anlatılarının kökenlerini ve yayılma yollarını incelemektedir. Motif-İndeks Halk Bilimi Kuramı, halk anlatılarındaki mükerrer motifleri tespit edip kategorize etmektedir. Yapısalcı Halk Bilimi Kuramı, anlatıların derinsel yapılarına odaklanıp evrensel analizler gerçekleştirmektedir. İşlevselci Halk Bilimi Kuramı, halk kültürü unsurlarının toplumsal işlev ve rollerini ele almaktadır. Psikanalitik Halk Bilimi Kuramı, halk anlatılarını bireysel ve kolektif bilinçaltı süreçleriyle ilişkilendirmektedir (Çobanoğlu, 1999, s. 95-257). Çalışmamız, bağlam merkezli

halk bilimi kuramlarından İşlevsel Halk Bilimi yöntemi kullanılmış, halk edebiyatı ve halk kültürüne dair elde edilen ürünlerin toplumsal işlevi ve manaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.1. Geçiş Dönemleri

Geçiş dönemi ritüelleri bir sosyal statüden diğer sosyal statüye geçişte uygulanan törensel ve simgesel davranışlar bütünüdür. Ritüeller evrensel biçimde üç aşamada gerçekleşmektedir. Ayrılma aşaması, fiziksel ya da sembolik olarak eski durumdan yeni duruma geçiş anlamı taşımaktadır. Gelinin baba evinden çıkışı, ölünün mezara gömülmesi ayrılma aşamasına örnek teşkil etmektedir. Geçiş aşaması, eski statü ile yeni statü arasında kalan ara bir statüdür. Belirsizliğin ve kutsallığın hâkim olduğu bu aşamaya düğün günü, cenaze öncesi bekleyiş, asker uğurlama uygulamaları örnek olarak verilebilmektedir. Katılım aşaması ise bireyin yeni statüye kabul edildiğini gösterir, birey artık yeni statüsüyle topluma yeniden katılmıştır. Düğün sonrası gelin ve damadın, sünnet sonrası erkeğin toplumsal kabulü bu aşamaya verilebilecek örnekler arasındadır (Van Gennep, 2022, s. 1-26).

Halk kültürü ürünleri geçiş dönemlerinden mayalanarak halk bilimine zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Yaşam, doğum ile başlayıp evlilik ile toplumun yapı taşı oluşturulan ve ölüm ile nihayetlenen döngü bakımından değişmez bir süreçtir. Bu süreç içerisinde doğum, evlilik, ölüm hadiseleri bir evreden başka bir evreye geçiş anlamı taşımaktadır. Yaşamın özeti olan ve kendi içerisinde bir yaşam döngüsü oluşturan bu üç evre insan hayatında izler bırakmaktadır. Gerek kutlama gerek anma anlamı taşıyan eylemlerin insan hayatında bıraktığı izler toplumun da kültürel kodlarını oluşturmaktadır. Kültürel kodlar zaman içerisinde ritüelleşerek kuşaklar arası aktarımı ve gelenekselleşmeyi beraberinde getirmektedir. Ritüel haline gelen eylemler evreler arası geçişe psikolojik zemin hazırlamakta, geçiş süreçlerini bir düzen içerisinde yaşama hususunda toplum üyelerini eğiterek hazırlamaktadır (Günay, 1995, s. 26-35). Geçiş dönemleri girift şemalar, sınıflandırmalar içerse de doğumdan ölüme kadar doğrusal bir çizgiyi takip etmekte ve içerisinde bir

mana, bir öz taşımaktadır. Yaşamsal döngüyü anlamlı hale getiren ritüeller, doğadan ve evrenden ilham alınarak tasarlanan eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Van Genneep, 2022, s. 1-26).

Yalova iline göç hareketi ile gelip şehir bünyesinde varlığını sürdüren Batum ve Karadeniz göçmenleri, Kafkas göçmenleri (Çerkez, Abhaz Dağıstan), Balkan göçmenleri (Bulgaristan, Makedonya, Kosova, Yunanistan) ve Türkler arasında geçiş dönemlerine yönelik benzer uygulamalar bulunmaktadır. Göbek kesme-yıkama- tuzlama, lohusalık, kırk basması, kırklama, kız beğenme-isteme gibi uygulamaların benzer olması geçiş dönemlerinin evrensel yönünü ortaya koymakla beraber kültürlerin ortak yaşam içerisinde etkileşim içerisinde olduklarını da düşündürmektedir.

Geçiş dönemine yönelik kaydedilen halk ürünleri Yalova ilinin Kadıköy, Kurtköy ve Termal yerleşim biriminde ikamet eden 36-50 yaş aralığı ve 50 yaş üzerinde yer alan kaynak kişilerinden derlenmiştir.

2.1.1. Doğum ile İlgili Uygulamalar

Doğum insan yaşamının üç önemli geçiş döneminden (doğum, evlilik, ölüm) birini teşkil etmektedir. Doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Kadının saygınlığını arttığı gibi aile, akraba ve grup içinde yerinin sağlamlaştırdığı düşünülmektedir. Baba da evlat sahibi olarak geleceğine güvenle bakmakta ve toplum içerisinde saygınlık kazanmış olmaktadır. Çocuk doğuramadığı için küçümsenen kadın profili, erkek bireylerde de karşımıza çıkmaktadır. Çocuk sahibi olamayan erkeklere yönelik de toplumsal baskı yoluyla ve ruhsal eziklik atmosferi oluşturulmaktadır (Örnek, 2000, s. 131-183).

2.1.1.1. Doğum Öncesi

2.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma

Mohti Lazlarda soyun devamlılığı sosyal hayat için önem arz etmiştir. Çocuğu olmayan kimseler hor görülmemek, gebe kalabilmek için pek çok yola başvurmuştur.

“Annem ve teyzem eltiydi. Teyzemin çocuğu olmadı. Ben de 3 ay boş gezdim diye benim için teyzesine benzedi, bu da *uçape* (tohum atamayan) dediler. Çocuğun olmaması hep kadından bilinirdi. Kısırlık için kocakarılar gidilirdi. Bizim köyde Zekiye Bibi vardı. Kendisi hamile kalmak isteyenlere hareket yaptırır, yumurta koyar, belini bağlar ya da demirle rahmi çevirirdi.” (K.K.1)

“Kısırlık için kadınları kocakarı diye bilinen bir kadına götürürlerdi. Gebe kalamayan kadını, sarmaşığın beyaz top çiçeğini sütle kaynatıp, buharının üzerine oturturlardı. Allah vermeyince vermez, ben de yaptırmıştım.” (K.K. 7)

“Evlendim, dört yıl çocuğum olmadı. Türk doktora da gittim, gavur doktora da gittim. O kadar para döktüm, çare olmadı. Abdestli, namazlı, ağzı dualı bir kadın vardı, en son ona gittim. Ağaçtan yapılmış, şekil verilmiş, özel, pürüzsüz bir sopa ile rahmimi çevirdi. Ardından ispirotolu suyu serum gibi yukarı astı, rahmimin içini yıkadı. Elleri ile rahmimi göbeğime doğru kaldırır gibi masaj yaptı ve bir bezle sıkı sıkı belimi bağladı. Üç gün bağı açılmaması gerektiğini, üçüncü gün eşimle banyo yapmam gerektiğini söyledi. Söylediklerini yaptım, gerçekten kızım öyle oldu.” (K.K. 12)

2.1.1.1.2. Gebelikten Kurtulma

Köyde iş gücü ihtiyacına katkı sağlamak ve zorlu yaşam şartlarına ayak uydurmak isteyen çocuklu kimseler ise yeni gebeliklere sıcak bakamayabiliyordu. Gebelik durumunu sona erdirmek için çeşitli yollara başvurulduğu bilinmekteydi. “Hendekten hendeğe atlamak” (K.K.2), “sarmaşık çırpısını ya da top haline getirilen saç rahime yerleştirmek” (K.K.7) ve “elma ile kirazın saplarını kullanmak” (K.K.3) yaygın uygulamalar arasında sayılmaktaydı.

2.1.1.1.3. Gebelik Dönemi

Gebeliğin olağan süresi dokuz ay on gün olmakla birlikte, doğum bu süreden önce yahut sonra da gerçekleşebilmektedir. Bu süreden evvel gerçekleşen doğumlar erken doğum olarak nitelendirilmektedir. Bugün gebenin ve fetüsün özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenen bu süreç, eski dönemlerde tam

kestirilememekte, kadınlar bu sebeple doğuma beklenmedik an ve alanlarda yakalanabilmekteydi.

2.1.1.1.3.1.Aşerme

Aşerme, gebe kadının bazı şeyleri yapmaktan, bazı yiyecekleri yemekten kaçınması ya da tersine belirli şeyleri yemeye özen göstermesi anlamına gelmektedir (Örnek, 2000, s. 134). Yaşamını köyde sürdürmek mecburiyetinde olan Lazlar için gebelik sürecinin ihtimam içerisinde geçmediği aşermeye yönelik “Aman, bizi kim nazlayacak?” (K.K.1) söylemlerinden anlaşılmaktadır.

Aşerme sürecinde gördüğü kokusunu duyduğu yahut aklından geçirdiği yiyeceği yiyemeyen kadın, avcunun içini yalayıp kalçalarına sürerdi. İsteddiği yiyeceği yiyememenin bebeğin bedeninde çeşitli lekeler, izler bırakacağı endişesi mevcuttu. Aynı kaygı, birine ait bir şeyin –yiyecek ya da eşya- izinsiz olarak kullanılması neticesinde de geçerliydi. Birine ait yiyecek, eşya yahut herhangi bir şey izinsiz alınırsa bebeğin bedeninde alınan şeye benzer lekeler oluştuğuna, Allah’ın günahı bu şekilde aşikâr ettiğine inanılırdı. (K.K.12)

2.1.1.1.3.2. Cinsiyet Tahmini

Gebelik sürecinde doğacak olan çocuğun cinsiyeti de önem arz etmektedir. Anne ve babanın isteği dışında içinde bulunulan toplumun, cemaatin, ailenin isteği de belirleyici rol oynamaktadır. Geleneksel kültürün etkisiyle en azından ilk çocuğun erkek olması beklentisi yaygın olarak görülmektedir (Örnek, 2000, s. 136). Mohti Laz kültüründe de erkeğe daha fazla önem verilmesi yaygın bir davranış kalıbı olarak görülmektedir. “Tavuk butlarını erkek çocukları yerd, kızlar yiyemezdi. Tavuğun iki budunu baba ve oğlan çocuğu yerd. Anneye hiçbir şey kalmazdı zaten.” (K.K. 1) “Sofralarda gerçekleşen o durum, benim ilk travmamdı, insan etkileniyor tabii.” (K.K. 4)

Cinsiyet tahminine yönelik halk arasında çeşitli inanışlar mevcuttur. Hem inanış hem de eğlence halini alan bu uygulamalara göre hamilelik haberi alındığında sokaktan geçen ilk kişinin cinsiyetinin belirleyici olacağı inancına ek olarak; karın şeklinin sivri olması erkek bebeğe, kalçanın büyümesi ise kız çocuğa

işaret ederdi. (K.K. 7) “Görümcem cinsiyet tayini için ritüeller bilirdi. Hamile kadından habersiz oturulabilecek yerlere makas ve kalem koyardı. Hamile kadın altında kalem olan koltuğa oturursa erkek, makas olan koltuğa oturursa kızı olacak derdi. (K.K. 12) Gebeliğin önem arz etmesine karşın Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar çocuk sayısıyla övünmez, sayıya önem vermezlerdi.

2.1.1.2. Doğum Sırası

2.1.1.2.1. Doğum

Doğum kadınlar için zor ama bir o kadar da kutsal bir eylemdir. Fizyolojik, biyolojik, psikolojik bir döngüyü içermektedir. Bilimsel araştırmalar da doğum sürecinin uygun stratejiler ile yönetilmesi şartıyla stres hormonlarının salınımı azaldığını ve beta-endorfin hormonunun salınımını arttığını ortaya koymaktadır. Tolere edilen stres hormonları, doğumun doğal seyrinde ilerlemesini, oksitosin ve melatonin hormonlarının etkisi ile doğum ağrısıyla baş etmeye yardımcı olmaktadır. (Dursun ve ark., 2024, s. 286-302). Laz kültürü içerisinde de gebelerin doğum sürecinin kolay olması ve doğum sırasındaki güçlüklerin giderilmesi için birtakım ritüellerin mevcut olduğu bilinmektedir.

Doğum süreci gevşemiş ve rahatlamış bir beden, sakinleşmiş bir ruh ile daha kolay ve az sancılı geçebilmektedir. Doğum sürecinde gevşemeyi sağlamak için çeşitli bitkiler yakılarak tütsü olarak kullanılabilir. Eski zamanlardan beri halk bilimi uygulamaları arasında yer alan koku duyusu, bugün aromaterapi adı altında bilimsel bir tedavi, iyileştirme yöntemi olarak kullanılmaktadır. Literatürde aromaterapinin beden ve ruh dengesini koruduğu, hoş bir koku solunarak gevşemenin gerçekleştiği, anksiyeteyi, korkuyu, ağrıyı, bulantıyı ve kusmayı azalttığı, insanlarda iyilik hissini artırdığı bildirilmektedir (Mamuk ve Davas, 2010, s. 137-144). Mohti Lazlar da doğum esnasında tütsü uygulamalarını kullanmışlardır.

Vefk; harf, rakam, kelime, Esmâ-i Hüsnâ, âyet ve sûrelerin belli bir düzene göre kareler içine yazılarak bunda bâtinî mânalar arayan bir tılsım türü anlamına gelmektedir (Çelebi, 2012, s. 605). Vefklerde usul, sağdan sola, yukarıdan aşağıya veya bir köşeden diğer köşeye kutucuklardaki sayıların toplamının birbirine eşit

olması şeklindedir (Uygun, 2019, s.403). Mohti Lazlar doğumu sürecini hızlandırmak adına vefk yöntemine de başvurmuşlardır.

Koruma ve kolaylaştırma etkisi olduğuna inanılan İsm-i Âzam Vefki

Düğüm, bağlama, kilit tabuları doğum açısından sembolik olarak kadını bağlayan, kadının doğum yapmasını engelleyen ya da doğumu zorlaştıran bir unsur olarak görülmektedir. Bu bağlamda doğumun zorlaşmasının engellenmesi için evde düğümlü olan her şey çözülür (Kasımoğlu, 2022, s.483-495). Mohti Lazlar da doğumu kolaylaştırmak adına bu davranış kalıplarını bir ritüel haline getirmişlerse de bilimsel araştırmalara konu olan doğum eylemi başlamadan önce kadının üzerinde düğümlü bir şey varsa çözülmesi, saç örgülerinin ve kapalı kilitlerin açılması gibi uygulamalar doğuma etkisiz uygulamalar başlığı altında ele alınmıştır (Karatopuk ve Yarıcı, 2021, s. 147-157). Bu tip uygulamaların doğum sürecine olumsuz bir etkisinin bulunmadığı bilimsel olarak kanıtlanmış; fakat sürece dair psikolojik yön eksik kalmıştır. Genel hekimlik anlayışında “deva” niyetine kullanılan bireyin öznel olarak olumlu etkisini ima eden Plasebo kavramı, hastalıktan hastalığa, ülkeden ülkeye hatta bölgeden bölgeye dahi farklılık gösterebilmektedir. Farmakolojik olmayan plaseboların yani “telkin”, “ikna”, “iyilik beklentisi”, “güven”, “inanç” gibi durumların daha merkezî bir rol oynadığı düşünülmektedir (Göka, 2002, s. 58-64). Halk bilimi uygulamaları tam olarak bu amaca olumlu anlamda hizmet etmektedir.

Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar eski dönemlerde doğumlarını evde yapmakta ve doğum hazırlıklarını eş, dost, akraba ile gerçekleştirmekteydi. “İlk

doğumumda bezlerimi annem hazırladı. Keten bezleri derede soğuk suyla yıkayıp bahçeye asardık. Soğuk suyla yıkadığımız için sert olurdu, elimizle yumuşatırdık. Ebe makası falan kendi getirirdi. Bizim köyümüzün ebeleri Kamile ebe, Yüksel ebe ve Gülay ebeydi.” (K.K.1)

2.1.1.3.Doğum Sonrası

2.1.1.3.1. Göbek kesme, Yıkama, Tuzlama

Doğum sonrası çocuğun sonu-eşi-göbeği gömülür, gömü yeri için daha çok kendi evinin bahçesinde bir köşe, cami yahut okul tercih edilirdi. “Ekseri bebeğin eşi, göbeği camiye, minare diplerine gömülürdü.” (K.K. 1, K.K. 7) Yenidoğan bebekler ilk anda yıkanır, ardından bedenleri yahut bedenlerinin koltuk altı, ayak gibi bölümleri tuzlanırdı. Tuzun yetişkinlik dönemindeki ter kokusunu yok ettiğine inanılırdı. “Eşim Cem, ergenlik dönemindeki oğlumuz zaman zaman ter koktuğu için, bebekken onu iyi tuzlayamadığımızı söyler.” (K.K. 3)

2.1.1.3.2. Lohusalık

Kırk sayısı mistik bağlamda farklı etkileri bulunduğu inanılan; hazırlanış, tamamlanma, olgunluk sürecini kapsayan süre olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek Şaman kültüründe gerek Hristiyan uygulamalarında gerek ise İslamî inanış biçiminde kırk sayısının bir alt metni, ayrı bir mesajı olduğu görülmektedir. Öyle ki Kitab-ı Mukaddes’e göre Hazreti Davut ve Hazreti Süleyman kırk yıl saltanat sürmüştür. Hazreti İsa öldükten sonra dirilerek kırk gün süreyle havarilerine görünmüştür. Yine Hazreti İsa, İblis tarafından götürüldüğü çölde kırk gün, kırk gece oruç tutmuştur. Müslümanlar için ise Hazreti Muhammed’in kırk yaşında peygamberlik oluşu, iman eden ilk kişilerin sayısının kırk olması, zekât olarak verilecek mal için kırkta bir ölçüsünün konulması, Hazreti Musa’nın Sina Dağı’nda kırk gün tutulması, Ahkâf Suresi’nde ise kişinin kırk yaşına geldiğinde olgunlaşacağından bahsedilmesi kırk sayısının diğer sayılardan farklı bir yönü olduğunu ortaya koymaktadır (Güvenç, 2009, s.85-97).

Mistik bir etkisi olduğuna inanılan kırk sayısı doğumdan ölüme kadar geçen süre içerisinde insanların yaşamının şekillenmesinde etkili bir rol oynamış; kırk

çıkarma, kırk basması, kırklama, kırk karışma gibi uygulamaların membaı olarak karşımıza çıkmıştır.

“Kırk” sayısı kişinin dünyaya gelişı ile yaşamı kuşatmaya başlamaktadır. Doğum gerçekleştikten sonra doğumu takip eden kırk gün, gebe ve bebek için önem arz etmektedir. Doğum yapan kadının kanamalarının devam etmesi, bedeninin doğum travmalarını atlatamaması, kadının sağlığına tam olarak kavuşamaması sebebiyle bu dönemin kritik bir dönem olarak bilinmektedir. Lazlar arasına “Lohusanın mezarı kırk gün açık olur.” (K.K. 12) inanışı yaygındır.

Lohusa kadının kötülüklerden korunması amacıyla lohusa kırk gün evden çıkarılmamakta, dışarıya asılan çamaşırları ikindi vaktinden sonraya bıraktırılmamaktadır. Şerli varlıkların bebeğe karışmaması için ise bebeğin başucuna Kur’an ve süpürge konulmaktadır. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 7)

2.1.1.3.3. Annenin Sütü

Annenin sütünün bol olması, kesilmemesi adına annenin sütü incir ağacının altına dökülür, incir gibi sütlü olması dilenirdi. (K.K.1) Bununla beraber soğan suyu ve helva tüketimi de süt artırımı için yaygın bir uygulama olarak kullanılmaktaydı. Sütü olmayan kadın, köyün çobanına bir somun ekmek verirdi. Çoban akşama kadar o ekmeği hayvanlarla gezdirirdi, hayvanlarla ekmeğin de sütlendiğine inanılırdı. Akşam ekmeği yemesi için anneye geri getirirdi. (K.K.7)

2.1.1.3.4. Bebeğin Kuvveti

Mohti Lazlar için çocuk sahibi olmak kadar bebeğin bakımı da önem arz etmekteydi. Hızlı ve atik olan toplumda bebeğin güçlü-kuvvetli olmasına özen gösterilirdi. Bu sebeple Laz mutfağının önemli bir gıdası olan mısırın unu ile muhallebi pişirilip bebeğe yedirilmekteydi. (K.K. 7)

2.1.1.3.5. Kırk Basması

Lohusa ve bebeğinin doğumdan sonraki kırk gün içerisinde hastalanmasına halk arasında “kırk basması, kırk düşmesi, kırk karışması” gibi adlar

verilmektedir. Anne ve bebeğin hastalanmaması adına kaçınılan bazı davranışlar mevcuttur. “Basma” ifadesi Lazlar arasında çocukta ortaya çıkan gelişim geriliğini anlamında kullanılmıştır. Ağzı dualı birinin okumasıyla geçtiği düşünülen “basma” bugün dahi Lazlar arasında dikkat edilen, bebeklerini sakındıkları bir durumdur.

Et basmaması adına bebeğin kırkı çıkmadan eve ilk alınan etin paketinin üzerine bebeğin ayakları bastırılmaktadır. Gelin basmaması adına gelin bebeğin olduğu yerden geçip gidene kadar bebek dik tutulmakta ve yatırılmamaktadır. Yine gelin basmaması için iki gelin karşılaşınca üzerlerinde iğne varsa birbiri ile değiştirmektedir. “İki gelin karşılaşmasın derler. Mesela burada gelin karşılaşmıştı, birinin çocuğu oldu, diğerinin olmadı.” (K.K.5) Al basmasının önüne geçmek için regl yahut cünüp olan kişi bebeğe bakmazdı. Ölü basmaması için ise mezarlıktan, cenazeden gelen kişinin bebeğe bakması engellenmekteydi. Bakarsa bebeğin renginin ölü gibi soluk olacağına inanılmaktaydı. “Efe’yi doğurduğum hafta mevlit yapmıştık, o sırada da Yörük’ün kızı intihar etmişti. Mezarlıktan gelen insanlar mevlide geldiler. Efe sonra hiç ayak basamadı, dik duramadı. Yenimahalle’de Havana Bibi isimli rahmetliye okutturup cenaze için hazırlanan suyla yıkamıştık. O şekilde düzeldi.” (K.K.3)

2.1.1.3.6. Kırklama

Bebeğin dünyaya gelişinden sonraki ilk kırk gün içerisinde kırk basmaması amacıyla yapılan çeşitli işlemlere kırklama denilmektedir. Mohti Lazlar, kırk mısır ya da buğday tanesinin her birini okuyup su dolu maşrapaya atarak kırklama suyunu hazırlamakta ve bu suyu anne ile bebeğin en son durulama suyuna katmaktadır. Durulama sonrası kalan taneler ya dört yola dökülmekte ya da kuşlara verilmektedir. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 3)

2.1.1.3.7. Ad Koyma

Dinî hassasiyetleri olan toplumlarda ad koyma merasimi dinî kaideler uygun olarak gerçekleşmektedir. Mohti Lazlar’da da durum benzer şekilde gerçekleşmekte, ailenin önde gelen kişisi bebeğin sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okumak suretiyle bebeğe adını vermektedir. Bebeğin adının karar

aşamasında aile büyüklerinin etkisi ve İslamî isimlerin tesiri bulunmaktadır. (K.K.1) “Eskiden dede-baba, ata isimleri konulurdu, şimdi herkes istediğini koyuyor.” (K.K.7)

2.1.1.3.8. Yaşamayan, Geç Yürüyen, Geç Konuşan Bebekler

Laz kültüründe yaşamayan, geç yürüyen, geç konuşan bebekler için farklı uygulama ve inanışlar bulunmaktadır. “Babaannemin erkek çocukları yaşamadığı için babam doğunca gidip bir mezarın üzerine yatırmışlar, adını da Yaşar koymuşlar.” (K.K.6) “Benden önce altı bebek mezara girmiş. Yaşamam için üç tane pırasa kesmişler, üç pırasayı dikmişler, üç pırasaya isim vermişler, üç pırasaya ip bağlamışlar. Hangisi büyürse onun ismini koyacağız demişler. Duriye isimli pırasa büyüdüğü için adım Duriye olmuş.” (K.K.7) Geç yürüyen bebekler üç hafta Cuma ile sela saati caminin kapısında “Verdim selaya, yürüsün bir dahaki Cuma’ya diyerek sallanır, iki ayağı kurdeleyle bağlayıp camiden ilk çıkana kestirilirmiş. Konuşamayan bebekler için de yedi ya da kırk hayvanın dilini pişirip bebeğe yedirirlermiş.” (K.K.3)

2.1.1.3.9. Sünnet Törenleri

Sünnet, geleneksel aile yapısında erkek çocuklarına yönelik değişmeyen, katı ve yaygın olarak kullanılan töresel ve dinsel bir işlemdir. Hiçbir erkek çocuk sahibi ebeveyn bu köklü geleneğin dışında kalmak istemez, bu âdet tartışmaya mahal vermeyecek kadar köklü ve katıdır (Örnek, 2000, s.170-174).

“Tüm erkek kardeşler bir arada sünnet ettirilir. Özel bir sünnet yaşı yoktur. Sünnetçi Kemal Enişte, fennî sünnet yapardı (Anestezi ile). Benim adam (kocam) ‘Peygamber sünneti yaptıracağım.’ dedi (Makasla). Köy halkı genellikle sünnet yapıldıktan sonra mevlit okutur; ama bana yas dolayısıyla -uzak akraba cenazesi- düğün yapılmadığı için kızdım. Bizim adama ‘Davul, zurna getireceksin.’ dedim. Biz düğün yaptık.” (K.K.1)

2.1.1.3.10. Askerlik

Milliyetçi olduklarını vurgulayan, Laz kimliği ile Türk kimliğini fikrî anlamda aynılaştıran Laz halkı için askerlik görevi büyük bir anlam ifade

etmektedir. Sosyal hayatta bir erkeğin sünnet merasiminden sonraki rüştün ispatladığı evreyi oluşturmaktadır. Bir şölen havası taşıyan asker eğlencelerinde “Mızıka, zurna ile şarkılar çalınır silahlar atılmaktaydı. Eğlenceye kadın-erkek tüm köy halkı katılmaktaydı. Er kişinin annesi eline evde kına yakmakta, tanıdıklarından helallik almaktaydı. Asker uğurlaması öncesi eve ziyarete gidenler çorap, çamaşır gibi ufak hediyeler götürürdü.”(K.K.18)

2.1.2. Evlilik ile İlgili Uygulamalar

Evlenme yaşamın üç büyük geçiş dönemlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik gerek kızın gerek erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli aşamasını oluşturması, aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından önem teşkil etmektedir. Toplumsal yapının temeli olan evlilik, dünyanın her yerinde belirli kural ve kalıplara uyarak gerçekleşen zengin tören, âdet ve geleneklerin bileşkesidir (Örnek, 2000, s. 185-202).

2.1.2.1. Evlenme Biçimleri

Mohti Laz kültüründe yapılan evlilikler severek yahut görücü usulü şeklinde gerçekleymekteydi. Beşik kurtmesi ya da çökeşlilik durumu görülmezdi. Akraba evliliği de hoş karşılanmaz, şayet gerçekleşecekse evlilikler ancak kuzen çocuklarıyla (anne tarafından) başlayabilirdi. (K.K.1, K.K. 12) Mohti Lazlar tarafından daha çok kendi içlerinde yapılan evlilikler makbul karşılanmaktaydı. Muhacir adı verilen Balkan göçmenleri ile yapılan evliliklere razı olunmadığı için, bu evlilikler daha çok kaçarak gerçekleştirilmekteydi.

“Büyükler kimi isterlerse öyle evlenilirdi.” (K.K. 7) “Kadıköy’de hala Muhacir-Laz ayrımı var.” (K.K. 1) “İlla bir sıkıntı oluyor Laz- Muhacir evliliklerinde.” (K.K. 2) “Muhacirler neden Kurtköy’den geldiniz diyorlar, o sebeple Lazları sevmiyorlar.” (K.K. 1) “Bizim dedelerimiz önce Kurtköy’e yerleşmiş, sonra Kadıköy’e doğru inmişler. Atatürk, Kadıköy’e muhacirleri yerleştirdiği için Muhacirler bizi burada istememiş. Sürtüşme başlamış, Lazlara hep ‘Hadi Kurtköy’e!’ derlermiş. Muhacirler yol kenarlarına toz olur diye yola yakın

yerleşmemişler, biz gelip yerleşince merkezde biz kaldık, onlar geri de kaldı. O sebeple de bizi istemiyorlar. Ama Atatürk onlara çok yer verdi, Lazların o kadar yeri yok.” (K.K.1) “Buranın Muhacirleri biz Lazlara hep ‘gâvurdan dönme’ derlermiş.” (K.K.4) “Kimse kimseyi beğenmiyor. Hep sürüşme var, tarhana yapımından bile. Muhacirler Lazlara ‘Donsuz Lazlar’ derler. Muhacirler kefenlenirken yedi kat bezle don yapıyorlar, göğüslere ayrıca örtü yapıyorlar iman tahtası diye. Başına da başörtü gibi bağlıyorlar. Sonra kefenliyorlar. Biz don giydirmediğimiz için ‘Donsuz Lazlar’ diyorlar.” (K.K.2)

“Bir gün yukarıya bakkala gittim, Fatma abla işletiyordu o zaman. ‘Fatoş, nişanlanıyormuşsun.’ dedi. ‘Evet, Fatma abla.’ dedim. ‘Sen şimdi emin misin, Muhacirlere gittiğine?’ dedi. ‘Evet, seviyorum, gideceğim.’ dedim ama bana öyle söylemesine çok üzüldüm. Sonra zaman geçti, kızı lere nişanlanmış. ‘Fatma abla bana sen emin misin demiştin, şimdi sen kızını lere veriyorsun farkında mısın?’ dedim. ‘Ablacığım özür dilerim, hakkını helal et.’ dedi. Biz neticede eşimle aynı mahallenin çocuklarıydık.” (K.K.4) Şimdi Laz-Muhacir birbirlerine karıştı, öyle bir ayrım kalmadı. (K.K. 7, K.K. 21, K.K. 22, K.K. 24, K.K. 25,)

2.1.2.2. Evlilik Aşamaları

Lazlar için evlilik hazırlıkları gelenekler etrafına şekillenmektedir. Evlilik erkek tarafının kız arayışıyla başlamaktadır. Evlilik konusunda ailelerin asaleti, gelinin iyi ocak kızı olması ya da sahip oldukları mal varlıkları önem teşkil etmektedir. Aksi durumlarda gerçekleşen evlilikler toplumsal bakımdan hor görülmeye sebebiyet verebilirdi. Kızın evlilik kararında söz sahibi olan kişi sadece babası değildi; kız kardeşleri ve yakın akrabaları da evlilik kararı alınırken fikir beyan etmekteydi. Bu durum Lazların akraba ilişkilerine ne kadar ehemmiyet verdiğini gözler önüne sermektedir. Kız isteme törenlerinde erkek tarafı kız tarafına bir ziyarette bulunur, saygın kişiler sürece dahil edilirdi. İsteme esnasında “Allah’ın emri ifadesi” dinî hassasiyetin sosyal hayata yansıdığını göstermekteydi. Törenlerin tarihinin belirlenmesinde mevsimsel de işsel koşullar göz önünde bulundurulurdu. Kızın verilmesinin ardından yüzük, kumaş, şeker

gibi sembolik hediyeler takdim edilirdi. Düğün takıları konusunda aileler arasında mutabakat sağlanması gerekmekteydi, geline kendisinden önceki geline takılandan daha az altın takılması bir saygısızlık hakaret olarak kabul edilirdi.

Çeyiz düğünden önce köylülerin ve akrabaların görmesi için evlerde sergilenirdi. Düğün hazırlıkları komşu ve akrabaların desteğiyle daha kolay bir hal alır; kadınlar ve erkekler arasında yemek yapma, çadır kurma gibi iş bölümleri yapılırdı. Düğüne davet sözlü ya da yazılı biçimde yapılabilirdi. Düğün iki-üç günlük süreci kapsamaktaydı. Tulum, kemeçe, zurna gibi enstrümanlar eğlenmek için kullanılırdı. Düğün Lazlar için hem eğlence hem tören aracıydı. Kına gecesi gelinin eline kına yakılır ve ağıtlar söylenirdi. Gelinin kına yakılırken ağlaması sadakat ve vefa göstergesi sayılırdı. Gelin konvoyu gelinin ata ya da araca bindirilmesi ile oyunlar eşliğinde köyü dolaşmasıyla gerçekleşirdi. Düğün sonrasında gelin görme, yemek verme gibi adetler gerçekleştirilirdi. Düğün törenlerinde mâni, türkü, ağıt gibi ürünler aktif şekilde kullanılırdı. Düğün törenleri hem İslamî hem de eski Laz inanç sistemlerinin izlerini taşımaktaydı. Bu törenler toplumsal hafızayı canlandıran ve aktaran bir vasıta görevi görmekteydi (Bucaklışı, 2011, s. 19-32).

Kaynak kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde Lazların genel coğrafyasında gerçekleşen düğün töreni geleneklerinin Yalova'da ikamet eden Mohti Lazlar tarafından da sürdürüldüğü tespit edilmiştir.

2.1.2.2.1. Düğün Öncesi Aşamalar

2.1.2.2.1.1. Kız Beğenme ve İsteme

Geleneksel aile yapısından evlenmenin ilk basamağı kız bakmak, kız arama, kız soruşturma ile başlamaktadır. Erkek çocuklarını evlendirmek isteyen ailelerin kız bakmak için başvurdukları bu âdet, halk arasında görücülük, görücüye çıkma olarak anılmaktadır. Söz kesimi, görücülükten ve kız isteme aşamasından sonra gelmektedir. Dünürcülük yoluyla anlaşılan aileler âdetler, hediyeler konusunda konuşur ve durum bir söze bağlanır. Söz kesiminden sonra gelen aşama ise nişandır, nişan kız evi tarafından organize edilmektedir. Büyükler hâlâ

geleneklerin yaşatılması, adetlere dâhil olma konusunda hassasiyet göstermekte, istedikleri ilgiyi göremediklerinde gönül koymaktadır. Nişan sonrası götürülen baklava âdeti hazırlığına çağırılmayan hala kırgınlığını şu şekilde dile getirmektedir: “Ters kızım! Akşam beni gördüler, hala baklava yapacağız, sen de başımızda bulun demediler. Yok, anacığım, yok!” (K.K.7)

“İlk önce arayıcı bulunurdu. Sonra istemeye dünür olarak erkekler giderdi. İsteme üç kere yapılırdı, üçünde de erkekler gelirdi. İsteme konuşmalarında takılacak takılar, düğün falan konuşulurdu. Amcam yetim olmasına rağmen amcamın eşi için yapamasın, evlilik işi olmasın diye iki tane beşi bir yerde istemişler, bizimkiler de yapmış.” (K.K.7)

“Eskiden gelini istemeye gelen her kişi için ayrı ayrı baklava tepsi hazırlanırdı. Şimdi sadece damat için hazırlanıyor. Kıyafet, tıraş takımı gibi hediyeler bohçalanarak baklava ile gönderiliyor.” (K.K. 21)

2.1.2.2.1.2. Söz ve Nişan Törenleri

“Nişan için erkek tarafı kız tarafına sandık/pey götürürdü. Eskiden yardımlaşma vardı erkeğin akrabaları, komşuları hep katkı sağlardı. Giyim, çamaşır, yatak takımı aklına gelen her şey konulur. Hazır giyim bollaşınca artık altına döndük. Düğünde de nişanda da akrabalar, komşular olarak altın takıyoruz artık.” (K.K.7)

Çeyiz hazırlığı için hazırlanan sandığa *pey* denilmektedir. Peyin içerisine çamaşır, havlu, çarşaf, kumaş, dantel, terlik vb. ürünler konulur. Erkek tarafı kız tarafına götürür. Peyin karşılığı olarak kız tarafı da bir hafta sonra baklava ve birer parça çamaşır ile tıraş takımını hazırlayarak erkek çeyizini bohça şeklinde hazırlar. Kız evinden gelen baklavanın içine altın konulur ve erkek o altını bulana kadar baklavayı yer. O baklava tüm mahalleye dağıtır. Boşalan o tepsi kız tarafına kumaş ya da çeyizlik konularak geri gönderilir. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 4) “Lazlar, nişanda bile birbirlerini tutar, karşı tarafı kalkındırırdı. Mesela peyin/sandığın içerisine akrabalarından on-on beş çift terlik, beş-altı yelek konurdu (her şeyden fazla fazla). Bohçaya ne iyiye o konurdu.” (K.K. 12) “Amca

çocuklarına, dayı çocuklarının çocuklarına bile bohça hazırlanır, akrabalar böyle hazırlanan elli- altmış bohçayı nişan/düğün evine götürürdü.” (K.K. 23)

2.1.2.2.2. Düğün

2.1.2.2.2.1. Gelin Hamamı ve Kına Gecesi

“Eskiden gelin hamamı âdeti vardı. Düğünden evvel genç kızlar toplanır, atlarla hamama giderdik. Gelin kırmızı, pulla işlenmiş duvak örter, kırmızı ferace, yeşil pelerin giyerdi. Havuzun başında (hamamın içerisinde) yüksek yüksek tepelere söylenerek gelin ağlatılırdı. Hamamdan atlarla gelen gelini harman yerinde çalgıcılar karşılardı.” (K.K. 19)

Kına gecesinde ise kız tarafı davetlilere yemek verirdi. (K.K. 19, K.K. 22). “Çerez, kuruyemiş gibi adetlerimiz yoktu. Kınayı kız tarafı yapar ama çalgıcıları erkek tarafı tutardı. Kına töreninde çerez ikramı olmazdı, gelin düğündeki gelinliğini giyerdi.” (K.K. 7) “Kına gecesinde genç kızlardan biri erkek kılığına girer, aniden ortaya çıkar. Önce insanları korkutur, sonra kahkahalarından kim olduğu anlaşılırdı. Sesini değiştirip şarkı söyler, sarhoş taklidi yapar, kızlara sarkıntılık edermiş gibi davranırdı. Her köyde öyle komik, tiyatro beceren insanlar çıkardı.” (K.K. 12)

2.1.2.2.2.2. Düğün

Evlilik geçiş döneminin en belirgin töreni düğünlerdir. Düğünler geleneksel değerlere ve kurallara uygun bir biçimde icra edilmeye çalışılmaktadır. Düğün töreni, çağrılanların dışında herkese açıktır. Düğünün zamanı ve yeri okuyucular, okuntu, davetiye yoluyla herkese ilan edilir. Evliliğin amacı, kadın ve erkeğin beraberliğini ilan ederek toplumun gözünde geçerli saymak, kutlamak ve kutsamaktır. Evlilik yasal ve dinî yolla bağlı bulunduğu toplum üyelerinin nezdinde geçerli sayılmış olur. Medenî nikâhın yanı sıra kıyılan dinî nikâh ile evlilik birliği kutsanmış olmaktadır. Evlilik merasiminin her aşamasında hediye, bağış, ödeme, ziyaret, bir araya gelme ile ilgili birtakım adetler mevcuttur. Törenin beklentilerine uyulmaması durumunda toplumsal olarak ayıplayıcı, eleştirel ve zorlayıcı yaptırımlarla karşılaşabilir (Örnek, 2000, s. 194-202).

Mohti Laz kültüründe düğün süreci; ana kına, kına ve düğün olmak üzere bir törensel zincir şeklinde üç merasimden oluşmaktadır. Ana kına, sadece kızlar arasında ve kız evinde gerçekleşmektedir. Kınaya ise tüm köylü katılmakta ve köçekler getirilmektedir. Gelin, düğün alanına atla gelir. Davul ve zurna gelin konvoyuna eşlik eder. Konvoy için önce kim giderse onlara baklava verilir ve önce giden kişiye *müjdecı* denir. Konvoyu tüm köylü katılır. Kayınpeder ve amca gelinin bindiği atın yularını tutar. Gelinin yengesi/halası *dade* olarak adlandırılır. Gelinin arkasında da *dade* atı yol alır. Beyaz elbise, beyaz duvak, yani gelinlik giyilir. Duvağın üzerine siyah pelerin, pelerin üzerine kırmızı çatkı örtülür, çatkı üzerine de süs çiçekler takılır. Karanfil ve güllerle taç yapılır. Üzerine de parlasın diye teller takılır. Siyah çarşaftan olan duvak örtüsü, köyün ortak malı olup elden ele gezer. (K.K. 1, K.K. 8)

“Geleneksel düğünlerimiz üç gün sürerdi. Düğün töreni cumartesi günü başlar, pazartesi günü ikindiye kadar devam ederdi. Resmî nikâh, düğünden bir hafta önce yapılırdı. Üç gün gelen köçekler için dünyanın parası verilirdi. Pazar günü gelin alma töreni yapılırdı, düğün yemeğini erkek tarafı yapardı. Gelin alma töreninde *dade*/yenge ve gelin ata binip getirilirdi. Gelinin başı kırmızı çatkı, simli tel ve çiçekle süslenirdi. Beyaz gelinliğin üzerine siyah bir ferace giyerdi. Tüm köy oynayarak kız evinden düğün alanına doğru ilerlerdi, gelin ise at üzerinde beklerdi.” (K.K. 7)

Düğünlerin eğlence potansiyelleri hayli yüksektir. Gelin evden çıkarken erkek kardeşi varsa kapı eşiğine bıçak saplar ve damat tarafından bahşiş istenir. (K.K.9, K.K.10, K.K.22) Bu adet *kapı haracı* olarak bilinmektedir. *Ayakbastı parası* olarak bilinen adet ise gelinin köy dışına gelin gitmesi halinde damadın köyünden ayak basma parası alınmasıdır. Alınan para köyde, özellikle spor kulübü için kullanılmaktadır. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 3, K.K. 4) Düğün günü gelin baba evinden çıkar ve damat evine gelir. Bu âdete *gelin alıcı* denir. (K.K. 19) Damat evinin önünde attan iner, kapı başında durur. Kayıinvalidenin kocası varsa gelinin üzerine şeker atar. Kocası yoksa görümceler atar. Bir testinin içine buğday, bulgur, şeker, para konan testiye gelin kapıda kırar. Bu adet gelinin

kayınvalidesinin kafasını yardığı anlamına gelir, bir güç gösterisidir. Hâlâ var olan bir âdettir. Testinin içine konulan paralar dahi süslenir, bu paralar *bereket parası* olarak adlandırılır. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 3, K.K. 4)

Düğün alanına/ damat evine yaklaşıncı hora dina/hera dina eğlencesi başlar ve kız tarafı erkek tarafından lalanga, ballı muz, dondurma, kahve gibi isteklerde bulunurdu. (K.K. 7) Düğün merasiminin en eğlenceli anlarından biri de Hera Dina geleneğidir. Kız tarafı erkek tarafına önceden bir istek listesi verir. Erkek tarafı istekleri bir sepete hazırlar. Kız tarafının genç erkekleri “*Hey ey hera dina, hey hey hera dina ‘...’ gelsin nanayda*” ezgisiyle tek tek listedeki istekleri talep eder. Bu eğlence gelin içeriye girene kadar sürer, yaklaşık iki ila üç saati bulur. Her istek geldikten sonra “Çok teşekkür ederiz, çok teşekkür ederiz.” denilip yeni bir isteğe geçilir. Köyün kız tarafına mensup olan genç erkekleri istekler sıralanırken ve teşekkür ederken masalara sertçe vurarak tempo tutar. İstek sıralaması “masa-sandalye-halı-su-kahve-tavuk-baklava-lalanga-muz-çerez-sigara.” şeklinde ilerler. En sonunda “*Hey hey hera dina, hey hey hera dina damat gelsin nanayda*” diyerek damat çağırılır. Damat geldikten sonra aynı sözlü gelenek ile “leğen, güğüm, su, şampuan, fırça” istenir. Damatla birlikte sağdıç da çağırılır, ikisinin de leğenin içine girmesi istenir. Köyün dışından tutulup getirilen çalgıcılar çalar, ikisi oynar. Yaz sıcaklığında bile üzerlerine mont, kazak; ayaklarına çizme giydirilir, başlarına başörtüsü taktırılır. Damat ile sağdıç leğenin içinde birbirlerini fırçalarlar. Damat herkesle tokalaşır, damat ve sağdıç arkası dönmüşken leğendeki sabunlu su üzerlerine dökülür. -Kirlenmemesi için damatlıklarını değil, nişanda giydikleri takım elbiselerini giyerler.- Damat tarafı da yedekte sular tutar ve kız tarafının üzerine atar. Gelinin erkeğin evine girmesiyle bu eğlence biter. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 3, K.K. 4, K.K.7, K.K.12, K.K. 19, ...)

Kayınvalide gelin eve girerken evin eşiğine yağ sürer, bu uygulama yağ gibi kolay geçinme dileği taşımaktadır. (K.K. 19) Düğün mekânı damat evinin önüdür. İkinci namazından sonra yemek verilir, bu yemeği erkek tarafı karşılar. (K.K. 19) Akşam olunca eğlence kurulur. Şen Ola, Kasap havası gibi oyunlar

oylanır. (K.K.10) Eğlencenin en sonunda kalan yakın akrabalar kol kola girer, bir daire oluşturup dönerken gelini ortaya alır ve Gelino söylerler. Doğaçlama olarak mâni atarlar, aralarına Gelino Gelino şeklinde eklemeler yapılıır. Pazar günü erkek evine gelen gelin erkek evinde kalırdı; fakat gelin ve damat ayrı yatırılırdı. (K.K. 7)

2.1.2.2.2.3. Saçı Saçma

Saçı kurbanı, bütün Türk boylarında müşterek olarak görülen bir kansız kurban adama biçimidir. Saçı, saçı, saçılga, çaçılga olarak da bilinmektedir. Amaç olağanüstü güçlere sahip olduğu düşünölen güçlerin rızasını kazanabilmek için cansız nesneler dağıtmaktır (Bekki, 1996, s.25). Saçı âdeti Mohti Lazların düğün geleneklerinde hâlâ kendisini göstermektedir.

“Gelin baba evinde silah atılarak çıkardı, kayınvalide evine ise salavatla ya da çalgı eşliğinde girerdi. Gelinin eve bereket getirmesi için başından aşağıya pirinç, buğday, şeker, para atılırdı.” (K.K.9, K.K.10)

2.1.2.2.2.4. Dade Sofrası

“Geline rehberlik eden yengeye ya da halaya dade denilir. Erkeğin nasıl sağdııcı varsa kadının da dadesi olur.” (K.K. 12) Dade sofrası pazartesi günü kurulurdu. Dade ve yanındakiler kız evinden gelin ve damadın o gece yemesi için tavuk, çörek, baklava getirirdi. (K.K.1, K.K. 2, K.K.7, K.K. 12) Tüm köylüye yemek verildikten sonra Dadeye çok özel bir sofrta hazırlanır (tavuk, baklava, dolma...), dade sofrası için hazırlanan pilavın üzerine herkes cebinde kaç para varsa koyardı. Dade sofrasından sonra erkek tarafının evinde hoca/imam nikâhı kıyılırdı. (K.K. 7) Dadenin geline öğüt verip, yol gösterdiği günün akşamı gelin ile damat karı-koca olmaktadır.

Düğünün ertesi günü gelin “pita” yapar. Pitanın hamuru un, tuz, su, kabartma tozu ve zeytinyağı karılarak yoğrulur, gelin hamurun içine para koyar. Tepsiye döşenip fırına verilir. Parayı kim bulursa para onun olur. (K.K.4)

2.1.2.2.2.5. Ayak Dönüşü

Ayak dönüşü geleneği, düğünden belli bir süre sonra gelinin belli bir süre baba evine dönmesi anlamına gelmektedir. Gelin tek başına gelebildiği gibi damat da geline eşlik edebilmektedir. Laz töresinde uygulanan ayak dönüşü geleneğinin amacı gelinin damat evinde rahat ettiğinden emin olmaktır. Rahatsızlık uyandıran bir durum varsa gelinin baba evinde durumu anlatması, istemiyorsa damat evine geri dönmemesi sağlanmaktadır. Ayak dönüşünden dönmeyen gelin gerçek anlamda evin gelini olmamaktadır (Tercuman, 2024, s. 187).

Yalova Mohti Laz düğünlerinden yedinci gün sonra gelin “ayak dönüşü” adıyla baba evine elinde baklava ve tavuk ile gider. Baba evinden dönerken de tepsi boş gönderilmez, yine baklava ile gönderilir. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 8)

2.1.3. Ölüm ile İlgili Uygulamalar

Ölüm herkes için kaçınılmaz bir son ve yaşamın son geçiş dönemidir. Ölüm olayı akabinde de pek çok âdet, töre, tören, davranış silsilesi oluşagelmıştır. Bu ritüeller ahirete gidişi kolaylaştırmak, merhum kişinin ahiretteki akıbetin iyi olmasını sağlamak ve ölen kişinin yakınlarının ruhsal durumlarını iyileştirip, topluma katılmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Örnek, 2000, s. 207-212). Mohti Lazlar için baykuş ve givitzi kuşu ölümün habercisi olarak sayılmaktaydı. (K.K. 9, K.K. 10) Ölüm; önce ağızdan, sonra köyde ve civar köylerde sela ile ilan edilir. Selanın ardından kişiyi tanıtacak şeklide ismi söylenir.

2.1.3.1. Defin Hazırlığı ve İşlemi

Erkeği genelde imam yıkar. Herkes evinin bahçesinde yıkanır, yıkama esnasında bahçeye muşambalar, halılar ve yıkama tahtası getirilir. Ölen kişi bir gece evde bekletilir, o gece o evdeki kimse uyumaz. Defin işlemi İslamî usullere göre yapılır. Yedi gün ev halkı yemek yapmaz. Kırk gün eğlenilmez, televizyon açılmaz. Merasimler iptal edilir. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 7, K.K. 10) “Babamın uzak bir akrabası vefat ettiği için anne ve babama düğün yapılmamış.” (K.K. 4)

“Ölmeden evvel kişiye tövbe getirtilmeye çalışılır. Dudakları Zemzem suyuyla ıslatılır. Can verdiği kıyafetler üzerinden çıkarılmaz. Ölen kişinin başında gündüzleri Kur’an okunur, ev hep dolu olur. Üç gün ölü evine yemek, çay, börekler gider. Hava soğuksa bahçede ateş yakılır, adamlar orada oturur.” (K.K. 9, K.K. 10)

2.1.3.2. Belirli Günler ve Ölü Yemeği

Ölü ardından yedi ile kırk okumaları evde yapılırken, ikram olarak etli pilav, tatlı ve ayran dağıtılır. Elli iki okuması ise camide yapılır ve şeker dağıtılır. (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 5, K.K. 9, K.K.10) “Köyün aşçıları (kadın-erkek) olur, düğün ve cenaze yemeklerini onlar yapardı. Her ay cüzi miktar bir para köy mutfağı fonuna ödenir. Muhtarlıkta kurulan dernek, biriken parayı cenaze yemeklerinde kullanır. Cenaze sahibinden beş kuruş para çıkmaz. Cenazeye gelen üç-dört köye o fonla yemek hazırlanır.” (K.K. 12)

2.1.3.3.Mezar Ziyaretleri

Cuma günleri sela ile Cuma vakti arası kabir ziyaretleri yapıp Yasin-i Şerif okunur. Ziyaretler sırasında mezara su dökülür, dökülen suyun merhum/merhumeyi rahatlatacağına inanılır. Mezardaki yabani otlar temizlenir. Bununla beraber dinî bayramların arife günü ikindi namazından sonra hoca köylüyü toplar, topluca mezarlığa götürür. (K.K. 7, K.K 12)

Sonuç olarak bu bölümde Mohti Lazların bir sosyal statüden diğer bir sosyal statüye geçişte uyguladığı törensel ve simgesel davranışlar ele alınmıştır. Çocuk sahibi olmanın önemi çocuğu olmayan kadına “uçape/tohum atamayan” denilmesinden ve gebe kalmak için pek çok uygulamaya başvurulmasından anlaşılmaktadır. Bebeğin doğumundan itibaren bebeğin yıkanması, beslenmesi, kötülüklerden korunması, bebeğe ad konulması, erkek çocuklarının sünnet törenleri ile sosyal statüde farklı bir evreye geçmesi adım adım işlenmiş ve farklı uygulamalara sebep olmuştur. Çokeşlilik ve akraba evliliğinin hoş karşılanmadığı Lazlarda dünürçülük kavramının aile kurumu için ayrı bir öneme haiz olduğu görülmüştür. Lazlar genellikle kendi kültürlerinden biriyle

evlenmeyi istemekte, evliliğin neticesinde boşanma ihtimalini çok zor bir durum olmadıkça düşünmemektedirler. Söz, nişan, düğün gibi merasimler Lazların birbirini kalkındırdıkları, imece yoluyla masrafları kolayladıkları törenler olmuştur. Merasimlerde kız tarafına yapılan hediyeler erkek tarafının şanındandır diyerek, erkek tarafının gururu olarak düşünülmüş ve istenerek yapılmıştır. Gelinin rehberi olarak geline eşlik eden dade yani hala/yenge dahi erkek tarafında büyük bir özenle ağırlanmakta, onun için sofralar kurulmakta ve bohçalar hazırlanmaktadır. Kişinin ahirete intikal etmesinden sonra gerçekleşen uygulamalar ise genellikle İslamiyet tesiri altında gelişmiştir. Bu sebeple İslamiyet inancını benimseyen diğer kültürlerle benzerlik göstermektedir. Bu benzerliklerin yanında halk hayatında Lazlara özgü pek çok özel uygulama da bulunmaktadır.

2.2. Bayram, Tören ve Kutlamalar

Divanu Lügati't Türk adlı eserde eğlenme, gülme, sevinme günü anlamına gelen bedhrem kelimesinin Oğuzlar tarafından “beyrem” şeklinde telaffuz ettiği bilgisi yer almaktadır (Artun, 2011, s. 21-23). İslamiyet öncesi dönemde göç töreni, mevsim geçişi, doğaya minnet anlamı taşıyan bayram kutlamaları İslamiyet’in kabulü ve millî bilincin can bulmasıyla farklı anlamlar ve uygulamalara bürünmüştür.

2.2.1. Dinî ve Millî Bayramlar

Hicrî takvimde dokuzuncu ay olarak yer alan Ramazan ayı boyunca Müslümanlara oruç tutmak farz kılınmıştır. Şevval ayının ilk üç günü ise Ramazan Bayramı olarak kutlanılmaktadır. Dinî bayramlar, Mohti Lazlar için ayrı bir öneme sahiptir. Mohtiler ibadetlerini aksatmadan gerçekleştirirler. “Lazlar oruç yemez. Tarlada tüm gün terleriz, ama orucu bırakmayız. Zorlanınca oruç yiyenlere bakıp ‘Oruç da Lazlara mı mahsus?’ deriz.” (K.K. 16) Kurban Bayramı, Hicrî takvimin son ayı olan Zilhicce ayının onuncu günü itibariyle başlayıp dört gün sürmektedir. Müslümanlar için Hazreti İsmail’in babası Hazreti İbrahim tarafından Yaratıcıya kurban edilmek üzereyken gökten bir koç

inmesi inanışına işaret eder. “Kurban Bayramından önce de muhakkak oruç tutulur (9-10 gün).” (K.K.7) Bayram gelmeden evvel bayram temizliği ve mutfak hazırlıkları yapılmaktadır. Bu hazırlıklar sırasında komşu ve akrabalar arasında yardımlaşma olmaktadır. Bayrama özel hazırlanan lokum adlı cevizli, mahlepli ekmek köy fırınında pişirilir. Yanında zeytin ve ev baklavası ile misafirlere ikram edilir. Kurban Bayramı’nda kurban kesen yedi kişilik gruba *manga* adı verilir. Her sene bir başkasının evinde yapılmak suretiyle meci ile yardımlaşarak ziyafet sofrası kurulur. Kavurmanın yanında mısır ekmeği ikram edilir. Arefe günü hocanın topladığı köy halkı mezarlık ziyaretinde bulunur. Bayram namazının ardından köyde gerçekleşen toplu bayramlaşmanın ardından bayram boyu ziyaretler ve meclisler gerçekleşir. (K.K. 1, K.K. 3, K.K. 4, K.K. 5). “Kurban kesilirken, daha pay edilmeden her sene sırayla bir ortağın kapısının önünde kavurma, külbastı, ızgara yapılır. Oruç o etle bozulur. Mısır ekmeği, dolma, pilav, yoğurt eşliğinde sofrası kurulur. Eskiden herkes kurban kesmeyi bildiği için hızlı kesilir, kurban öğlene kalmazdı. Her iki bayramda da arife günü ikindi namazından sonra hoca köylüyü toplar, topluca mezarlığa götürür. Her iki bayramda da sabah namazından sonra camide bayramlaşma olur. Eskiden davulla köylü toplanır, köyün açık alanlarında Cilveloy oynanırdı.” (K.K. 7, K.K. 12)

“Dinî bayramlar Lazlar için çok önemlidir. İkramlık olarak lokum, baklava hazırlanır. Muhakkak akraba ziyaretleri yapılır. Tüm akrabalar gelir, çünkü Lazlar arasında uzak akraba diyeceğimiz bir algı yoktur. Bir ailenin her ferdi büyük evine ziyaret yapar, temsilen bir kişinin yaptığı ziyaretler söz konusu değildir. Eve gelen misafir geri dönmesin diye bir kişi evde bırakılır. Mezarlık ziyaretleri yapılır. Oruçlar tutarlar, kurban keserler, Kur’an bilirler.” (K.K. 12)

Millî bayramlar da dinî bayramlar kadar öneme haizdir. “Bayramlarda okul bahçesinde toplanılır, her yer Türk bayrağıyla süslüdür. Şiirler okunur, halk oyunları sergilenir. Laz halkı milliyetçidir/Türkçüdür.” (K.K. 7) “Köy şartlarında belki Türkiye’nin en güzel bayramlarını yapıyorlardı. Türkiye onların kurtarıcısı olmuş, Türkiye için canlarını verirler, Lazlar milliyetçi insanlardır.” (K.K. 15)

2.2.2. Mevsimlik Törenler

Ay, mevsim, yıl gibi zamansal döngüler kadim topluluklardan beri insanın doğa karşısındaki acziyetini gördüğü, doğaya hayranlığını bildirdiği dua ile kendisini korumaya aldığı dönemler olmuştur. Zaman içerisinde dua uygulamaları belli zaman ve belli kurallara bağlanarak tören halini almıştır (Artun, 2011, s. 21-23). Hıdırellez uygulaması Yalova ilinde ikamet eden Mohti Lazların kutlamakta olduğu tek mevsimlik tören olarak karşımıza çıkmaktadır. Hıdırellez’de gerçekleşen kutlamalarının da zamanla terk edildiği, izini kaybettirme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu tespit edilmiştir.

2.2.2.1. Hıdırellez

Hızır ve İlyas isimlerinin halk ağzında aldığı şekilden ibaret olan Hıdırellez, kökü İslâm öncesi eski Orta Asya, Orta Doğu ve Anadolu yaz bayramlarına dayanan, Hızır yahut Hızır ve İlyas kavramları etrafında dinî bir muhtevaya bürünmüş halk bayramının adıdır. Bu bayram, merkezini özellikle Anadolu ve Balkanlar’ın, Kırım, Irak ve Suriye’nin teşkil ettiği Batı Türkleri arasında; bugün kullanılmakta olan Gregoryen takvimine göre 6 Mayıs, Jülyen takvimine göre 23 Nisan günü kutlanmaktadır (Ocak, 1998, s. 313-315).

“Hıdırellez’de bahçelerde kazanlar kurulur, mısırlar kaynatılırdı. Benim bir yeğenim hâlâ mısır âdetini devam ettirir, illa kaynatır. Gece 00.00’den sonra dere kenarına gider, taşları üst üste koyar, ev diler.” (K.K.1). “Mahalle mahalle gezer, herkesten mısır ve odun toplar, mısır tanelerini kazanlara atardık.” (K.K.4) “Salıncaklar kurulurdu, günahlarımız dökülsün diye sallanırdık.” (K.K.2) “Salıncakta sallanana sevdiğinin adı sorulur, söylemeyi daha hızlı sallarlardı.” (K.K.4) “Bir gün evvelinden lastik yakılır ve üzerinden atlanır. Gül ağacına para asılır, dilek dilenir. Biberici mahallesine salıncak kurulurdu.” (K.K.7, K.K. 23) “Televizyon çıktı, tüm gelenekler bitti.” (K.K. 7)

2.2.3. Hac ve Umre Uğurlamaları

Hac ve Umre Ziyaretini gerçekleştirecek kişiler için köyce hazırlık yapılmaktadır. Ziyaret gerçekleştirilmeden yaklaşık bir ay evvel gidecek kişilere

misafirliğe gidilir. Havlu, çamaşır, tatlı, para gibi hediyeler götürülür. Hediye getiren bu kişiler için dönüşte giden kişiler de hediye getirir. Uğurlama konvoyu yapılır. Konvoyun başında bulunan hoca dua ile Hacıları yahut Umre ziyaretini yapacak olanları uğurlar. (K.K.1, K.K.3, K.K.4, K.K. 5)

2.3. Halk Mutfağı

Türk geleneklerine yemeğin ayrı bir yeri vardı. İçtimai hayatın hemen her safhasında, sosyal münasebetlerin çoğunda, yemek işin esası olurdu. Doğumlar, sünnet düğünleri, düğünler, bayramlar, yağmalı toylar, imece toplantıları ve ölüm hadiseleri hep yemekle bir arada giderdi. Geleneğin tespit ettiği şekilde, sofralar hazırlanır, yemekler çıkarılır, bütün oymak, boy veya köy halkı birlikte yer, birlikte eğlenir veya acıyı paylaşırdı. Anadolu' da hala bu gelenek yaşamaktadır (Eröz, 1977, s. 158).

Laz halk mutfağına değinecek olursak mutfağın genel olarak mısır unu, lahana, pazı, yoğurt gibi doğal, mevsimsel ve yerel ürünlere dayandığını söylemek mümkündür. Yemekler sadece beslenme aracı değil, geleneklerin ve toplumsal aidiyetin bir parçası olarak görülmektedir. Yemek tariflerinin kadınlar tarafından sözlü gelenek yoluyla kuşaktan kuşağa aktarıldığı bilinmektedir. Düğün, cenaze, bayram gibi günlerde özel yemekler yapılmaktadır. Yemek pişirme, yemek yedirme eylemleri dayanışma ve birliktelik duygusunu pekiştirmektedir. Geleneksel tören yemeklerinin kalabalık sofralarda paylaşıldığı görülmektedir. Günümüz şartları hazır gıdaya yönelimi arttıysa da geleneksel yemek kültürü kırsal kesimlerde ve yaşlılar arasında hâlâ devamlılığını sürdürmektedir (Çoşan ve Seçim, 2020, s. 129-142).

“Herkes, evimize her gelene ikramda bulunulur. Misafir gelecekse ona ayrı yemek yapılır. Misafir gelecekse etli yemeklerden tas kebabı ve tatlı olur. Günlük hayatta eti daha çok haşlama yeriz. Bizde balık yeme alışkanlığı yoktu, nadir yerdik. Tavukları satma âdetimiz de yoktu. Annemler kesiyor, ipe diziyor ve kurutuyordu, biz de sabah kahvaltıda yiyorduk. O yemeğe kutume diyorduk.

Çıkımdı, kualı yani mısır ekmeği, pineki kıtsı adlı toprak kapta yapılyordu. Elmanın pekmezini, her şeyin reçeli yapardık.” (K.K.1)

Lalanganın günümüz karşılığı krep, Çilohtonun karşılığı -yumuşak- lokma tatlısı, Papalı böreğin karşılığı ise Laz böreğidir. Meçaç Meyi yani büzmeli, mısır unuyla yapılan bir çeşit baklava tipidir. Jajayiskay ise mısır ekmeğinin süte doğranmış halidir. Gendoğë, unu kavurmaksızın su ile pişirilip üzerine tereyağlı şerbet dökülerek yapılan bir tatlı çeşididir. Dudi, lahana sapı ve kemikli etin birlikte haşlanmış halidir. Üzerine de kuyruk yağı gezdirilir. Lahananın lapera adı verilen tahta sopa ile dövülmüş hali ise Lukhu yemeği olarak adlandırılmaktadır. Lokum adı verilen cevizli, mahlepli poğaçâ ise bayram ikramları arasında muhakkak yer almaktadır.

“Çilohtonun bugün bilinen karşılığı lokma tatlısıdır. Fakat üzerine şerbet dökülmez, sıcakken şeker serpilir. Şeker eriyerek şerbet haline gelir. Kayınvalidemler zorluk içindeydi, bu tatlıyı bile ayda bir yerlerdi. Bir ekmeklik hamuru ayırır, onu kızartıp çilohto yapardı. Ev halkı için ayrıcalıklı bir yemektir.” (K.K. 12) “Kandil akşamları yapıp dağıtılırdı.” (K.K. 19)

“Papani/Papalı börek, bakır tepsinin içersine un ve şekerli bir muhallebi yapılır. Taze ya da kuru yufkanın içersine papa (muhallebi) içersine koyup pişirilir.” (K.K. 19)

“Gendoğë için un, suyun içersinde katılaşana kadar karıştırılır. Koyulaştıktan sonra kaşıkla hilal şeklinde çentikler oluşturulur. Üzerine tereyağlı şerbet yapılarak dökülür.” (K.K. 7)

“Kabak sütlacı da Laz yemeğidir.” (K.K. 16)

“Lazlar, lahanadan olan her şeyin yemeğini yaparlar.” (K.K. 15) (K.K. 16)
“Lukhu için lahana yıkanır, ayıklanır ve doğranır. Bir kilo soğan da doğrandıktan sonra zeytinyağında kavrulur. Lahananın üzerine sıcak su dökülür, kokusu alınır. İçine iç yağı, mısır unu, bulgur ve acı biber eklenir. Dudi de lahananın sapından yapılan bir yemektir.” (K.K. 19)

“Yirmi sene önceye kadar Lazlar için bu yemekler çok önemliydi ve her daim evde bir tanesi bulunurdu. Hazır yiyecekler arttıktan sonra geleneksel yemekler önemini kaybetti. Her şey artık daha pratik, her şeye ulaşmak artık kolay.” (K.K. 12)

2.4. Giyim Kültürü

Lazlar yerine göre giyinmeyi bilen bir topluluktur. Tarlada, bayramda, düğünde, şehirde giyindikleri kıyafetler birbirinden farklılık arz ediyordu. Köy içerisinde, bağ-bahçe işlerinde şalvar ve gömlek giyinmeyi tercih ederlerken; şehre indiklerinde kadınlar etek, gömlek, ceket giyinmeyi; erkekler ise takım elbise giyinmeyi tercih ediyorlardı. (Bknz. Ek 16, Ek 17, Ek 19)

Bununla birlikte Yalova’da ikamet eden Mohti Lazların giyim kültüründe *mandili* adı verilen büyük, beyaz, işlemeli namaz başörtüleri önem arz etmekteydi. Mandililer, takan kadınların yaşına, medenî haline göre farklılık göstermekteydi. Bekar bir genç kız ile evli genç kadınların; evli yahut eşi vefat etmiş kadınların, yeni gelinler ile kayınvalidelerin mandili işi birbirinden farklı bir örüntüye sahipti ve sosyal hayattaki durumlarını belirten anlamlar taşımaktaydı. Yeni gelinler mandililerindeki işlemelerin aynısını eteklerinin uçlarına da işlemekte ve takım olarak giymekteydi. (K.K. 7, K.K. 12) Bugün kaybolan bu özel giyim tarzı, yaşlıların dahi sandıklarında kalmamıştır. (Bknz Ek 15)

2.5. Çocuk Oyunları

“Oyun, çocukların gönüllü olarak katıldıkları özgür bir etkinliktir. Bu özgürlük oyunu eğlenceli kılar. Oyun, gerçek yaşamın dışında ondan ayrılmış bir zaman ve mekân diliminde oynanır. Oyunda belirli bir ekonomik çıkar yoktur, oyun bunun için oynanmaz. Oyunlar kendine has kuralları içinde oynanır” (Huizinga, 1995, s. 24-27). Çocuk oyunu; dans, tiyatro gösterisi, kâğıt, zar gibi baht oyunları, sporla ilgili eylemleri kapsamaktadır (And, 1974, s.64). Oyunlar toplulukların kültürel yapılarını yansıtan davranış biçimlerini içermektedir.

“Küçük sopayla çukur kazıp düz çubuğun üzerine taş yerleştirip elimizdeki uzun sopayla havaya kaldırıp karşıya vurduğumuz ve karşıdaki kişinin tutmaya çalıştığı oyun Çelik-Çomak olarak adlandırılırdı.” (K.K.1)

“Çocukların iki gruba ayrılıp dokuz tane eski kiremit taşının üst üste dizilmesi ile oynanan oyuna Tombik adı verilirdi. Oyuna hangi grubun başlayacağına kura ile karar verilirdi. Oyun topla taşları vurup taşları dağıtınca başlardı. Taşları dağıtan grup karşı grup üyelerini top ile vurmaya çalışırken, karşı grubun üyeleri dokuz kiremit taşını tekrar üst üste dizmeye çalışırdı.” (K.K.8)

Seksek ve yakan top haricinde Kadıköy belediyesinin eski köy muhtarlarından Hakkı Aksoy’un gölge oyunu ile köy çocuklarını eğlendirdiği, hiç çizim yapmaksızın Karagöz-Hacivat kesebildiği bilinmektedir.

Çayır Çimen-Çil Ördek Oyunu ise kırdı, çimende oynanan bir oyundur. Genelde hayvan otlatan çocukların oynadığı bir oyun olarak bilinmektedir. Çocuklar oyunun başında sayışırlar. Sayışma sonunda en sona kalan çocuk ebe olur ve kenara çekilir. Herkes ellerini arkaya koyar. İçlerinden biri fark ettirmeden bir tutam ot koparıp avucuna alır. Daha sonra ebeye dönerek şöyle derler: “Çayır çimen çil ördek, çimenler kimde ördek?” Ebe olan çocuk, otu avucunda saklayan çocuğu bilmek zorundadır, bilemezse oyuncu çocuklardan biri ebenin ayakkabılarını saklar. Ebe çocuk da ayakkabıları aramaya başlar. Çocuk ayakkabıları bulunca oyun tekrarlanır (MEB, 2020).

Çocukların iki gruba ayrıldığı, en az sekiz kişiyle oynanan oyun Ekmek Tutmaca oyunudur. Her grup kendi arasından birer kişiyi sayışarak çıkarır. Çıkan kişiler ortaya alınır. Diğer kişilerin bir bölümü arkada, bir bölümü önde yer alır. Daha sonra grubun biri elindeki topu ortadakilere vurmaya amacıyla atar. Ortadakiler toptan kaçır. Top onları geçince arkadaki diğer grup topu yakalayıp yine ortadakilere atar. Oyun böylece sürer. Ortadakiler eğer topu tutar da kendilerine değmeden yakalarlarsa “Bir ekmek tuttum.” derler. Böylece bir ekmek almış olurlar. Bir ekmek alan kişi saydırabilir. Saydırma ise topu tutturan

kişi karşıya geçer. Ona on iki atış yapılır. Eğer on iki atışta vurulmazsa yenilir. Topu atan kişi bir kama almış olur. En çok sayı alan oyunu kazanır (MEB,2020).

2.6. Spor

Spor, Yalova'da yaşayan Mohti Lazların göç ettikleri dönemden beri hayatlarında var olmuştur. Eski dönemlerde g ettikleri coğrafyanın yapısını yansıtan avcılık ve güreş artık yerini futbol ve basketbola bırakmıştır. Bugün dahi gerçekleşen düğünlerde köyler arası gelin gitme durumu söz konusu ise ayakbastı parası olarak alınan bahşış köyün spor kulübüne verilmektedir.

Lazlar yüzerler (K.K. 15), ata binerler (K.K. 19), greşirlerdi. (K.K. 7, K.K. 12, K.K. 16, K.K. 17, K.K. 19)

“Benim babam -Mecit Buz- greşirdi.” (K.K. 16) “Bin dokuz yüz yetmişli yıllara kadar köyümüzde sonbahar aylarında köy meydanında köy güreşleri olurdu. Mecit Ağa arkadaşıyla güreş tutarken tam rakibini yere yatırmış, oyunu-kndeysi takmış, arkadaşı kulağına ‘Yapma Mecit abi, karşıda nişanlım var, yenme beni!’ deyince, Mecit Ağa da yenmeyip bilerek yenilmiş. Mecit Buz, köyümüzde iyi güreşçi olarak bilinirdi, kimse onu yenemezdi.” (K.K. 17) “Köyler arası güreş müsabakaları yapılırdı. Köyümüze dışarıdan güreşçiler gelirdi.” (K.K. 7) “Eşimi greşte kimse yenemediğini arkadaşları anlatırdı. İsmet İnönü’nün yanında partide görevli İstanbül-Küçükköy ile başkanı mer Yılmaz, eşimin amcasıydı. Lakabı Ömer Pehlivan’dı. Eşimi güreşçi yapmak istiyormuş, eşimin babası olmadığı için ve amcası İstanbül’da yaşadığı için çok ilgilenememiş.” (K.K. 12)

“Dağ köylerinde avcılık vardı, çocuklar bile bıldırcın avlardı.” (K.K. 12) şimdi ise gençler futbol, basketbol gibi sporları tercih ediyorlar. (K.K. 15, K.K. 16)

2.7. İnanışlar

Halk inanışları, toplumların bilinmeyen ile başa çıkma yöntemleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu inanışlar, dinî inançlardan beslenir; fakat tamamen dinî kurallara dayanmaksızın yerel yorumlar içermektedir. Toplumların sosyo-

kültürel bu özelliklerini anlamlandırmada kullanılan halk inanışları cin, peri, cadı gibi doğaüstü varlıkları; uğurlu- uğursuz gün, yer ve nesneleri; nazar, muska gibi koruyucu inançları; yasaklı davranış ve tabuları konu edinmektedir (Çobanoğlu, 2003, s. 11-19).

2.7.1.Nazar

Kıskançlık, beğeni ya da bilinçsiz bir bakışla bir kişiye, hayvana, eşyaya zarar verme gücüne sahip olumsuz enerji nazar olarak adlandırılmaktadır. Ani hastalıklar, sebepsiz ağlamalar, eşyaların kırılması yahut bozulması nazara uğrama belirtileri arasında yer almaktadır. Nazardan korunma yolları arasında nazar boncuğu takmak, muska taşımak, kurşun döktürmek, dualar okumak, kömür ve çörek otu yakmak, maşallah demek en sık başvurulmuş yöntemlerdir. Yenidoğan bebekler, yeni gelin ve damatlar, yeni alınan mal veya araçlar, çok beğenilen kıyafet veya takılar toplumun nazar olmasından sakındığı konulardır. Nazar, toplumsal kıskançlığı ve göze batmayı önleyen, tevazuu öğütleyen, dengeyi sağlayan bir sosyolojik işleve sahiptir (Çobanoğlu, 2003, s. 81).

Tüm halk kültüründe yeri olan bu inanış, Mohti Lazlar'da da mevcuttur. Öyle ki nazarın insanı canından edeceği inancı sebebiyle nazardan korunmak için nazarlık veya Maşallah takmak, yanan mangalın üzerine tuz serpmek sıkça başvurulmuş yöntemlerdendir. (K.K. 7, K.K. 12) "Sabi çocuklar ekseri nazardan gider. Benim tosuncuk gibi bir kardeşim nazardan ölmüş. Misafirliğe gelen kadın, kardeşimi görmüş, sevmiş; ama Maşallah dememiş. Anneme: 'Böyle çocuğum olsa bir ömür lohusa yatarım.' demiş. Kadın gittikten sonra kardeşim ağlamaya başlamış ve susmamış, bebek ağlamaktan çatlamış. Hayatını kaybetmiş." (K.K.1) "Düğün gecesi bize nazar değdi. Bir ayda bizimkisi gitti. Bir yıl içerisinde iki kardeş arka arkaya..." (K.K. 23)

2.7.2. Cin

Halk inanışında cinler, insanlara zarar verebilecek kabiliyete sahip, görünmeyen ve olağanüstü varlıklar tanımlanmaktadır. İnsanların karşısına hayvan, duman, ateş gibi farklı biçimlerde çıkabilen; mezarlık, harabe, su kenarı

ve ağaç dipleri gibi yerlerde yaşadıklarına inanılmaktadır. İnsanlara musallat olarak akıl ve beden sağlıklarına zarar verdiği; dua, muska ya da okutma yoluyla cinlerden korunup kurtulunabileceği inancı yaygındır. Cinlere yönelik anlatılar toplumsal düzeni ve ahlakî davranışları pekiştirmek, çocuklara yönelik korkutma ya da bir disiplin yöntemi amacıyla kullanılmaktadır (Gözelce, 2022, s. 123-145).

Mohti Lazlar için de cinlere yönelik anlatılar çocukları korkutma (K.K. 18) ya da toplumsal düzeni sağlamak (K.K.10) adına dile gelmektedir. Gece kül dökmek ya da sofra bezi silkelemek, soğan kabuğunu yakmak ya da üzerine kaynar su dökmek (K.K. 9, K.K.10) sakıncalı davranışlar olarak nitelendirilmekte halk arasında “cin sofrasına denk gelir, çarpılırsın.” biçiminde söylenegelmekteydi. Çocukları sakıncalı durumlardan korumak için ise “çinka/cin çarpar, hortlak/hortlagi gelir” şeklinde söylemine başvurulmaktaydı. (K.K. 9, K.K. 10)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOHTİ LAZLARDA HALK EDEBİYATI UNSURLARI

Halk edebiyatına yönelik pek çok tanım mevcuttur. Gökalp (1976), “Halk edebiyatı, halkın içinden çıkan, halkı yansıtan ve halkla beraber yaşayan bir edebiyattır.” Boratav (1973), “Halk edebiyatı, halkın kendi duygu ve düşüncelerini, kendi diliyle, halk için yarattığı ve yaşattığı edebiyattır.” Kaplan (1983), Halk edebiyatı, geniş halk kitlesinin yarattığı, halkın geleneksel hayatını ve dünya görüşünü yansıtan edebiyattır.” Elçin (2004), “Halk edebiyatı, halk arasında doğmuş ve halkın ortak malı olmuş sözlü veya yazılı ürünlerin tümüne verilen addır.” şeklinde tanımlamıştır.

Anonim Halk Edebiyatı ürünleri; Anonim Halk Şiiri, Anonim Halk Nesri ve Kalıplaşmış İfadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ninni, mâni, tekerleme, türkü, ağıt Anonim Halk Şiiri; masal, fıkra, efsane ve halk hikayeleri Anonim Halk Nesri; atasözü, deyim, bilmece, ölçülü söz, dua ve beddualar Kalıplaşmış İfadeler kategorisinde yer alan halk edebiyatı ürünleridir.

3.1. Anonim Halk Şiiri

3.1.1. Ninni

Ninniler, annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir (Elçin, 2000, s.271). Anne, anneanne, babaanne, nine, teyze, abla, yenge gibi yakınların çocukları uyutmak için belli bir ezgi ile söyledikleri manzum ya da mensur sözlerdir. Ninnilerin ilk söyleyeni ve bestecisi kadınlardır. Ninnileri üzerine çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar bebeklerin cinsiyetine, büyüme aşamalarına, ninninin söyleniş sebeplerine ve konularına göre çeşitlilik göstermektedir. Ninni kelimesinin Türk dilinde ilk kullanım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte karşılığını ilk kez *Divanü Lügati't Türk*'te balu balu şeklinde görmekteyiz (Atalay, 1939, s. 232).

Çalışmamızda hem Lazca hem Türkçe olmak üzere yedi adet ninni parçası derlenmiştir.

Lazca	Türkçe
Hodinci evladickimi eeeee Modvanci vagehun naaaaa Nanaçkimi.... Dastana dastana İnciy iniy (K.K.18)	Uyu yavrum eeeee, neden uyumuyorsun anneciğim? Uyusana uyusana, Yatsana yatsana.

Lazca	Türkçe
Mancıyen homomihtu Ci modvamogihtu İnciy bereçkimi (K.K.18)	Ben şarkı söyledim, sen niye uyumuyorsun? Benim uykum geldi, sen niye uyumuyorsun?

Lazca	Türkçe
Nanaçkimi inci de minciy. Ekokoğop sine ekokoğopki. (K.K.18)	Uyu da büyü anneciğim. Seni içime sokmak istiyorum.

Lazca	Türkçe
Armi baha Hava arbere mikonun. İya taliçkimişi nuriyen iya vabaha	Hava benim biricik çocuğumu dövme, o iki gözümün nuru.

Kaynaklardan edinilen bilgiye göre bir parçası derlenebilmiş olan ninninin bir hikayesi mevcuttur. Eşi vefat eden adam, küçük çocuğuyla bir başına kalır. Hava adında bir kadınla evlenen adam, bir gün işten dönerken eşi Hava'nın küçük yaşta öksüz kalan çocuğuna vurduğunu görür ve ona "Hava benim çocuğumu dövme, o iki gözümün nuru!" diyerek içli şekilde seslenir.

Lazca	Türkçe
Ninni çocuğum ninni Ninni evladun ninni Modva incir evladickimi Sonulu hoala hoala (K.K.18)	Ninni çocuğum ninni, Ninni evladım ninni, Neden uyumuyorsun evladım, Nereye gidiyorsun tek başına?

Lazca	Türkçe
Çiçilaşı mağare, monti mişaptaminoy. Nanačkimi nanačkimi berečkimi Hodinci nanačkimi Nenni nenni, tene nenni (K.K.18)	Yılanın deliğine ben de gireceğim, Anneciğim anneciğim yavrucuğum, Çocuğum uyusun anneciğim, Ninni ninni bebek ninni.

Türkçe
Hu hu hu nani, Köpek yesin anani, Dokuz kere evlensin, Senun cadi babani. (K.K.4)

3.1.2. Mâni

Mâni anonim halk şiirinin en küçük nazım biçimidir. Anadolu insanının dünyaya bakışının yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir. Mâni genellikle yedi heceden oluşan dört dizelik bir türdür. Bir tek dörtlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Genellikle anlamın ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. Şenlikler, sünnet törenler, evlenme törenleri, imece yardımlaşma toplantıları, Hıdrellez, Nevruz, yağmur yağdırma törenleri, bolluk bereket törenleri, köy seyirlik oyunları ortamlarında söylenmektedir (Artun, 2007, s. 21-23). Derleme esnasında mâni türündeki ürünlerin bilinirlik bakımından

yoğunlukta olduğu dikkatleri çekmiş, Lazca ve Türkçe olmak üzere altmış yedi mâni kayıt altına alınmıştır.

3.1.2.1. Lazca Mâniler

Lazca	Türkçe
Tişi mandiliçkimi	Başındaki başörtü
Puloniyen puloni	Pulludur pullu
Nodişana va mohtu	Meciye yardıma gelmedi
Çkmi uça toloni (K.K.19)	Benim kara kızım

Mâni yedili hece ölçüsü söylenmiştir ve aşk temalıdır. Meci kelimesi imece anlamında kullanılmıştır. Lazlar, iş yüklerini bölüşmeye ve dayanışmaya önem veren bir topluluktur. Şiirde tarlaya yardıma giden aşığın sevgilisini beklemesi fakat meci yardımına esmer sevgilinin gelmeyişi işlenmiştir.

Lazca	Türkçe
Ti maskunü nazay	Senin nazarın değdi,
Hoca nuska miçay	Hoca bir muska yapsın.
Hocaten vagiçki	Hocadan yardım istedik,
Guiçkimi miçay (K.K. 11)	Seni iyileştirsın diye.

Mâni altılı hece ölçüsüyle söylenmiştir. Yaygın halk inanışlarından nazar değme hadisesini içerisinde barındıran mâni, yine halk inanışlarından muska yoluyla çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Laz halk inanışında muskanın nazarı bozma ve nazardan koruma gibi özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

Lazca	Türkçe
Amsey tuta vayen	Gökte bu gece ay yok
Do tanu do te vaye	Hava çok karanlık
Teliş yari homohtu	Herkesin yâri geldi
Çkmi yari vamohtu (K.K. 11)	Benim yârim gelmedi

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Hasret ve aşk acısının işlendiği şiir, konu bakımından aşk temasını işleyen mâninin örneğini teşkil etmektedir.

Sevgilinin yokluğuyla gecenin karanlığı birleştirilmiş, sevgili ve ay özdeşleştirilmiştir.

Lazca	Türkçe
Ohoy çkmiş tude Barbunya lobiye Nakoz na soni mepçi Nam keyondo vobiya (K.K.11)	Evin altında Barbunyayla fasulye Kaça verirsın Bizim bahçe fasulyesini

Mânide tam olarak bir ölçü tespit edilememiştir. Laz halkının yaşantısı içerisinde tarımın, tarım ürünleri içerisinde de fasulye ve türevlerinin önemini ortaya koymaktadır. Günlük yaşam şartları ve üslubun edebiyata malzeme olduğu görülmektedir.

Lazca	Türkçe
Galis nugun kutuği Kuado ca motelayi Gayi yarali mığun Kurşuni motaley (K.K.11)	Dere götürür kütüğü Taşlara ağaçlara çapa çarpa Kalbim yaralı Patlamamış mermi gibi hissediyorum

Mânide tam olarak bir ölçü tespit edilememiştir. Âşığın aşk acısı çektiği kuvvetli bir duyguyla aktarılmıştır. Duygu tasvirinde tabiattan yararlanıldığı görülmektedir. Karadeniz iklim özellikleri tabiatın işleniş tarzını şekillendirmiştir. Ateşli silah üzerine merakı olduğu bilinen Laz kültürü, duygularını tasvir ederken de mermi ile kendisini özdeşleştirmiştir.

Lazca	Türkçe
Mevlu emtumani Guşu mabgu dermani Skani va vomçkumalı Va uğun dinimani (K.K. 18)	Yokuş yukarı gidiyorum Dermanım kalmadı Aşağı inemiyorum Dinsiz imansız yüzünden

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir. Mâniye, öfke ve yorgunluk hissi hakimdir. Zorlu yaşam koşullarına ve öfke anında verilen tipik tepkilere örnek teşkil etmektedir.

Lazca	Türkçe
Soydido so gulu İdido va mugalu Das kaniş dugunişa Museni va mu gulu (K.K.11, K.K.18)	Nerede geziyorsun Gittin de gelemedin Kız kardeşinin düğününe Ne sebeple gelemedin

Mâni yedili hece ölçüsü söylenmiştir. Sorumluluklarını yerine getirmeyen kişi hicvedilmiştir.

Lazca	Türkçe
Sonulu gemtumani Gu ikti emtumani Skani va moşkumani Vauğuu dinimani (K.K.11, K.K.18)	Aşağıya nereye gidiyorsun Yukarı doğru gel Gitme Dinsiz imansız

Mâni yedili hece ölçüsü ile dile gelmiştir. Mânide öfke duygusunun izleri görülmektedir. Öfke anında Laz halkının başvurduğu tipik tepkilere örnek teşkil etmektedir.

Lazca	Türkçe
Zupına giçaminon Puli geğiçaminon Ak homohti pukira Muthay gisvaminon (K.K. 18)	Sana elbise dikeceğim Pullu pullu Buraya gel çiçeğim Bir şey söyleyeceğim

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Aşk temasını işlemektedir. Sevgilinin sıklıkla “pukira” yani çiçeğe benzetilmesi Laz halk şiiri bakımından önem teşkil etmektedir. Sevgiliyle buluşup konuşmak adına sevgiliye şirin vaatlerde bulunulduğu görülmektedir.

Lazca	Türkçe
Kakali çalamiyon Ma tepsepe paminon Hayde misvi pukira Ska ukola moptaminon (K.K.11)	Ceviz silkeleyeceğim Tepsileri hazırlayacağım Haydi söyle çiçeğim Biraz sonra geleceğim

Mânide tam olarak bir ölçü tespit edilememiştir. Aşk duygusunun yaşam şartları ile iç içe olduğu görülmektedir. Sevgiliye hitaben yine “pukira” yani çiçeğim ifadesinin seçilmesi dikkat çekmektedir.

Lazca	Türkçe
Honas lavusti vorgi Ma çhinti thaminon Ha yebdiği dido movulup Skaukala vidaminon (K.K. 11)	Mısır ekim tarlaya Mısır toplayacağım Çok topladım mısıra Biraz sonra gideceğim

Mânide tam olarak bir ölçü tespit edilememiştir. Konu, tabiat unsurları ve yaşam şartları çerçevesinde şekillenmiştir. Günlük hayatın, tarımın ve sık kullanılan tarım ürünlerinden mısırın edebî ürünlere konu olduğu görülmektedir.

Lazca	Türkçe
Outulişi lobiya Haşayış hayağoni Ena içilapurti Miti modva garhonu (K.K.11, K.K.18)	Bahçe fasulyesinin Sırığı var mı Madem evleniyordun Neden kimse gelmedi/Kalabalık yok

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Lazlar için temel besin kaynaklarından biri olan fasulyenin şiirin doldurma bölümünde yer almış olması dikkat çekicidir. Mânide örtülü biçimde düğün geleneklerinin kalabalıklar eşliğinde icra edildiği bilgisi yer almaktadır.

Lazca	Türkçe
Mele mole motgulu Kundura modvaley Ma vam goyina Gihonan gondualey (K.K.18)	Karşıda ne geziniyorsun Ayakkabın giyinik Beni neden aramadın Omuzlarda gidesice

Mânide tam olarak bir ölçü tespit edilememiştir. Öfke ve sitem duyguları iç içe geçmiştir. “*Omuzlarda gidesice*” ifadesi ölümü temenni eden bir beddua olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lazca	Türkçe
İçven guyıčkimi Yulun pangaya Dido derdi miğun Namuşa vımgaya (K.K.11, K.K.18)	Bağrım yanıyor İçimden alevler çıkıyor O kadar çok derdim var ki Hangisine ağlayayım

Mâni altılı hece ölçüsü ile söylenmiştir. İstirap duygusunu yoğun bir şekilde işleyen mâni örneğidir. “Bağır yanması, kişinin içerisinde alevlerin yanması” halk edebiyatı ürünlerinde yaygın olarak görülen benzetmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lazca	Türkçe
Var ginzeyen varm kule Ortayen boyiskani Mupeyimska migomsku Raska raskapeska(K.K.11, K.K.18)	Uzun değil kısa Boyuna orta Ne güzel yakışıyor Giydiklerin sana

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Sevgilinin güzelliğinin övüldüğü görülmektedir.

Lazca	Türkçe
İçkmi yari vamohtu Soydi do so galu Asişa varmugalu Dolimcuna(K.K.11, K.K.18)	Benim yârim gelmedi Nerelere gittin Bu saate kadar gelmedin Akşam oldu

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Teması aşk ve hasrettir. Sevgilisinin yolunu gözleyen âşık sevgiliye kavuşamamıştır.

Lazca	Türkçe
Mele gulu tha lepe Vabiyat cuy dalepe Goyşinat goytitrinat Aya kayı dgalepe(K.K.11, K.K.18)	Keçiler karşıda geziyor Kız kardeşlerim şarkı söyleyelim Hatırlayalım Büyüklerimizi

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Mâni şarkı ve şiirlerle geçmişi, ataları, büyükleri anmaya davet etmektedir.

Lazca	Türkçe
Skıbuşa vidamiyon Ma burguli kvamınou Mohti çkmi yanışa Muyepe gısvamınon(K.K.11, K.K.18)	Değirmene gideceğim Bulguru öğütmeye Gel benim yanıma Bir şey söyleyeceğim sana

Mâni yedili hece ölçüsü ile dile gelmiştir. Günlük hayat ve aşk hayatı en sade biçimde aktarılmıştır. Tarım, geçim ve sevginin hayat içerisindeki konumu gözler önüne serilmiştir.

Lazca	Türkçe
Ranska runskapeskani Tolis dulumobunan Hayde vigzalat dıye Hyepes gusobunan(K.K.11, K.K.18)	Üstündeki takıları Gözlerim görüyor Haydi gidelim Başındaki altınlarla

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Geleneksel Laz giyim tarzı halk edebiyatına malzeme olduğunu söylemek mümkündür.

Lazca	Türkçe
Mele mole çınayı Selami gımçınayı Ena çpayi mektubu İkitha içınayı(K.K.9, K.K.10)	Karşılıklı çınar ağaçları Selamımı gönderiyorum Bir çift satır mektubu Senin için yazıyorum

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Hasret duygularını barındırmaktadır. Lazlar arasında en çok söylenen mâni olması yönüyle dikkat çekmektedir.

Lazca	Türkçe
Nalu nulu sonulu Gu ikti kobo güveli Ma zengini ma sonu Hopeyen meguveli(K.K.11, K.K.18)	Ayağındaki nalla nereye gidiyorsun Bağrı yanık ben seni Zengin zannettim Meğer fakirmişsin

Mâni yedili hece ölçüsü ile dile gelmiştir. Maddi gücün ilişki içerisinde önemli bir kriter olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayışı destekleyen başka mâni örnekleri de derlememizde yer almıştır.

Lazca	Türkçe
Aşıği yenan yado Homçkomesdo Gımaşkves nanado Babakala yuzikara mimaşkves(K.K.10)	Aşığı yakan bir ateşti bu İçimi yaktı, kül etti Gönlümü aldı, götürdü Baba ocağında mahcup etti beni

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Sevdaya düşme hadisesi nedeniyle baba evinde mahcup olan bir aşığın duygularını dile getirmektedir. Aile evinde yaşanan mahcubiyet Laz aile yapısı ile ilgili bilgi vermektedir.

Lazca	Türkçe
Nulun adaş vapoyñ Voskedat ena nitas Vavoyer skani yâri Hele çkva mi gihonutas(K.K.11, K.K.18)	Vapur gidiyor Ardından bakalım Yârim burada yok Vapur yârimi götürüyor

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Mâni, ayrılığı konu edinmiş, ayrılık anını betimlemiştir.

Lazca	Türkçe
Sına bağısa idi Beli mot vagı golgu Ena içilapurti Bedi mot vagigadu(K.K.11, K.K.18)	Sen ki gittin bağa Nedeni olmadan Şimdi sen evleniyorsun Beni bir sevemedin

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Sitem ve hüznün duygusu ile söylendiği görülmektedir. Karşılıksız bir aşkın sona erişi hali duygusal olarak betimlenmiştir.

Lazca	Türkçe
Zuga eknas honadgu Demluği gondualey Mutı varmomçı Cebi dolobği(K.K.11, K.K.18)	Dere kenarında oturdun Demliği koyup demledin Bir çay bile vermedin Cebi doldurup gittin

Mâni yedili hece ölçüsü ile dile gelmiştir. Daima kendi çıkarını düşünen insan tipi mizahî bağlamda eleştirilmiştir.

Lazca	Türkçe
Lavusti çala çonci Yari polişa voçti Gormoti tayışkami Sin selameti moçkvi(K.K.11, K.K.18)	Mısır koçanı Yârimi İstanbul’a gönderdim Yüce Allah’ım Selametle gitsin

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Doldurma mısırda mısır bitkisine yer verilmiş olması dikkat çekmektedir. Sevgilinin sılaya gidişi ardından söylenen selamet temennilerini konu edinmektedir. “Polişa” ifadesinin İstanbul şehrinin karşılığı olduğu bilinmektedir.

Lazca	Türkçe
Harmani homiyorçit Sheniten çaçatinon Ak homohti pukura Muthay gitvamiyon(K.K.11, K.K.18)	Harman yapıyorum Beygirle öğüteceğim Gel buraya çiçeğim Bir şey söyleyeceğim

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Aşk duygusunun yaşam şartları ile iç içe olduğu görülmektedir. Tarımın ilkel tarzda yapıldığı dönemlerden bu yana söylendiği düşünülmektedir. Sevgiliye “pukira/çiçeğim” diye seslenilmesi dikkat çekmektedir.

Lazca	Türkçe
Ar nanaşi artı Sin mip pigedu prati Çıta galık vakpagaps Didi gales duluvatı (K.K. 18)	O ninenin torunu Sen bilemedin onun değerini Bir kitap gibi açıldı sana Ama sen sayfasını çeviremedin

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Ayrılığın ardından sevgiliye edilen sitem duygusu mâniye hâkim olmuştur.

Lazca	Türkçe
Yeşili kamyonu Mohti mende niyoni Madule vamahanen Hanımı gemihoni Mohti Mohti Komohti (K.K.11, K.K.18)	Yeşil kamyonun Gelişini izliyorum Götüremem Hanımımı al da gel Gel, gel, gel

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir.Eşine kavuşmak isteyen kişi söyleyegelmiştir.

Lazca	Türkçe
Pencere hogilavdi Sardunya yaşisaksi Saat beşte gelilaps Zivera mediş taksi (K.K. 18)	Pencereye koydum Sardunya saksısını Saat beşten önce Geliyor taksisi

Mâni yedili hece ölçüsü ile dile gelmiştir. Bekleyiş sürecini ve kavuşma anını betimler niteliktedir.

Lazca	Türkçe
Juaştali hagehtu Vilzgeryari vomohtu Tskamili tsakomiliten Tolya hagulu maktu (K.K.11, K.K.18)	Rüzgârla savruldum Sen gelmedin Düşüncelerim birbirine karıştı Ağlamaktan gözlerim döndü

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Mâni, ayrılığın gelişini ve ayrılık anının âşık üzerindeki yıkıcı etkisini tasvir etmektedir.

Lazca	Türkçe
Odačkimi karvela Yayliyen yayli Umşani halečkimi Daha voer cahili (K.K.9, K.K.10)	Odamdaki karyola Yaylıdır yaylı Halacığım beni kocaya verme Ben daha cahilim-küçüğüm

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Şiir aile ilişkileri ve evlilik gelenekleri hakkında bilgi vermektedir.

Lazca	Türkçe
Zupina puli Gegi camian Aşo gibi yaminan Guyi geğiçvaminan (K.K.9, K.K.10)	Pullu pullu Elbise aldım Senin gibisini Hiçbir yerde görmedim

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Doldurma dizelerde giyime, kuşama, süse verilen önem görülmektedir. Sevgiliye kimse denk görülmemektedir.

Lazca	Türkçe
Ar et'i vatoni, Pantsa lira gamçuni Ma seni gamodi, Arişi mi söz aviçuni (K.K.10)	Bir et aldım On beş lira verdim Seni sevdim Kimseye söz vermedim

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Doldurma dizelerin günün şartlarını yansıttığı görülmektedir. Sadakati ele alan bu şiirde aşk duygusu baskındır.

Lazca	Türkçe
Termal işi dolokhe Didokoçe pemulan Guičkimi pukira Çıkuaşen erce permulan (K.K.10)	Termal'in içinden Çok insan geçiyor Sevgilim sen erken davran Dünürler geliyor

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Doldurma dizeler yaşanan coğrafyayı işaret etmektedir. Evlilik çağında olan iki sevgilinin evlilik istekleri ve evlilik gelenekleri hakkında bilgi vermektedir.

Lazca	Türkçe
Cigeli pışıkimi Şışmaniye şışmani Zorhe houpti ama Açı doği pışmani (K.K.9, K.K.10)	Desenli kedim Şışmandır şışman Önceleri seviyordum Şimdi oldum pişman

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. Mânide, sevginin pişmanlığa dönüşünü anlatmaktadır.

Lazca	Türkçe
Zupina çeyyeni Pilige çayyeni Lacivertiş urubas Uti geçameyyeni (K.K.9, K.K.10)	Gömleğin iyi mi Düğmesi var mı Lacivert elbisen Ütü geçilmiş mi

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Şiir âşık ile sevgili arasında geçen nazlanma diyalogunu temel almaktadır.

Lazca	Türkçe
Çitavişi mandiličkimi Tentoniye tentoni Homulün yaričkimi Hongüçit telefoni (K.K.10)	Başımdaki eşarbım Dantellidir dantelli Kocama telefon edin Kocam gelsin.

Mâni yedili hece ölçüsü ile söylenmiştir. "Mandiličkimi" ifadesi yerel başörtü tarzı olan, fakat bugün kullanılmayan mandiliye işaret etmesi bakımından önemlidir. Hasret temalı bir mânidir.

Lazca	Türkçe
Eğnaçugaçe cengi Gacangena mi cengi Haçan vaga cengedu Ha s**** p*****i (K.K.10)	Kapının arkasından karşılık veriyorsun Karşıma geçip bir şey yapamıyorsun Neden karşıma geliyorsun s**** p*****

Mâni yedili hece ölçüsü ile dile getirilmiştir. Mâninin bir kavga esasında ortaya atılmış olması mâni türünün Lazların hayatının ne kadar içerisinde olduğunu göstermektedir. Argo ifade içermesi bakımından dikkat çekmektedir.

Lazca	Türkçe
Âşık genanyada Homçukomezdo gimaşvez nanada babagala Yüzi kara mimaşkvez (K.K.10)	Âşık olmasaydı Annesine, babasına Yüzü kara çıkmazdı

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Geleneksel aile yapısı ve toplumdaki aşk algısına ışık tutmaktadır.

Lazca	Türkçe
Kotumek makfali muşeni meskums Monçfa bivaşi ipili gamaboyonare Çku mu bikomt Makfali mebuğirt do obupğort	Tavuk neden yumurtlar Kuluçkaya yatıp civciv yapmak için Biz ne yapıyoruz Yumurtasını çalıp yiyoruz

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Mâni, mizahî unsur içermektedir.

Lazca	Türkçe
Aprili ti gamiçodu Ozaçkuşi ora komoğtu Taoni holo iniren Mjora gomançeles.	Nisan da bitti Bahçe kazıma zamanı geldi Ama havalar soğuk Güneşi özledik

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Kırsal yaşamın zorlukları ve yaşamın tabiatla iç içe oluşu şiirsel bir dille ifade edilmiştir.

Lazca	Türkçe
Nasibi kogiğunna, Ulun gulun, komulun Mjurasti si goluşkvi Kısmeti heşo mulun.	Nasibin varsa, O nasip gider, gezer, sana gelir Sen güneşi de geç erken kalk Kısmetin sana öyle gelir

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Her şartta nasibin sahibine ait olduğunu, sabahın erken saatlerinde bereket gizli olduğunu dile getirmektedir.

Lazca	Türkçe
Cigeli kediçkimi Ayvaşha hayuhtimu Pukira yarıçkimi Tolya hagulu maktu (K.K.9, K.K.10)	Çizgili kediciğim Ayva ağacına çıkmış Çiçeğim sevgilim Akıldan çıkmış

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiştir. Akıldan çıkmak deyiminin Lazlar arasında yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. “Sevgilim delirmiş” anlamında söylenmiştir.

Lazca	Türkçe
Enti lili menti lili Çukuaş ontules madgiili Arnatehi çkidişeni çkdi Katubrusu emuşeni (K.K.18)	Aşağı yukarı ne geziyorsun El âlemin bahçesinde ne işin var Bir lokma ekmek için Kedi kendini parçalıyor

Mâni sekizli hece ölçüsüyle söylenmiştir. Satirik şiire örnektir. Bir lokma ekmek, biraz menfaat için insanlar karşısında türlü hallere giren kişiler eleştirilmiştir. Şiir, Lazların kimseye muhtaç olmama, kimseye müdana etmeme gibi hassasiyetlerini yansıtmaktadır.

Lazca	Türkçe
Çuma mulun furtuna Yari dağıs vartuna Angazoïçko labayi kalaşiklaşi	Yağmur fırtına geliyor Yârim dağda olmasa Bugün çok rüzgâr var

Mupamiyo yarıčkimi bardaşı (K.K.1)	Yârim olmadan rüzgârı ne yapayım

Mânide ölçü tespit edilememiştir. Tabiat unsurları ve duygular birbirini destekler nitelikte kullanılmıştır.

3.1.2.2. Türkçe Mâniler

Kara kara topraklar

Seni elimden aldı

Senden bana hatıra

Bir kuru resmin kaldı (K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Teması hasret olan şiirde tekrar sanatının uygulanmış olması dikkat çekmektedir.

Bugün hava bulutlu

Terzilere ne mutlu

Terzi beni görünce

Makineyi unuttu (K.K.22)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Meslek koluyla ilgili olması dikkat çekicidir. Terzi olan bir kişinin sevdiği kızı görünce işini bile unuttu mesajını vermektedir.

Elbisenin moruna

Varman köylü oğluna

On beş bilezik taksa

Yine girmem koluna (K.K.9, K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Dönemin konfor alanı ve zenginlik ölçüsü hakkında bilgi vermektedir. Sosyal statünün önemli olması dikkat çeken unsurlar arasındadır.

Parmağında yüzüğün

Sarı olsun parlсын

Sevdiğimin annesi

Beğenmezse almasın (K.K.9, K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Dönemin gelin-kayınvalide ilişkisi hakkında fikir vermektedir.

Zeytin kara ben kara
Zeytine vermem para
Gel yârim konuşalım
On bire çeyrek kala (K.K.10)

Derlenen ürün yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Dönemin geçim kaynağı hakkında bilgi vermekte, bugün de aynı geçim kaynağının sürdürüldüğü bilinmektedir. Sevgililerin randevulaşma biçimi de dikkate değerdir.

Kapıda ne durursun
İnek çobanı mısın?
Evvelden kardeşlik
Şimdi yabancı mısın? (K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Kadın-erkek ilişkilerinde yaşın getirdiği olgunlukla araya giren sosyal mesafe dikkat çekmektedir. Durum mizahî bir söyleyişle ele alınmıştır. İstifham yani soru sorma sanatı kullanımı bulunmaktadır.

Fasulyeyi pişirdim
Toprak tenceresinde
Gel yârim kavuşalım
Mutfak penceresinde (K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Yerel mutfakta önemli olan fasulye gıdasının şiire girmiş olduğu bir başka örnektir. Aynı zamanda sevgililerin buluşma usulleri hakkında da bilgi vermektedir.

Gemi geliyor gemi
Geminin bacası yok
Kalkmış beni istiyor
Cebinde parası yok (K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Tekrir sanatı kullanılmıştır. Sosyoekonomik seviyeleri yüksek olduğu bilinen Lazların durumları mânilerinden de okunmaktadır.

Hoş geldin benim dostum
Ev daracık yerim yoktur
Sana bir pilav pişirirdim ama
Yağım tükendi pirincim yoktur (K.K.1)

Derlenen mânide ölçü tespit edilememiştir. İmkanları geniş olsa da cimri davranan insan tipi ele alınmıştır.

Bizim evin önünde
Ayvalar şişman olur
Yenimahalle/Laz kızlarını
Almayan pişman olur (K.K.10)

Derlenen ürün yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Lazların yerleşim alanları ve kendilerini gördükleri sosyal konum hakkında bilgi vermektedir.

Ay içine içine
Ben gitmem köy içine
Allah beni düşürsün
Yalova'nın içine (K.K.9, K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Mâni bir seslenme ile başlamıştır. Mâni sosyoekonomik seviyeleri yüksek olduğu bilinen Lazların evlilik kıstasları ve köye bakışları hakkında fikir vermektedir.

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (K.K.9, K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Tekrir sanatının kullanılmıştır. Maninin asıl mesaj bölümünde beddua/kargış niteliğinde bir ifadeye yer verilmesi dikkat çekicidir.

Yalova'nın kışı var
Denizin akışı var
Ah o kızı görseniz
Ne canlı bakışı var (K.K.9)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Doldurma bölümü Yalova'nın coğrafi özelliklerinden bahsederken, asıl mesaj bölümü lirik tarzda söylenmiştir.

Alaca yastığımız
O gece yattığımız
Aklına geliyor mu
Gizli konuştuğumuz (K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Sevgililerin buluşma ve konuşma geleneği hakkında bilgi vermektedir.

Bizim evin önüne
Taşlı diyorlar taşlı
Askerden gelenlere
Yaşlı diyorlar yaşlı (K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Mâni, dönemin Laz kızlarının evlilik kriterleri hakkında bilgi vermektedir.

Evin altında üzüm asması
Boynundaki kravat köpeğin tasmaı
Bayır yukarı çıkıyorsunuz
Dağların sislerine
Buraya neden gelmiyorsunuz K*** kızları (K.K.14)

Mâni bir artık mâni türü olup ölçü içermemektedir, argo içeren kullanımların bulunması dikkat çekmektedir.

Bahçeye in bahçeye
Naneyi koklamaya
Haftada bir gelirsın
Anneni yoklamaya (K.K.14)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Mâni âşıkların buluşma tarzı ve ailelere bakış açısı hakkında fikir vermektedir.

Yılanın deliğine
Ben de gireceğim
Gelmedi yârim
Akıldan çıkacağım (K.K.14)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Özlem duygusunu içeren manide tabiat unsurlarından yararlanılmıştır. Delirmek ifadesi yerine Lazlar arasında yaygın olarak akıldan çıkmak ifadesinin kullanılır olduğu görülmektedir. Lazlar arasında en çok bilinen maniler arasında yer almaktadır.

Başımı bağladılar
Yaşımı sormadılar
Yaşım on beş, on altı
Ne yapsın demediler (K.K.18)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Toplumsal normlar eleştirilmiş ve küçük yaşta yapılmak zorunda kalınan evliliklere isyan edilmiştir.

Bahçenin kapısını
Bir vuruşta açarım
Gönder yârim dünürü
Vermezlerse kaçarım (K.K.9, K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Evlenme biçimlerine yönelik bilgi içermektedir. Dünür, kız verme, kız kaçması gibi ifadeler örtük olarak geleneksel evlilik tarzı hakkında bilgi vermektedir.

Zeytin kara ben kara
Zeytine vermem para
Gel yârim konuşalım
On bire çeyrek kala (K.K.9, K.K.10)

Mâni yedili hece ölçüsüyle söylenmiş bir düz mâni örneğidir. Söylenilen mânilerin kaynakların gençlik yıllarında eşleri ile randevulaşmak için söylenildiği öğrenilmiştir.

3.1.3. Türkü

Türkü, anonim Türk halk edebiyatında ezgiyle söylenen bir nazım biçimi ve nazım türüdür. Türkü, ezgisiyle diğer türlerden ayrılır. Mâni ve koşma nazım şekliyle söylenen şiir, türkü ezgisiyle söylenirse türkü olur. Toplum ruhunda derin izler bırakan kahramanlar, efsaneleşmiş büyük aşklar, büyük felâketler türkülere konu olur. Bunların sözleri ve ezgileri çok güçlüdür. Kimileri de oyun havaları durumuna geçerek süreklilik kazanır (Artun, 2013, s. 22-24). Saha araştırması neticesinde Cilveloy Nanayda ve Gelino türkülerinin bilinirlik düzeyinin yüksek olduğu; fakat Gelino türküsünün parçalı biçimde hatırdı kaldığı tespit edilmiştir.

GELİNO
Gelino gelino
Gelin suya gidiyo
Gelino gelino
Bakır ile güğüm ile (K.K.7)
Gelino gelino
Gelin suya gidiyo
Ne mutlu o geline
Gidiyo sevdiğine (K.K.22)
İndin bahçeye indin
Naneyi koparmaya
Haftada bir gelirsın
Anneni yoklamaya
Duvarıda gelinimiz

Güzelliği Maşallah
Gelino gelino
Geçinemez dediler
Geçinirler İnşallah
Gelino gelino
Gidiyor bakır ile güğüm ile
Eller gibi kaçmadı
Gidiyor düğün ile (K.K.12)

CİLVELOY NANAYDA

İndim dere ırmağa/derin ırmağa
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Zeytin dalı kırmağa
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Geldim seni almağa
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Başladın ağlama
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Nayda nayda nanay da hoy nanay da
Cilveloy nanay da

Pınar başı pıtırak
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Gel burada/beraber oturak
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Bir sen söyle bir de ben
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Bu sevdadan kurtulak
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Nayda nayda nanay da hoy nanay da
Cilveloy nanay da

Karşıda gül menevşe
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Gel güneşe güneşe
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Senin yarin gül ise
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Benim yarım menevşe
Hoy nanay da cilveloy nanay da
Nayda nayda nanay da hoy nanay da
Cilveloy nanay da (K.K 17, K.K. 7, K.K. 12, K.K. 19)

3.1.4. Ağıt

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme üzüntü, telaş, korku ve heyecan anındaki feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, şikâyetlerini düzenli-düzensiz söz ve ezgi şeklinde ifade eden türküler şeklinde söylenmiştir (Elçin 1990, s.1). Laz dilindeki karşılığı ise “Okeresko”dur. Mohti Lazlar için ölen kişinin ardından ağıt yakılması ölen kişinin kıymetini gösterir nitelikteydi. Bu sebeple ölen kişinin hayatına yahut kişiliğine özgü ağlamalar gerçekleştirilirdi. “Babaannem benim arkamdan güzel ağlayın diye bize tembih ederdi.” (K.K.6)

Lazca	Türkçe
Ah, gidi koçi!	Benim adamım gitti!
Oyy, badičkimi badicikimi Manmi vala mimaşkvi	Oyy kocam kocam, beni yalnız bıraktın, gittin.
Nevzatişkimi umačkimi cumačkimi limci cumani önseli linganupti	Nevzatçıgım, beşiğini ben sallardım.
Imgayi imgayi emus gulani vağukağum.	Ağla, ağla kızın artık yok!
Arnanami konun eti evliya Nulun ontulaşa çilaz lobiya	Anneciğim fasulye ekmeye giderdi, evliya gibiydi bir tanecik anneciğim.
Babačkimi, babačkimi mezayışa nurun.	Babacıgım, babacıgım nurlar içinde yat.
Nana nana mamuçapa nino sınoğoy.	Anam anam, sen öldün, ben ne yapacağım?
AMEYİ MUHACİRİ MOPTİT Doksan Üç Harbiş kule Muhaciyi do ihvit Teli yeye pečkini Mgali mgali miyaşkvit Batumişen moptit	BURAYA MUHACİR GELDİK Doksan Üç Harbi’nden sonra Muhacir olduk Bütün yerlerimizi Ağlaya ağlaya bıraktık Batum’dan geldik

Gülcemaliş vaporiten	Gülcemal vapuru ile
Termaliş dağışa	Termal'in dağlarına
Nodepeten visadit	İmeceler ile çalıştık
Çumanışen limcişa	Sabahtan akşama kadar
Bağdati pit ohoyepe	Evlerimizi Bağdat'tan yaptık
İçvetu gaziş lamba	Gaz lambaları yakardık
Sortu kuçhes modvale	Giyecek ayakkabı yoktu
Kalamanişen başka	Yalnız çarık vardı
Dido vartu oçkomuşı	Çok yiyecek yoktu
Lukhu şuşkeyten virdit	Lahana ve mısır ile büyüdük
Duğunepes zamani	Düğünlerde
Kemençeten phohonit	Kemençe ile oynardık
Ameyi duzi yeyi vayen	Burada düz yer yok
Teliş dulya aynı yen	Herkesin işi aynı
Dağış dışka çkayaginon	Dağda odun keseceksin
Shenepeten güçvaginon	Atlarla indireceksin
Ameyina mopteyetit	Buraya geldiğimizde
Hvla Lazca miçkites	Yalnız Lazca biliyorduk
Ser sotina vidatit	Gece bir yere gittiğimizde
Çinkapeşen maşkuynetes	Cinlerden korkardık
Ohorcalepe honaşa	Kadınlar tarlaya
Kalatiten nulutes	Sırt sepeti ile giderdi
İsadesbudes limcişa	Akşama kadar çalışırlardı
Kata dulya ikiptes	Her işi yaparlardı
Ar dğas Termalişa	Bir gün Termal'e
Atatürki homohtu	Atatürk geldi
Guilu kata yani	Her tarafını gezdi
	Sıcak suları beğendi
	Dikenli Termal'i
	Atatürk yeni yaptı
	Bizim kara yazgımız da

Mosondu tibu skayi	İşte o zaman döndü
Dazeloni Termali	Neler öğrendik
Atatürkik ağne dohu	Gözlerimiz açıldı
	Şimdi çok iyiyiz
	O günler geçti (K.K.11)
Çkını uça kaderiti	
İşte emuvas guiktu	
Hodoygoit muepe	
Hağumanskes tolepe	
Asi dido kayvoyert	
Mikilu iya dğalepe	

3.2. Anonim Halk Nesri

3.2.1. Masal

Masal; insan, hayvan, bitki ve diğer her şeyin kahraman olarak yer aldığı, olağanüstülüklerle örülü belli kalıp ifadelerle süslü anlatımlardır. Masallar belli kahramanlara bağlı olduğu gibi belirsiz kahramanlara da bağlanabilir. Masallar motifler ve tipleri bakımından incelenebilmektedir (Artun, 2004).

Ayı Musa, Bir Memed'e Mal yok ve Nine ile Dede masallarının Batum'dan göç etmeden öncesine dayandığı, kuşaklar arası sözlü bir biçimde aktarıldığı kaynak kişiler tarafından dile getirilmiştir. Halkın *Ayı Musa* ve *Bir Memed'e Mal Yok* masallarını kanıksamış ve bir şekilde yaşanılmış olduğuna inanmış olması dikkat çekicidir.

3.2.1.1. Nine ile Dede

Bir varmış, bir yokmuş. Bir nine ile bir dede varmış. Ninenin evi çırpıdan, dedenin evi tuzdanmış. Bir gün ninenin tuzu bitmiş, dedenin evine gitmiş. "Dedeiçkimi dede" demiş. "Bana biraz tuz verir misin?" Dede de tuz vermemiş. Dede tuz vermeyince nine "Bir yağmur yağsın, bir yağmur yağsın evin erisin." diye beddua etmiş. Yağmur yağmış, dedenin evi erimiş. Ninenin evi çırpıdan ya

3.2.1.2. Tilki/Kedi ile Cıvcıvler

3.2.1.3. Bir Memed'e Mal Var, Bir Memed'e Mal Var, Bir Memed'e Mal Yok. Ama Hangi Memed'e Yok?

78

bunu vasiyet etti, hangimize mal yok?" diye o yana bu yana sormuşlar ama bilen yok. Sonunda kasabanın kadısına gitmişler. "Selamun aleyküm, aleykümselam... Niye geldiniz?" "Kadı Efendi, babamız bize Bir Memed'e mal var, bir Memed'e mal var, bir Memed'e mal yok, dedi sen bu işi çöz, sen bizi aydınlat." demişler. Kadı bunları misafir etmiş, koyun çevirtmiş, ekmek pişirtmiş oğlanları sofraya almış. Memedler yemek yerken birinci Memed, "Bu kadı iyi kadı ama p*ç olmasaydı." demiş; ikinci Memed "Bu et güzel et ama köpek etine benziyor." demiş; üçüncü Memed ise "Bu ekmek güzel ekmek ama içi çekmemiş, galiba hayızlı kadın yapmış." demiş. Kadı bu konuşulanları kapıdan bacadan duymuş. Koyunu aldığı çobanın yanına gitmiş, "Bana ne eti verdin?" diye sormuş. Çoban "Efendim bu kuzu ikiz bir kuzu idi, bunu annesi öldü, biz de bunu köpeğe emzirdik." demiş. Bunun üzerine kadı kendi doğduğu köye bir adam göndermiş, kendisini soruşturmuş ve anne babası için o kişilerin çocuğu yoktu cevabını almış. Ekmeği soruşturduğunda da hayızlı kadının yaptığını öğrenmiş. Kadı birinci Memed'e gitmiş ve sen benim p*ç olduğumu nereden anladın diye sormuş. Memed de "Eğer sen p*ç olmasaydın bizimle aynı sofraya otururdun." demiş. -Sen adamları misafir ediyorsun, bir yudum da olsa o sofraya oturacaksın, görenek o.- İkinci Memed'e köpek etini sormuş. Köpek etinin yağı suyun altına gider cevabını almış. Üçüncü Memed'in de doğru söylediğini öğrenince kadı kendi kendine "Bu Memedler benden akıllı, ben bu işin içinden nasıl çıkacağım?" diye düşünmüş. O sırada kadının kızı çıkıp gelmiş, "Babacığım, günlerdir ne düşünüyorsun?" diye sormuş. Kadı da "Kızım Memedler bizi bizden iyi bildiler, benden akıllılar, bu işi nasıl çözeceğimi düşünüyorum." demiş. Kızı da "Baba kavuğunu bana ver, ben şu Memedlerle bir konuşayım." demiş. Kız, kadının kavuğunu giyince Memedlere "Eee, anlatın bakayım." demiş. Memedler de hangimize mal yok diye sormuş. Kız bir kıssadan hisse anlatmaya başlamış. "Eskiden bir köyde iki genç birbirini çok sevmiş, birbirine söz vermiş. Eğer bir gün biz evlenemezsek birbirimizden helallik almadan başkasıyla evlenmeyeceğiz (gerdeğe girmeyeceğiz) demişler. Aradan seneler geçmiş, iki genç ayrılmış, çocuk başka bir köye taşınmış, kızın da talibi çıkmış. Kız damada 'Biz çocukken filan köydeki Memed ile aramızda böyle bir

yemin içtik.’ demiş. Kız ve damat ata binip Memed’in köyüne yol almışlar. Köye vardıklarında kız cama bağırır. ‘Selamun aleyküm, aleyküm selam ben küçükken yeminleştğin kız Ayşe, ben evlendim bana hakkını helal et.’ demiş. İçeriden ‘Hakkım helal olsun, dünya- ahiret kardeşim ol.’” demiş. Kıssa bitmeden Memedlerden biri kalkıp “Yuh be... Senelerdir kızı görmemiş, insan çıkar da cama bir bakar.” demiş. Kadı’nın kızı hemen söze girmiş. “P*ç olan Memed sensin, sana mal yok.” demiş. Masal da burada bitmiş. (K.K. 16, K.K. 17)

“Bu masal Batum’da iken dedeme babasından, babama dedemden, bize babamdan aktarıldı. Babam bu masalın gerçek olduğunu inanıp bize anlattı.” (K.K. 16)

3.2.1.4. Ayı Musa

Bir varmış, bir yokmuş. Bir kız kardeşin üç tane abisi varmış. Abileri bir gün bahçeye gitmiş, kız kardeşlerine çok kıymet verdikleri için onu bahçeye götürmezlermiş. Bir gün kız kardeş evde sıkılmış ve dışarı çıkmak istemiş. Elmanın kabuklarını soyup dönüş yolu için kendisine işaret hazırlamış. Elma kabuklarını gören ayı, kabukların yönünü kendi mağarasına doğru değiştirmiş. Kızın yolu mağaraya düşünce ayı çıkıp kızı tutmuş, mağaraya sokmuş. Abileri eve dönünce kız kardeşleri Havana’nın evde olmadığını görmüşler. Aramışlar, aramışlar bulamamışlar. Masal bu ya Havana, Ayı Musa’dan hamile kalmış. Bebek doğunca Havana dışarı çıkmak istemiş ama Ayı Musa izin vermemiş. Havana bezleri yıkaması gerektiğini söyleyip, güvenmiyorsa beline ip bağlamasını teklif etmiş. Havana beline ip bağlandıktan sonra bebeğini bırakıp bez yıkama bahanesiyle mağaradan çıkmış, çıktıktan sonra belindeki ipi bir ağaca bağlamış. Bebek ağlamaya başlayınca ayı bağırır: “Bebek ağlıyor, güğüm kayıyor neredesin Havanaçkimi?” Aramış, taramış Havana’yı bulamamış, kaçtığını anlamış. Abilerinin yanına dönen Havana anne yüreğiyle yarı insan, yarı ayı bedenine sahip yavrusunu özlemiş. Abilerine yalvarmış ve çocuğunu yanına aldırır. Aradan az bir zaman geçmiş, bu kez de ayı kocasını yanında istemiş Havana. Ormancılıkta yardımcı olur bize demiş. Ayıyı işe götürdüklerinde ayı gücünden dolayı her şeyi devirip yıkmış. Abiler bu koca ağaçları yıkıyor. Yarın öbür gün bize ne yapar demişler ve ayıyı öldürmüşler. Ayı

Musa'nın ölümünün ardından Havana "Ayı idi, uyu idi yine benim evim idi; çalıydi çırpıydi yine benim kocam idi." diyerek ağlayarak ağıt yakmış. (K.K.7)

Ayı Musa anlatısı pek çok kaynaktan teyit edilmiş, Mohti Lazlar'ın yaygın anlatılarından biridir. Kaynak kişilerin anlatıya yönelik inançları değişkenlik arz etmektedir. Kimi kaynak tam bir inançla anlatıyı kabul etmiş, hatta hangi köyde kimin atalarının başına geldiğini dahi bildiğini iddia etmiştir. Kimi kaynak ise anlatıyı gerçeklikten uzak sözlü kültürün edebî bir ürünü olarak değerlendirmektedir.

3.2.2. Fıkra

Fıkra türü, motiflere yer veren, kısa ve özlü bir anlatıma sahip güldürücü küçük hikâyelerdir. Yeri geldiğinde, düşüncüyü bir örnekle güçlendirmek, bir hareketi eleştirmek için tasarlanan sözlü edebiyat ürünü, kısa anlatımlar olarak da kullanılmaktadır (Sakaoğlu, 1975, s. 85-97).

Saha ve anket çalışmalarımız neticesinde Mohti Lazlara özgü bir fıkra örneği kaydedilememiştir; fakat Yalova genelinde meşhur olan fıkralar Mohti Lazlar tarafından da bilinmektedir. *Gavur Testere*, *Hamam* ve *Tembel var mı?* adlı fıkraların geçtiği yerleşim yerlerine bakıldığında bizzat Lazların konu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte şehrin en meşhur fıkrasının Yalova Kaymakamı olduğu ve şehir içerisinde varyantlaşmaya uğradığı tespit edilmiştir.

3.2.2.1. Yalova Kaymakamı I

Zabıta memuru vapur iskelesinde boyacıya "Git buradan, biraz sonra kaymakam gelecek açılsın." der. Boyacı mırıldanarak oradan uzaklaşır ve otoparkın köşesine gider. Bu sefer de kâhya: "Kaldır sandığını, biraz sonra düğün arabaları gelecek." der. Boyacı oradan da gider ve karşı tarafa geçer. O sırada Yalova kaymakamı gelir ve boyacıya ayakkabılarını boyamasını söyler. Boyacı ayakkabıları boyarken bir yandan da kendi kendine konuşur: "Orası yasak, burası yasak! Yasaklarla memlekette iş olur mu, biz ekmek yemeyecek miyiz?" der. Boyacının sigara durumundan rahatsız olan Kaymakam boyacıya sorar: "Günde kaç paket sigara içiyorsun?" Boyacı: "Beleşçiler olmasa günde bir

paket yetiyor.” Kaymakam: “İçme bu mereti, sağlığa çok zararlı.” der. Boyacı da “Nasıl içmeyeyim hemşerim, görmüyor musun sabah sabah tepemi attırdılar!” Kaymakam: “Git belediyeye kendine bir yer iste.” Boyacı: “Seçim zamanı olsa giderdim.” Kaymakam: “O zaman kaymakama git.” Boyacı: “Hemşerim, kim takar Yalova kaymakamını?” (K.K.18)

3.2.2.2. Yalova Kaymakamı II

Yalova kaymakamı bir gün vapur iskelesi önünde bulunan ayakkabı boyacısına “Kaça boyuyorsun?” diye sormuş. Boyacı “Yerliye 25 kuruş, yabancıya 50 kuruş.” demiş. Kaymakam “Peki yerli ile yabancı nasıl ayırt ediyorsun?” diye sorunca boyacı “O çok kolay, elbise ve kravatlı ise yabancıdır, senin gibi.” Kaymakam: “Peki senin uyguladığın tarifieden Yalova kaymakamının haberi var mı?” Boyacı: “Kim takar Yalova kaymakamını, zaten o her gün Termal ’de saunada. Nereden bilecek benim bu tarifemi?” Kaymakam: “Peki ya bugün saunaya gitmeyip de buraya geldiyse?” Boyacı kuşkulandır: “Desene gitti bizim sandık!” (K.K.11)

3.2.2.3. Kim Takar Yalova Kaymakamını?

Bir gün Yalova Kaymakamı İstanbul’a gitmiş. Vapurdan inmek üzereyken iskelede birikmiş olan kalabalık incek önemli bir kişiyi bekliyormuş. Kaymakam kendisini bekliyorlar sanmış. İyice emin olmak için bir boyacıya ayakkabılarının tozunu aldırırken bir yandan da sormuş: “Bu kalabalık Yalova Kaymakamını bekliyor değil mi?” demiş. Boyacı ise: “Ne kaymakamı kardeşim? Kim takar Yalova Kaymakamını? diye karşılık vermiş (Kılıç, 2020, s. 265).

3.2.2.4. Yalova Valisi

Yalova 1994 yılında il olduktan sonra yeni gelen vali, Yalova halkı ile bir toplantı yapacağını duyurur. Toplantı yapacağı gün ve saatte iskele meydanına gelir; fakat etrafta kimseler yoktur. Vali şaşırır, iskelenin önünde bir sağa, bir sola yürümeye başlar. Bir boyacı uzaktan valiye “Parlatalım hemşerim.” der. Valinin koruması hemen fırlar: “Sen kiminle konuştuğunun farkında mısın? O buranın yeni valisi.” der. Boyacı “Vali olsa ne yazar, ben kötü bir şey mi?” dedim. O sırada

Vali, boyacıyı çağırır “Gel, boya bakalım.” der. Vali boyacıya halkın nerede olduğunu sorar. Boyacı, Valiye “Beyim bugün Yalova'da yağlı güreşler var, bir de Yalova sporun maçı herkes oraya gitti.” Vali: “Ben onların derdini dinlemek için buraya geldim.” Boyacı: “Beyim ben geceleri klarnet çalarım. Yalova halkını da iyi tanırım. Yalova'nın derdi olmaz. Yalova kasabayken kaymakamı takmadılar, burada herkes kafasına göre yaşar. Sana da iş düşmez. Bestekâr Yesari Efendi Yalova için Şen Yalova diye beste yaptı.” der. Vali boyacıya gülerek “Desene ben de bu şehirde bahtı şenim.” der. (K.K. 11)

3.2.2.5.Tembel var mı?

Yalova kaymakamı otuz altı köyün muhtarını çağırır ve her muhtarın köyündeki en tembel kişiyi kaymakamlığa getirmesini ister. Üvezpınar köyü muhtarı hariç bütün köy muhtarları köylerindeki en tembel kişiyi bulup kaymakamlığa getirir. Tembel bir kişi getiremeyen Üvezpınar köyü muhtarına kaymakam sorar: “Muhtar sizin köyde tembel insan yok mu?” Muhtar cevap verir: “Var efendim, bir tembel var adı da Nasır Yangider. Bu kış günü kalkıp Yalova'ya gitmek zor bir iş, madem kaymakam bir iyilik yapacak ayağıma getirse daha makbul olur diyerek gelmedi.” der. (K.K. 11)

3.2.2.6.Hamam

Hurşit Termal kaplıcalarına gelir. Valide hamamına girmek için gişeden bilet alır, tam içeri gireceği sırada duvardaki suyun hangi hastalıklara fayda olduğunu belirten yazıyı okur. Hurşit bir an düşünmeye başlar ve kendi kendine konuşur: “Ya burada bir sürü hastalık yazılı ama bende bu hastalıkların hiçbiri yok. Ben boşuna niye hamama girip para vereyim?” der, geri döner ve biletini iade eder. (K.K. 11)

3.2.2.7.Gavur Testere

Pandelli Usta bir gün Termal bahçelerinin birinde bahçıvana “Çık şu ağacın dallarını kesiver.” der. Bahçıvan ağaca çıkar ve testere ile dalları kesmeye başlar. Aradan biraz zaman geçer Pandelli Usta gelir. “Daha kesmedin mi o dalları?” diye seslenir. Bahçıvan “Ustam bu gavur testere kesmiyor.” diyerek cevap verir.

Rum asıllı Pandelli Usta biraz da kızarak “İn o zaman aşağı, Müslüman bir tespitlere bul!” der. (K.K. 11)

Gavur Testere anlatısı bir fıkra olarak halk arasında yaygınlaşmış olsa da K.K.4 tarafından dedesinin bir anısı olarak anlatılmıştır.

3.2.3. Efsane

Bir olay, yer veya adla ilgili inanışı dile getiren veya bunların ortaya çıkış nedenini açıklayan, olağanüstü özelliklere sahip kısa anlatımlardır. Efsanelerde geçen olayların gerçek olduğuna inanılır. Efsanelerde yer alan kişi ve zamanla ilgili bilgi vardır. Efsanelerde halkın özlemleri, dünya görüşleri ve ideal insan tipi ortaya konulur. Efsaneler; halk muhayyilesinin ürünüdür (Artun, 2004, s. 119).

Saim Sakaoğlu, efsaneleri konularına göre yaratılış efsaneleri, dünyanın oluşumu ve sonu ile ilgili efsaneler; tarihî efsaneler ve medeniyet tarihi ile ilgili efsaneler; tabiatüstü varlıklar ve kuvvetler/mittik efsaneler; dinî efsaneler/Tanrı ve kahramanlar ile ilgili efsaneler olmak üzere dört kategoride ele almıştır (Önal, 2021, s. 70-94).

Sonuç efsaneler olarak belli bir mekâna, şahsa ve zamana bağlı olan, halk tarafından gerçek olarak kabul edilen; ama içerisinde olağanüstü unsurlar da bulunduran toplumun örf, adet ve geleneklerinin devamını sağlayan anlatımlardır. Sahip oldukları özellikler sebebiyle toplumu yansıtmaktadırlar (Işık, 1998). Saha araştırması neticesinde iki adet efsane derlenmiş, Mohti Lazlar arasında Ayı Musa efsanesinin bilinirlik oranının yüksek olduğu görülmüştür.

3.2.3.1. Kuçana

Kuçana adında ağaçlarda, dallarda gezen hayali bir kahraman varmış. Biri “Kuçanaıçkimi, Kuçana dalı eğip de elma koparayım.” derse. Kuçana: “Dalı indirmem, indirirsem beni yakalarsın.” der, kaçarmış.

Anlatı tam olarak derlenememiş, hatırdaki kalan kısımları yazıya geçirilmiştir. Kuçana'nın ağaç dallarında yaşayan, olağanüstü özelliklere sahip bir varlık olduğu kayıt altına alınmıştır. (K.K.4)

Mohti Laz anlatıları haricinde tüm Yalova halkı gibi Lazlar arasında anlatıla gelen bazı efsaneler mevcuttur.

Etrafına iyiliği, doğruluğu, dinin güzelliklerini anlatan, hiç eksilmeyen tuzuyla insanlara sağlık, şifa veren, öleceği zamanı bilen bir eren Tuzcu Baba; susuz kalan yeniçerileri, kayaya sapladığı kılıçla, buz gibi su akıtıp kurtaran ise Hasan Baba'dır. Bineva Baba ise Termal Kaplıcalarında yaşayan, insanları İslam'a davet eden, kabul etmeyenlerin kellesini alan, çok insanı Müslüman eden, türbesinde dua edilen bir kimse olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşağıl, 2019, s. 317-320).

3.2.4. Memorat

Memorat, kişilerin yaşadıkları veya tanık oldukları olağanüstü olayları anlattıkları kişisel hikayelerdir. Olaylar kişisel deneyimlere dayanır ve sözlü anlatım yoluyla aktarılmaktadır. Anlatıcı olağanüstü bir olayı ya doğrudan yaşamış birebir tanık olmuştur ya da birinden dinleyerek dolaylı yoldan tanık olmuştur. Memoratlar efsanelerden bu yönüyle ayrılmaktadır. Memoratta anlatıcı olayın tanığıyken, efsanelerde olay toplumun ortak hafızasında yer almaktadır (Çobanoğlu, 2003, s. 21-32). Çalışma sahasında tabiat, savaş ve olağanüstü varlıklara yönelik anlatıların var olduğu tespit edilmiştir.

“Sarıkaya Mağarası'na yaralı bir ayı girmiş. Köylüler toplanmış, biri karpit ışığı ile içeri girmiş. Ayı tokat vurup köylüleri içeri almış. Murat dayı, ayıyı öldürüp ipe yukarı çekmiş. Murat dayı mağaranın altınla dolu olduğunu görmüş.” (K.K.17)

“Ömer amca henüz bebekmiş, savaş zamanı kaybolmuş. Babaanne de annesiyle hem koyunları hem bebeği aramaya çıkmış. O sırada iki Yunan askeri gelmiş. Babaanne çok güzel bir kadıymış, o iki asker babaanneye saldırmış.

Babaanne bir askeri öldürmüş. Yanındaki asker de bizim babaannemizi öldürüp uçurumdan yuvarlamış. Yanındaki annesinin de gözlerini oymuş. Annesi uçurumdan aşağı sürünerek inmiş ve kızını bulup oradan çıkarmış. Çıkardığı yere de defnetmişler, mezarı orası. İlk seneler köy halkı oraya testi ile su bırakıyormuş, su bitiyormuş. Köy halkı şehide hürmet ettikleri için oraya hayrat yaptırmışlar. Dedem naaşı köye getirmek istemiş. Ömer amcam büyüyünce Karamürsel/Başkiraz köyüne naaşı çıkarmak için gitmiş. Mezarı açınca yıllara rağmen kefeninin hala bembeyaz olduğunu görmüşler. Köylüler de götürmeyin diye yalvarmış, vazgeçmişler, mezarı hemen kapatmışlar. Kandil akşamları mezarına hep ışık yağdığını görürmüş köylüler. Ben kabri ziyaret için gittiğimde çocuktum, köylüler bizi nasıl ağırlayacaklarını şaşırıyorlardı. Kasalarla meyveler veriyorlardı şehidin ailesiyiz diye. Millet dilek dilemeye, dua etmeye gidiyormuş babaannemizin kabrine hep. Allah rahmet eylesin.” (K.K. 3)

“Annemin dedesi Bağdat’ta şehit olmuş. Köroğlu Muammer atlardan arta kalan sudan su içer, içme suyunu matarasında taşır, onunla abdest alırmış. Karısı yirmi iki yaşındaymış, eşinin vefatından sonra ömür boyu başını siyah bağlamış. (Annemin babaannesi Gülizar) vefat ettikten sonra kırk gece mezarına kandil inmiş diyorlar.” (K.K. 3)

“Dedem, buğday getirirken bayıra oturmuş. Uzun saçlı bir cin yükün üzerine oturmuş. Dedem köye yaklaşınca “Akudana- Kukudana av getirdim sana.” diye şarkı söyleme başlamış. Akudana ve Kukudana isimli köpekler koşarak gelince cin kaçmaya çalışmış, cinin saçı yakalamak isteyen dedemin elinde kalmış.” (K.K. 20)

3.2.5. Halk hikâyeleri

Şükrü Elçin’e göre halk hikâyeleri milletin roman ihtiyacını karşılayan, özel bir üslupla, gerçek ya da hayali birtakım olayların veya maceraların sözle nakil ya da tekrar edildiği eserlerdir (Elçin, 2004, s. 459).

Saha ve anket çalışmalarımız neticesinde özgün bir halk hikâyesi örneği kaydedilememiştir.

3.2.5.1. Ferhat ile Şirin

Sevdiğiyle evlenebilmek için dağı delip su getiren Ferhat, yine bu iki efsanede de kuraklıktan dolayı sıkıntı çeken Akköy'e, Bıçkı Ağzı Kayası'nı veya Yatak Kayası'nı delmek için uğraşır. Kötü kalpli bir şahsın araya girmesiyle Ferhat ölür, sevdiği Şirin de kendini öldürür (Taşağıl, 2019, s. 319).

Anlatılan bu halk hikâyesi Ferhat ile Şirin adıyla bilinen hikâyenin yöreye uyarlanmış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.6 Kalıplaşmış İfadeler

3.2.6.1. Atasözleri

Atasözleri yıllar boyunca edinilen tecrübeler dayanan, halkın ortak ürünü olmuş ve nasihat verici nitelikte olan özlü sözlerdir (TDK, 2025). Mohti Laz halkın kendi kültürlerine özgü üç adet atasözü kayıt altına alınmıştır.

- Nusi şuga maranşı megi taha kaybana. “Akıl hıyar değil ki soyup vereyim.”
- Nefer olmadan çavuş olunmaz. (K.K. 12)
- Her evde ya büyük taş ya da büyük baş olacak. (K.K.12)

3.2.6.2. Deyimler

Deyimler ise toplumca benimsenmiş, genellikle kalıplaşmış sözcük öbeklerinden oluşmaktadır. Benzetme, eğretileme, örtmece gibi değişik söz sanatlarından yararlanan deyimleri, bir hadiseyi, bir durumu betimlemek, ifade etmek için kullanırız. Atasözlerinden farklı olarak, hüküm özelliği taşımayan deyimler, bir tümce içinde örülü olarak kullanılmadıklarında eksik ve anlamsız kalırlar (Sağlam, 2001, s. 45-51). Mohti Laz halkın kendi kültürlerine özgü dört adet atasözü kayıt altına alınmıştır.

- Akıldan çıkmak “Deli olmak/delirmek”
- Gözüm yan döndü “Şaşı olmak”
- Mesfeyiş mesfeyişi mesfeyi “Dış kapının dış mandalı”

- Kafa uncumeli “Aklı kıt”

3.2.6.3. Bilmeceler

Doğa, insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşya, akıl, zekâ ve güzellik kavramlarını; dinî konu ve motifleri kapalı bir şekilde yakın- uzak anlamlar ve çağrışımlarla düşünce, sorgulama ve dikkate değer çağrışımlarla bulmayı gaye edinen belli formel yapıya sahip kelimelerdir (Elçin, 2004, s.607). Saha çalışmasında bilmecelerin eski dönemlerde kış gecelerinde eğlenmek için başvurulmuş eğlence yöntemlerinden biri olduğu görülmüş, pek çok ürünün varlığı bilindiği halde kullanılmadığı için kaybolduğu görülmüştür.

- Derede balık, kuyruğu yanık: Mum (K.K.12)
- Gel bize, koyayım g*tüne: Minder (K.K.12)

3.2.6.4. Dua ve Beddua

Alkış sözcüğü *Dîvânü Lügat-it-Türk'te*, “dua etme, övme, birinin iyiliklerini sayma” (Atalay, 1939) anlamına gelirken, kargış “lânet, ilenme,beddua” (Atalay, 1939) anlamlarını karşılamaktadır. Bedduaların Lazca karşılığı ise Çıkamutu olarak bilinmektedir. Mohti Lazların günlük yaşamlarında dua ve bedduanın önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Saha çalışmasında on yedi adet ürün kayıt altına alınmıştır.

Lazca	Türkçe	Dua-Beddua
	Tüyüm kadar türenesin.	Dua
Ena oşi çaneri ivare.	Yüz yıl yaşayasın.	Dua
Ena hela do kayoba zirare.	Sevinç ve iyilikler göresin.	Dua
Ğormotik gixalsuvals.	Allah seni bağışlasın.	Dua
Tiş ti mal kiçkıdaz.	Başın gözün yarılsın.	Beddua
Kolokobos moçkoda.	Genç yaşında öl, patla.	Beddua
Petraşa idoda varmugalas.	Petra kalesine gidesin de gelemeyesin.	Beddua

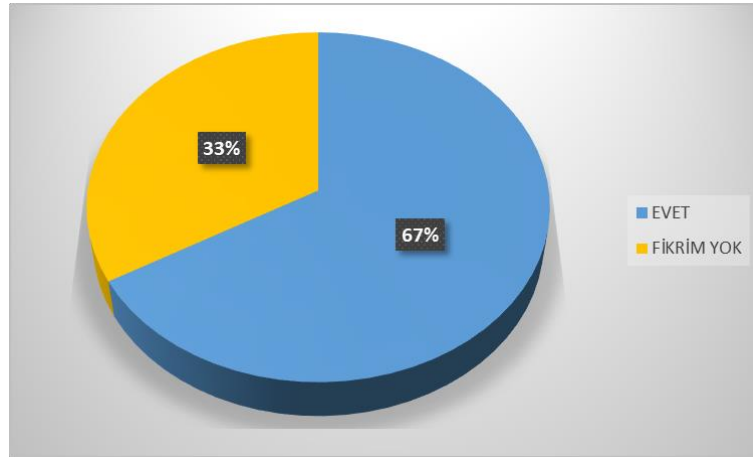
Merçay, boyna merçay meomça.	Aç kal, öl.	Beddua
Cohgo dogiskidas.	Adın çıksın.	Beddua
Andeyi dogiskidas.	Adın çıksın.	Beddua
Andreyi mundreki koçıyen adam.	Adın elinden iş gelmeyen, beceriksiz adama çıksın.	Beddua
Tişon isega. (K.K.14)	Baş aşağı dikil.	Beddua
Kundiçkomu (K.K.14)	B*k yiyessin.	Beddua
Cohgo mokvatey	Adı batasica.	Beddua
Ena kayi ndğa var zirare.	İyi gün görmeyessin.	Beddua
Ena ğormotik egzdasen.	Allah seni yok etsin.	Beddua
Vaglaxi ti skanis.	Başucuna mezar tahtası çakılsın.	Beddua

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET VERİLERİ VE DEĞERLENDİRMELERİ

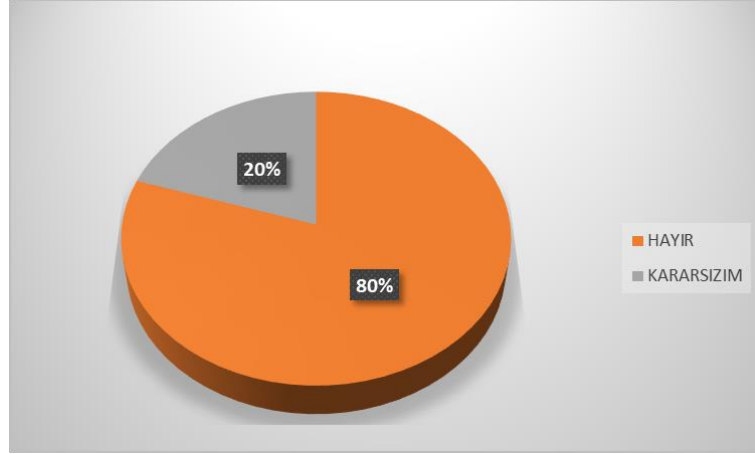
15 tanesi likert, 44 tanesi “Evet-Hayır” gibi seçenekler şeklinde yapılandırılmış, 59 adet önerme, araştırma formları biçiminde 100 kişiye uygulanmıştır. Elde edilen veriler 18-24 yaş aralığında yer alan genç grup, 25-35 yaş aralığında yer alan genç yetişkin grup, 36-50 yaş aralığında yer alan orta yetişkin grup ve 50 yaş üzerinde yer alan ileri yetişkin yaş grubu için ayrı ayrı irdelenmiştir. Bulgular, pasta grafik biçiminde sunulmuş, her yaş grubunun yönelimi ve tercih ettikleri seçeneklerin oranları ortaya konulmuştur. Grafikler, her grubun davranış ve düşünce biçiminde yaş almaya göre farklı eğilimler sergilediğini göstermektedir.

4.1. 18-24 Yaş Aralığı Veri Analizi

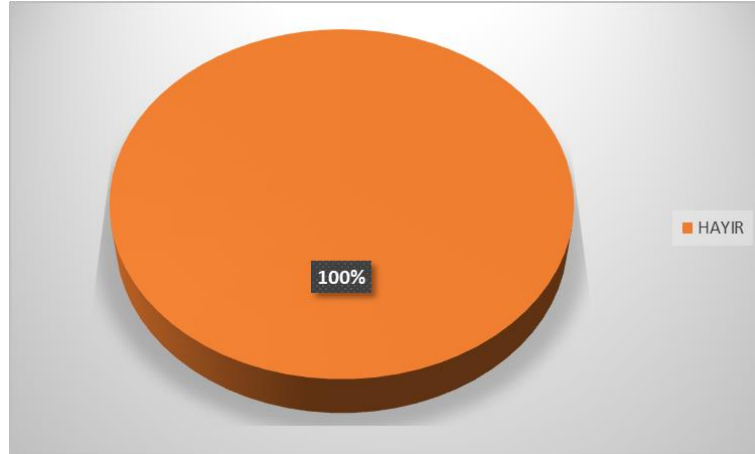
Grafik A 1 “Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan Laz gençler %67 oranında evet cevabını vermiş, gençlerin tarihî köken ve göç bilgisinden haberdar olduğu tespit edilmiştir. Hayır, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum ifadeleri kaynak kişiler tarafından tercih edilmemiştir.

Grafik A 2 “Ana dilimiz Mohtice/Komohtice’dir.” önermesine verilen cevaplar

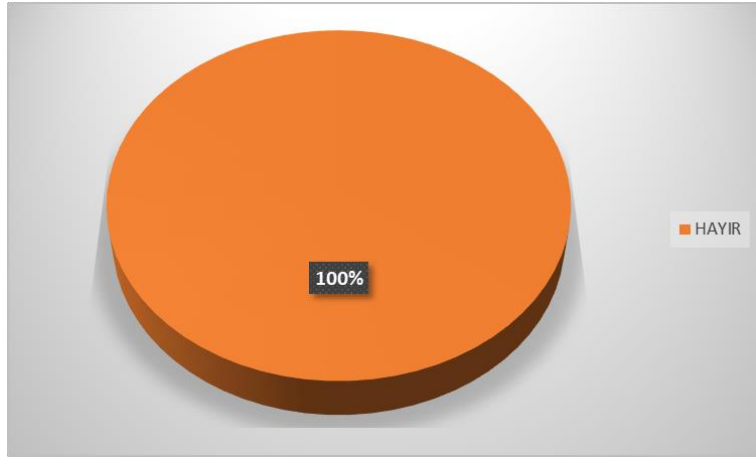
18-24 yaş aralığında yer alan Laz gençler %80 oranında hayır cevabını vermiş, gençlerin %20’si ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Grup üyeleri evet, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine hiç yönelmemiştir. Hayır kanaatinin baskın olması Yalova’da ikamet eden Laz gençler arasında millî bir dilsel kimliğe sahip olunmadığını, Türkçenin dilsel kimlik üzerinde baskın olduğunu göstermektedir. Laz diline yönelik kültürel aktarımın geçmiş kuşaklardan gelecek nesillere aktarılmadığı, bu sebeple gençlerin Lazca özelinde bir tutkuya sahip olmadığı söylenebilir.

Grafik A 3 “Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

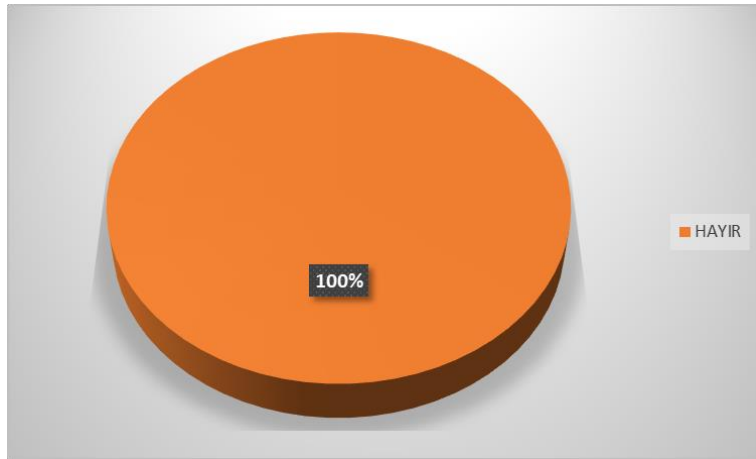
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin tamamı hayır seçeneğini tercih etmiş; evet, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum ifadelerine yönelmemişlerdir. Önermeye verilen cevap, Grafik 2’de yer alan verileri de destekler niteliktedir. Örneklem grubunun dil

milliyetçisi olmayıp günlük hayatta da Laz dilini kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Grafik A 4 “Anadilinizi (Mohtice/ Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

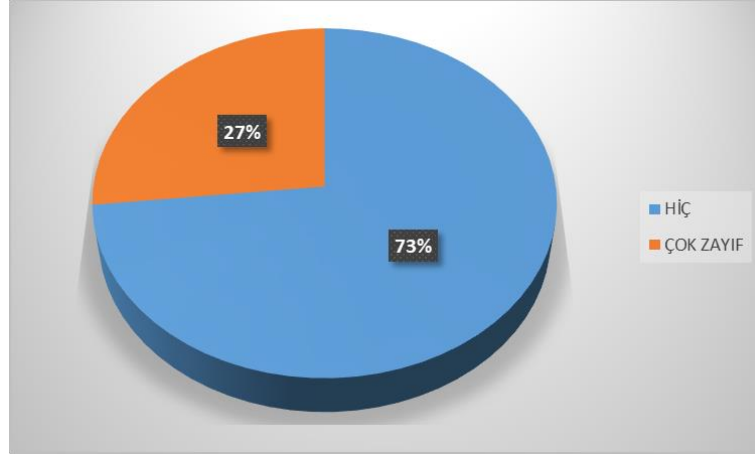
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye hayır cevabını vermiş; evet, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Grup üyeleri “Lazca konuşmuyorum/kullanmıyorum.” şeklinde açıklayıcı beyanda bulunmuşlardır.

Grafik A 5 “Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

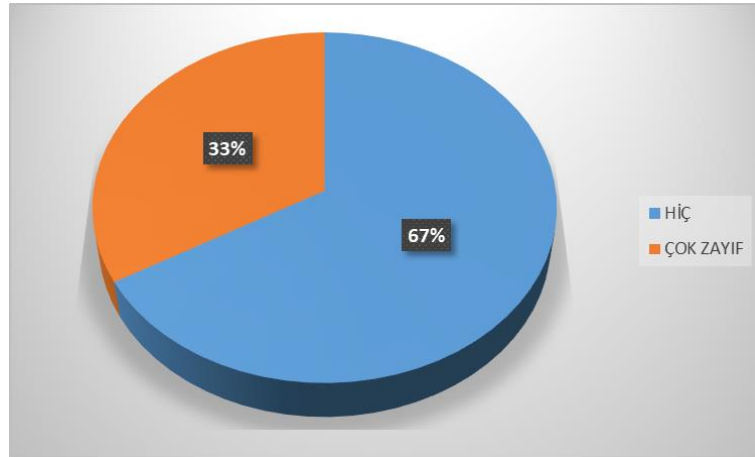
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye hayır cevabını vermiş; evet, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Önermeye verilen cevaplar, Grafik 4’te yer alan verilerle örtüşür nitelikte olup dili kullanmadıkları için

herhangi bir olumsuz tutumla karşılaşmadıklarını “Lazca konuşmuyorum/kullanmıyorum.” ifadesiyle gerekçelendirmişlerdir.

Grafik A 6 “Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar

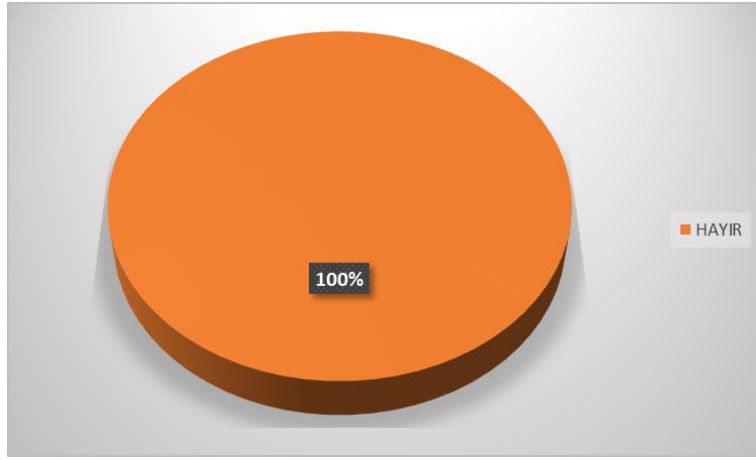
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler %73 oranında hiç cevabını vermiş, %27 oranında çok zayıf şekilde konuşabildiklerini belirtmişlerdir. Zayıf, orta, iyi, çok iyi seviyeleri tercih edilmemiştir. Temel dil becerileri bağlamında konuşma becerisinin genç kuşağa taşınmadığı tespit edilmiştir.

Grafik A 7 “Mohtice anlayabilirim.” önermesine verilen cevaplar

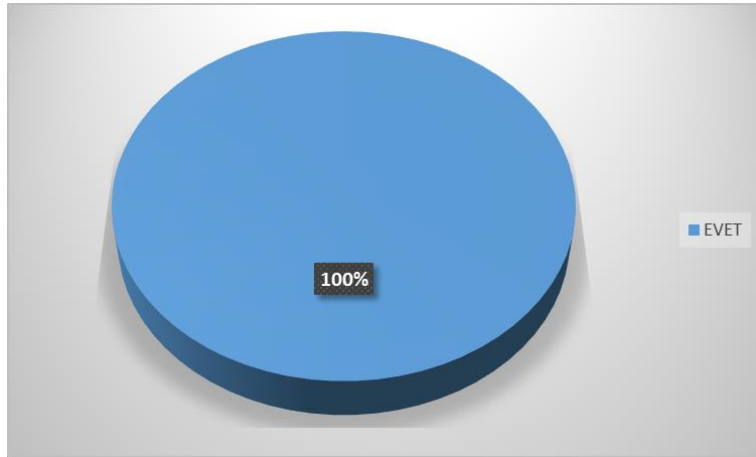
18-24 yaş aralığında yer alan Laz gençler %67 oranında hiç, %33 oranında çok zayıf cevabını vermiş; zayıf, orta, iyi, çok iyi dereceleri tercih sebebi olmamıştır. Temel dil becerileri bağlamında anlama becerisinin genç kuşağa taşınmadığı görülmektedir. Temel dil becerisine yönelik verilere bakıldığında

anlama becerisinin, konuşma becerisinden %6 oranında daha yüksek bir seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Grafik A 8 "Kendimi birincil planda 'Mohti/Komohti' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar

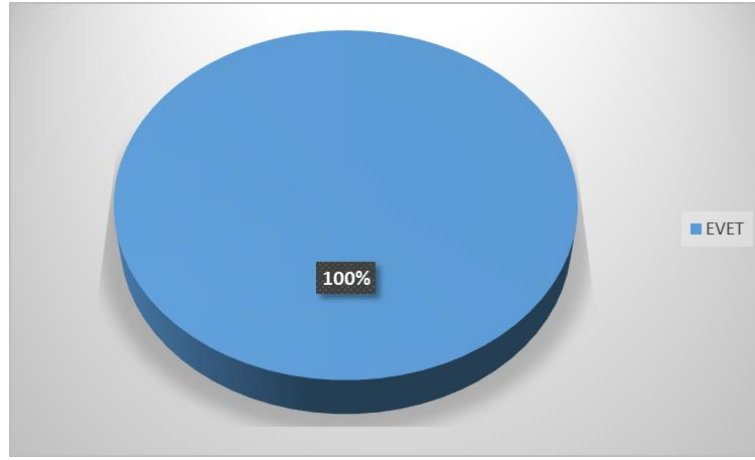
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin tamamı hayır cevabını vermiş; örneklem grubu evet, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemiştir. Önermeye verilen cevaplar etnik kimliğin ve alt kültürün genç kuşağa taşınmadığını göstermektedir.

Grafik A 9 "Kendimi birincil planda 'Türk' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar

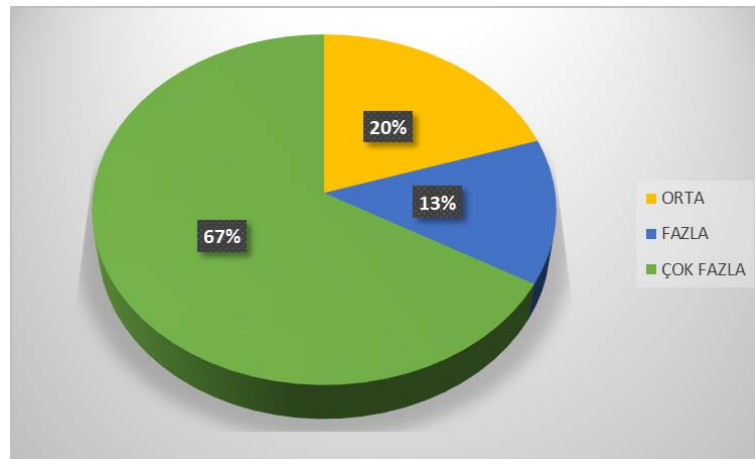
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin tamamının evet cevabını vermiş olduğu; grup tarafından hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerinin tercih edilmediği

görülmektedir. Türk kimliğinin ve üst kültürün genç kuşak üzerinde baskın olduğu ve asıl kimlik olarak benimsendiği tespit edilmiştir.

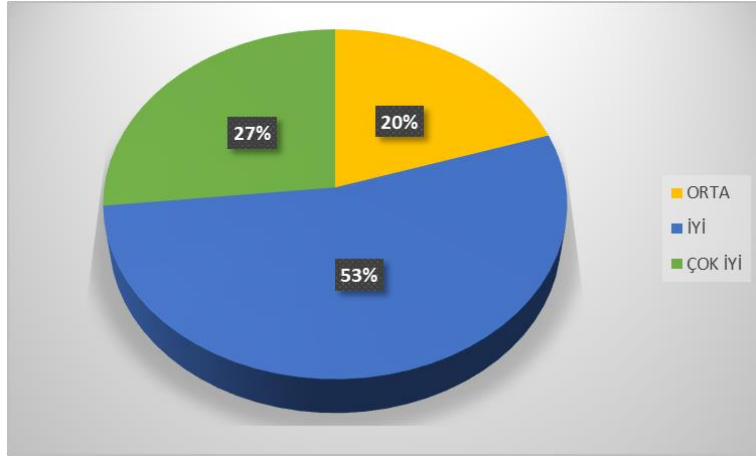
Grafik A 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye evet cevabını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Millî aidiyet hissinin belirlenmesi amacıyla kurgulanan önerme ayırt edici nitelik taşımaktadır. Örneklem grubunun Türk kimliğini Laz kimliğinden üstün tuttuğu; Türk kimliği ile çatışmayan bir nitelik taşıdığına Laz kimliğiyle barışık olduğu görülmektedir. Türk kimliğinin kapsadığı Laz kimliğinin tercih edildiği belirlenmiştir.

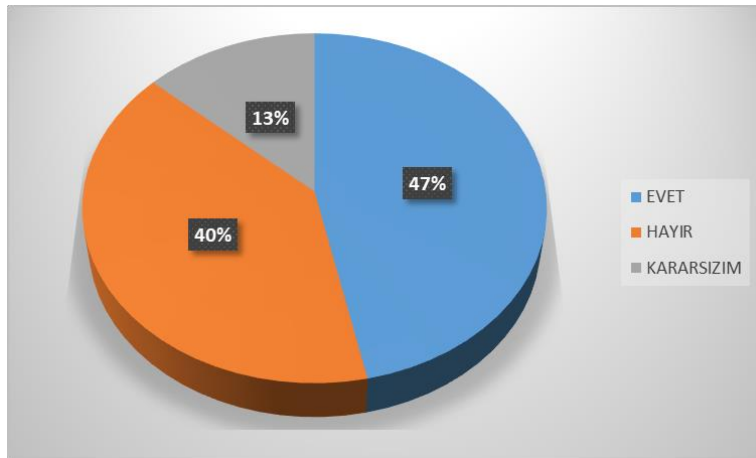
Grafik A 11 "Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler %67 oranında çok fazla, %13 oranında fazla, %20 oranında orta cevabını vermiştir. Hiç ve çok az dereceleri tercih edilmemiştir. Yalova ili özelinde elde edilen bulgular Türk ve Laz kültürleri arasında kültürel etkileşim ve bütünleşmenin yüksek olduğunu göstermektedir.

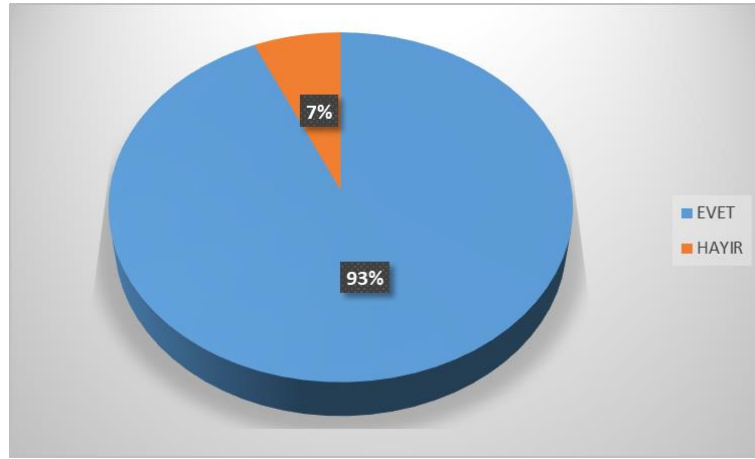
Grafik A 12 "Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, %53 oranında çok iyi, %27 oranında çok iyi, %20 oranında orta yanıtlarını vermiş; hiç, çok az ve az yanıtları tercih edilmemiştir. Aile bağlarının güçlü olduğu, aile ve akraba ilişkilerine yönelik olumsuz bir kanaatin Z kuşağı olarak nitelendirilen genç yaş grubu arasında dahi görülmediği tespit edilmiştir.

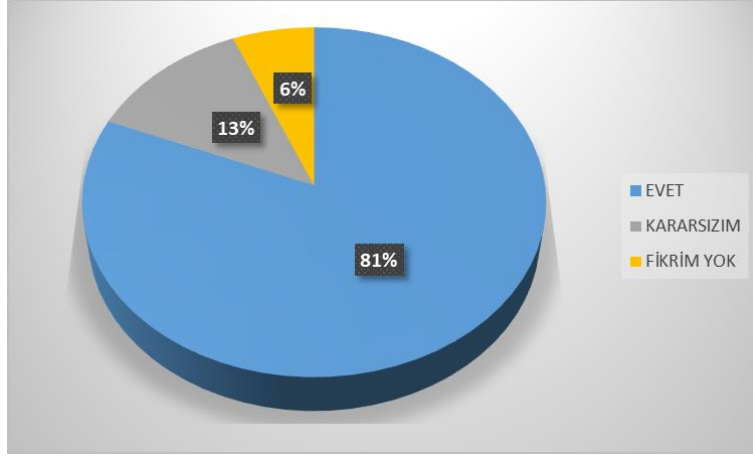
Grafik A 13 "Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, %47 oranında evet, %40 oranında hayır, %13 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum yanıtları tercih edilmemiştir. Erkeklerin sosyal bağlamda daha ön planda olduğu kanaati ile kadın-erkeğin eşit olduğu kanaati birbirine yakın oranları vermiştir. Hayır seçeneğini işaretleyen grup üyeleri anket formlarına "Kadınının ve erkeğin eşit/aynı muameleyi görmektedir." notunu eklemişlerdir.

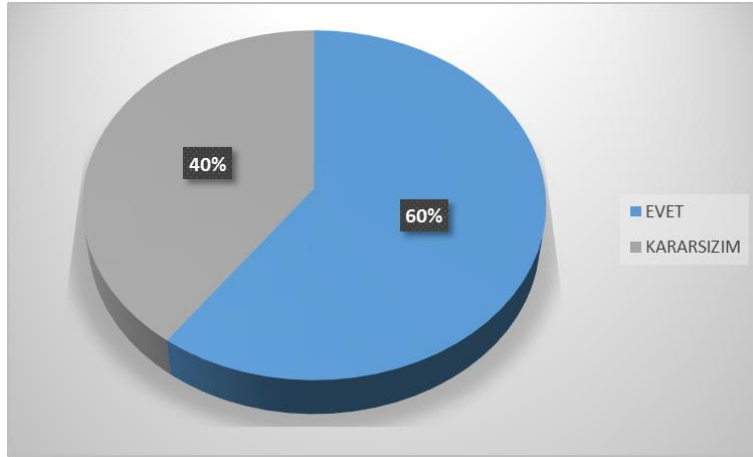
Grafik A 14 "Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, %93 oranında evet, %7 oranında hayır yanıtını vermiştir. Kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Evet yanıtı verilen formlarda Grafik 13'ü teyit eder biçimde "Kadınının ve erkeğin eşit/aynı muameleyi görmektedir." notu yinelenmiştir. Kadın ve erkeğin değeri kıyaslandığında grup içerisinde görüşlerin benzer oranda farklılık gösterdiği görülürken, kadının değeri söz konusu olduğunda %93 oranında şüpheye mahal vermeyecek derecede değerli olduğu kanaatinin hâkim olduğu görülmektedir.

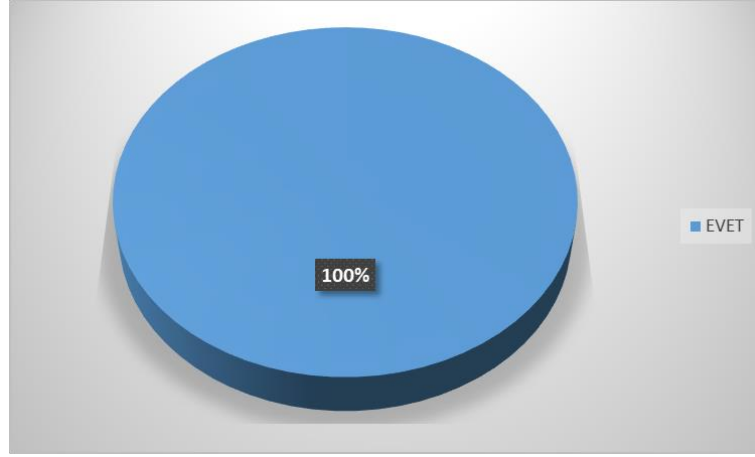
Grafik A 15 "Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, %81 oranında evet, %13 oranında kararsızım, %6 oranında fikrim yok yanıtını vermiş; hayır ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Mohti kültürü içerisinde boşanan yahut eşi vefat eden kadının hakir görülmediği tespit edilmiştir.

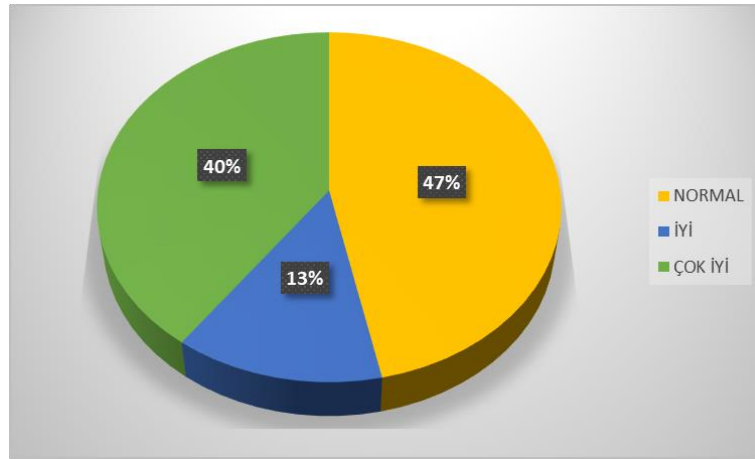
Grafik A 16 "Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin %60'ı boşanmayı normal gördüğünü belirtmiş, %40'ı ise kararsız olduğunu söylemiştir. Bu önermeye yönelik hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Gençlerin çoğunluğu için boşanma hadisesi normal iken, %40'nın evet ile hayır arasında kaldığı görülmektedir.

Grafik A 17 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar

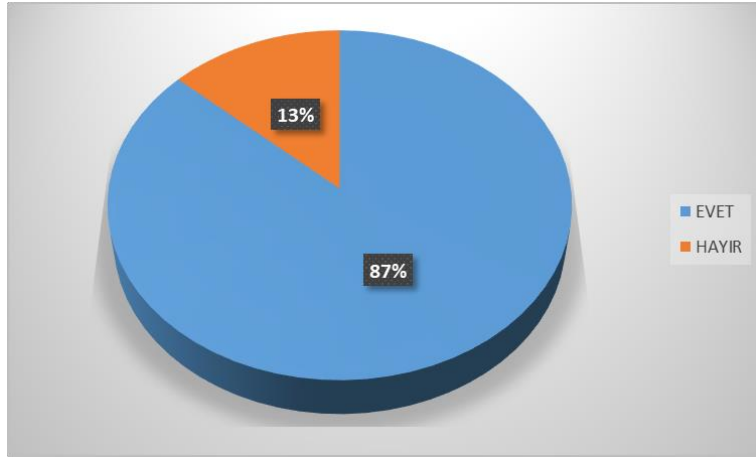
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye evet yanıtını vermiştir. Önermeye yönelik hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum yanıtları tercih edilmemiştir. Miras paylaşımında kadın ve erkeğe aynı muamelede bulunulması Grafik 14’te yer alan %93 oranında “Mohti Lazlar kadına değer vermektedir.” bulgusuyla örtüşmektedir.

Grafik A 18 “Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar

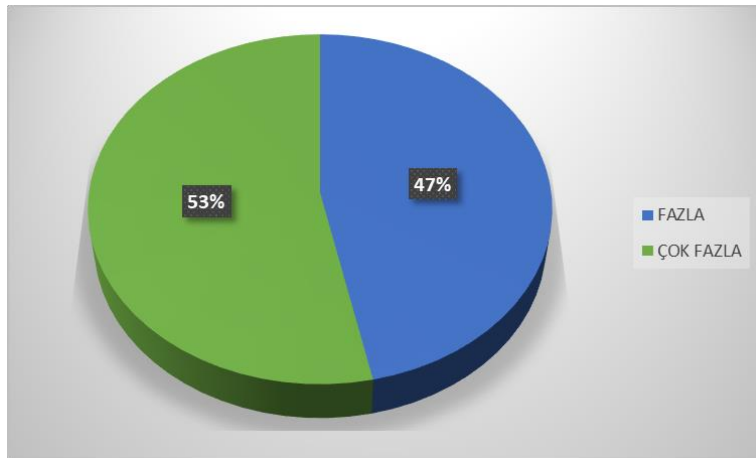
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, önermeye %47 oranında normal, %40 oranında çok iyi, %13 oranında iyi cevaplarını vermişlerdir. Hiç, çok kötü, kötü derecelendirmeleri tercih dışı kalmıştır Genç yaş grubunun sonuca odaklandığı, kriteri maddî getiri olarak

belirlediği, etnik mensubiyetin mal ve mülk ediniminde önem teşkil etmediği tespit edilmiştir.

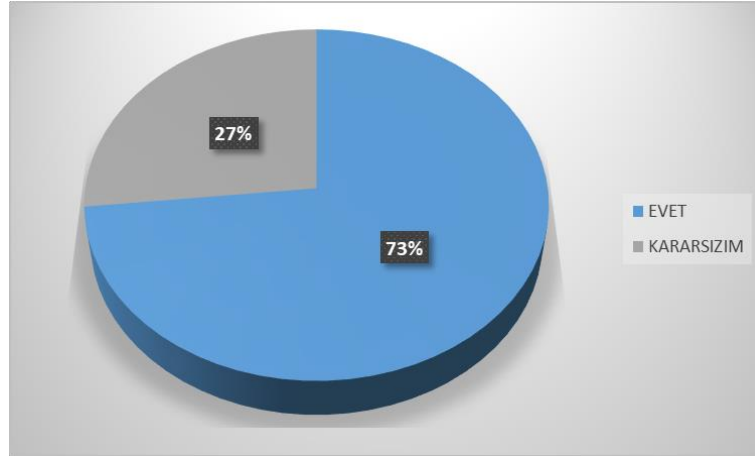
Grafik A 19 “Mohti Lazların zengin bir tarihî ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin %87’si evet seçeneğine yönelmiş, %13’ü önermeye hayır yanıtını vermiştir. Kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Örneklem grubunun kültürel varlıklar konusundaki çalışmaları destekledikleri görülmektedir. Anket formu içerisinde yer alan eklemek istedikleriniz- önerileriniz şeklinde ayrılan not bölümüne hiçbir katkıda bulunmamış olmaları kültürel birikim noktasında yetersiz yahut ilgisiz oldukları izlenimini uyandırmaktadır.

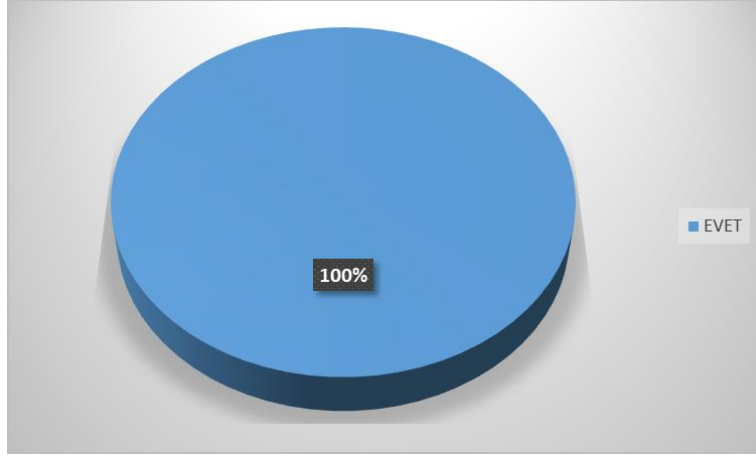
Grafik A 20 “Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, misafir algısı odaklı önermeye %53 oranında çok fazla, %47 oranında fazla yanıtını vermiş; hiç, çok az, az, orta seçeneklerine yönelmemişlerdir. Günümüz gençlerinin içe dönük yapısı ve sosyal medya platformlarında sosyal olma yönelimine karşın Laz gençlerin misafir algısının geleneksel gücünü koruduğu görülmektedir.

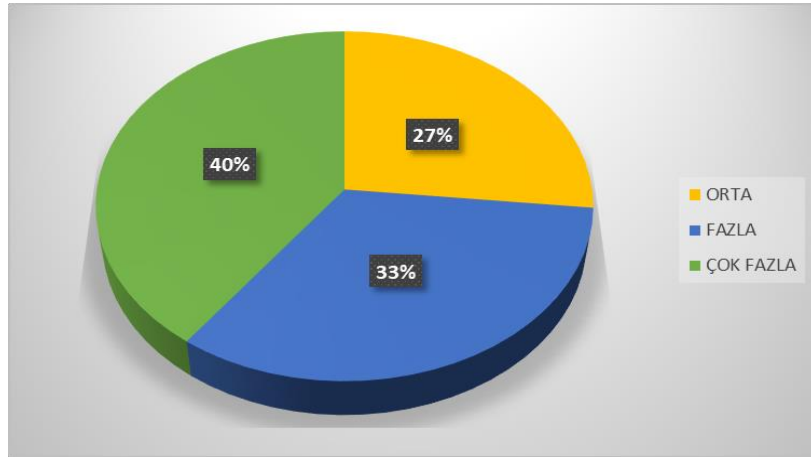
Grafik A 21 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, Hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi âdetler ve ritüeller önemli bir yer tutar." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin %73'ü önermeye evet yanıtını vermiş, %27'si ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum ifadeleri işaretlenmemiştir. Örneklem grubunun halk kültüründe geçiş dönemi olarak adlandırılan dönemin önemli bir parçası olan düğün merasimlerinin Laz gençleri arasında dinamizmini koruduğu tespit edilmiştir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz adlı bölüme Hera dina/Nanayda eğlencesini ve kına merasimlerini not olarak eklemişlerdir. Bu bulgular halk kültürünün uygulandığı müddetçe nesilden nesle aktarımın mümkün olduğunu düşündürmektedir.

Grafik A 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar

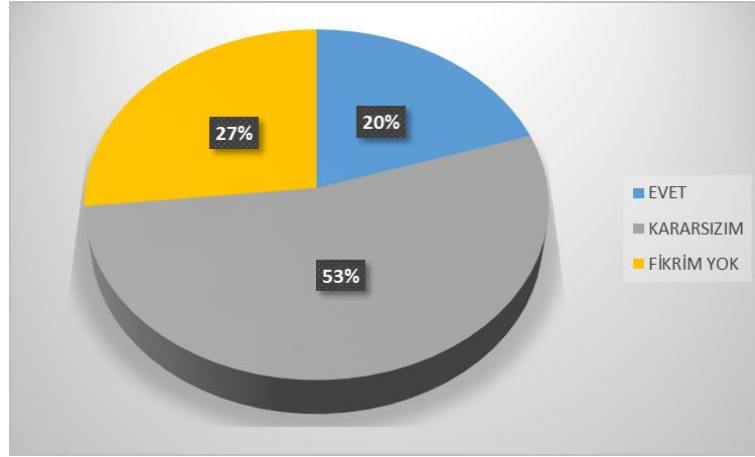
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok, cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. Örneklem grubu halk dansları konusunda müşterek bir kanaat ortaya koymuştur. Ortaya konulan bu tavrın Grafik 21’deki bulgularla örtüştüğü, uygulanan halk kültürü ürünlerinin genç nesil üzerinde iz bıraktığı, geleneğin ancak geleneğe bağlı olmakla sürdürülebilir olduğu tespit edilmiştir.

Grafik A 23 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

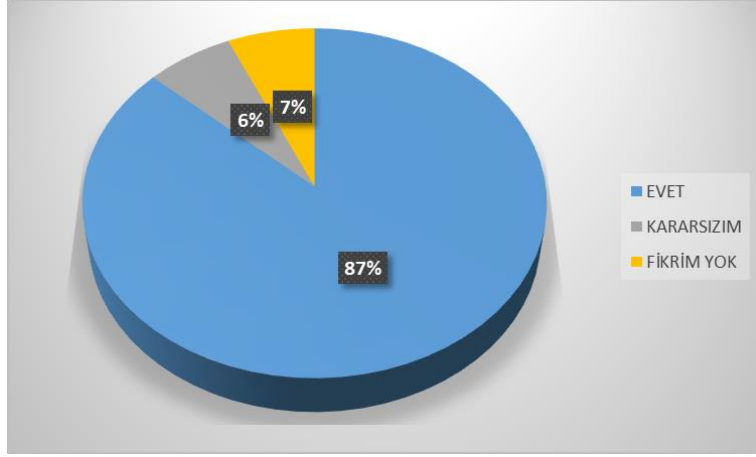
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, düğün algısını tespit etmek amacıyla kurgulanan soruya %40 oranında çok fazla, %33 oranında fazla, %27 oranında orta yanıtını vermiş; hiç, çok az, az yanıtını tercih etmemişlerdir. Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin %73’ü için düğündeki

sosyal güç parametreleri ve estetiğin önem arz ettiği görülmektedir. Yalova özelinde sosyo-ekonomik olarak daha çok üst tabakaya mensup olan Laz gençlerin, sosyal statünün gereği olarak hazırlık aşamalarına bu denli önem verdiği düşünülmektedir.

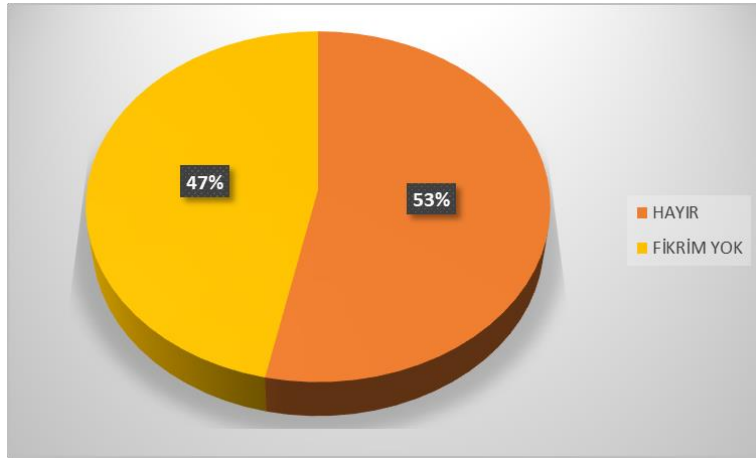
Grafik A 24 Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, %53 oranında kararsız kalmış, %27 oranında fikri olmadığını belirtmiş, %20 oranında ise evet yanıtını vermişlerdir. Hayır, cevap vermek istemiyorum seçenekleri işaretlenmemiştir. Çalışma yapılan grup anket formu içerisinde yer alan eklemek istedikleriniz- önerileriniz adlı bölüme hiçbir katkıda bulunmamıştır. Göç edilen Batum topraklarında geleneksel çalgı olarak sosyal hayatın içerisinde yer alan akordiyonu bilmedikleri gibi kemençe, tulum gibi çalgılarında ismini zikretmemişlerdir.

Grafik A 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

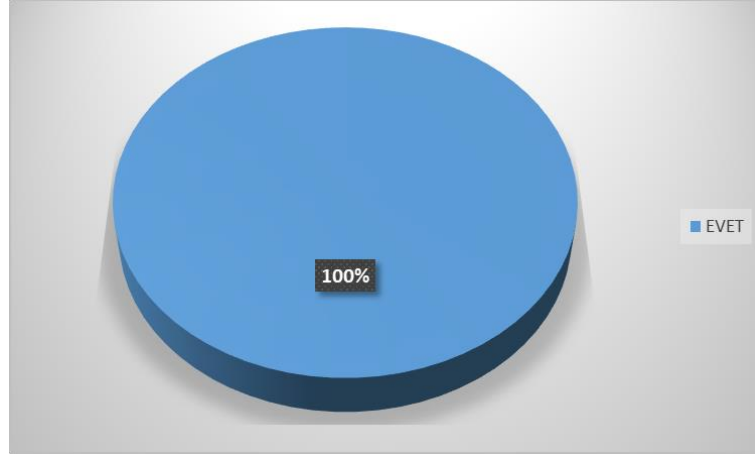
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, %87 oranında evet, %7 oranında fikrim yok, %6 oranında kararsızım yanıtlarına yönelmişler; hayır ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. Yüksek kabul oranı, gelenekselliğin ve yerelliğin modernizmin tesiri altına girdiğini gözler önüne sermektedir. Gelenekselliğin ve yerelliğin izlerinin silinmesi tek tipleşme ve kültürel yoksullaşma tehdidini taşımaktadır.

Grafik A 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar

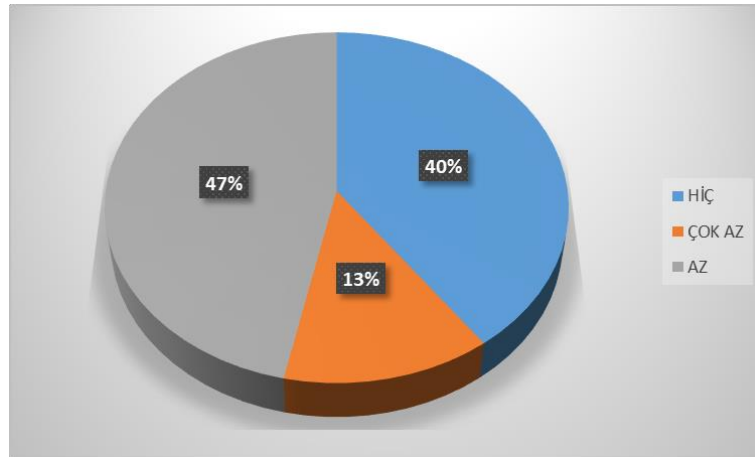
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin %53’ü hayır, %47’si fikrim yok seçeneklerine yönelmiş; evet, kararsızım, cevap vermek istemiyorum yanıtları tercih edilmemiştir. Yörede 2000’li yıllara kadar sürdürüldüğü bilinen süsleme geleneğinin terk edilmesiyle beraber gençler yakın tarihli geleneklerinden dahi bihaber vaziyete gelmiştir. Moda algısının tek

tipleşmeyi getirmesi, gelenekselliği modern dışı olarak lanse etmesi sebebiyle vazgeçilen gelenekler birkaç sene içerisinde dahi toplumsal hafızadan silinmeye yüz tutar hale gelmiştir.

Grafik A 27 "Yalova'da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir." önermesine verilen cevaplar

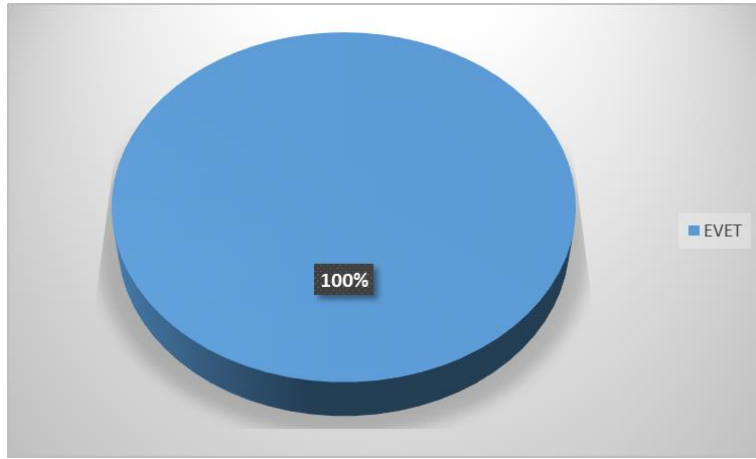
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye evet yanıtını vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Düğün algısının tespiti üzerine kurgulanan tüm önermelerin birbiriyle örtüşen sonuçlar verdiği görülmektedir.

Grafik A 28 "Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir." önermesine verilen cevaplar

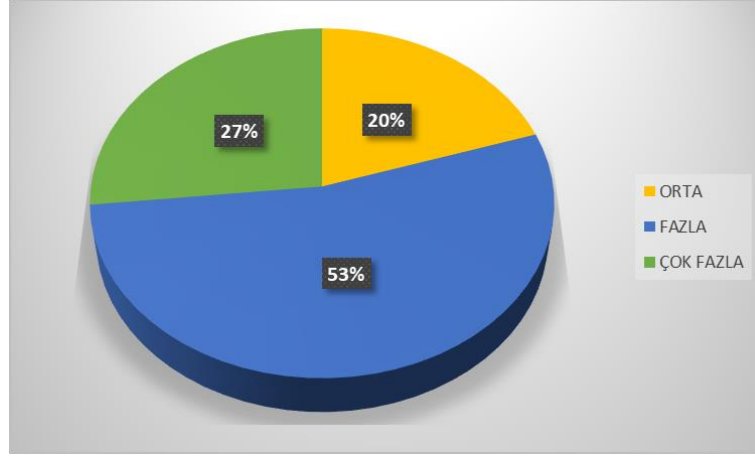
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler önermeye %47 oranında az, %40 oranında hiç, %13 oranında yanıtını vermişler;

orta, fazla, çok fazla seçeneklerine yönelmemişlerdir. Genel anlamda olumsuz olan bulgular, örneklem grubu için evlilikte etnisite ve aynı gruba dâhil olmanın bir anlam ifade etmediğini gözler önüne sermiştir. Genç yaş grubu için etnisitenin önem kaybetmesinde günümüz yaşam koşulları, sosyal medya platformları, eğitim ve iş olanakları sebebiyle farklı gruplarla etkileşim içerisinde bulunabilme gibi faktörlerin etkin olduğu söylemek mümkündür.

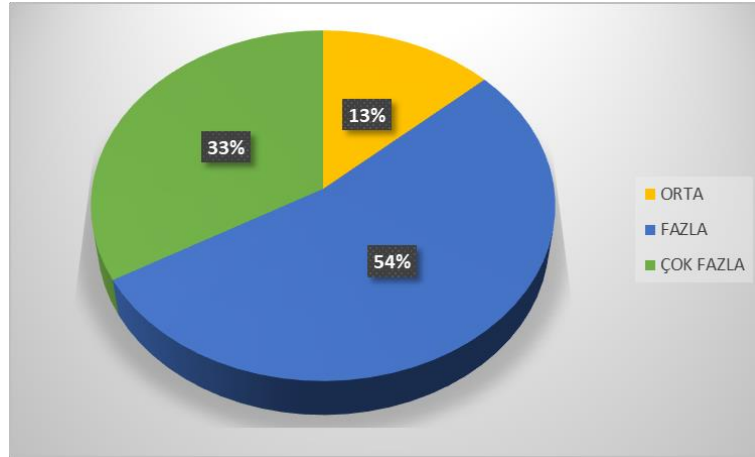
Grafik A 29 "Lazlar, İslam inancını benimsemektedir." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye dair evet yanıtını vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok gibi cevaplar tercih edilmemiştir. Örneklem grubunun inanç üzerinde mutabık olduğu tespit edilmiştir.

Grafik A 30 "Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler." önermesine verilen cevaplar

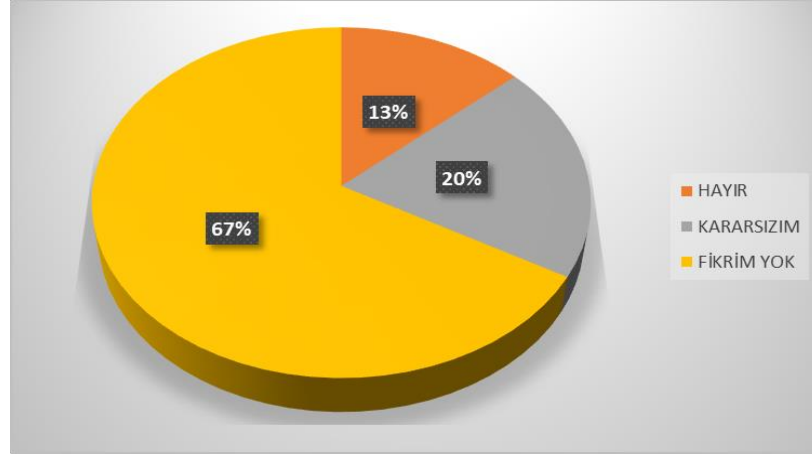
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler bayramlara yönelik tutumu belirleme amacıyla geliştirilen öncüle %53 oranında fazla, %27 oranında çok fazla, %20 oranında orta yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az yanıtları tercih edilmemiştir. Grafik 29'da yer alan bulgulardan anlaşılacağı üzere dinî inanış üzerinde mutabık olan grup, tercihleri vasıtasıyla dinî bayramlara da ehemmiyet verdiğini göstermiştir.

Grafik A 31 "Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler." önermesine verilen cevaplar

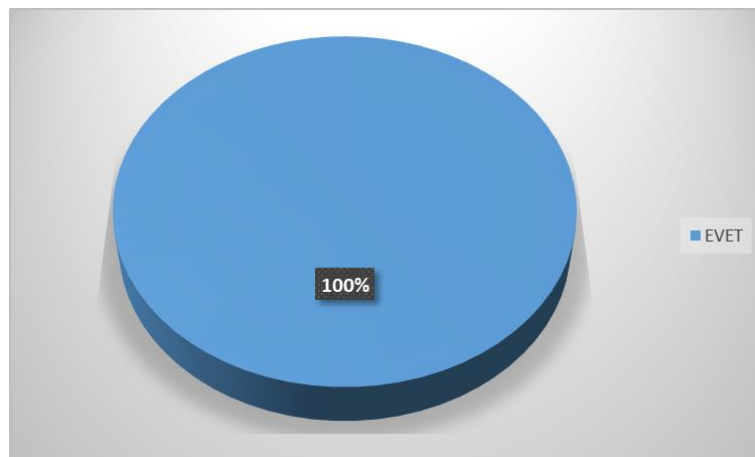
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, bayramlara yönelik tutumu belirleme amacıyla geliştirilen önermeye %54 oranında fazla, %33 oranında çok fazla, %13 oranında orta yanıtını vermiştir. Grubun millî bayramlara yönelik olumlu bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Hiç, çok az, az yanıtları bir önceki öncüldeki gibi tercihler arasında yer almamıştır. Dinî ve millî bayram tutumları kıyaslandığında millî

bayramlara yönelik olumlu tutumun %7 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Oranlara bakıldığında Türk milliyetçiliği/ Atatürk milliyetçiliği kavramının fikir ve eylem dünyalarında önem teşkil ettiği yorumunu yapmak mümkündür.

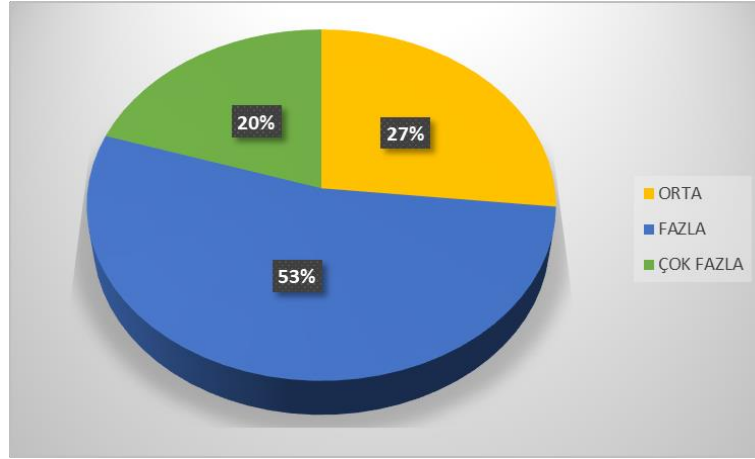
Grafik A 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin %67’si önermeye fikrim yok yanıtını verirken %20’si kararsız olduğunu belirtmiş, %13’ü ise hayır demiştir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Verilen yanıtlar göz önüne alındığında genç neslin kökeni Batum’a dayanan ata sporu hakkında bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır.

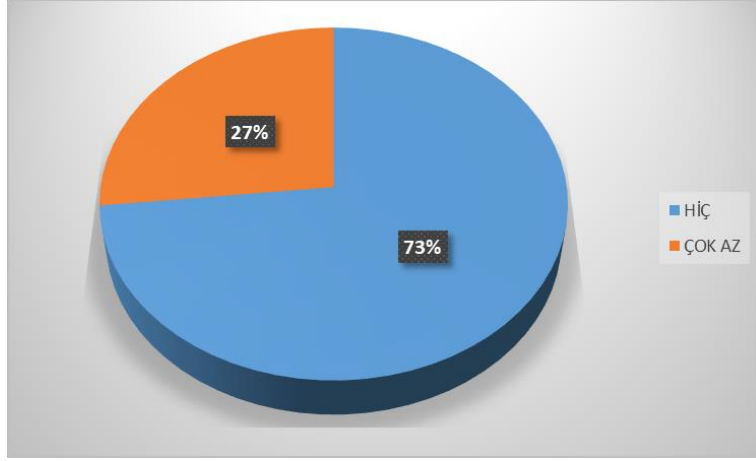
Grafik A 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok, cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Grafik 32’de yer alan bulgularla Grafik 33’te yer alan bulgular örtüşmüş ve geleneksel ata sporları hakkında ilgi ve bilgi sahibi olunmadığı, modern/popüler sporların tercih edildiği teyit edilmiştir.

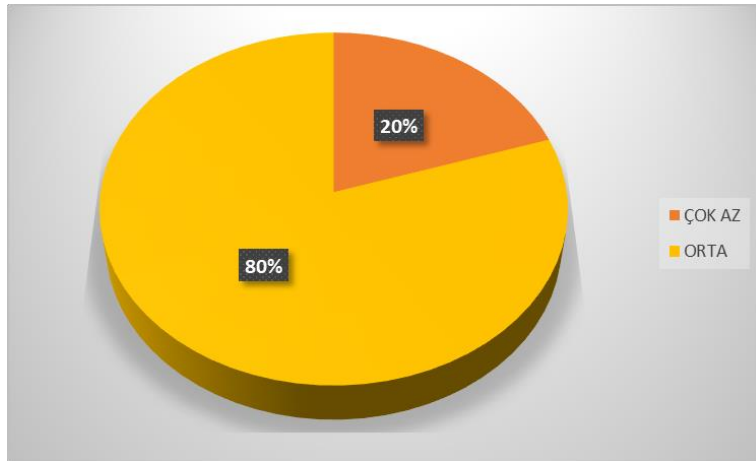
Grafik A 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştiriciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, geçim tarzı kaynaklarının tespitine yönelik önermeye %53 oranında fazla, %20 oranında çok fazla, %27 oranında orta yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az seçenekleri tercih edilmemiştir. Geçim kaynağının tarım, seracılık ve çiçekçilik olması yönünde genel kabul sağlandığı görülmüş, Lazların ikamet ettiği bazı köylerin bu sektörde meşhur olmasının bilinirliği artırdığı düşünülmüştür.

Grafik A 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

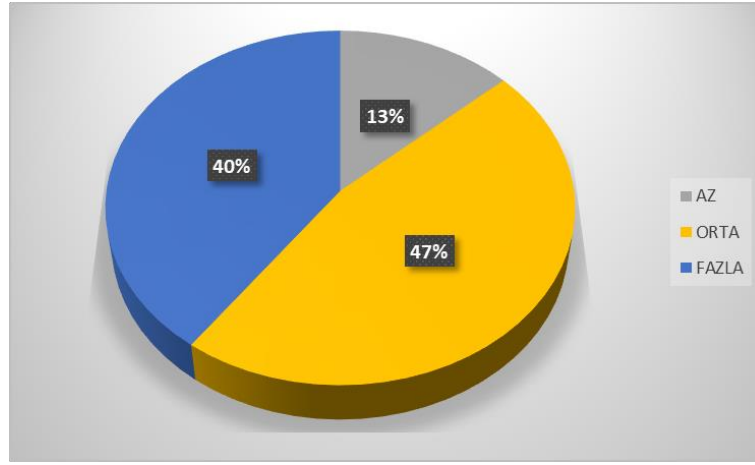
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, geçim kaynağının tespitine yönelik bu önermeye %73 oranında hiç, %27 oranında çok az yanıtını vermiş; az, orta, fazla, çok fazla dereceleri tercih edilmemiştir. Gençlerin daha çok köylerde değil, merkezde yaşıyor olması; hayvancılığın kanun ve kurallar gereği merkezde yapılamıyor olması gençlerin hayvancılığı tercih edilmeyen bir geçim kaynağı olduğunu betimlemesine sebep olmuştur.

Grafik A 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

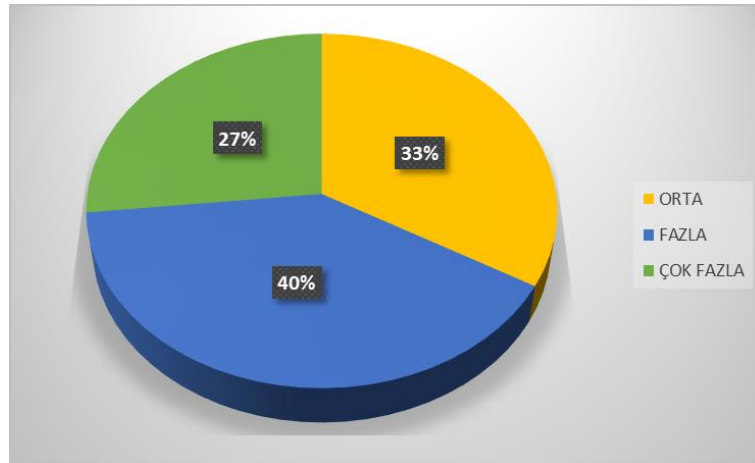
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, geçim kaynağının tespitine yönelik bu önermeye %80 oranında orta, %20 oranında çok az yanıtını vermiş, hiç, az, fazla, çok fazla seçenekleri tercih edilmemiştir. Verilen

yanıtlarda Termal turizm alanı köylerin Laz köyü olarak bilinmesinin tesiri olduğu muhakkaktır.

Grafik A 37 "Yalova'da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

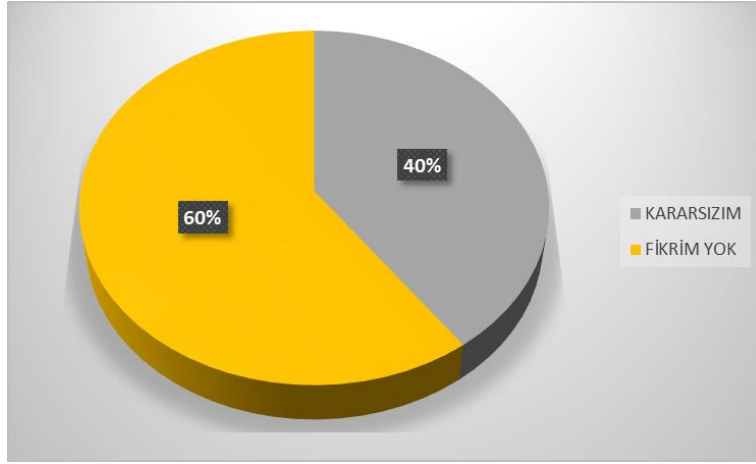
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, geçim kaynağının tespitine yönelik bu önermeye %47 oranında orta, %40 oranında fazla, %13 oranında az yanıtını vermiş; hiç, çok az, çok fazla yanıtlarına yönelmemişlerdir. Memuriyet ve esnaflığın bir etnik gruba özel olmaması ve farklı grupların müşterek olarak çalıştığı alanlar olması sebebiyle öncüle verilen cevaplar ve oranlarda farklılıklar görülmektedir.

Grafik A 38 "Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir." önermesine verilen cevaplar

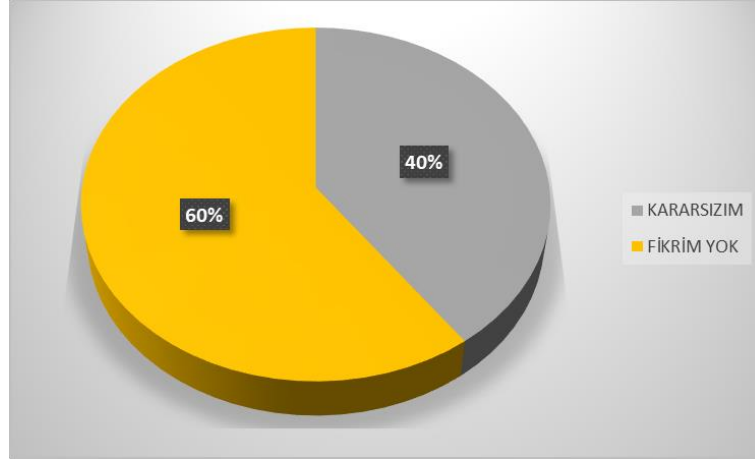
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, komşuluk algısının tespitine yönelik önermeye %40 oranında fazla, %33

oranında orta, %27 oranında çok fazla yanıtlarını vermiştir. Grup hiç, çok az, az seçeneklerine başvurmamıştır. Z kuşağı olarak tanımlanan daha içe dönük, bireyselliği ön planda tutan fertlerin komşuluk ilişkilerine bu denli önem vermesinde aile apartmanında oturma, akrabaları ile aynı muhitte yaşama ve küçük şehirde yaşıyor olma gibi faktörler de etkili olmuştur.

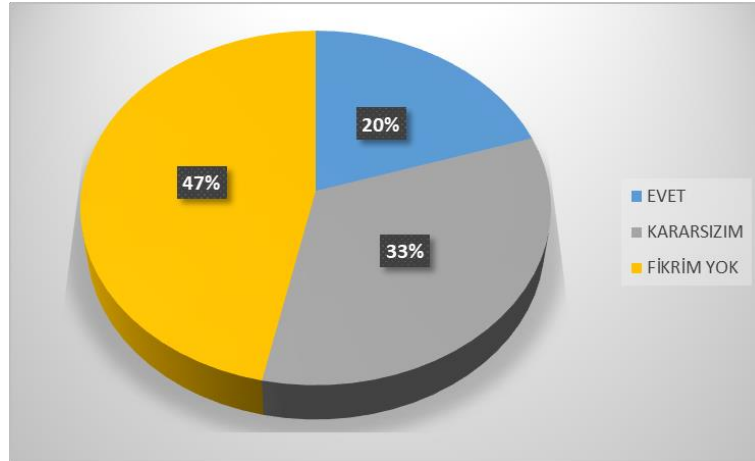
Grafik A 39 "Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, önermeye yönelik belli bir kanaat belirtememiş %60 oranında fikrim yok, %40 oranında kararsızım yanıtlarını vermişlerdir. Evet, hayır gibi kesin yargı bildiren ifadeler ve cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Bu netice genç neslin geleneksel oyunlar ile ilgili bilgi ve birikiminin zayıf oldukları intibasını güçlendirmiştir.

Grafik A 40 "Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir." önermesine verilen cevaplar

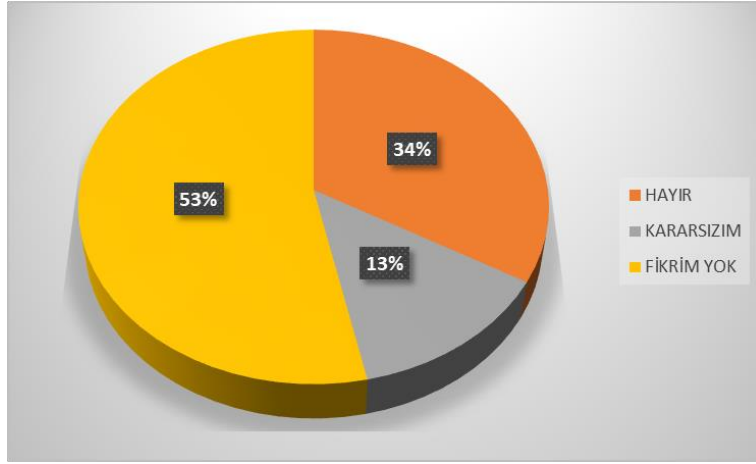
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, bu önermeye yönelik de belli bir kanaat bildirmemiş, %60 oranında fikrim yok, %40 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmişlerdir. Grafik 39'da görüldüğü gibi evet, hayır gibi kesin yargı bildiren ifadeler ve cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Grafik 39 ve Grafik 40'ta yer alan sonuçların örtüştüğü görülmektedir. Oyunlar hususunda gençlerin kanaat sahibi olmayışı üzerinde teknoloji ve modern yaşam şartlarının tesiri olduğu düşünülmektedir.

Grafik A 41 "Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir." önermesine verilen cevaplar

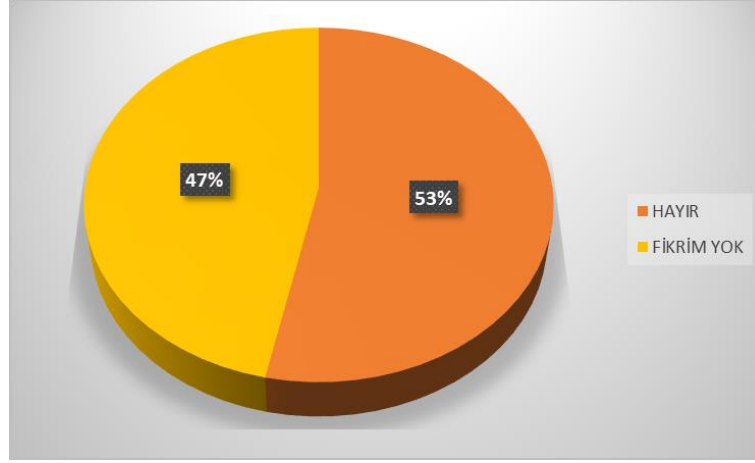
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin, halk mutfağına yönelik önermeye %47 oranında fikrim yok, %33 oranında kararsızım,

%20 oranında evet yanıtını verdiği görülmüştür. Hayır ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Genç neslin halk mutfağı ve geleneksel yemeklere uzak kalmasında Laz mutfağına ait yemeklerin yerini modern ve genel geçer yemeklerin alması, mutfak kültürünün sürdürülmemesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

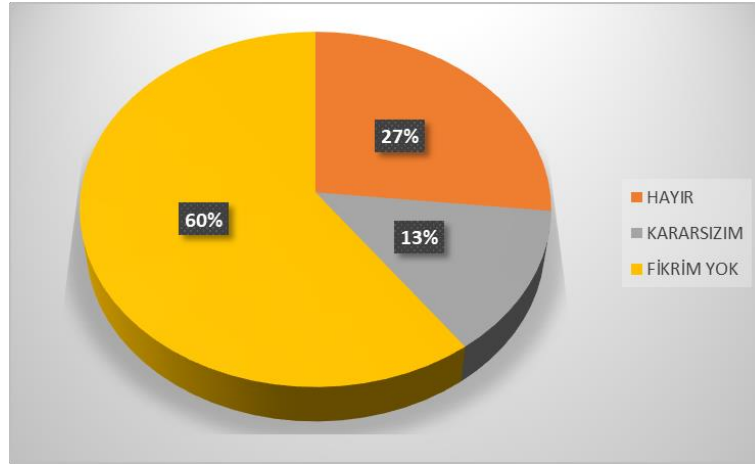
Grafik A 42 "Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin, %53'ü fikrim yok, %34'ü hayır, %13'ü kararsızım seçeneklerini işaretlemişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Halk kültürüne yönelik tespit yapabilmek adına kurgulanan soruya hiçbir yaş grubundan olumlu yanıt alınmamıştır. Bu veriler Mohti Laz kültüründe herhangi bir yemek yarışmasının olmadığını düşündürmektedir. Bu sebeple 18-24 yaş aralığındaki grubun da böyle bir bilgiye sahip olmaması olağandır.

Grafik A 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

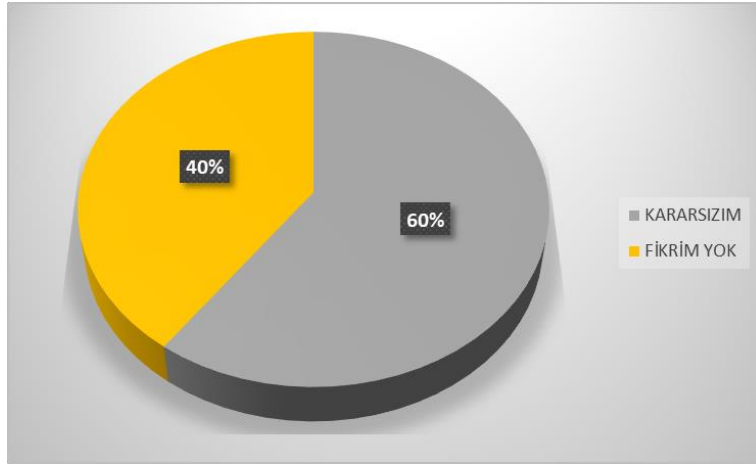
“18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, önermeye %53 oranında hayır yanıtın vermiş, grup üyelerinin %47’si ise fikrim yok seçeneğini tercih etmişlerdir. Evet, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri ise işaretlenmemiştir. Lazların Batum’dan Yalova’ya uzanan göç hikâyesinin gençlere aktarılmadığı ve göç hadisesinin gençler üzerinde bir tesiri kalmadığı anlaşılmıştır.

Grafik A 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

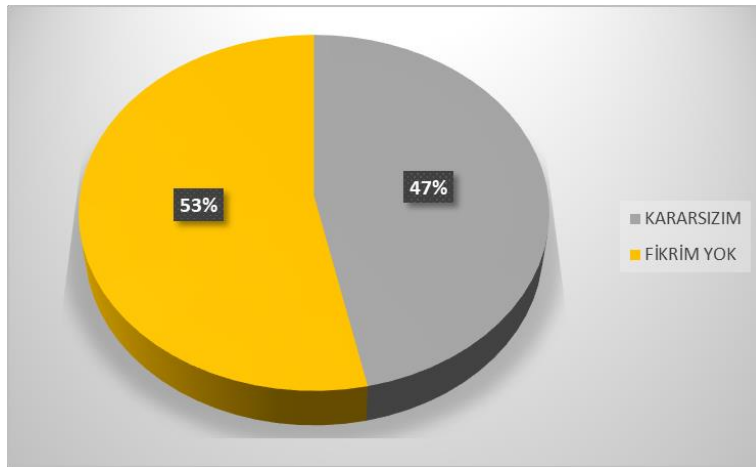
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya %60 oranında fikrim yok, %27 oranında hayır, %13 oranında kararsızım şeklinde cevap vermiştir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Tiyatro

etkinliklerinin bir gelenek olarak gençlere aktarılmadığı, gençlerin geleneksel tiyatroya yönelik ilgi ve bilgilerinin olmadığı saptanmıştır.

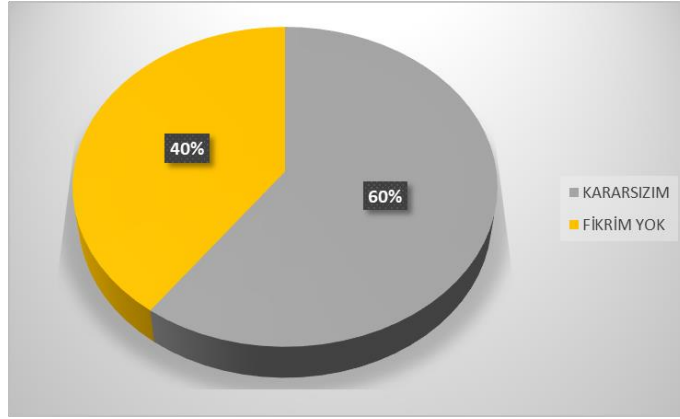
Grafik A 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya dair %60 oranında kararsızım, %40 oranında fikrim yok diyerek bir kanaate sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Ninni türünün halk edebiyatı ürünlerinin en temel, en öz ürünleri olduğu, her milletin çocuklarını uyutmak ve avutmak amacıyla bu ezgileri söylediği düşünüldüğünde genç neslin Lazca bir ninni hatırlamıyor olması, sözlü kültür ürünü olarak ninnilerin aktarılmadığı, gelenekten kopulduğu anlamı taşımaktadır.

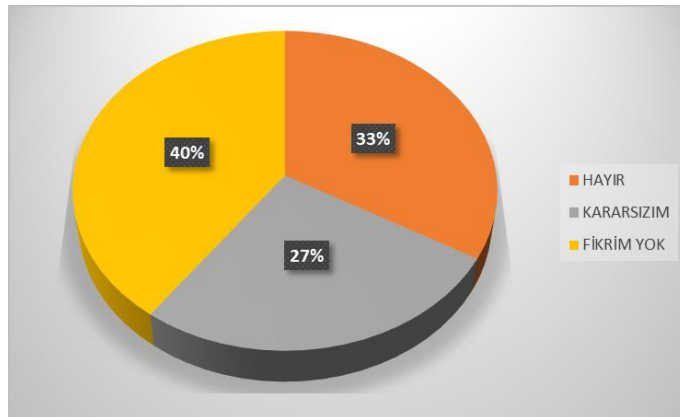
Grafik A 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya dair %53 oranında fikrim yok, %47 oranında kararsızım seçeneklerine yönelerek bir kanaate sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bulgulara göre sözlü kültür ürünü olan fıkraların genç kuşağa aktarılmadığı, sözlü gelenekten kopulduğu görülmektedir

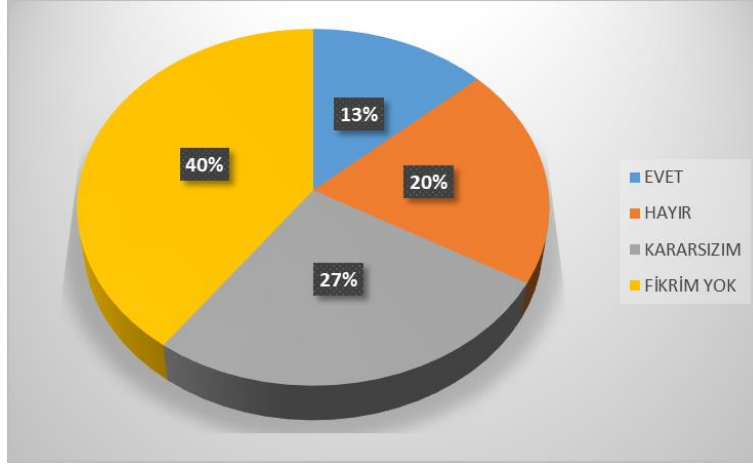
Grafik A 47 "Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan bir başka soruya %60 oranında kararsızım, %47 oranında fikrim yok seçeneklerine yönelerek bir kanaate sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Evet, hayır ve cevap vermek istemiyorum tercihleri işaretlenmemiştir. Sonuçlar, ölüm sonrası gerçekleşen ritüel ve geleneklerin sürdürülmediği, bu sebeple ölüme dair var olan sözlü kültür ürünlerinin genç nesle aktarılmadığını düşündürmektedir.

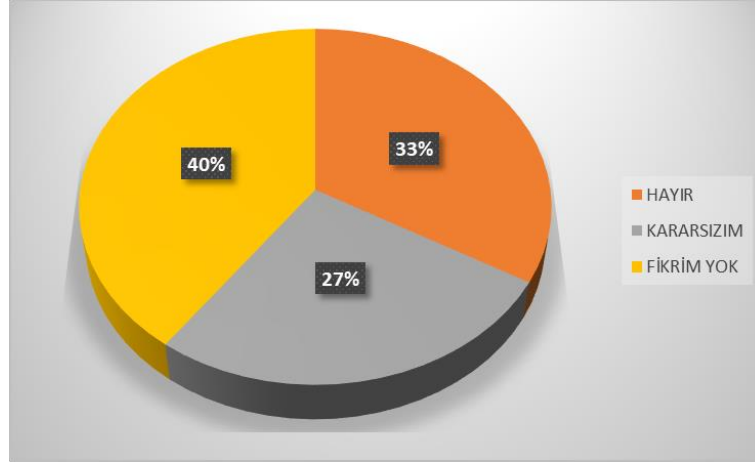
Grafik A 48 "Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin, %40'ı halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya fikrim yok, %33'ü hayır, %27'si ise kararsızım yanıtını vermiştir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Tüm yaş gruplarına sorulan bu soruya hiçbir gruptan olumlu yanıt alınmamıştır. Bu sebeple sonuçlar geleneksel yemek dualarının var olmadığını düşündürmektedir.

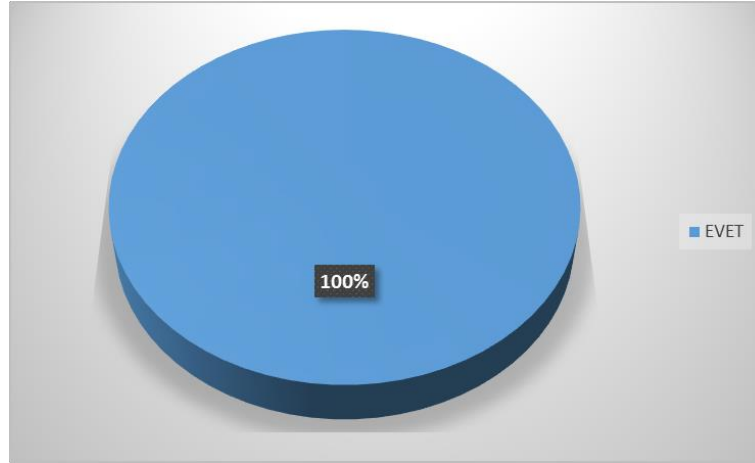
Grafik A 49 "Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan başka bir soruya %40 oranında fikrim yok, %27 oranında kararsızım, %20 oranında hayır, %13 oranında evet yanıtını vermiş, cevap vermek istemiyorum seçeneğini tercih etmemişlerdir. Bulgular Lazca bedduaların var olduğunu; fakat gençler arasında yaygın olmadığını, küçük bir kesim tarafından bilindiğini göstermektedir.

Grafik A 50 "Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

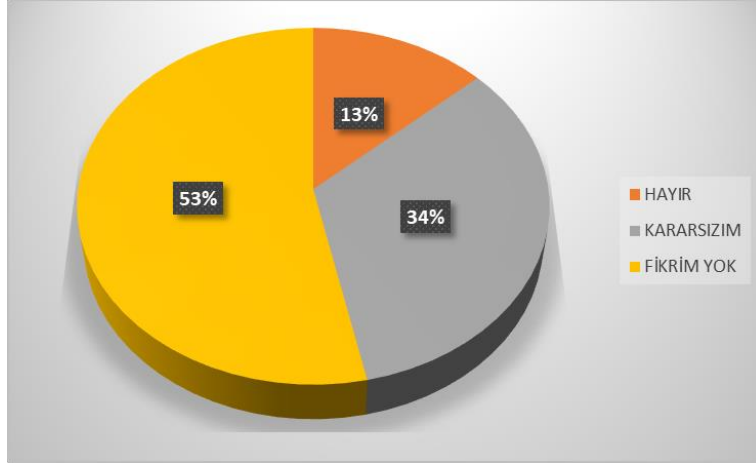
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin büyük çoğunluğu halk edebiyatı ürünlerine yönelik kurgulanan soruya dair belli bir kanaat bildirmemiştir. Grup üyelerinin %40'ı fikrim yok, %33'ü hayır, %27'si kararsızım şıklarını işaretlemişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Laz dilinde bir dua edilmediğini söyleyen bir kesim mevcut iken çoğunluk bu konu hakkında bir fikir beyan etmemiştir.

Grafik A 51 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

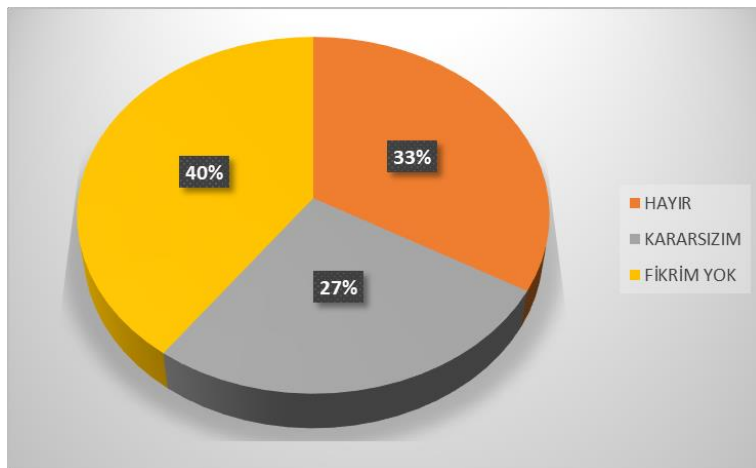
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlerin tamamı evet seçeneğini işaretleyerek halk edebiyatına dair sorulan soruya şarkı ve türkü bağlamında olumlu yanıt vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Anket formunda yer

alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyeleri Nanayda türküsünü eklemişlerdir. Gençlerin toplumsal hafızasında bu ürünlerin yer almasında düşünlerde hala bu geleneğin sürdürülmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

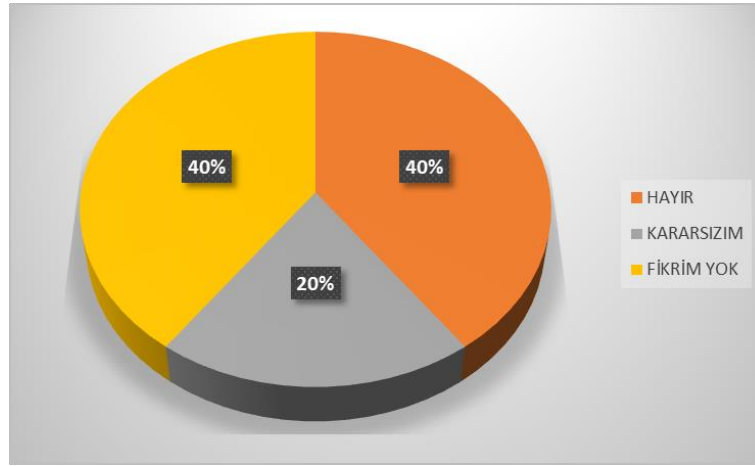
Grafik A 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin, %53’ü fikrim yok, %34’ü kararsızım, %13’ü hayır seçeneklerini tercih etmiş; evet ve cevap vermek istemiyorum şıkları tercih dışı kalmıştır. Çocukluk döneminde aktarımı gerçekleşen sözlü kültür ürünlerinin genç kuşağa aktarılmadığı bu sebeple Laz gençlerin geleneksel masal ve hikâyelere yönelik ilgi ve bilgilerinin yetersiz olduğu çıkarımı yapılmıştır.

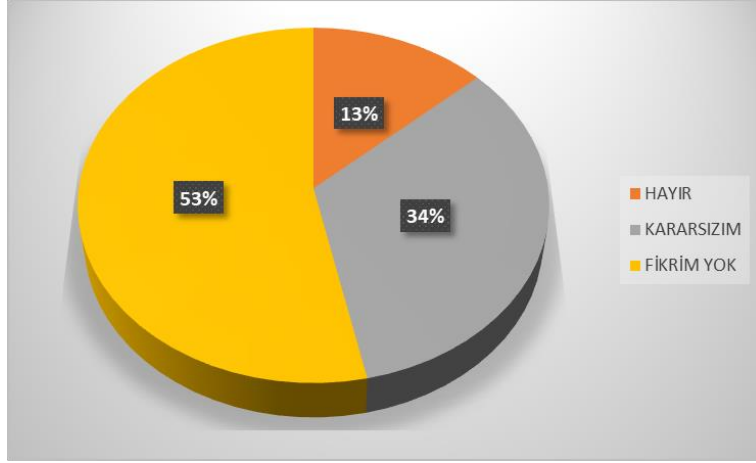
Grafik A 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler, halk edebiyatı ürünlerinin tespiti amacıyla kurgulanan soruya %40 oranında fikrim yok, %33 oranında hayır, %27 oranında kararsızım yanıtını vermiş; evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Lazların sözlü kültür alanında kuvvetli oldukları mâni geleneğinden genç kuşağın haberdar olmaması mâni kültürünün sürdürülmediği bu sebeple yeni kuşaklara aktarılamadığını düşündürmektedir.

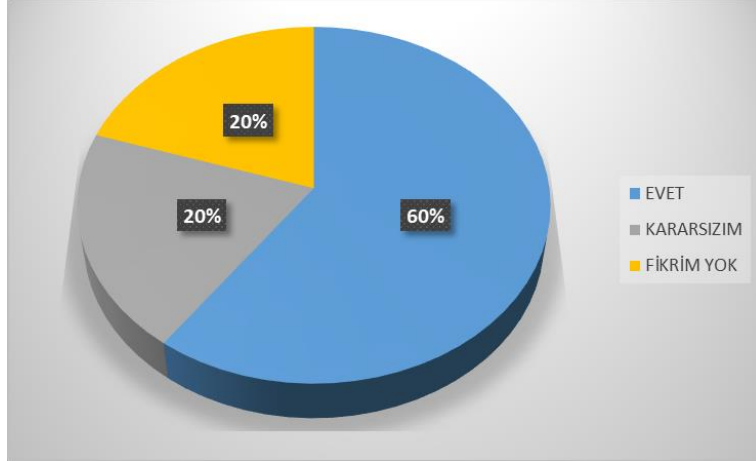
Grafik A 54 "Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençlere halk edebiyatı ürünlerinin tespiti amacıyla sorulan soruya, gençler %40 oranında hayır, aynı oranda fikrim yok, %20 oranında kararsızım yanıtlarını vermişlerdir. Bulgulara göre çocuk yaşta aktarılması gereken sözlü kültür ürünü olan tekerlemelerin genç kuşağa aktarılmadığı, sözlü gelenekten kopulduğu görülmektedir.

Grafik A 55 “Mohti Laz kültüründe kullanılan atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

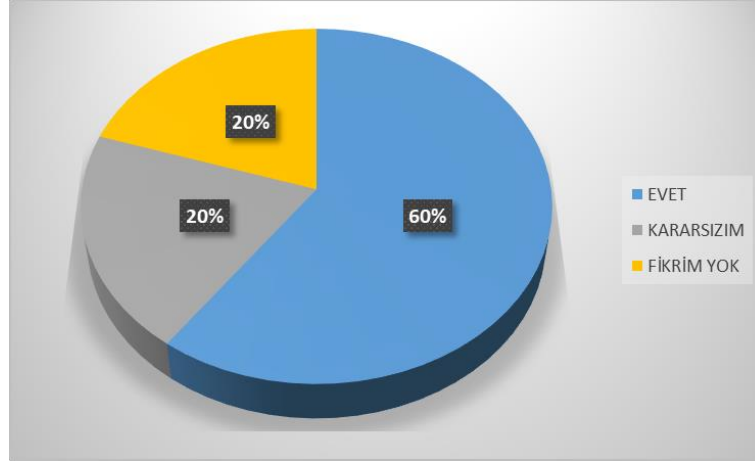
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin, %53’ü fikrim yok, %34’ü kararsızım, %13’ü hayır seçeneklerine yönelmişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum tercihleri işaretlenmemiştir. Grup üyeleri arasında Lazca atasözü ve deyim kullanımının gençler arasında yaygın olmadığı tespit edilmiştir.

Grafik A 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

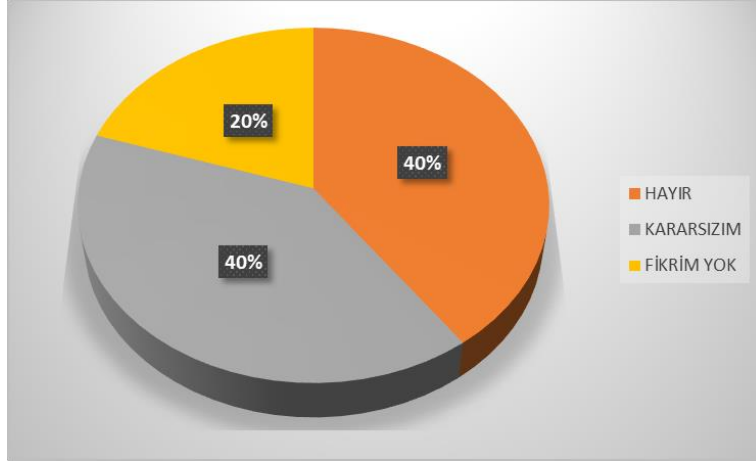
18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, sözlü kültür ürünlerini tespit edebilmek gayesiyle sorulan soruya %60 oranında evet, %20 oranında kararsızım ve aynı oranda fikrim yok yanıtını vermişlerdir. Soruya yönelik evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne yine Nanayda

türküsünü eklemişlerdir. Grafik 56'dan elde edilen bulgular ile Grafik 51'den elde edilen bulguların örtüştüğü görülmektedir.

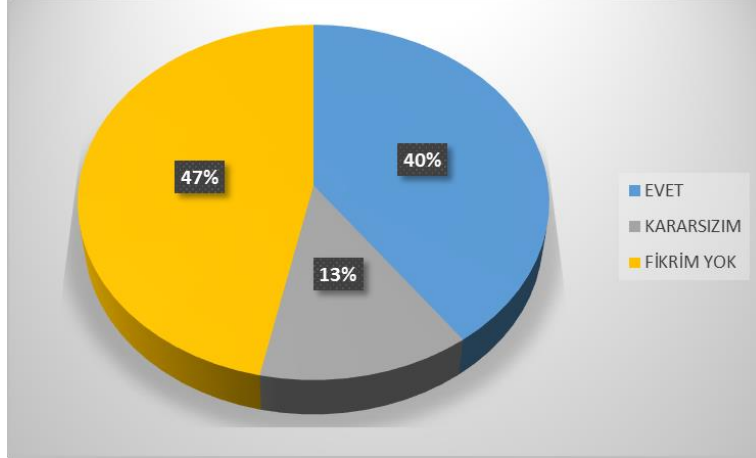
Grafik A 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, soruya %60 oranında evet; %20 oranında fikrim yok, yine %20 oranında kararsızım seçeneklerini işaretlemişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum şıkları tercih edilmemiştir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne bu soru için de Nanayda türküsünü eklemişlerdir. Aynı konuya yönelik Grafik 56 ve Grafik 57’den elde edilen bulguların birebir aynı olması ve bulguların Grafik 51 ile benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Şarkı ve türkü bağlamında sürdürülen tek geleneğin Nanayda türküsü olması sebebiyle sorulan her soruya genç neslin aynı türküyü cevap olarak verdiği düşünülmektedir.

Grafik A 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençlerin %40’ı halk edebiyatı ürünlerini derleme amacıyla kurgulanan soruya hayır cevabını vermiştir. Grup üyelerinin aynı oranda kararsızım seçeneğine yöneldiği ve %20 oranında fikrim yok şıkkını işaretlediği görülmektedir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri grup üyeleri tarafından tercih edilmiş olmamıştır.

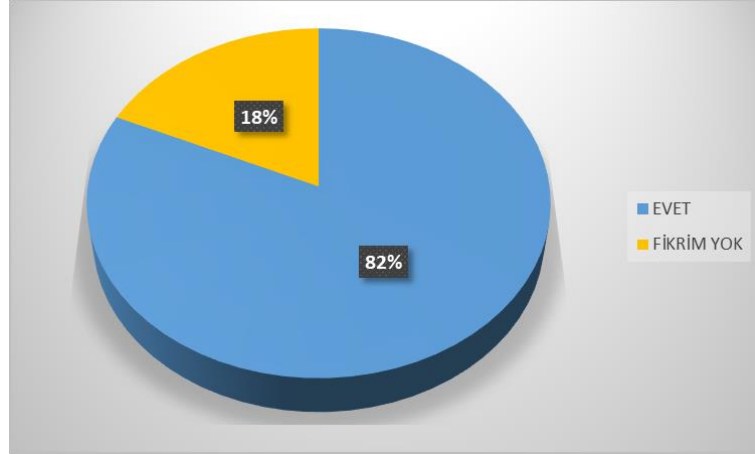

Grafik A 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz gençler, soruya %47 oranında fikrim yok, %40 oranında evet, %13 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. Soruya yönelik hayır ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Bulgular değerlendirildiğinde bilgi sahibi olunan anıların Kurtuluş Savaşı’na ait olduğu görülmüştür. Yakın geçmişte

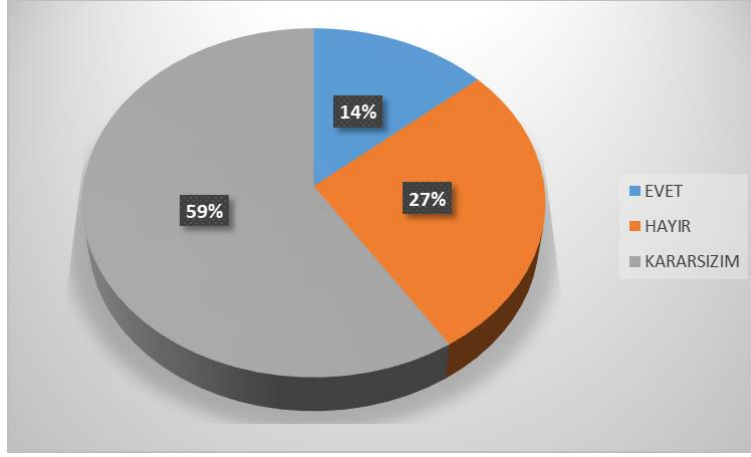
yaşanılan olayların önceki kuşaklar tarafından anlatılması, Milli Eğitim müfredatında işgal bölgelerinin işlenir olması ve Yalova ilinin hemen her köyünde bulunan şehitlikler sebebiyle çalışma grubunun toplumsal hafızasında Kurtuluş Savaşı'na ait izlerin mevcut olduğu düşünülmektedir.

4.2. 25-35 Yaş Aralığı Veri Analizi

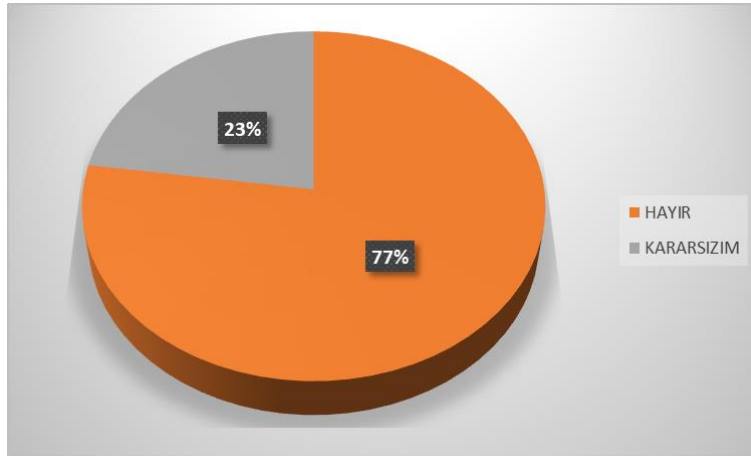
Grafik B 1 Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi'den göç ederek Yalova'ya gelmişlerdir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova ilinde ikamet eden Laz genç yetişkinler, önermeye %82 oranında evet yanıtını vermiştir. Bu sonuçlar neticesinde köken ve göç bilgisinden geniş bir kesimin haberdar olduğu tespit edilmiştir. %18 oranında azınlık sayılacak bir kesimin ise göç ve köken bakımından herhangi bir fikre sahip olmadığı görülmektedir. Hayır, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum ifadeleri kaynak kişiler tarafından tercih edilmemiştir. Genç yaş grubu ile kıyaslandığında %15'lik bir artış tespit edilmiştir.

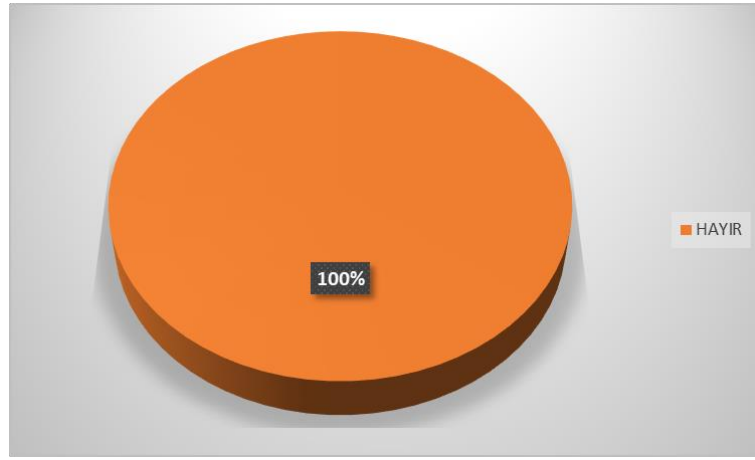
Grafik B 2 "Ana dilimiz Mohtice/Komohtice'dir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova ilinde ikamet eden Laz genç yetişkinler, önermeye %59 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. Grup üyeleri %27 oranında hayır, %14 oranında evet yanıtına yönelmiştir. Fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri ise tercih edilmemiştir. Kararsız kesim oranının yüksek olması dil bağlamında Lazca ve Türkçe arasında bir ikilem söz konusu olduğunu göstermektedir. Ancak azınlık sayılabilecek bir grup, Laz dilini ana dili olarak gördüğünü belirtmiştir. 18-24 yaş aralığında yer alan grubun baskın olan hayır yanıtının genç yetişkin grupta %53 oranında düşüşe geçmiş olması dikkat çekicidir.

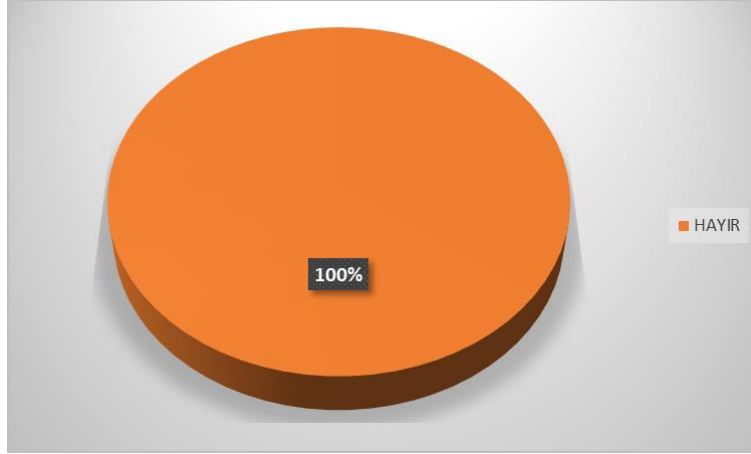
Grafik B 3 "Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler %77 oranında hayır seçeneğini tercih etmiş, %23 oranında hayır seçeneğine yönelmişlerdir. Grup üyeleri evet, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum ifadelerine hiç yönelmemişlerdir. Lazcanın günlük kullanım dili olmadığını beyan eden geniş bir kitlenin varlığı dikkat çekmektedir; fakat bu oranda 18-25 yaş grubuna kıyasla %33'lük bir düşüş kaydedilmiştir. Bulgulardan hareketle kararsız olan kesimin hayatında Lazcanın az veya çok varlığını sürdürdüğü düşünülmektedir.

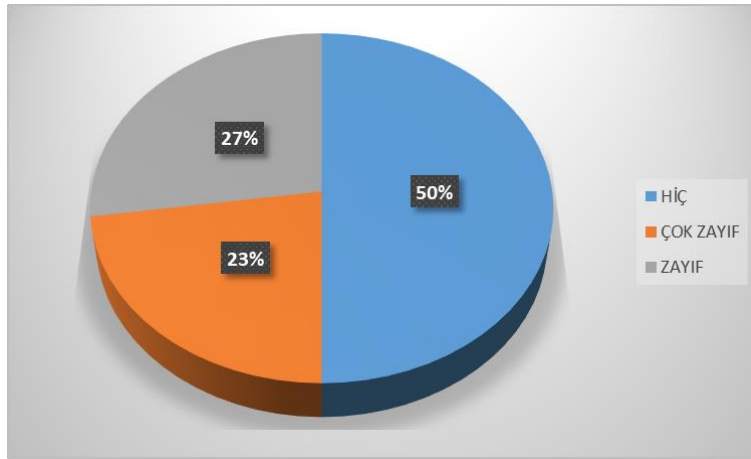
Grafik B 4" Anadilinizi (Mohtice/ Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?" sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı önermeye hayır cevabını vermiş; evet, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih etmemişlerdir. Grup üyelerinin %77'sinin günlük hayatta aktif olarak Lazcayı kullanmamasının sorun ile karşılaşma ihtimalini minimize etmesi göz ardı edilmemelidir.

Grafik B 5“Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

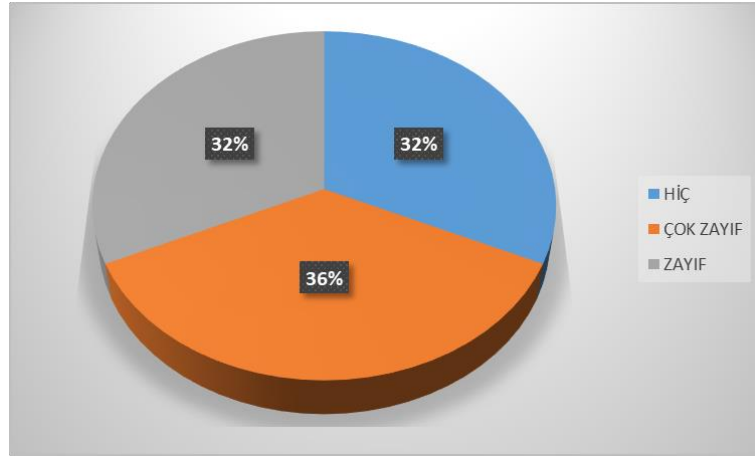
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı önermeye hayır cevabını vermiş; evet, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih etmemişlerdir. Önermeye verilen cevaplar, Grafik 4’te yer alan verilerle örtüşür niteliktedir. Laz diline dair sorun ve aşağılanma gibi zorba muamelelerin varlığı her iki önermede de tespit edilememiştir.

Grafik B 6“Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar

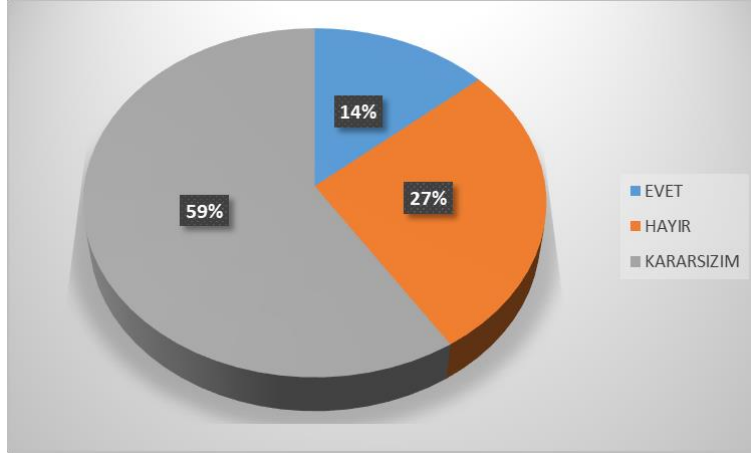
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %50 oranında hiç cevabını vermiş; %27 oranında zayıf, %23 oranında ise çok zayıf biçimde konuşabildiklerini belirtmişlerdir. Orta, iyi, çok iyi seviyeleri grup üyeleri tarafından tercih edilmemiştir. Laz dilini hiç konuşamayanların oranı 18-25 yaş grubuna göre %23 daha azalmış olsa da temel

dil becerileri bağlamında konuşma becerisinin genç yetişkinler arasında da yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

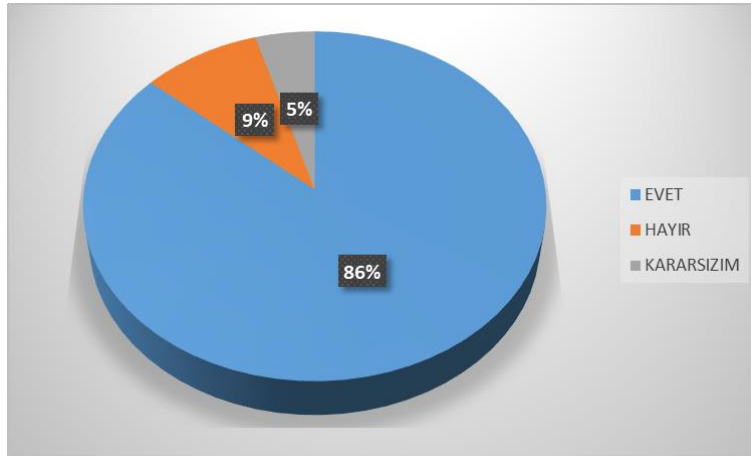
Grafik B 7 Grafik 7 “Mohtice anlayabilirim.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan Laz genç yetişkinler %36 oranında çok zayıf, %32 oranında zayıf ve yine aynı oranda hiç cevabını vermişlerdir. Bulgular %68’lik bir kesimin Laz diline dair anlama becerisine sahip olduğunu göstermektedir. Grafik 6’da yer alan verilere dayanarak temel dil becerilerinden anlama becerisinin konuşma becerisine oranla daha yüksek seviyede seyrettiği tespit edilmiştir. 18-25 yaş aralığı ile kıyaslandığında dili hiç anlamadığını söyleyenlerin oranının %35 oranında düştüğü, çok zayıf derecede anlayanların %3 oranında artış gösterdiği anlaşılmış ve %32 oranında zayıf derecede anlayabiliyorum diyen bir kesimin varlığı ortaya çıkmıştır. Oranlar, 25-35 yaş grubunun 18-24 yaş aralığına göre dili anlama becerisinde daha üst seviyede olduğunu göstermektedir.

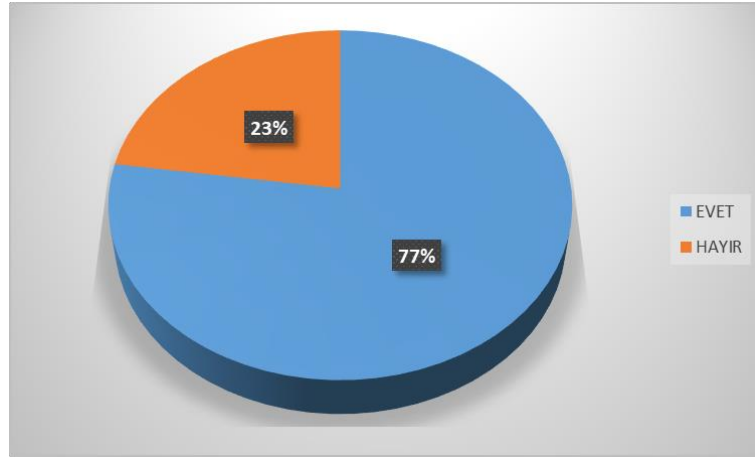
Grafik B 8 "Kendimi birincil planda 'Mohti/Komohti' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %59 oranında kararsızım, %27 oranında hayır, %14 oranında evet yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Önermeye verilen cevaplar grup üyelerinin kimlik tanımlamalarını yaparken direkt Laz'ım cevabını vermekten kaçındıklarını, kimlik ve aidiyet hususunda ikilem yaşadıklarını düşündürmektedir. 18-24 yaş grubu ile kıyasladığımızda hayır yanıtının %73 oranında gerilediği ve evet ile kararsızım seçeneklerinin de tercih edilir olduğu görülmektedir.

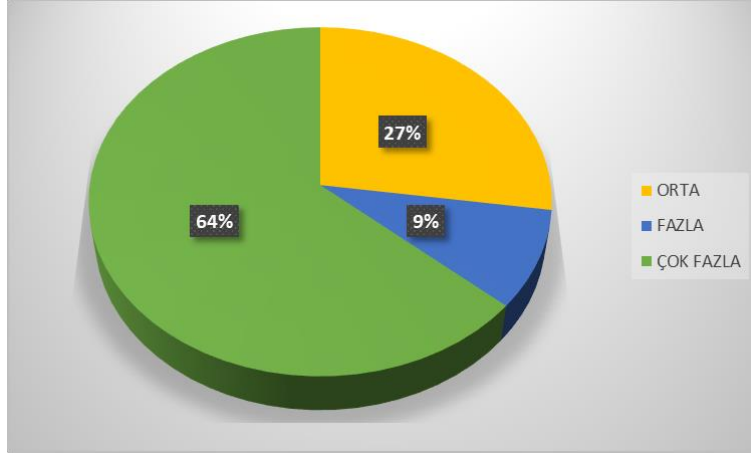
Grafik B 9 "Kendimi birincil planda 'Türk' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye dair %86 oranında evet, %9 oranında hayır, %5 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum yanıtlarını tercih etmemişlerdir. Türk kimliğine karşı geniş bir aidiyet duygusunun benimsendiği tespit edilmiştir. Grafik 8'de yer alan kararsız grup üyelerine ait yanıtların Türk kimliğinden yana olması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte oranlar 18-24 yaş grubu ile mukayese edildiğinde hayır ile kararsızım yanıtlarının da tercih edilir olduğu ve Laz kimliğini kabulün 25-35 yaş grubuyla başladığı görülmüştür.

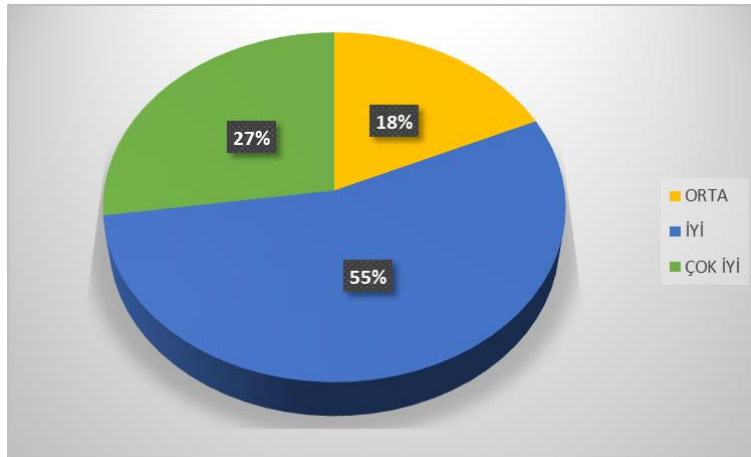
Grafik B 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %77 oranında evet, %23 oranında hayır cevabını vermiş; kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Millî aidiyet hissinin belirlenmesi amacıyla kurgulanan önermeye verilen cevaplara göre Türk kimliği Laz kimliğine nazaran daha fazla tercih edilmiştir. Türk kimliği ile barışık bir Laz kimliği profilinin tercih edildiği görülmektedir. Önermeye verilen cevaplar büyük ölçüde 18-25 yaş grubu ile örtüşmektedir. Hayır yanıtı ile salt Laz olduğunu söyleyen %23'lük kesim, evet yanıtında %23'lük bir düşüşe sebebiyet vermiştir. Kendisini sadece Laz olarak tanımlama durumu 25-35 yaş grubu ile görülmeye başlamıştır.

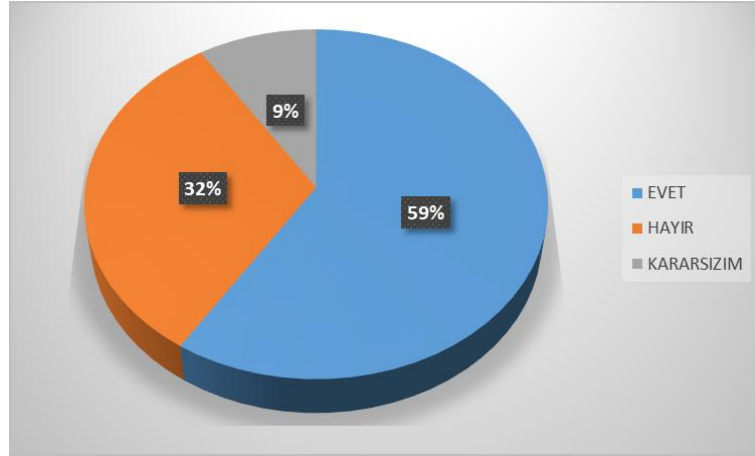
Grafik B 11“Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %64 oranında çok fazla, %27 oranında orta, %9 oranında ise fazla cevabını vermiştir. Hiç ve çok az dereceleri tercih edilmemiştir. Yalova ili özelinde elde edilen bulgular Türk ve Laz kültürleri arasında kültürel etkileşim ve bütünleşmenin var olduğunu gösterse de %27’lik kesimin Laz kültürü ile Türk kültürü arasında pek fazla benzeşim kuramadığını, kültürlere yönelik farklılıkları ayırt edebildiğini düşündürmektedir. Grafik 11’e yönelik bulgular 18-24 yaş aralığında yer alan grupla örtüşse de oransal bağlamda farklılıklar söz konusudur. Çok fazla yanıtı %3, fazla yanıtı %4 oranında düşerken, orta yanıtı %7 oranında artış göstermiştir.

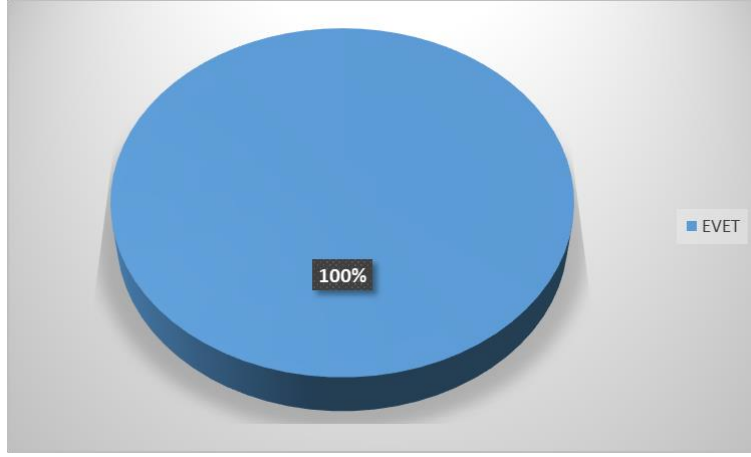
Grafik B 12“Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, %55 oranında iyi, %27 oranında çok iyi, %18 oranında orta yanıtlarını vermiş; hiç, çok az ve az yanıtlarını tercih etmemiştir. Önermeye verilen cevaplar ile güçlü aile bağları, aile ve akraba ilişkilerinin önemi teyit edilmiştir. 18-24 yaş grubundan elde edilen bulgular ile kıyaslandığında sadece orta yanıtını tercih eden %2'lik kesimin, iyi seçeneğine yöneldiği görülmektedir.

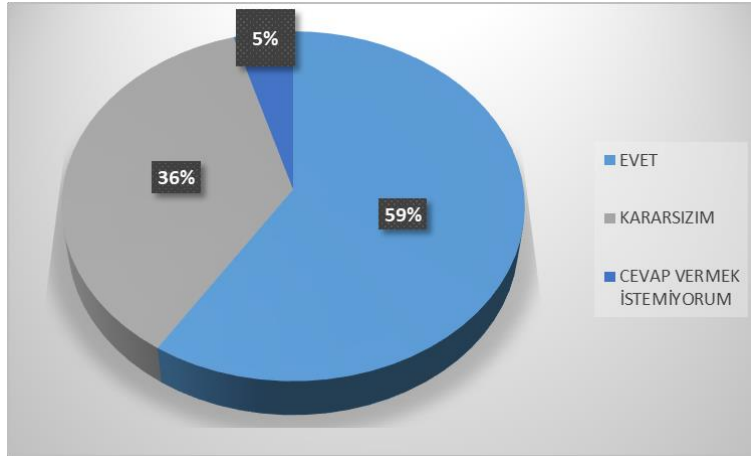
Grafik B 13 Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler %59 oranında evet, %32 oranında hayır, %9 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum yanıtları grup üyeleri tarafından tercih edilmemiştir. Erkeklerin sosyal bağlamda daha ön planda olduğu kanaati %59 oranında baskın gelmiştir. 18-24 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında oranlar farklılık arz etmektedir. Evet yanıtı %12 oranında artış; hayır yanıtı %8, kararsızım yanıtı %4 oranında azalış göstermiştir. Erkeğe verilen değerin daha fazla olduğu kanaatinde yaş grubunun yaşam şartlarının etkisinin olduğu düşünülmektedir. 25-35 yaş grubunda yer alan kişilerin iş ve aile hayatına sahip olmaları, bireysel gayretleri ile sosyal hayatta varlık göstermeleri muhtemeldir. İş ve aile hayatında erkeğe sağlanan kolaylıklar ve verilen desteklerin bu yaş grubunda daha göz ile görülür hale gelmiş olduğu bu sebeple yanıtları etkilediği düşünülmektedir.

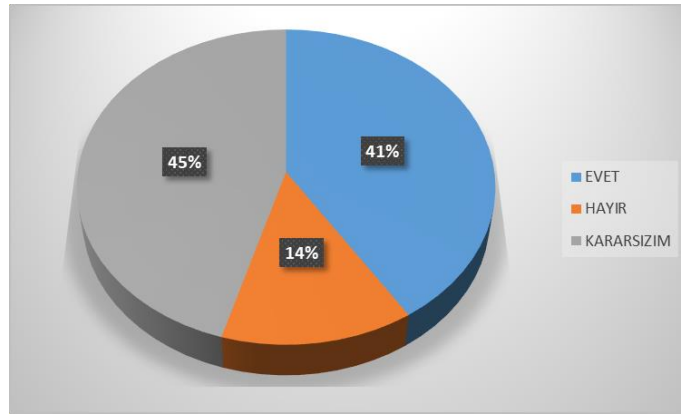
Grafik B 14“Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı önermeye evet cevabını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. Verilen yanıtlar 18-24 yaş grubunun eğilimlerinden farklı görünmektedir. Genç yaş grubunun verdiği %7 oranında hayır yanıtı, genç yetişkinlerde görülmemektedir. Grafik 13’de erkeğin ön planda olduğunu vurgulayan genç yetişkinler kadının da önemli olduğu fikrine tamamen katılmışlardır.

Grafik B 15“Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

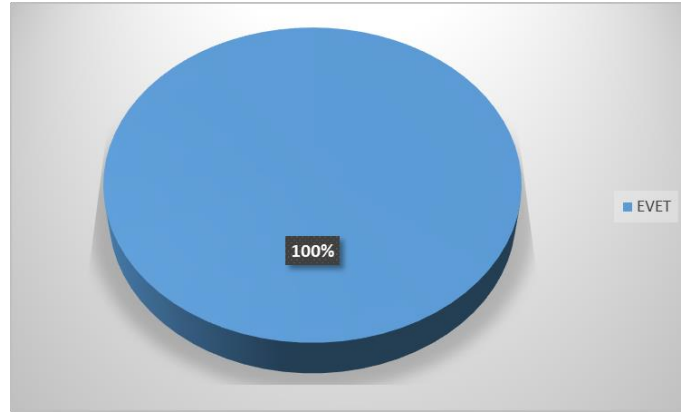
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %59 oranında evet, %36 oranında kararsızım, %5 oranında cevap vermek istemiyorum yanıtını vermiş; hayır ve fikrim yok seçeneklerine yönelmemişlerdir. 18-24 yaş aralığındaki çalışma grubunu verileri ile kıyaslandığında evet oranının %22 gerilediği, kararsız kesimin oranının %23 arttığı ve cevap vermek istemeyen %5'lik bir kesimin ortaya çıktığı görülmektedir. Grafik 13, Grafik 14 ve Grafik 15 birlikte yorumlandığında genç yetişkin grubun kadına dair tasarlanan önermelerde tutarsız bir tavır gösterdiği fark edilmiştir. Verilen yanıtlar, etnik grubun kendilerine dair kadına değer verilmiyor yahut az değer veriliyor intibasını oluşturmamak adına Grafik 14'te yer alan önermeye objektif olarak yaklaşmadıklarını düşündürmektedir.

Grafik B 16“Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

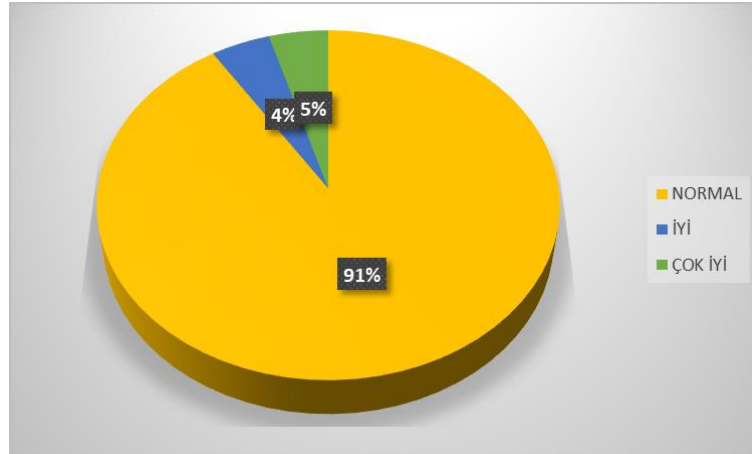
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin %45'i kararsız olduklarını, %41'i normal karşıladığını, %14'ü ise normal karşılamadığını belirtmiştir. Önermeye yönelik fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Genç yetişkin grupta yer alan kararsız olduğunu ve normal karşılandığını beyan eden bireylerin oranı birbirine yakın seyretmiştir. 18-24 yaş arası grubun yanıtlarıyla 25-35 yaş aralığında yer alan grubun cevapları farklılık göstermiştir. Genç yetişkin grubunda normal karşılanma oranı %19 düşmüş, kararsız oranı %5 artmış, bununla birlikte %14 oranında durumun normal olmadığını belirten bir kesim

ortaya çıkmıştır. Yetişkinliğin ilk basamağının, gençlere nazaran boşanma hadisesini normalleştiremediği görülmektedir.

Grafik B 17“Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar

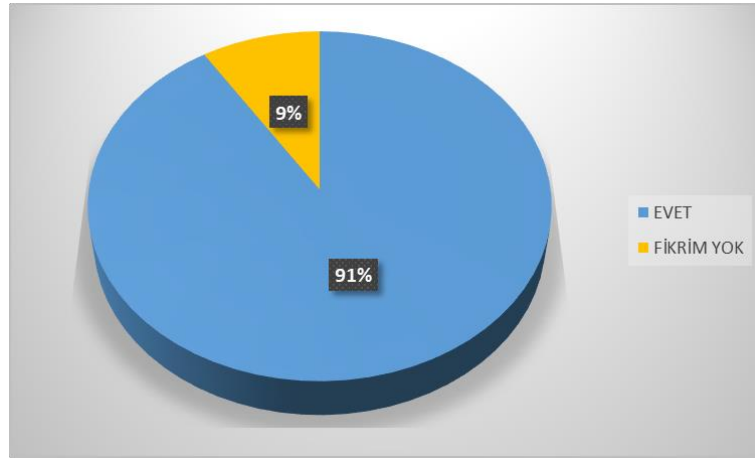
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamının önermeye evet yanıtını vermiştir. Önermeye yönelik hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum yanıtları tercih edilmemiştir. Miras paylaşımında kadın ve erkeğe aynı muamelede bulunulması 18-24 yaş aralığında yer alan grubun yanıtlarıyla örtüşmektedir.

Grafik B 18“Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar

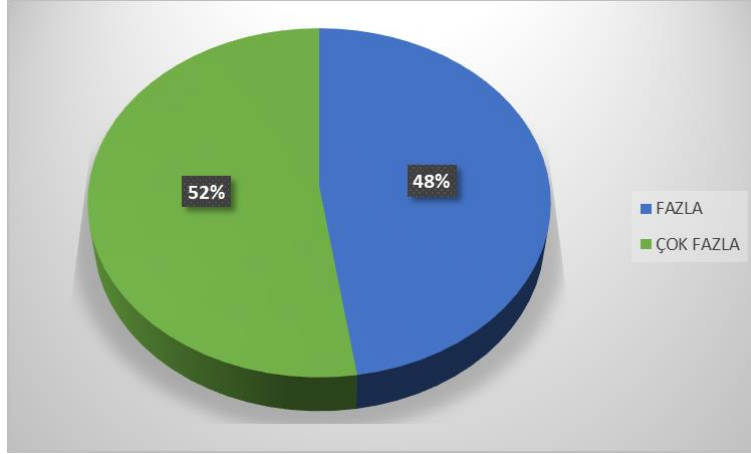
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler, önermeye %91 oranında normal, %5 oranında çok iyi, %4 oranında iyi cevaplarını vermişlerdir. Hiç, çok kötü, kötü derecelendirmeleri tercih dışı

kalmıştır. Genç yetişkin yaş grubunun da sonuca odaklandığı, kriteri maddi getiri olarak belirlediği, etnik mensubiyetin mal ve mülk ediniminde önem teşkil etmediği tespit edilmiştir. Normal algısının bu denli baskın olmasında yaş grubunun hayata karışmış olması, iş kurması ve evlilik merasimleri tertip etmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Sosyo-ekonomik alanda orta üst ve üst gelir grubuna mensup olan Lazların variyetlerini gayrimenkul kaynaklar vasıtasıyla kazanmış oldukları bilinen bir gerçektir.

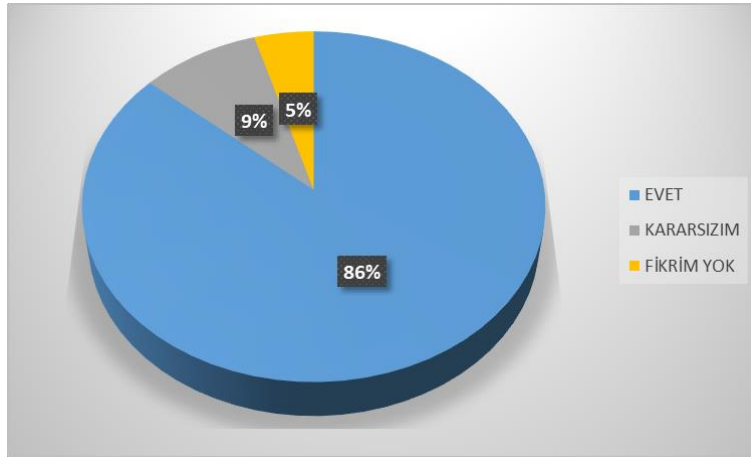
Grafik B 19“Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin %91’i evet seçeneğine yönelmiş, %9’u önermeye fikrim yok yanıtını vermiştir. Hayır, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Genç yetişkin grubunun da genç yaş grubu gibi kültürel varlıklar konusundaki çalışmalarını destekledikleri görülmüş, evet yanıtı eğilimi %4 oranında artmıştır. Anket formu içerisinde yer alan eklemek istedikleriniz-önerileriniz şeklinde ayrılan bölüme katkıda bulunulmamıştır.

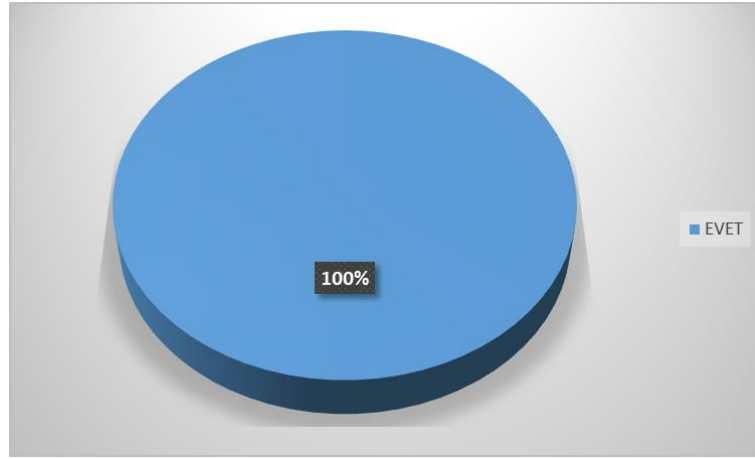
Grafik B 20 "Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin misafir algısı odaklı önermeye cevabı %52 oranında çok fazla, %48 oranında fazla şeklinde olmuştur. Grup üyeleri hiç, çok az, az, orta seçeneklerine yönelmemişlerdir. 18-24 yaş grubundan elde edilen bulgularla kıyaslandığında oranların neredeyse aynı olduğu görülmüştür. Laz genç yetişkinlerin zihninde de misafir algısının geleneksel gücünü koruduğu teyit edilmiştir.

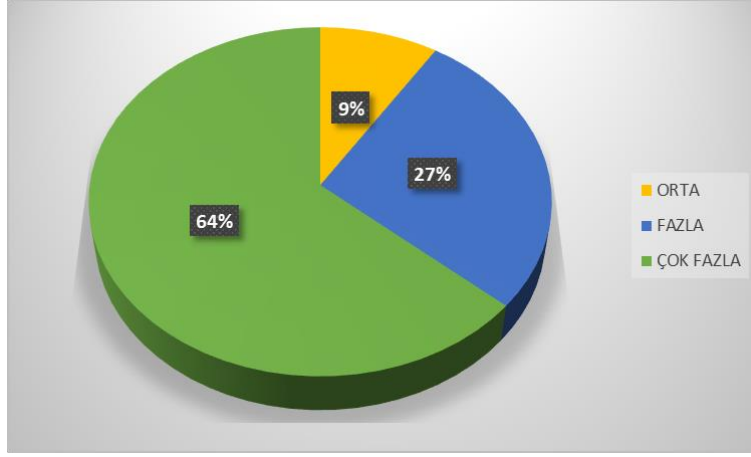
Grafik B 21 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, Hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler %86 oranında önermeye evet yanıtını vermiştir. %9'u ise kararsız olduğunu, %5'i ise fikrinin olmadığını belirtmiştir. Hayır ve cevap vermek istemiyorum ifadeleri işaretlenmemiştir. Düğün merasimlerinin Laz genç yetişkinler arasında da dinamizmini koruduğu tespit edilmiştir. Grup üyelerinin yaşları gereği evlilik müessesesi içerisinde bulunmaları ve evlilik törenleri düzenlemiş olmaları ihtimalleri evet yanıtında tespit edilen %13'lük artışın sebebi olarak düşünülmektedir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz adlı bölüme hâlâ düğünlerde uygulanan Hera dina/Nanayda eğlencesini ve kına merasimlerini not olarak eklemişlerdir.

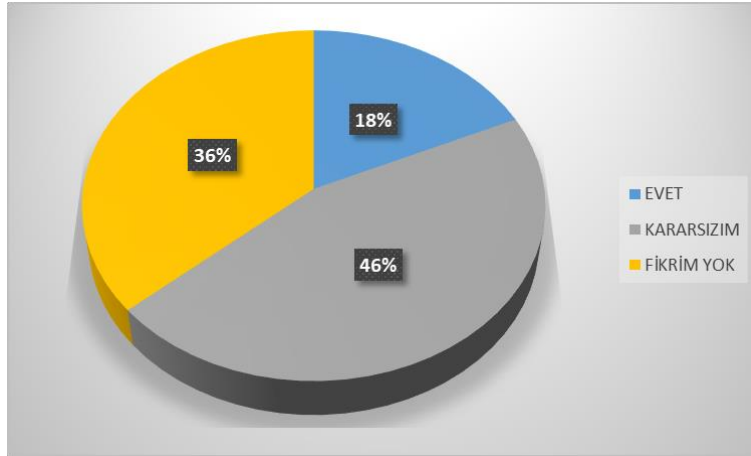
Grafik B 22 "Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok, cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. Danslara yönelik ortak bir kanaatin oluşmuş olması dikkat çekmekte ve oranın Grafik 21'deki bulgularla örtüştüğü görülmektedir. 18-24 yaş aralığındaki gençlerin de aynı oranda evet yanıtını vermesi halk kültürünü uygulamaya devam etmenin önemini gösterir niteliktedir.

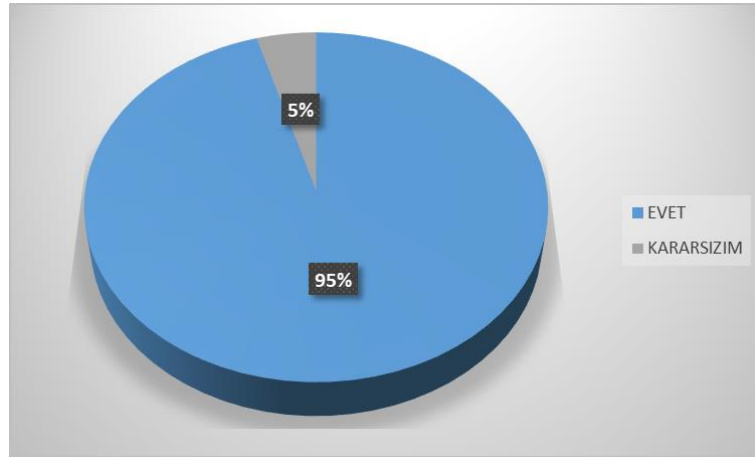
Grafik B 23 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler, düğün algısını tespit etmek amacıyla kurgulanan önermeye %64 oranında çok fazla, %27 oranında fazla, %9 oranında orta yanıtını vermiş; hiç, çok az, az yanıtlarını tercih etmemişlerdir. Grup üyelerinin düğün töreni kurmuş ve düğün merasim sürecini tecrübe etmiş olma ihtimallerinin yüksek olması sebebiyle çok fazla yanıtında %24’lük bir artışın, fazla ve orta yanıtlarında ise bir azalışın görüldüğü düşünülmektedir.

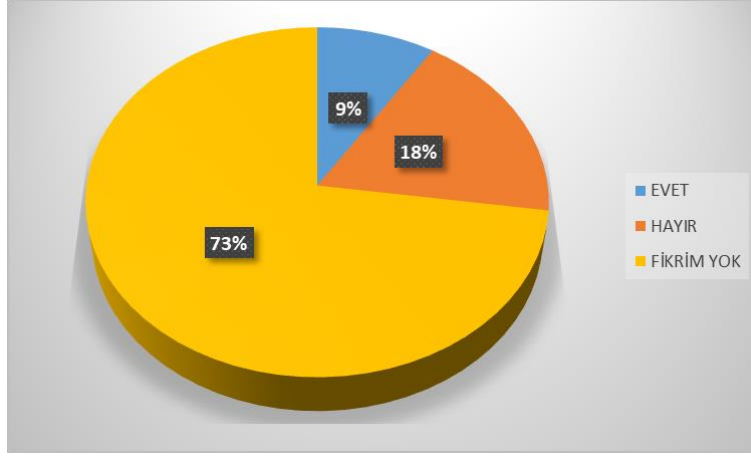
Grafik B 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, %46 oranında kararsızım, %36 oranında fikrim yok, %18 oranında ise evet yanıtına yönelmişlerdir. Hayır, cevap vermek istemiyorum seçenekleri işaretlenmemiştir. 18-24 yaş aralığında yer alan grupla bulgular benzer oranda seyretmiştir. Genç yetişkin grup içerisinde yer alan az sayıda kaynak kişi anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz- önerileriniz adlı bölüme tulum ve kemençe enstrümanlarını eklemiştir.

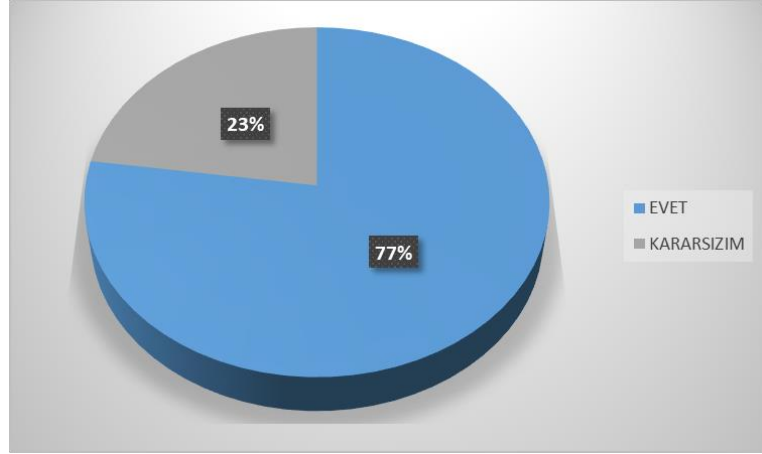
Grafik B 25 "Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %95 oranında evet, %5 oranında kararsızım yanıtını vermişlerdir. Hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. 18-24 yaş grubuyla kıyaslandığında evet seçeneğinde görülen %8'lik artış düğün töreni kuran kimselerin tercihini göstermiştir. Gelenekselliğin ve yerelliğin izlerinin silinmesi, tek tipleşme ve kültürel yoksullaşma tehdidi bir kez daha gözler önüne serilmiştir.

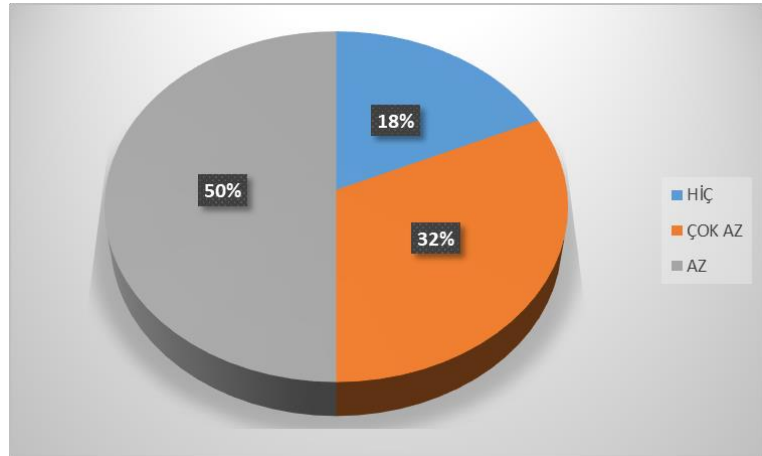
Grafik B 26“Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin %73’ü fikrim yok, %18’i hayır, %9’u evet seçeneklerine yönelmiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum yanıtları tercih edilmemiştir. 2000’li yıllara kadar devam eden gelenek 25-35 yaş aralığındaki grupta %9 oranında bilinirlik kazanmıştır. Sürdürülen geleneğin son yıllarına denk gelen yaş grubu gelenekten haberdar olduğunu bildirmiş, geleneğin ortadan kalkmasıyla bilinirliğin azaldığı gözlemlenmiştir. 18-24 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında hayır yanıtını verenlerin oranının %35 azaldığı, fikir beyan etmeyenlerin oranının %26 arttığı görülmektedir. Hayır cevabını vererek geleneği reddedenlerin oranındaki düşüş ve evet yanıtının bu yaş grubunda ilk kez ortaya çıkması gelenekten bir şekilde haberdar olduğunu düşündürmektedir.

Grafik B 27“Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar

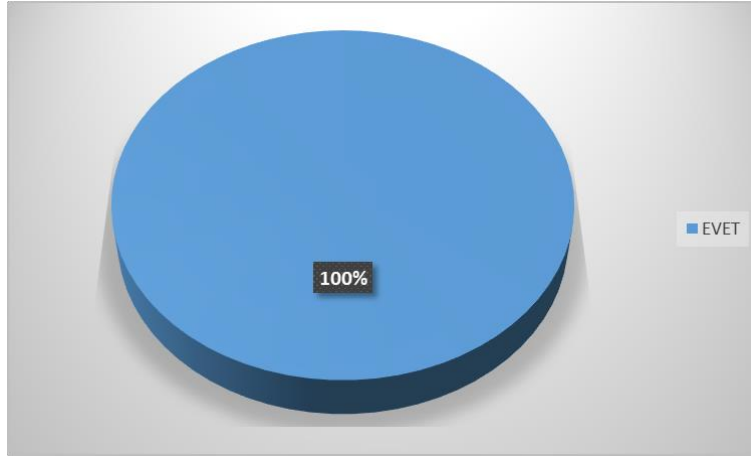
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %77 oranında evet, %23 oranında kararsızım cevabını vermiştir. Hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Düğün algısının tespiti üzerine kurgulanan önermede modern düğün tarzının baskın olduğu grup üyeleri- tarafından kabul edilmiş, %23’lük bir kesimin de ikilem içerisinde kaldığı görülmüştür. 18-24 yaş aralığındaki genç Lazlar ile kıyaslandığında gençlerin tamamen modern düğün tarzını benimsemelerine karşın genç yetişkinler içerisinde geleneksel ve modern düğün tarzı arasında kalan bir kesimin var olduğu anlaşılmıştır.

Grafik B 28“Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

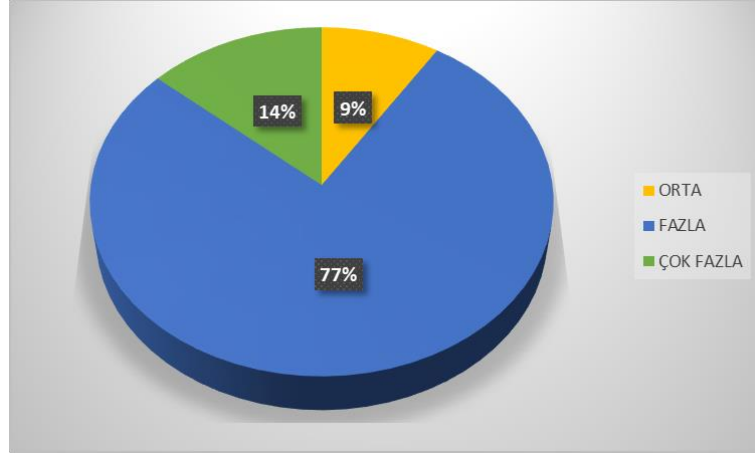
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %50 oranında az, %32 oranında çok az, %18 oranında hiç

yanıtını vermişler; orta, fazla, çok fazla seçeneklerine yönelmemişlerdir. Bulgular neticesinde örneklem grubu için evlilikte etnisite ve aynı gruba dâhil olmanın mutlak bir şart olmadığı ama tamamen de yadsınmadığı anlaşılmıştır. 18-24 yaş aralığında yer alan grupla kıyaslandığında hiç yanıtını verenlerin %22'lik bir düşüşte; çok az yanıtını verenlerin %19'luk ve az yanıtını verenlerin %3'lük bir artışta olduğu tespit edilmiştir. Oranlar, evlilik çağında olan genç yetişkinlerin evlilik süreçlerinde bir şekilde etnisitenin gündeme geldiğini düşündürmektedir.

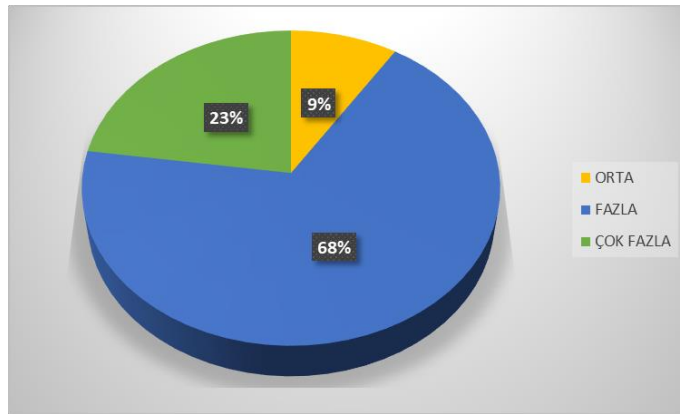
Grafik B 29 Grafik 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı önermeye evet şeklinde cevap vermişler; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Örneklem grubunun inanç üzerinde mutabık olduğu tespit edilmiştir. Aynı durum 18-24 yaş aralığında da görülmektedir.

Grafik B 30“Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

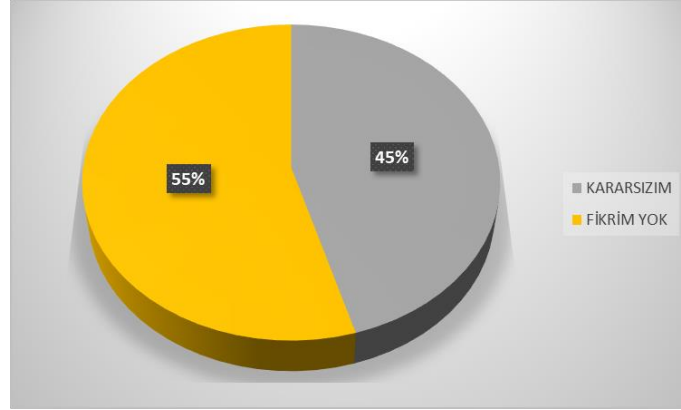
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler bayramlara yönelik tutumu belirleme amacıyla geliştirilen önermeye %77 oranında fazla, %14 oranında çok fazla, %9 oranında orta yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az yanıtları tercih edilmemiştir. Grafik 29’da yer alan bulgulardan anlaşılacağı üzere dinî inanış üzerinde mutabık olan grup, dinî bayramları önemseyen bir tutum içerisinde olmuştur. 18-24 yaş aralığındaki grup ile kıyaslandığında orta seçeneğini tercih edenlerde %11’lik bir düşüş göze çarpmaktadır. Çok fazla ve fazla yanıtlarının ağırlık kazanması genç yetişkinlerin dinî bayramlara dair daha fazla olumlu tutum içerisinde olduğunu göstermektedir.

Grafik B 31“Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

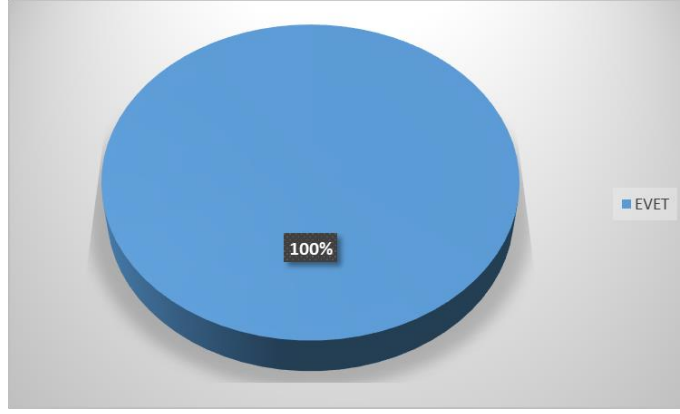
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler, bayramlara yönelik tutumu belirleme amacıyla geliştirilen önermeye

%68 oranında fazla, %23 oranında çok fazla, %9 oranında orta yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az yanıtları tercihler arasında yer almamıştır. Dinî ve millî bayram tutumları kıyaslandığında millî bayramlara yönelik olumlu tutumun %9 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. 18-24 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında, genç yetişkin grubun dinî bayramlar gibi millî bayramlarda da gençlere nazaran daha olumlu bir tutum içerisinde olduğu görülmektedir.

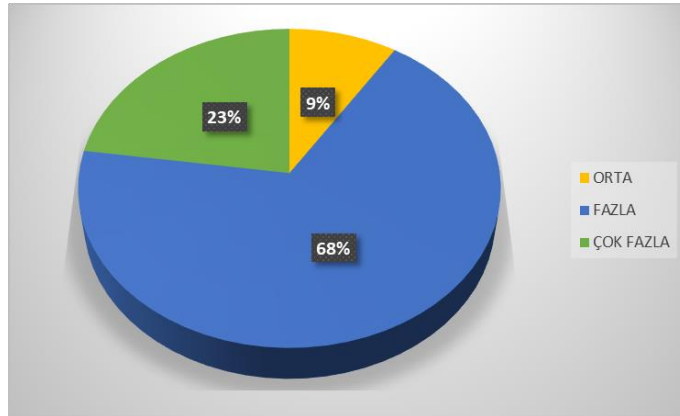
Grafik B 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %55 oranında fikrim yok, %45 oranında kararsızım yanıtını vermişlerdir. Evet, hayır ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Verilen yanıtlar göz önüne alındığında genç neslin kökeni Batum’a dayanan ata sporu hakkında bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. 18-24 yaş aralığında yer alan grup ile aralarındaki en belirgin fark hayır yanıtının ortadan kalkmış olmasıdır. Kararsız kalıp emin olamayan ama ata sporundan haberdar olma ihtimali bulunan grupta yer alanların oranı ise %25 oranında artış göstermiştir.

Grafik B 33 "Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir." önermesine verilen cevaplar

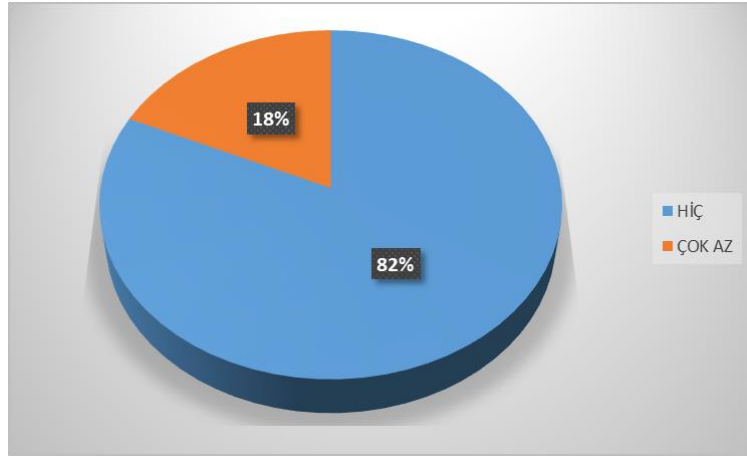
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok, cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Grafik 32'de yer alan bulgularla Grafik 33'te yer alan bulgular örtüşmüş ve geleneksel ata sporları hakkında ilgi ve bilgi sahibi olunmadığı, modern/popüler sporların tercih edildiği teyit edilmiştir. Elde edilen bulgular 18-24 yaş aralığında yer alan grubun oranlarıyla bire bir örtüşmektedir.

Grafik B 34 "Yalova'da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştirmeciliği ile geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

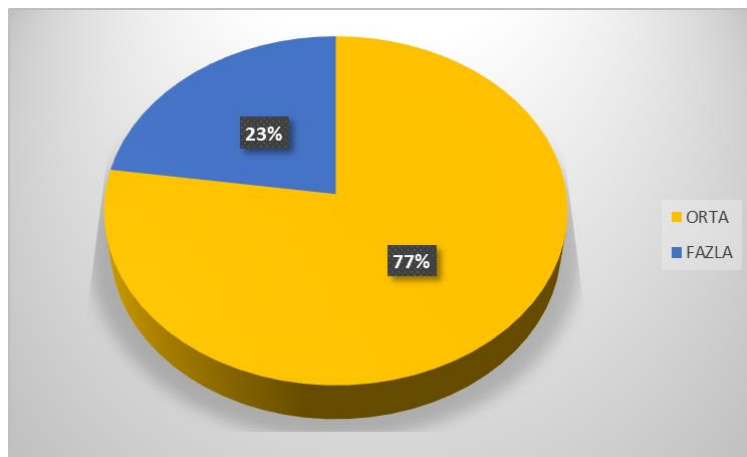
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye %68 oranında fazla, %23 oranında çok fazla, %9 oranında orta yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az seçenekleri tercih edilmemiştir. Tarım, seracılık ve çiçekçiliğin Lazlar arasında bilinen bir geçim kaynağı olduğu anlaşılmıştır. 18-24 yaş aralığında yer alan grupla kıyaslandığında anlamlı

farklılığın orta tercihinde olduğu görülmüştür. Orta seçeneğinde %18 oranında bir düşüş kaydedilmiş, eğilim çok fazla ve fazla yönünde kendini göstermiştir.

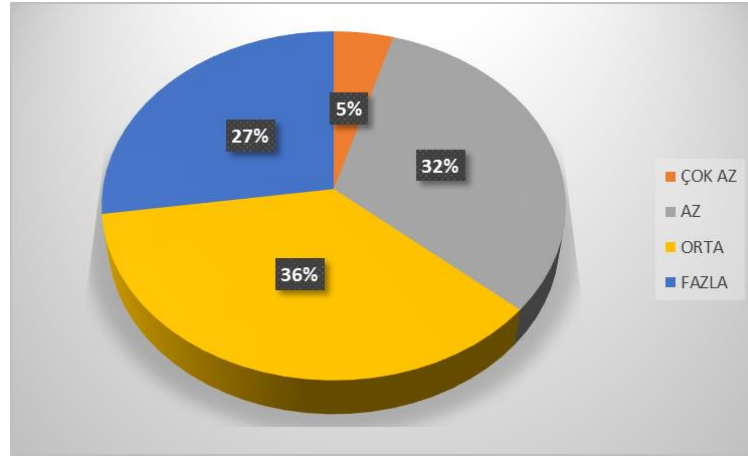
Grafik B 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler, geçim kaynağının tespitine yönelik kurgulanan önermeye %82 oranında hiç, %18 oranında çok az yanıtını vermiş; az, orta, fazla, çok fazla dereceleri tercih edilmemiştir. Lazlar arasında hayvancılığın geçim kaynağı olarak önem arz etmediği anlaşılmıştır. Bulgular, 18-24 yaş aralığında yer alan gençlerin bulgularıyla örtüşse de çok az seçeneğinden hiç seçeneğine yönelen %9’luk bir fark tespit edilmiştir.

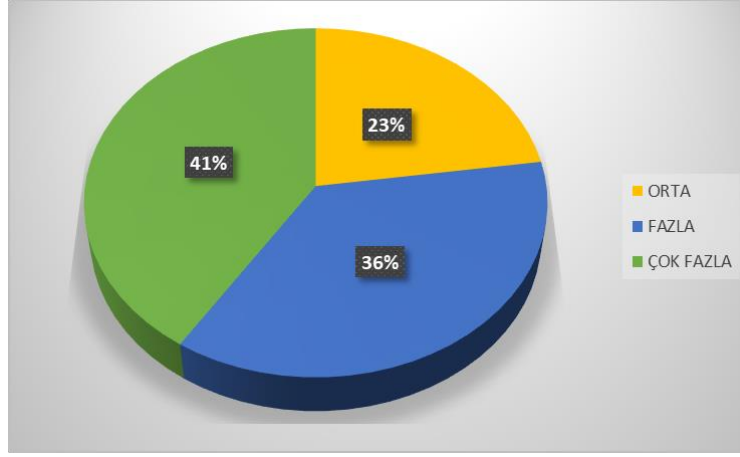
Grafik B 36 Grafik 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz gençler yetişkinler önermeye %77 oranında orta, %23 oranında fazla yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az, çok fazla seçenekleri tercih edilmemiştir. 18-24 yaş aralığındaki genç grupla kıyaslandığında sonuçlar farklılık göstermektedir. Orta seçeneği %3 düşüş göstermiş, bununla birlikte %20'lik çok az seçeneğinin yerini %23 ile fazla yanıtı almıştır. Bulgularda yer alan anlamlı farklılıkta yaş grubundan bağımsız olarak bireylerin yaşadıkları bölgenin etkin olduğu düşünülmektedir. Termal, Üvezpınar gibi turizm alanlarıyla iltisaklı olan Lazların fazla seçeneğine yönelmesi olağan karşılanmalıdır.

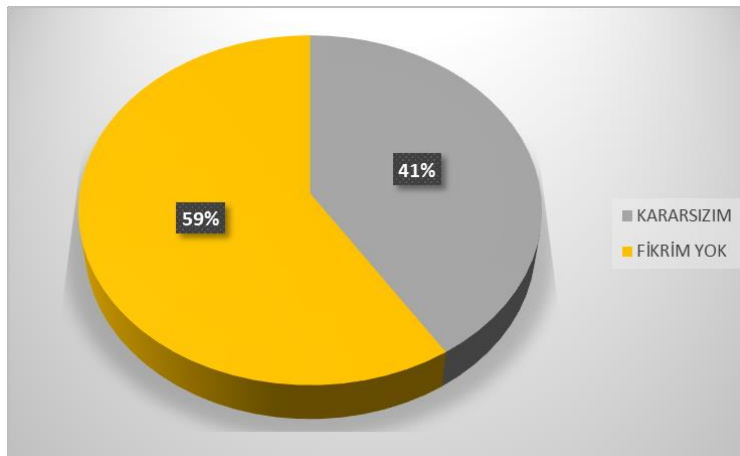
Grafik B 37 "Yalova'da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, geçim kaynağının tespitine yönelik bu önermeye %36 oranında orta, %32 oranında az, %27 oranında fazla, %5 oranında çok az yanıtını vermiş; hiç ve çok fazla yanıtlarına yönelmemişlerdir. Memuriyet ve esnaflığa yönelik önermeye verilen cevaplarda çeşitlilik olması göze çarpmaktadır. Cevapların farklılaşmasında aktif iş gücü niteliği taşıyan genç yetişkin grubun bireysel iş tecrübeleri ve iş yaşantılarının etkili olduğu düşünülmektedir. 18-24 yaş aralığındaki genç grupla mukayese edildiğinde orta seçeneğinin %11, fazla seçeneğinin %13 oranında düşüş; az seçeneğinin %19 oranında artış gösterdiği ve %5'lik bir kesimin ise çok az seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

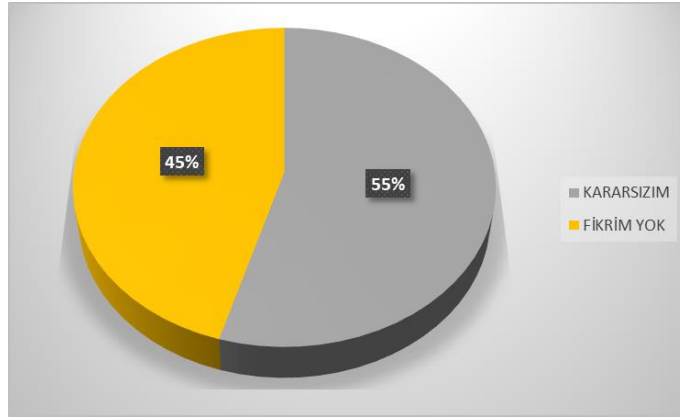
Grafik B 38 "Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, komşuluk algısının tespitine yönelik önermeye %41 oranında çok fazla, %36 oranında fazla, %23 oranında orta yanıtlarını vermiştir. Grup hiç, çok az, az seçeneklerine yönelmemiştir. 18-24 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında çok fazla seçeneğinde %14'lük bir artış dikkat çekmektedir. Orta tercihi ise %10 oranında azalma göstermiştir. Elde edilen bulgular genç yetişkin grubun gençlere nazaran komşuluk ve dayanışmaya yönelik daha olumlu bir tutum içerisinde olduğunu göstermektedir.

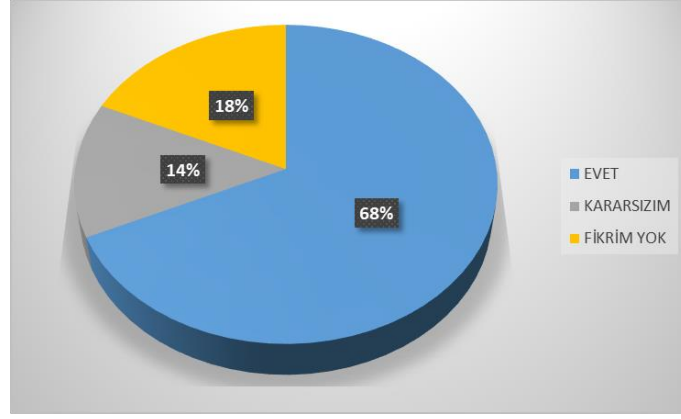
Grafik B 39 "Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkin grup, önermeye %59 oranında fikrim yok, %41 oranında kararsızım yanıtlarını vermiştir. Evet, hayır, cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Geleneksel oyunlara yönelik net bir fikir beyan etmeyen genç yetişkin grubun bulguları ile 18-24 yaş aralığında yer alan genç grubun bulguları neredeyse bire bir örtüşmektedir. Bu sonuçlar bizlere genç yetişkin grubun da geleneksel oyunlara dair bir bilgi sahibi olmadığını, oyun kültürünün salt genç gruba değil, genç yetişkin yaş aralığındaki gruba da aktarılmadığını göstermektedir.

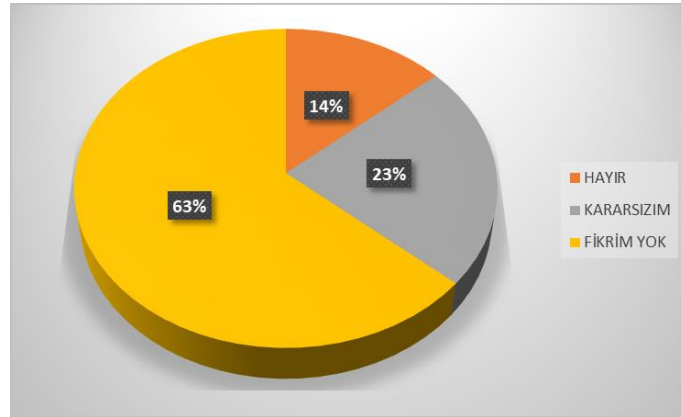
Grafik B 40 "Mohti Lazlar taola ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir." önermesine verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, bu önermeye yönelik de bir kanaat bildirmemiştir. %55 oranında kararsızım, %45 oranında fikrim yok seçenekleri işaretlenmiştir. Evet, hayır, cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Bulgular Grafik 39 ile örtüşmüş, grubun geleneksel oyun tür ve tarzına yönelik bir bilgi sahibi olmadığı teyit edilmiştir. 18-24 yaş aralığından elde edilen sonuçlar da benzer oran ve tercihleri işaret etmektedir.

Grafik B 41 "Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir." önermesine verilen cevaplar

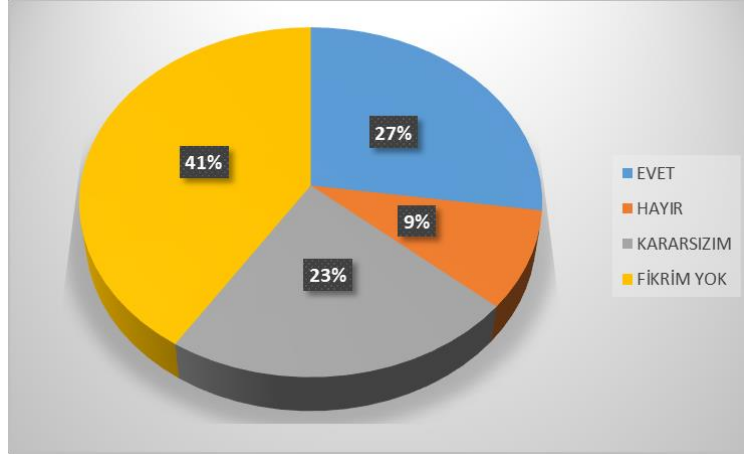
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler halk mutfağına yönelik önermeye %68 oranında evet, %18 oranında fikrim yok, %14 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. Hayır ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Genç yetişkin grubun büyük çoğunluğunun halk mutfağına dair bilgi sahibi olduğu görülmektedir. 18-24 yaş grubu ile kıyaslandığında evet yanıtındaki %48'lik artış, genç yetişkinlerin halk mutfağına dair daha ilgili ve bilgili olduğu anlamını taşımaktadır.

Grafik B 42 "Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

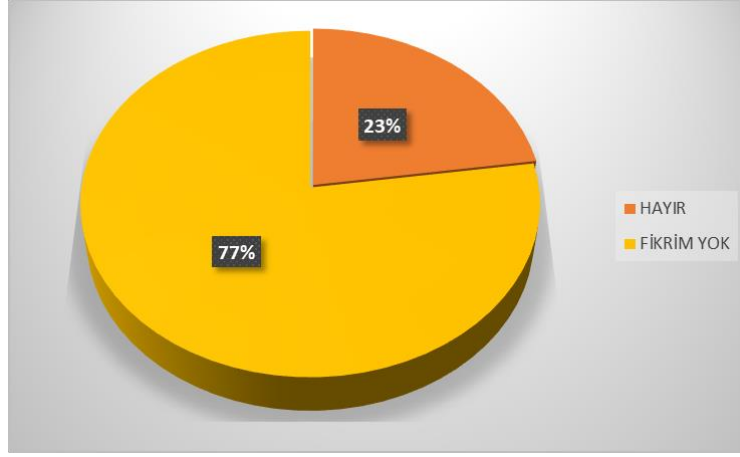
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler önermeye yönelik %63 oranında fikrim yok, %23 oranında kararsızım, %14 oranında hayır seçeneklerine yönelmişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. 18-24 yaş aralığında yer alan

gençler de bu önermeye dair bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Halk kültürüne yönelik tespit yapabilmek adına kurgulanan soruya hiçbir yaş grubundan olumlu yanıt alınamaması Mohti Laz kültüründe herhangi bir yemek yarışmasının düzenlenmediğini düşündürmektedir. Bu sebeple her yaş grubunda benzer eğilimlerin görülmesi olağan karşılanmalıdır.

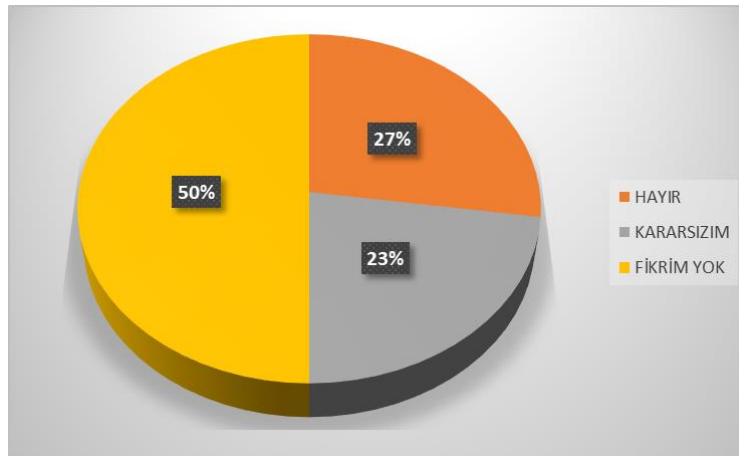
Grafik B 43“Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri varmıdır?” sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler, soruya %41 oranında fikrim yok, %27 oranında evet, %23 oranında kararsızım, %9 oranında hayır yanıtı vermiş; cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Batum’dan göç serüvenine yönelik tasarlanan soruya verilen cevaplar çeşitlilik arz etmektedir. Göçe dair anma töreni bilgisine sahip olunmaması tespit edilmiştir. 18-24 yaş aralığında göç törenlerinin varlığına yönelik bir bilgi kaydedilmemiştir.

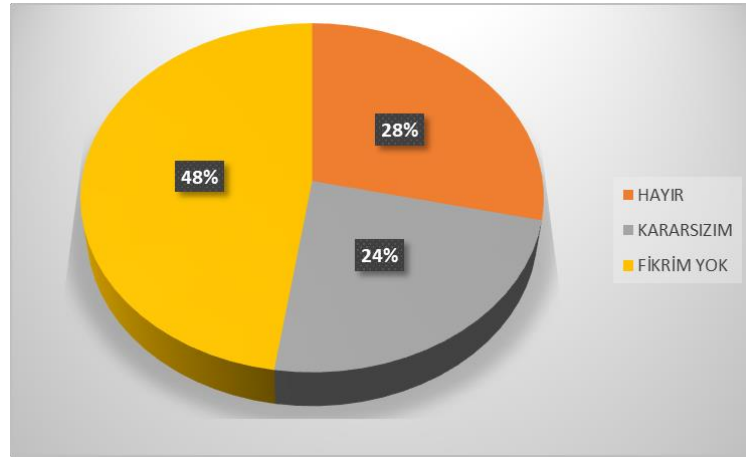
Grafik B 44 "Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya %77 oranında fikrim yok, %23 oranında hayır şeklinde yanıt vermiş; evet, kararsızım, cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. 18-24 yaş aralığında yer alan gençlerin bulgularıyla kıyaslandığında fikrim yok seçeneğinin %17 arttığı, hayır seçeneğinin %4 azaldığı ve kararsızım seçeneğinin tercihler arasında yer almadığı görülmektedir. Her iki yaş grubuna ait grafik de Lazlar arasında tiyatro etkinliklerinin bir gelenek olarak aktarılmadığını, genç ve genç yetişkin yaş gruplarında geleneksel Laz tiyatrosu ile ilgili bir bilgiye rastlanılmadığını göstermiştir.

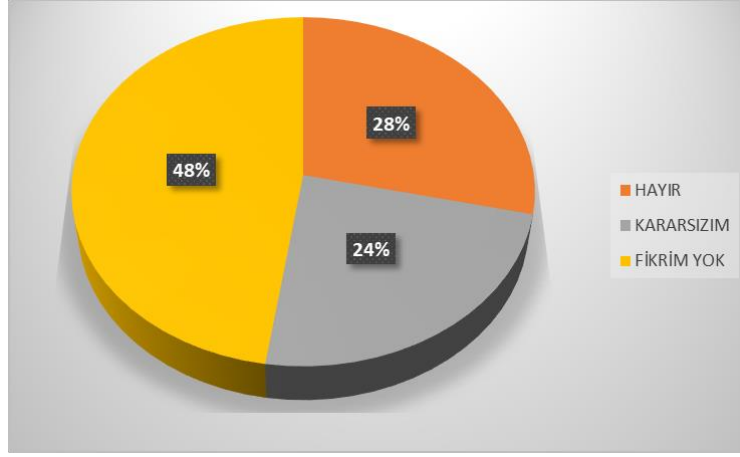
Grafik B 45 "Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya %50 oranında fikrim yok, %27 oranında hayır, %23 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. 18-24 yaş aralığı ile mukayese edildiğinde %27 oranında hayır diyen kesim dikkat çekmektedir. Her iki yaş grubunda da sözlü kültür ürünlerinden ninniye yönelik bir bilgi elde edilememiştir. Genç nesle aktarılamadığı gibi genç yetişkin gruba da sözlü kültür ürünlerinden ninni türünün aktarılamadığı tespit edilmiştir.

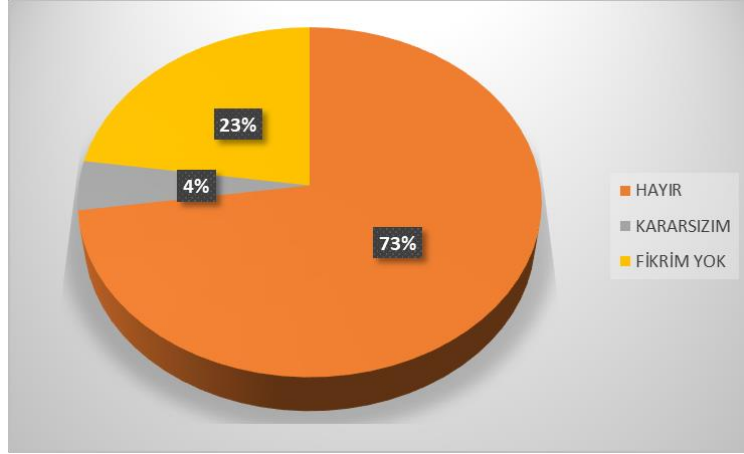
Grafik B 46 "Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya dair %48 oranında fikrim yok, %24 oranında kararsızım, %28 oranında hayır cevaplarını vermişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. 18-24 yaş grubuyla kıyaslandığında hayır cevabını veren %28'lik bir dilim dikkat çekmektedir. Grafik 45'ten de yola çıkarak bu kesimin sözlü kültür ürünlerinin yokluğundan ziyade sözlü kültür ürünlerini bilmeme yahut hatırlamama durumları sebebiyle hayır seçeneğine yöneldikleri düşünülmektedir. Her iki yaş grubunda da fıkra türüne ait bir bilgi elde edilememiştir. Bulgulara göre sözlü kültür ürünü olan fıkra türünün salt genç kuşakla kalmayıp genç yetişkin kuşağa da aktarılmadığı görülmektedir.

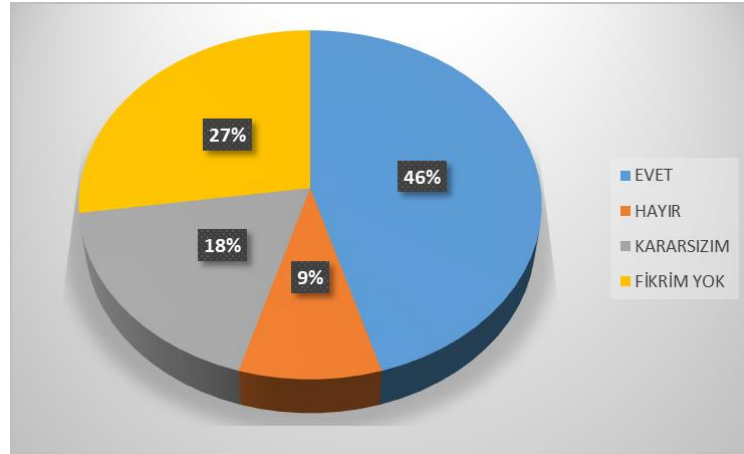
Grafik B 47 Mohti Lazların geleneksel aşıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan bir başka soruya %48 oranında fikrim yok, %28 oranında hayır, %24 oranında kararsızım yanıtlarını vermiş; evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri işaretlenmemiştir. Sonuçlar, ölüm sonrası gerçekleşen ritüel ve geleneklerin sürdürülmediği, bu sebeple ölüme dair var olan sözlü kültür ürünlerinin genç yetişkin grubunda varlık göstermediğini ortaya koymaktadır. 18-24 yaş aralığından elde edilen bulgular da benzer nitelik taşımaktadır. Grafik 45, Grafik 46, Grafik 47'deki veriler birlikte yorumlandığında hayır seçeneğine yönelen %28'lik kesimin bilgi eksikliği ve kendilerini ifade yanlışlığı sebebiyle hayır seçeneğine yönelme ihtimallerinin kuvvetlendiği görülmektedir.

Grafik B 48 "Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

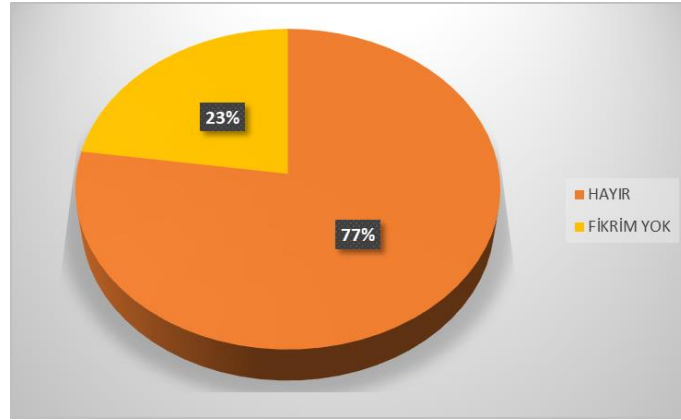
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin %73'ü halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya hayır, %23'ü fikrim yok, %4'ü kararsızım yanıtını vermiştir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Tüm yaş gruplarına sorulan bu soruya hiçbir gruptan olumlu yanıt alınmamıştır. Bu sebeple sonuçlar geleneksel yemek dualarının var olmadığını düşündürmektedir.

Grafik B 49 "Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

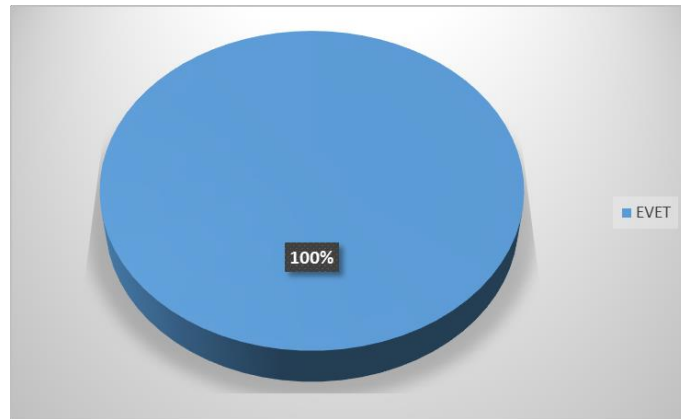
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan bu soruya %46 oranında evet, %27 oranında fikrim yok, %18 oranında kararsızım, %9 oranında ise hayır yanıtını vermiş, cevap vermek istemiyorum seçeneğini tercih etmemişlerdir. Bulgular Lazca bedduaların hâlâ kullanımda olduğunu göstermektedir. 18-24 yaş aralığı ile kıyaslandığında bedduaların bilinirlik

oranında ciddi bir artış kaydedilmiştir. %33'lük bu artış genç yetişkin nesle sözlü kültür ürünlerinden bedduanın daha fazla aktarıldığını göstermektedir.

Grafik B 50 "Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

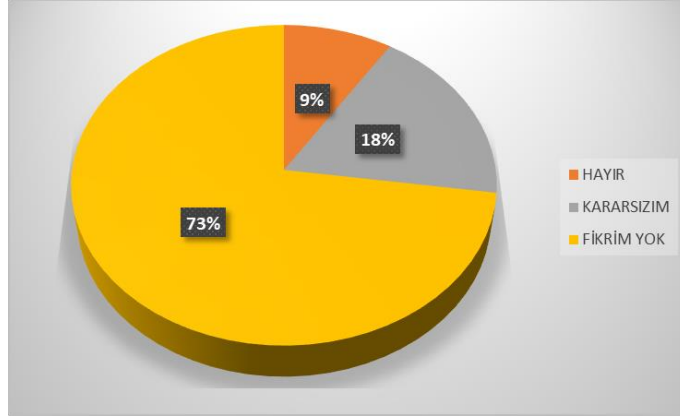
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin %77'lik kısmı hayır, %23'lük kısmı ise fikrim yok seçeneklerini işaretlemişlerdir. Evet, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. 18-24 yaş grubunda da geleneksel bir dua kayda geçilmemiştir. Aralarında oransal farklılıklar mevcut olsa da her iki grubun yaklaşımı niteliksel olarak örtüşmektedir.

Grafik B 51 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

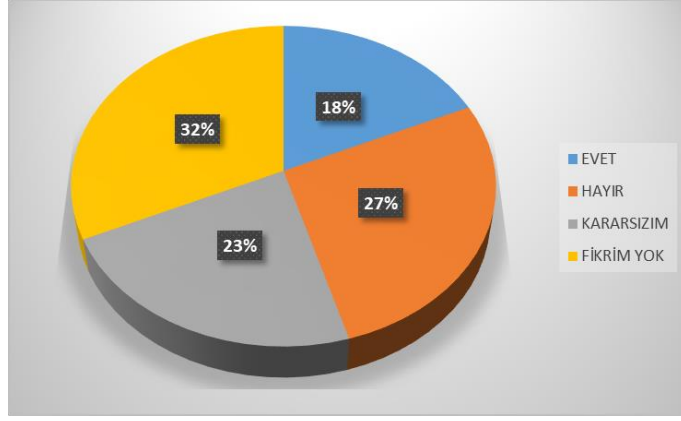
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı evet seçeneğini işaretleyerek halk edebiyatına dair sorulan soruya şarkı ve türkü bağlamında olumlu yanıt vermiştir. Hayır, kararsızım,

fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyeleri Nanayda türküsünü eklemişlerdir. Sürdürülen düğün geleneğinin toplumun kültürel hafızasını diri tuttuğu görülmektedir.

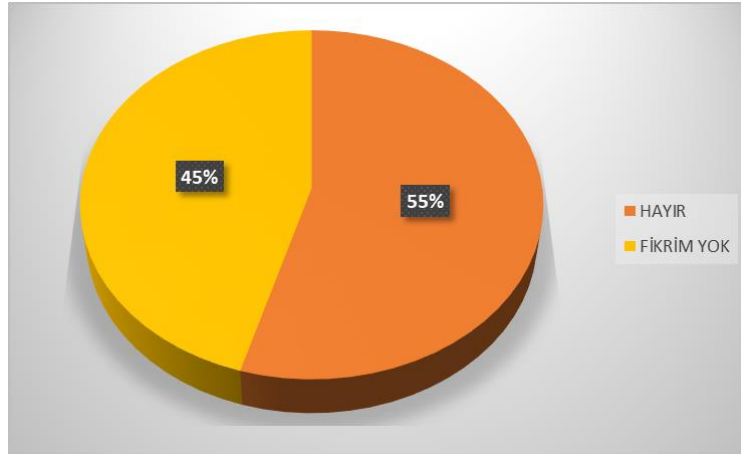
Grafik B 52“Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler soruya %73 oranında fikrim yok, %18 oranında kararsızım, %9 oranında ise hayır şeklinde cevap vermiştir. Evet ve cevap vermek istemiyorum şıkları tercih dışı kalmıştır. 18-24 yaş aralığıyla kıyaslandığında bulguların oransal olarak farklılık gösterdiği; fakat niteliksel bağlamda aynı sonuca işaret ettiği görülmektedir. Sözlü kültür ürünlerinden hikâye ve masal türünün hem genç nesle hem de genç yetişkin nesle aktarılamadığı ortadadır.

Grafik B 53 "Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

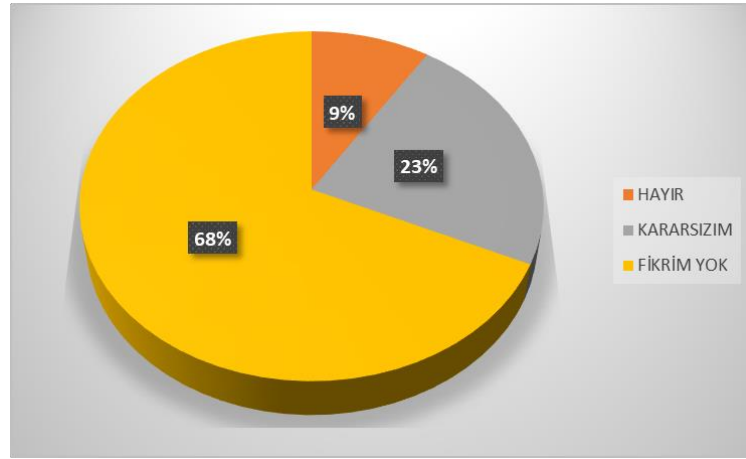
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkin grup, halk edebiyatı ürünlerinin tespiti amacıyla kurgulanan soruya birbirine yakın seyreden oranlarda, farklı cevaplar vermiştir. %32 oranında fikrim yok, %27 oranında hayır, %23 oranında kararsızım, %18 oranında evet yanıtı gelmiştir. Yalnızca cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Mâni geleneğinden haberdar olan ilk grup genç yetişkin yaş grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Oran %18 gibi düşük bir seviyede olsa da mâni kültürünün bilinirliği açısından önem taşımaktadır. 18-24 yaş grubunda evet yanıtına rastlanmamıştır.

Grafik B 54 "Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

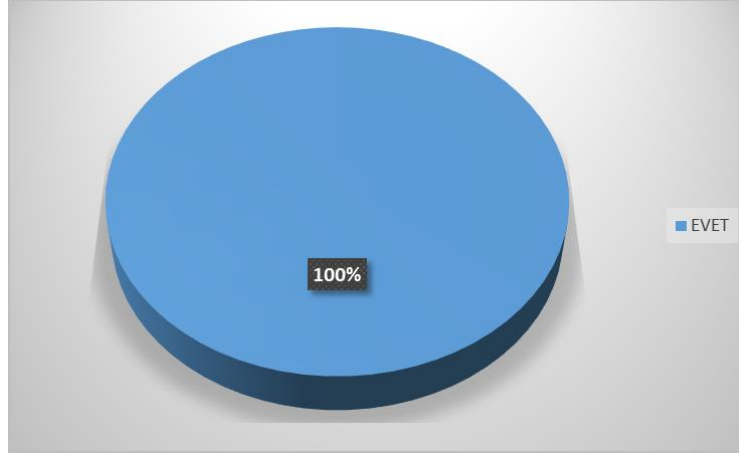
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinler halk edebiyatı ürünlerinin tespiti amacıyla sorulan soruya, %55

oranında hayır, %45 oranında kararsızım yanıtlarını vermişlerdir. Evet, kararsızım, cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. 18-24 yaş aralığındaki grupta da tekerleme türüne yönelik bir bilgi kaydedilmemiştir. İki yaş grubunun bulguları oransal olarak farklılık gösterse de nitelik bakımından birbiri ile örtüşmektedir. Sözlü kültür ürünlerinden tekerlemelerin genç kuşağa aktarılmadığı gibi genç yetişkin kuşağa da aktarılamamış, sözlü gelenekten kopuş yaşanmıştır.

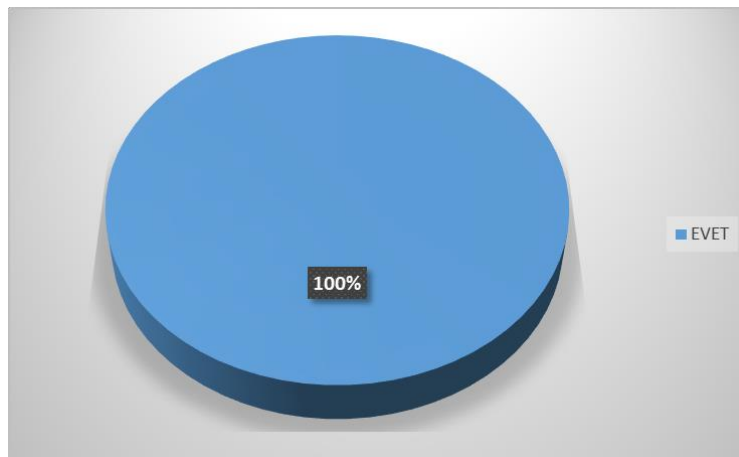
Grafik B 55“Mohti Laz kültüründe kullanılan atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkin grubun %68’i fikrim yok, %23’ü kararsızım, %9’u hayır seçeneklerine yönelmişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum tercihleri işaretlenmemiştir. Grup üyelerinin Lazca atasözü ve deyim bilgisine sahip olmadığı tespit edilmiştir. 18-24 yaş aralığında yer alan grubun grafiği de niteliksel bağlamda aynı sonuca işaret etmektedir. Sözlü kültür ürünlerinden elde edilen çoğu sonuç gibi deyim ve atasözlerinin de genç ve genç yetişkin kuşağa aktarılamadığı gözler önüne serilmiştir.

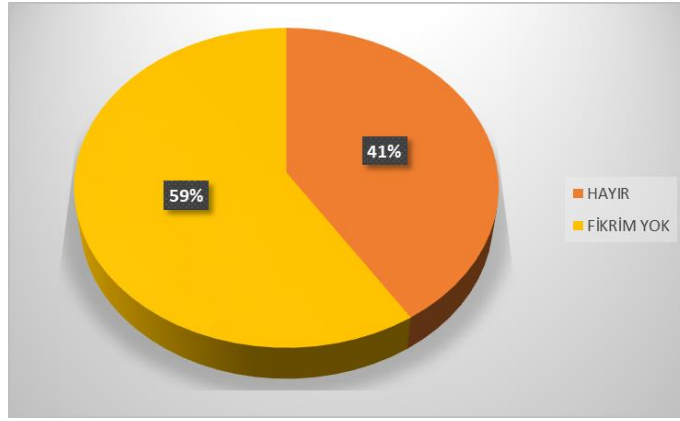
Grafik B 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç tamamı sözlü kültür ürünlerinden şarkı ve türküleri tespit edebilmek gayesiyle sorulan soruya evet yanıtını vermişler; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne yine Nanayda türküsünü eklemişlerdir. Grafik 56’dan elde edilen bulgular ile Grafik 51’den elde edilen bulguların örtüştüğü görülmektedir. 18-24 yaş aralığındaki genç grupta tespit edilen evet oranı %40 artış göstermiştir. Genç yetişkin grubunda şarkı ve türkü türleri hakkındaki hakimiyetin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

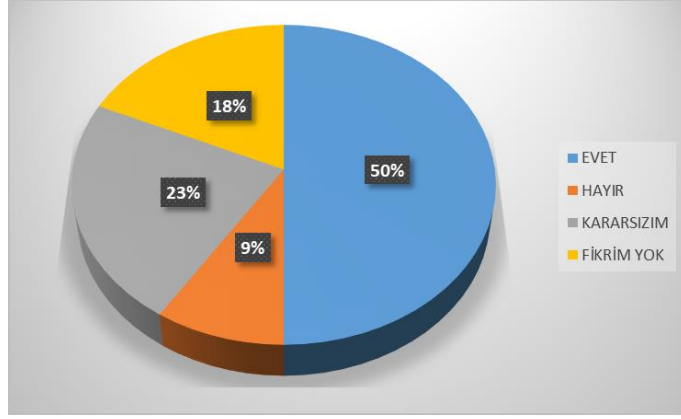
Grafik B 57“Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkin grubun tamamı soruya evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum şıklarını tercih etmemiştir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne bu soru için de Nanayda türküsünü eklenmiştir. Aynı konuya yönelik Grafik 51, Grafik 56 ve Grafik 57'den elde edilen bulguların birebir aynı olması dikkat çekmektedir. 18-24 yaş aralığında yer alan genç grubun bulguları da benzer nitelik taşımaktadır. Şarkı ve türkü bağlamında sürdürülen tek geleneğin Nanayda türküsü olması sebebiyle şarkı ve türkü bağlamındaki sorulara farklı yaş gruplarının aynı cevabı vermiş olduğu düşünülmektedir.

Grafik B 58 "Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

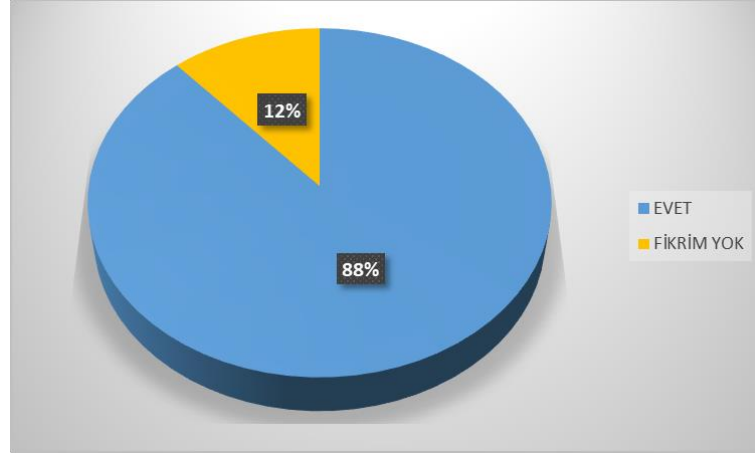
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin %59'u halk edebiyatı ürünlerini derleme amacıyla kurgulanan soruya fikrim yok, %41'i hayır cevabını vermiştir. Evet, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri grup üyeleri tarafından tercih edilmiş olmamıştır.

Grafik B 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

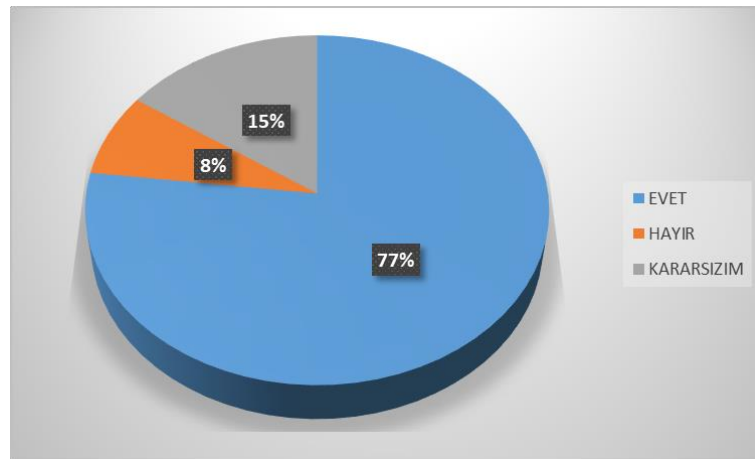
25-35 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinler, soruya %50 oranında evet, %23 oranında kararsızım, %18 oranında fikrim yok, %9 oranında hayır yanıtını vermiştir. Soruya yönelik cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Kurtuluş Savaşı’na ait anıların yoğunlukta olması dikkat çekmektedir. Eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyeleri kendi köylerinde yer alan şehitlikleri not olarak eklemişlerdir. 18-24 yaş aralığı ile kıyaslandığında evet yanıtında %10’luk bir artış; kararsızım seçeneğinde %10’luk, fikrim yok seçeneğinde %29’luk bir düşüş görülmektedir. %9’luk hayır yanıtının sebebinin ise bilgi yahut ilgi eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.3. 36-50 Yaş Aralığı Veri Analizi

Grafik C 1“Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar

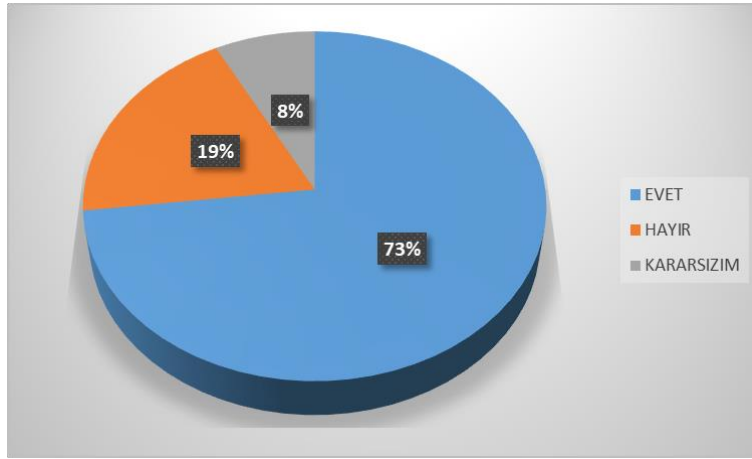
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova ilinde ikamet eden Laz orta yetişkinler grubu, önermeye %88 oranında evet, %12 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. Hayır, kararsızım, cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Orta yetişkin yaş grubunun göç ve köken bilgisinden büyük oranda haberdar olduğu tespit edilmiştir. 25-35 yaş aralığında yer alan genç yetişkinler ile kıyaslandığında evet yanıtının %6 oranında daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bulgular neticesinde yaş ilerledikçe köken ve göç bilgisine sahip olan kesimin arttığı anlaşılmıştır.

Grafik C 2“Ana dilimiz Mohtice/Komohtice’dir” önermesine verilen cevaplar

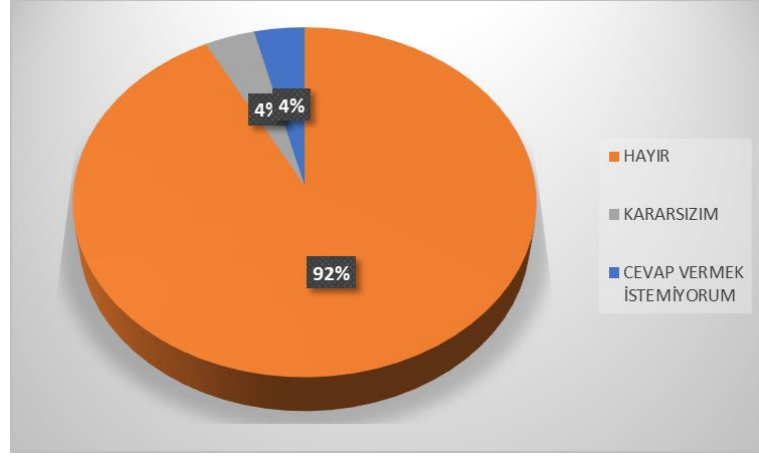
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova ilinde ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, önermeye %77 oranında evet, %15 oranında kararsızım, %8

oranında hayır yanıtını vermiştir. Fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri ise tercih edilmemiştir. Orta yetişkin yaş grubunda dil bilincinin ve milliyetçi dil anlayışının mevcut olduğu anlaşılmıştır. 25-35 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında evet yanıtında %63 oranında ciddi bir artış olmuştur. Bu sonuçlar dil bilincinin orta yetişkin yaş grubuna kadar korunup aktarıldığı, genç ve genç yetişkin yaş gruplarında dil bilincinin oluşturulamadığı kanaatini oluşturmaktadır.

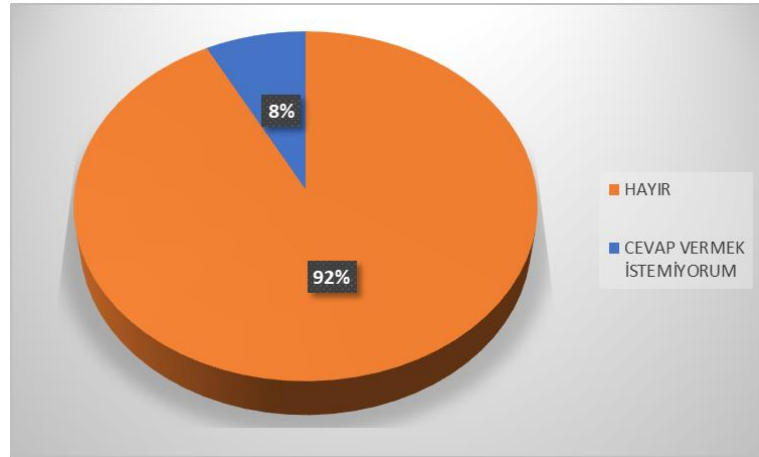
Grafik C 3 "Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır." önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu %73 oranında evet, %19 oranında hayır, %8 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini ise tercih etmemişlerdir. 36-50 yaş aralığındaki gruptan elde edilen bulgular 25-35 yaş aralığı bulgularından büyük oranda farklılık göstermektedir. %73 oranındaki hayır yanıtı, orta yetişkin yaş grubunda yerini %73 oranında evet seçeneğine bırakmıştır. Orta yetişkin yaş grubunun günlük hayatlarında Lazcayı aktif olarak kullandıkları; fakat genç ve genç yetişkin gruplarla iletişim kurarken Laz dilini tercih etmedikleri, bu sebeple dil bilincini genç kuşaklara aktaramadıklarını söylemek mümkündür.

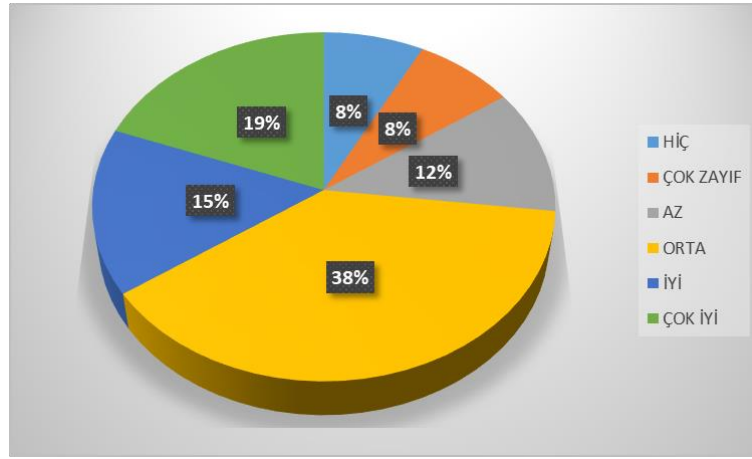
Grafik C 4“Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %92 oranında hayır, %4 oranında kararsızım ve yine aynı oranda cevap vermek istemiyorum yanıtını vermiştir. Evet ve fikrim yok seçenekleri tercih edilmemiştir. Genç ve genç yetişkin yaş grubunun dili kullanmamaları sebebiyle sorun yaşamamaları durumunun aksine orta yetişkin yaş grubu dili kullandıkları halde sorun yaşamadıklarını büyük bir oranla ortaya koymuşlardır. Bulgular %4’lük kararsız kesimin dilin kullanımında sorun yaşanması bağlamında ikilemde olduklarını, %4’lük diğer kesimin ise konuya daire bireysel tecrübelerinden bahsetmek istemediklerini düşündürmektedir.

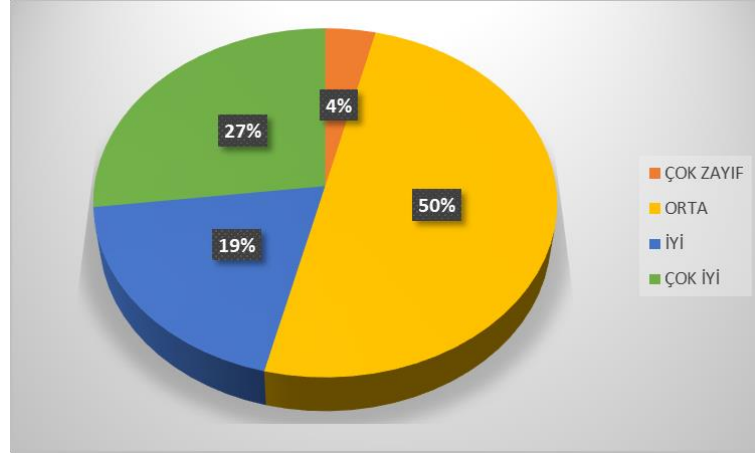
Grafik C 5“Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %92 oranında hayır cevabını vermiştir. Grafik 4'te kararsız ve cevap vermek istemeyen kesimin oranlarını koruyup bu önermeyi cevap vermek istemiyorum şeklinde yanıtladıkları düşünülmektedir. Elde edilen bulgular çalışma grubunun %8'lik diliminin Lazca ile ilgili olumsuz tecrübe yaşadıklarını; fakat bu konuyu dile getirmek istemediklerini göstermektedir.

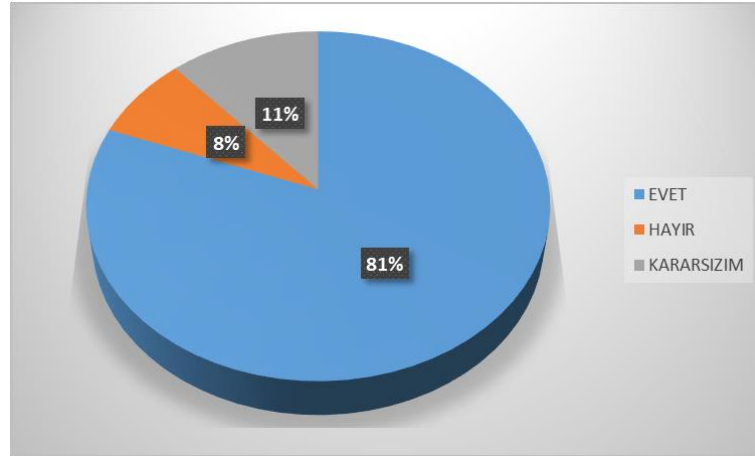
Grafik C 6 "Mohtice konuşabilirim." önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkinler önermeye %38 oranında orta, %19 oranında çok iyi, %15 oranında iyi, %12 oranında az, %8 oranında çok zayıf ve yine aynı oranda hiç cevabını vermiştir. Ağırlığın orta derecede konuşabilme seçeneğinde olduğu, iyi ve çok iyi konuşabilenlerin %34 oranında varlık göstermektedir. Genç ve genç yetişkin gruba kıyaslandığında orta yetişkin grupta temel dil becerilerinden konuşma becerisinin daha gelişmiş olduğu görülmektedir. Orta seviyede konuşabilme becerisinin dahi dil bilincini oluşturma ve dili korumada önemli bir rol oynadığı açıktır.

Grafik C 7 "Mohtice anlayabilirim." önermesine verilen cevaplar

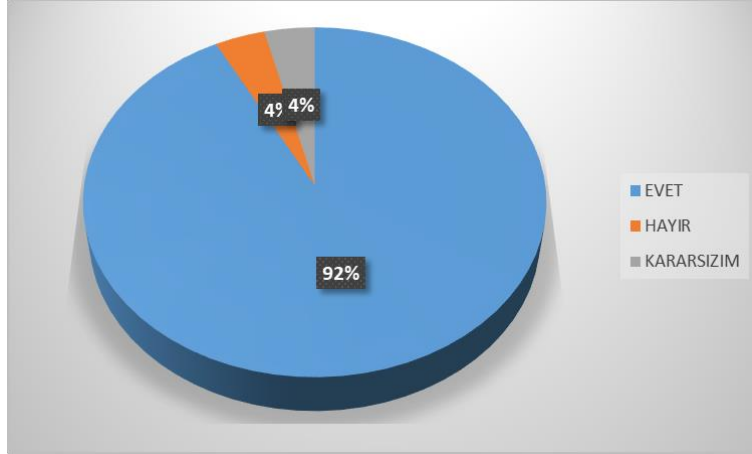
36-50 yaş aralığında yer alan Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %50 oranında orta; %27 oranında çok iyi, %19 oranında iyi, %4 oranında çok zayıf yanıtını vermiş; hiç ve zayıf seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Grafik 6 ile kıyaslandığında orta yanıtının %12, iyi yanıtının %4, çok iyi yanıtının %8 artmış olduğu görülmekte, grup üyelerinin anlama becerisinin konuşma becerisinden daha gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır. Orta yetişkin grubun anlama becerisinin genç ve genç yetişkin gruba göre daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

Grafik C 8 "Kendimi birincil planda 'Mohti/Komohti' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar

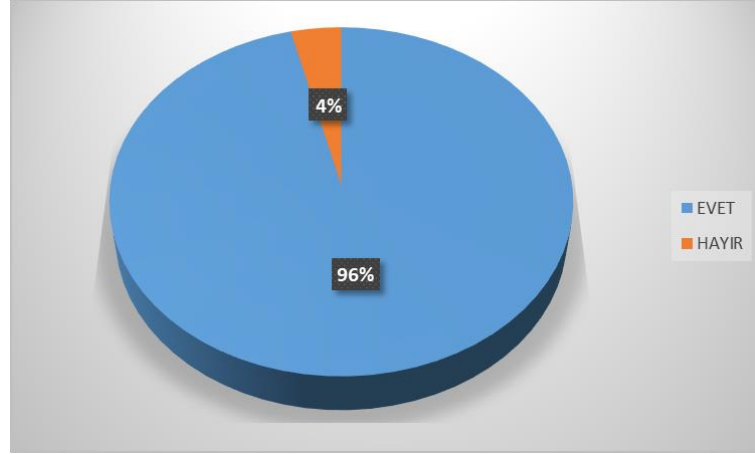
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin grup önermeye %81 oranında evet, %11 oranında kararsızım, %8 oranında hayır, yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Önermeye verilen cevaplar grup üyelerinin kimlik tanımlamalarını net bir şekilde yaptıklarını ve Laz kimliği ile barışık olduklarını

göstermektedir. Genç ve genç yetişkin gruplardan elde edilen bulguların aksine orta yetişkin yaş grubunda Laz kimliğinin baskın bir şekilde benimsendiği görülmektedir. Orta yetişkin yaş grubunun kimlik algısında Laz kimliğinin baskın olması sebebiyle Lazcaya yönelik olumlu tutum ve beceriler de gelişmiştir. Buna karşın orta yetişkin yaş grubunun etnik değerlerini genç ve genç yetişkin kuşağa aktarmadığı/aktaramadığı da bir gerçektir.

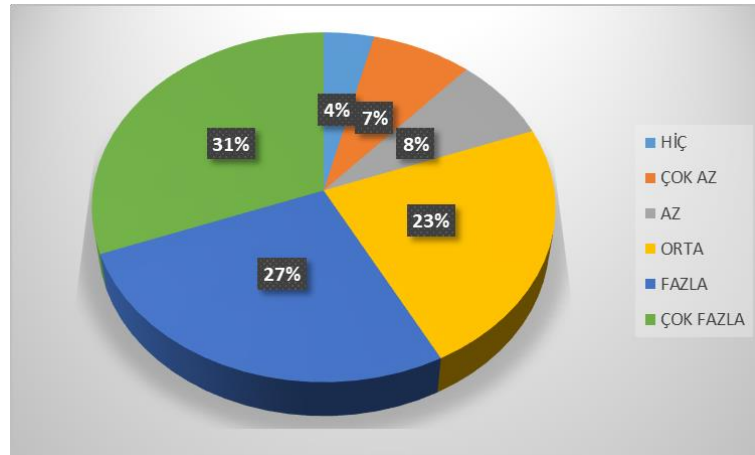
Grafik C 9 "Kendimi birincil planda 'Türk' olarak tanımlıyorum." önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkinler önermeye dair %92 oranında evet, %4 oranında hayır ve yine aynı oranda kararsızım yanıtını vermişler; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. Birincil planda kendisini Türk olarak tanımlayanların, Laz olarak tanımlayanlardan %12 oranında daha fazla olduğu görülmektedir. İki kimliğe dair yüksek aidiyet duygusunun benimsendiği ortadadır. Laz orta yetişkinler Türk kimliği ile barışık bir Laz kimliğine aidiyet duygularını tercihleriyle ifade etmişlerdir.

Grafik C 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar

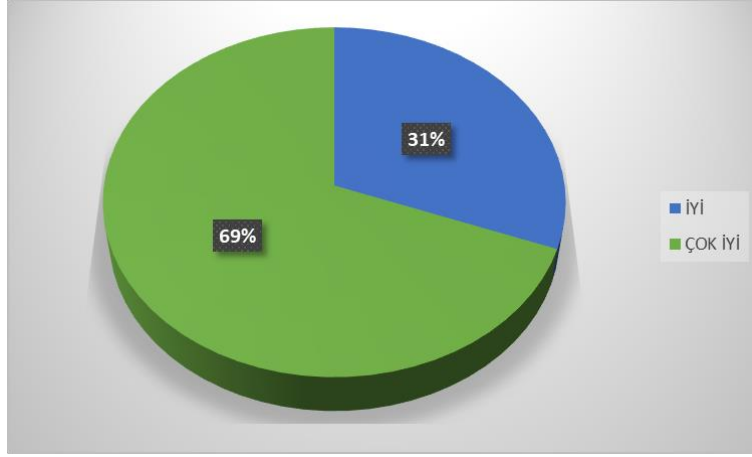
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkinler önermeye %96 oranında evet, %4 oranında hayır cevabını vermiş; kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Salt Laz olduğunu ifade eden kesimin oranını koruması ve kararsız kesimin Türk ve Mohti olarak bütüncül bir kimlikten yana tercihte bulunması dikkat çekmektedir. Genç ve genç yetişkin grupla kıyaslandığında Türk-Mohti algısının yüksek oranda kabul gördüğü anlaşılmaktadır.

Grafik C 11 "Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur." önermesine verilen cevaplar

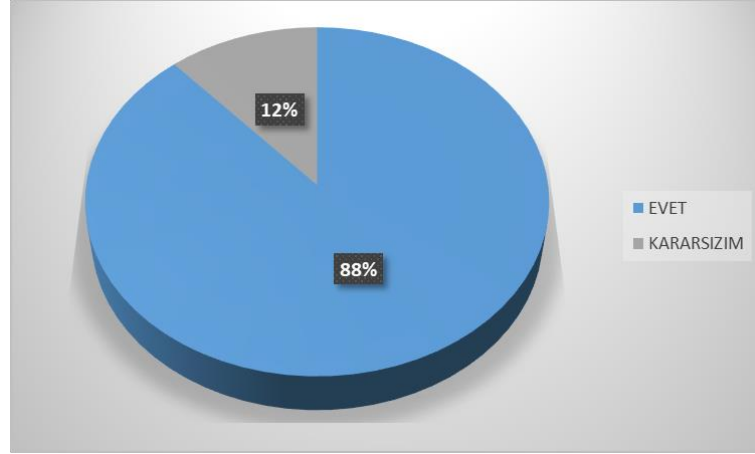
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %31 oranında çok fazla, %27 oranında fazla, %23 oranında orta, %8 oranında az, %7 oranında çok az, %4 oranında hiç yanıtını vermiştir. 26-35 yaş grubu ile kıyaslandığında çok fazla ve fazla seçeneklerine yönelimin %15

oranında azaldığı; hiç, çok az, az gibi olumsuz cevapların da tercih edilir olduğu görülmektedir. Sonuçlar, Laz kültürüne dair kültür, bilgi ve bilincin artmasıyla Türk kültürüyle benzerlik kurma eğiliminin ters orantılı olduğunu gözler önüne sermektedir.

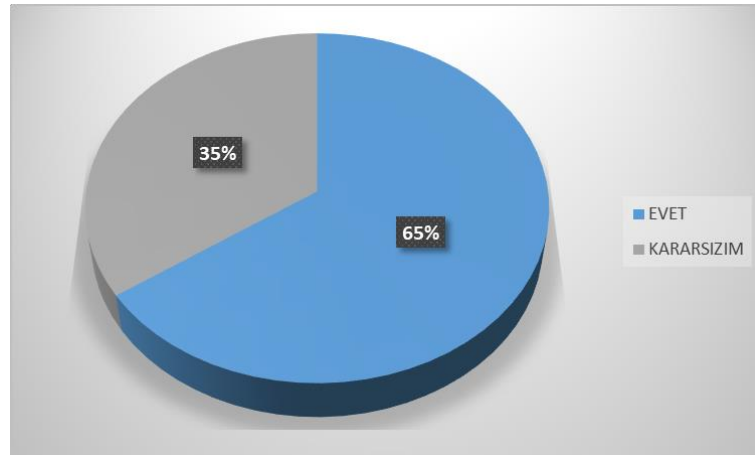
Grafik C 12“Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkinler %69 oranında çok iyi, %31 oranında iyi yanıtını vermişler; hiç, çok az, az ve orta yanıtlarını tercih etmemişlerdir. Önermeye verilen cevaplar ile güçlü aile bağları, aile ve akraba ilişkilerinin önemi ele alınan tüm yaş grupları için teyit edilmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş aralıklarında görülen orta tercihi, orta yetişkin yaş aralığında kendini göstermemiş ve çok iyi, iyi seçeneklerine yönelmiştir. Genç yaş grubundan beri önem arz edilen akraba ilişkileri orta yetişkin düzeyinde karşımıza daha güçlenerek çıkmıştır.

Grafik C 13“Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

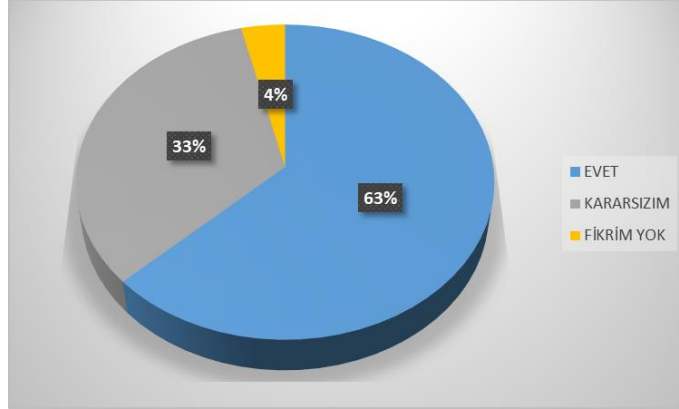
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkinler %88 oranında evet, %12 oranında kararsızım cevabına yönelmiş; hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum yanıtları grup üyeleri tarafından tercih edilmemiştir. Erkeklerin aile hayatında daha baskın olduğu anlaşılmıştır. Genç yetişkin grupla kıyaslandığında oranlar farklılık arz etmektedir. Evet yanıtında görülen %29’luk artış, erkeğin aile hayatındaki konumuna dair daha net fikir vermektedir.

Grafik C 14“Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

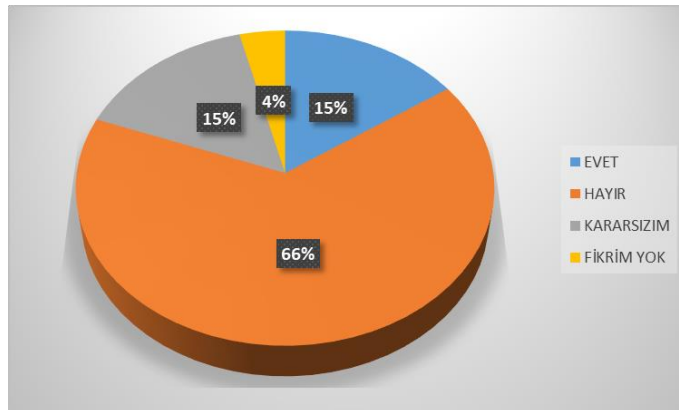
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %65 oranında evet, %35 oranında kararsızım cevabını vermiş; hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Bulgular Grafik 13 ile örtüşmektedir. Kararsız grubun %12 oranında

artmış olması kadın ve erkeğin aile hayatındaki ağırlığının eşit olmadığını düşündürmektedir. 25-35 yaş aralığındaki grupta görülen tutarsızlık orta yetişkin grupta daha net ve daha tutarlı bir profil çizmektedir.

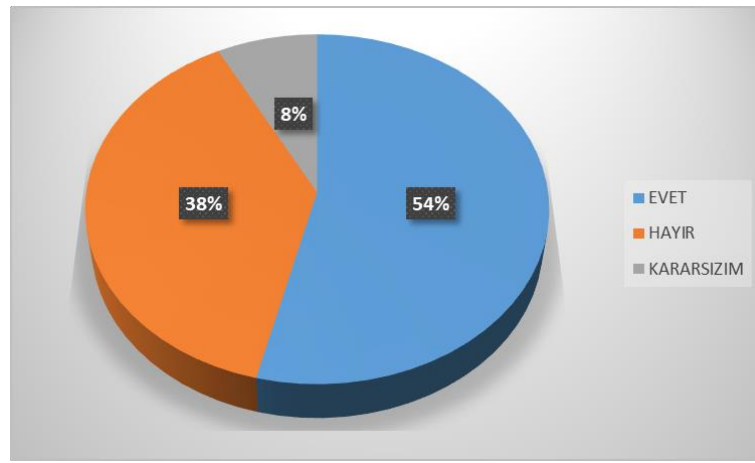
Grafik C 15 “Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkinler önermeye %63 oranında evet, %33 oranında kararsızım, %4 oranında fikrim yok yanıtını vermiş; hayır ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Bulguların, Grafik 14’te yer alan evet oranı ile neredeyse aynı oranda olması yaş grubunun kadına dair toplumsal algısının doğru tespit edildiği fikrini desteklemektedir. Grup üyeleri büyük ölçüde boşanmış yahut eşi vefat etmiş kadınlara önem verildiğini düşünmektedir. Tercihler ve oranlar genç yetişkin grubu ile benzerlik göstermektedir.

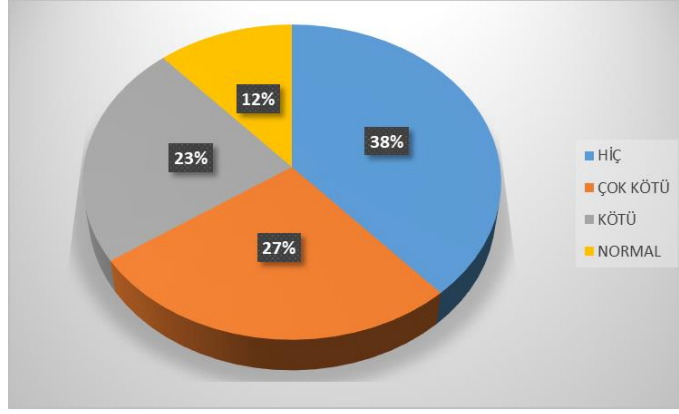
Grafik C 16 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin grubun %66'sı hayır, %15'i evet, %15'i kararsızım ve %4'ü fikrim yok seçeneklerine yönelmiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih dışı kalmıştır. Orta yetişkin yaş grubu için boşanma hadisesi Laz toplumunda normal karşılanmamaktadır. Kararsız kesimin ikilemde kaldığı da göz önünde bulundurulacak olursa zaman ve şartlara göre hayır cevabına ait oranın artması ihtimali de mevcuttur. Genç ve genç yetişkin grup için normalleşen bu hukukî süreç orta yetişkin grup için hâlâ normal bir seyir alamamış, geleneksel değerlere yakın bir tutum çerçevesinde sınırlı kalmıştır.

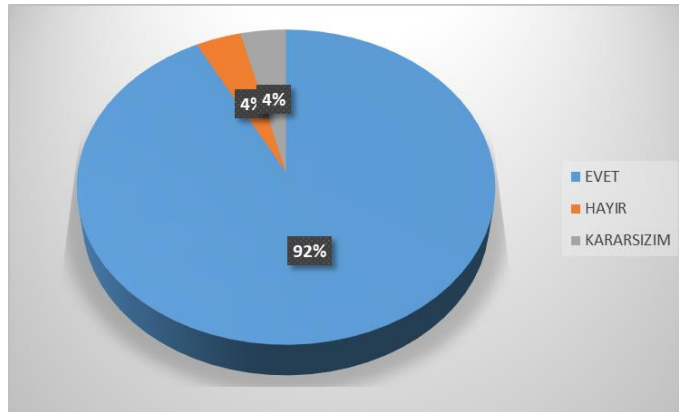
Grafik C 17"Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir." önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %54 oranında evet, %38 oranında hayır, %8 oranında kararsızım yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Bulgular genç ve genç yetişkin yaş grubu sonuçlarından farklılık göstermektedir. Çalışma grubunun yarısından fazlası evet yanıtını vermişse de grubun diğer yarısını hayır yanıtını verip ikilemde kalanlar oluşmaktadır. Çalışma grubunun bazı üyeleri soruya yönelik eklemek istedikleriniz bölümüne İslamî kurallara yönelik paylaşım yapıldığına dair eklemelerde bulunmuşlardır.

Grafik C 18 “Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar

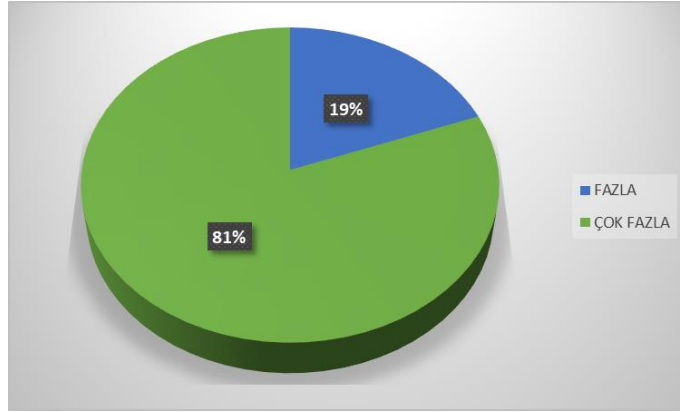
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, önermeye %38 oranında hiç, %27 oranında çok kötü, %23 oranında kötü; %12 oranında normal cevaplarını vermişlerdir. İyi ve çok iyi derecelendirmeleri tercih dışı kalmıştır. Olumsuz tavrın %88 oranında olması Laz geleneklerine göre mirasın yabancıya satılmasına hoş bakılmadığını gözler önüne sermektedir. Durum genç ve genç yetişkinlerden elde edilen bulgulardan ciddi manada farklılık göstermektedir. Genç ve genç yetişkin kuşağın çoğunlukla normal olarak karşıladığı durum, orta yetişkin yaş grubu için hala geleneksel sınır ve çizgilerini korumaktadır.

Grafik C 19 “Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar

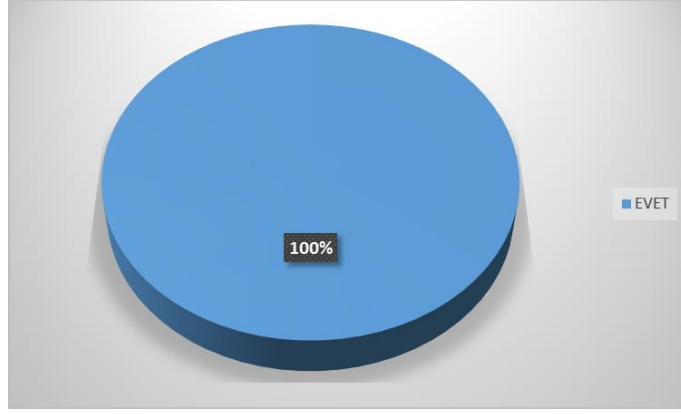
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin kimselerin %92’si evet seçeneğine yönelmiş, %4’ü önermeye hayır, diğer %4’ü de kararsızım yanıtını vermiştir. Fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum

seçenekleri tercih edilmemiştir. 36-50 yaş grubu Mohti Lazların zengin bir kültürel ve tarihî mirasa sahip olduğunu tercihleriyle ifade etmiştir. Anket formu içerisinde soruya dair yer alan eklemek istedikleriniz- önerileriniz şeklinde ayrılan not bölümüne derneklerin kurulması ve pikniklerin düzenlenmesi şeklinde katkıda bulunmuşlardır.

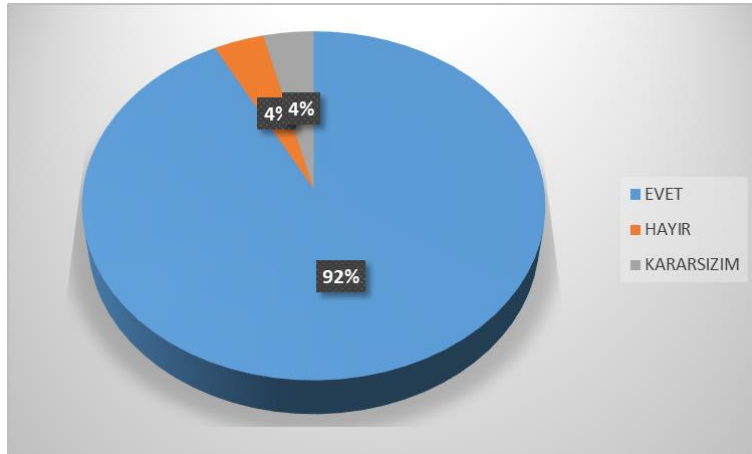
Grafik C 20"Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir." nermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun misafir algısının tespitine yönelik kurgulanan önermeye cevabı %81 oranında çok fazla, %19 oranında fazla şeklinde olmuştur. Grup yeleri hiç, çok az, az, orta seçeneklerine yönelmemişlerdir. Bulgular, genç ve genç yetişkin gruplarla kıyaslandığında tercih türlerinin aynı; fakat tercih oranlarının farklı olduğu tespit edilmiştir. Orta yetişkin yaş grubunda çok fazla tercihi oranı %29 artış göstermiştir. Laz orta yetişkinlerin zihninde misafir algısının geleneksel gücünü koruduğu, genç ve genç yetişkin kuşağa da aktarılabildiği teyit edilmiştir.

Grafik C 21 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.” önermesine verilen cevaplar

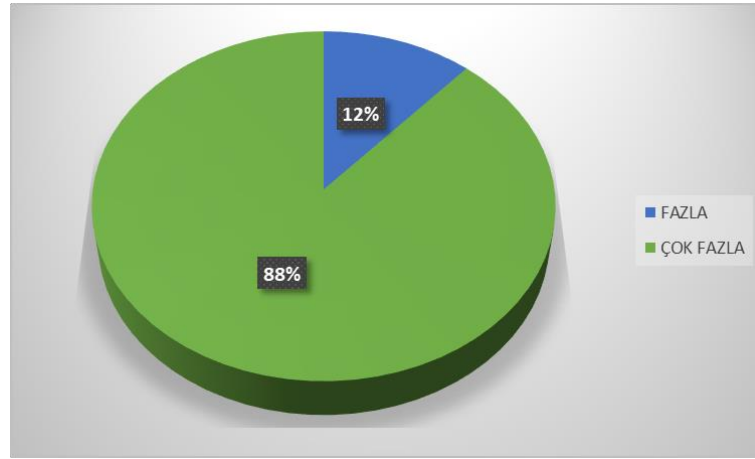
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun tamamı önermeye evet yanıtını vermiştir. Hayır, fikrim yok, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri işaretlenmemiştir. Çalışma grubunun geleneksel düğün adetlerine dair bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Genç ve genç yetişkin grup içerisinde de bu geleneklerin bilinir olmasının sebebinin orta yetişkin kuşağın öncülüğünde düğün geleneklerinin sürdürülmesi olduğu düşünülmektedir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz adlı bölüme hala düğünlerde uygulanan Hera dina/Nanayda eğlencesini, dade sofrası geleneğini ve kına merasimlerini not olarak eklemişlerdir.

Grafik C 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar

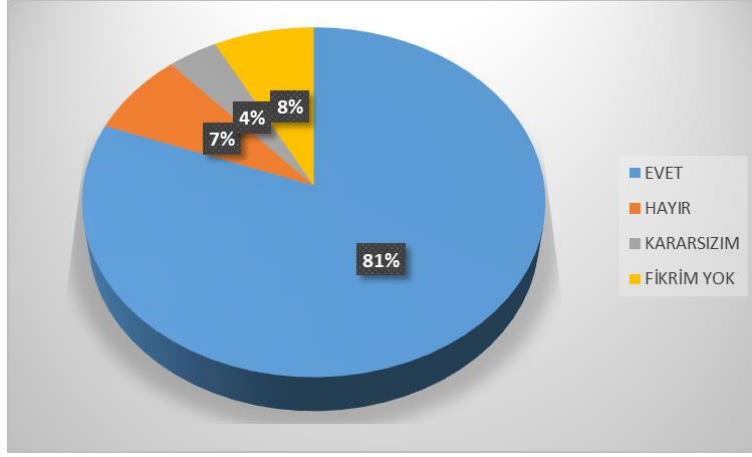
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkinler, önermeye %92 oranında evet, %4 oranında hayır, yine aynı oranda

kararsızım yanıtını vermiş; fikrim yok, cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. Genç, genç yetişkin ve orta yetişkin yaş grupları arasında dans kültürüne yönelik bir mutabakat sağlanmış olsa da orta yetişkin yaş grubu anket formu içerisinde yer alan eklemek istedikleriniz- önerileriniz şeklinde ayrılan not bölümüne Gelino ve horon danslarını eklemişlerdir. Kültürel hafızada farklı uygulamaların da mevcut olması genç ve genç yetişkinlerin bulgu oranlarından daha farklı oranların ortaya çıktığını düşündürmektedir.

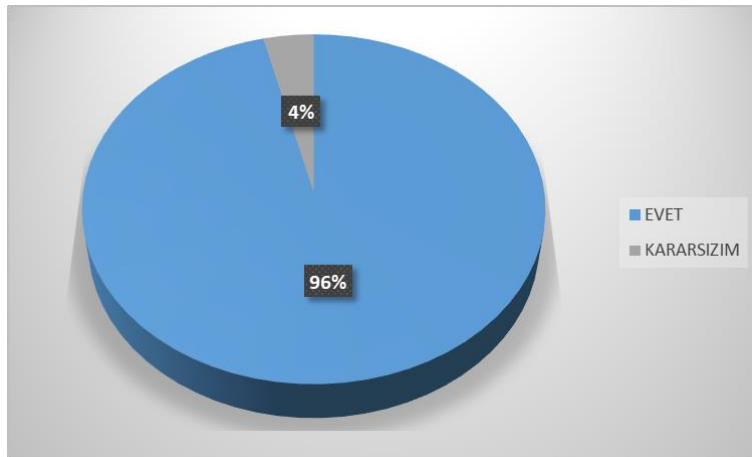
Grafik C 23“Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, düğün algısını tespit etmek amacıyla kurgulanan önermeye %88 oranında çok fazla, %12 oranında fazla cevabını vermiş; hiç, çok az, az, orta yanıtlarını tercih etmemişlerdir. 25-35 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında çok fazla yanıtında %24’lük bir artış dikkat çekmektedir. Genç ve genç yetişkin yaş grubuna nazaran geleneklerine daha bağlı yaşayan ve kültürel değerlerini koruyan orta yetişkin grubundaki oran artışı olağandır. Laz geleneklerinde yer alan “Düğün, erkek tarafının şanıdır.” anlayışının sürdüğü görülmektedir.

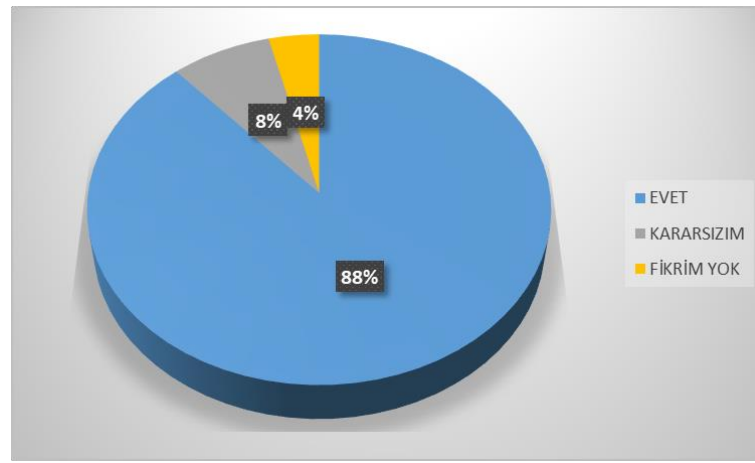
Grafik C 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, önermeye %81 oranında evet, %8 oranında fikrim yok, %7 oranında hayır, %4 oranında kararsızım yanıtını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneğini işaretlememiştir. Çalışma grubunun geleneksel enstrümanlar konusunda bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Bulgular, 25-35 yaş aralığından elde edilen bulgulardan ciddi anlamda farklılık göstermektedir. Enstrümanın bilinirliği orta yetişkin grupta %63 oranında artış göstermiştir. Mevcut durum, orta yetişkin yaş grubunun Laz kültürüne dair bilgi sahibi olduğunu; fakat kendisinden sonraki kuşağa aktarmadığını/aktaramadığını, orta yetişkin grubun yaşantı bağlamında modernist yaşamın tesirine hızlı bir şekilde kapıldığını göstermektedir.

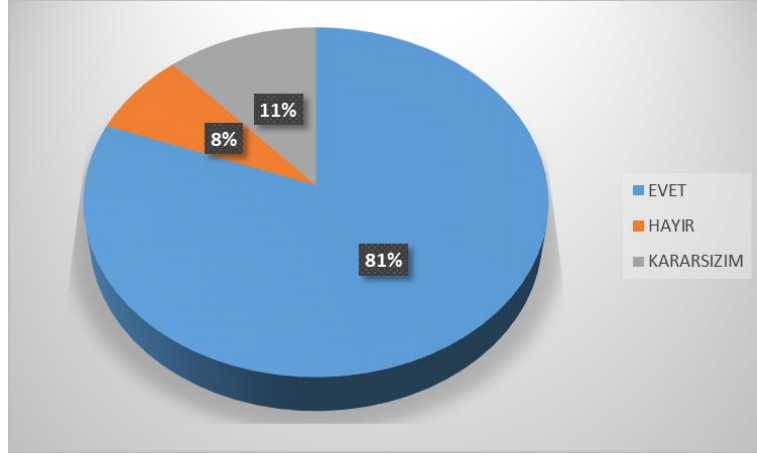
Grafik C 25“Mohti Lazların geleneksel düşünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %96 oranında evet, %4 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. Hayır, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemişlerdir. 25-35 yaş aralığında yer alan genç yetişkinler ile kıyaslandığında tercih ve oranların neredeyse aynı seyrettiği görülmektedir. Grafik 24’te yer alan geleneksel enstrüman konusunda mutabık olamayan iki yaş grubu modernizmin etkisi konusunda ortak kanaati paylaşmaktadır. Bu durum 36-50 yaş aralığındaki grubun gelenekten haberdar olma, fakat geleneği yaşatamama/yaşatmama konusundaki eksikliğini gözler önüne sermektedir.

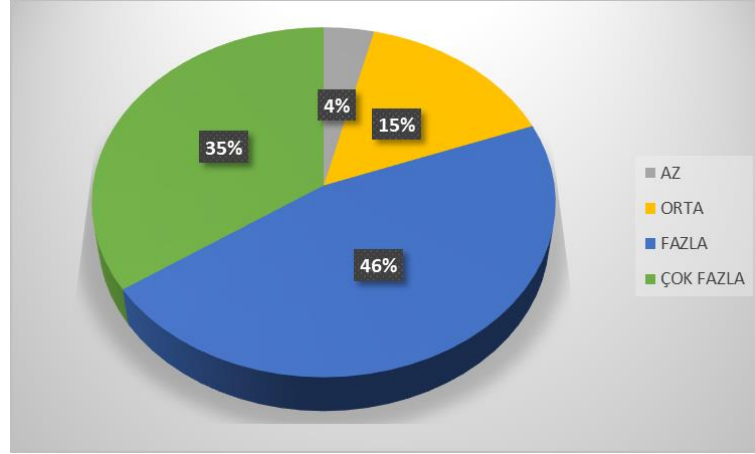
Grafik C 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin grubun %88’i evet, %8’i kararsızım, %4’ü fikrim yok seçeneklerine yönelmiş; evet ve cevap vermek istemiyorum yanıtları tercih edilmemiştir. Çalışma grubu yüksek oranda geleneksel düğün süslemelerinden haberdar olduğunu göstermiştir. Genç ve genç yetişkin gruplardan elde edilen bulgular farklılık göstermektedir. Genç yetişkin gruba nazaran bilinirlik oranı %79 oranında artmıştır. 2000’li yıllara kadar sürdürülen düğün süsleme geleneklerinin son taşıyıcısı orta yetişkin yaş grubu olarak gözükmektedir.

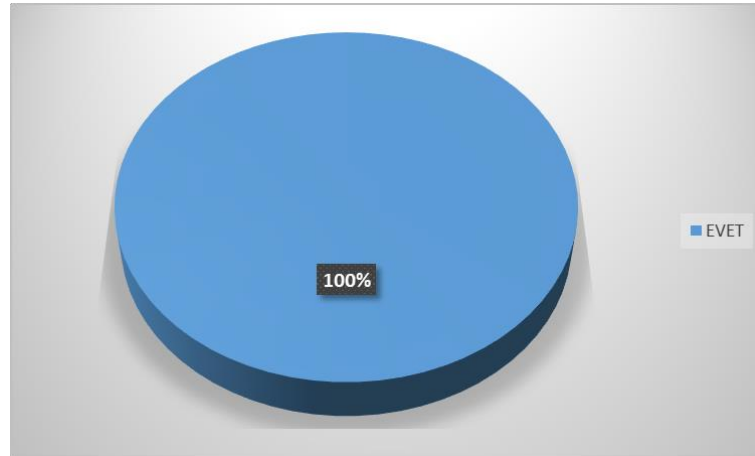
Grafik C 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel deęil, modern dűęűn tarzını benimsemektedir.” űnermesine verilen cevaplar

36-50 yaşı aralıęında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetiřkin grup űnermeye %81 oranında evet, %11 oranında kararsızım, %8 oranında hayır cevabını vermiřtir. Fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seęenekleri tercih edilmemiřtir. Dűęűn algısının tespiti űzerine kurgulanan űnermede modern dűęűn tarzının baskın olduęu grup űyeleri tarafından kabul edilmiřtir. 25-35 yaşı grubu ile kıyaslandıęında evet cevabını verenlerin oranında %4’lűk artıř, kararsızların oranında %12’lik dűřűř gűrűlmektedir. űnermeye hayır yanıtını veren %8’lik dilimin gelenekleri muhafaza etme konusunda koruyucu bir tavır sergiledięi dűřűnűlmektedir. Yaşı grubunda kűltűrel aktarım konusunda aksama yaşıandıęı daha evvel irdelenen grafiklerde tespit edilmiřtir. Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar baęlamında kűltűrel hazineyi muhafaza eden kesimin azınlıkta olması kűltűrel yozlařmanın temel parametresini oluřturmaktadır.

Grafik C 28 "Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir." önermesine verilen cevaplar

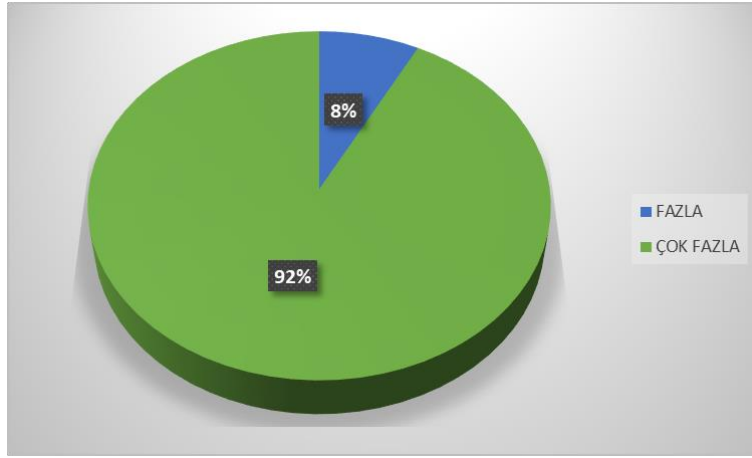
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %46 oranında fazla, %35 oranında çok fazla, %15 oranında orta, %4 oranında az yanıtını vermiş; hiç, çok az seçeneklerine yönelmemiştir. Bulgular neticesinde örneklem grubu için evlilikte etnisite ve aynı gruba dâhil olmanın %81 oranıyla büyük bir öneme haiz olduğu görülmektedir. Genç yaş grubunda evlilik kararında etnik kökenin önem arz etmediği, genç yetişkin grupta bir konu olarak gündeme geldiği, orta yetişkin grupta ise önemli bir belirteç niteliği taşıdığı görülmektedir.

Grafik C 29 "Lazlar, İslam inancını benimsemektedir." önermesine verilen cevaplar

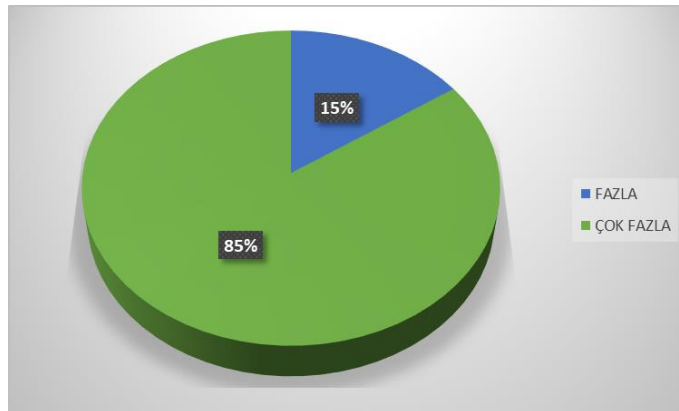
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun tamamı önermeye evet şeklinde cevap vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri ise tercih edilmemiştir.

Genç, genç yetişkin ve orta yetişkin yaş gruplarında inanç üzerinde bir mutabakat olduğu tespit edilmiştir.

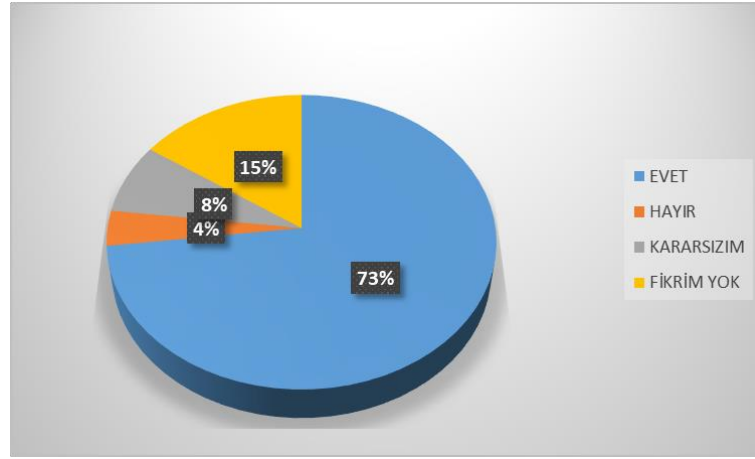
Grafik C 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu bayramlara yönelik tutumu belirleme amacıyla geliştirilen önermeye %92 oranında çok fazla, %8 oranında fazla yanıtını vermiştir. Hiç, çok az, az, orta yanıtları tercih edilmemiştir. Bulgular, tüm yaş gruplarının Grafik 29’da işaret ettiği bulguyla örtüşmektedir. Tüm yaş gruplarında tercihler aynı olsa da oranlar farklılık arz etmektedir. 25-35 yaş aralığındaki gruba kıyasla çok fazla yanıtında %78’lik bir artış, fazla yanıtında %69’luk bir düşüş görülmektedir. Esas dikkat çeken nokta ise genç yetişkin grubunda yer alan %9’luk orta yanıtının bu yaş grubunda kaybolmuş olmasıdır. Yaş ilerledikçe dinî bayramlara atfedilen önemin arttığı görülmektedir.

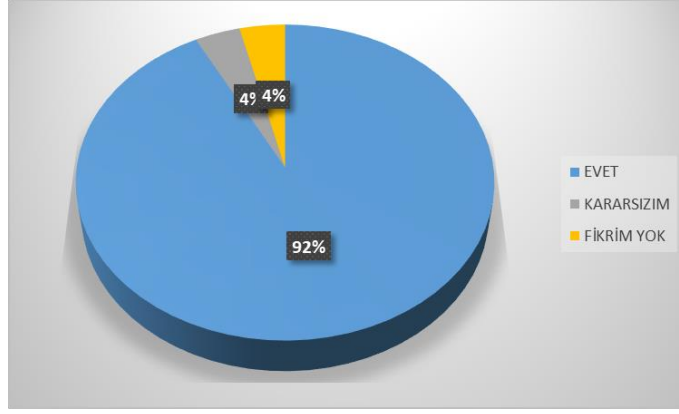
Grafik C 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun bayramlara yönelik tutumu belirleme amacıyla geliştirilen bir diğer önermeye %85 oranında çok fazla, %15 oranında fazla yanıtını verdiği görülmektedir. Hiç, çok az, az ve orta yanıtları tercihler arasında yer almamıştır. Dinî ve millî bayram tutumları kıyaslandığında millî bayramlara yönelik olumlu tutumun %7 daha az olduğu tespit edilmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş gruplarında millî bayramlara daha fazla önem verildiği görülürken, bu durum orta yetişkin yaş grubunda tam tersi bir hal almış, dinî bayramlar millî bayramlardan daha önemli olarak algılanır olmuştur.

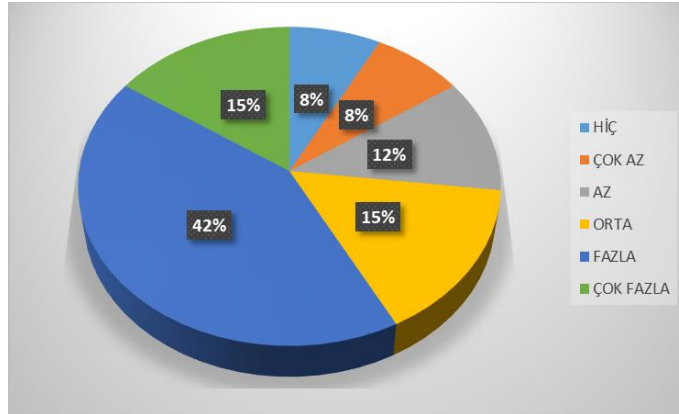
Grafik C 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %73 oranında evet, %15 oranında fikrim yok, %8 oranında kararsızım, %4 oranında hayır yanıtını vermiştir. Cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Bulgular değerlendirildiğinde ata sporuna ilişkin ilk bilgilere orta yetişkin yaş grubunda rastlandığı görülmektedir. Evet seçeneğinin büyük çoğunluk tarafından tercih edilmesi diğer yaş gruplarına kıyasla ayırt edici nitelik taşımaktadır.

Grafik C 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

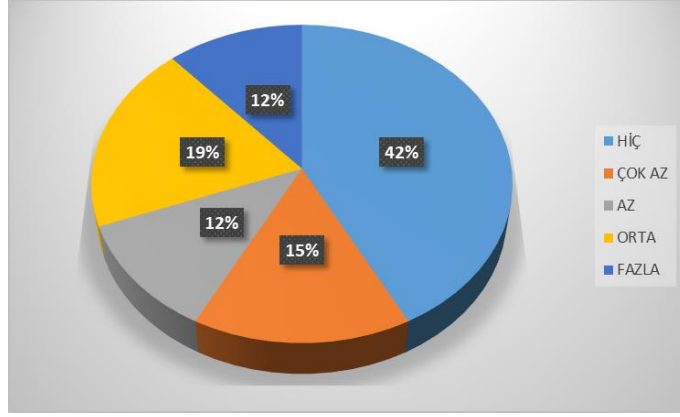
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin grup, önermeye %92 oranında evet, %4 oranında kararsızım ve yine aynı oranda fikrim yok yanıtını vermiştir. Çalışma grubu, hayır ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Orta yetişkin yaş grubu tercihleriyle modern sporların geleneksel sporlara karşı daha fazla tercih edildiğini ifade etmiştir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyelerinden bazıları avcılık sporunu eklemişler ve hâlâ devam ettiğini belirtmişlerdir.

Grafik C 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştirmeciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

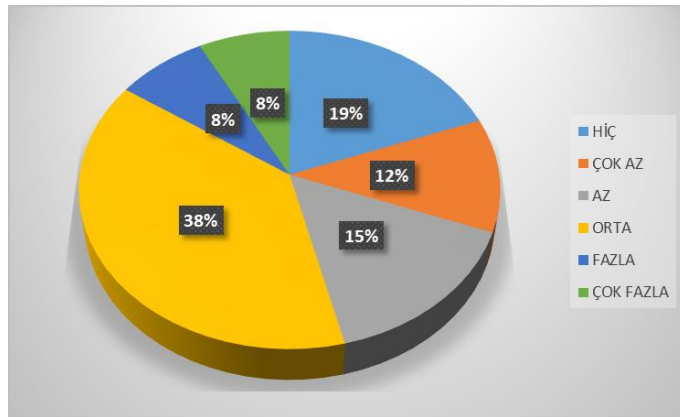
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin grup, önermeye %42 oranında fazla, %15 oranında çok fazla, %15 oranında orta, %12 oranında az, %8 oranında çok az ve aynı oranda hiç yanıtını vermiştir. Tarım, seracılık ve çiçekçiliğin Lazlar arasında bilinen bir geçim kaynağı olduğu

anlaşılmış; fakat derecesi hususunda düşünce farklılıkları olduğu anlaşılmıştır. 25-35 yaş grubu ile kıyaslandığında fazla yanıtında %26'lık, çok fazla yanıtında %8'lik düşüş; orta yanıtında %6'lık artış görülmekle birlikte; hiç, çok az, az yanıtlarının da tercih edilir olduğu görülmüştür.

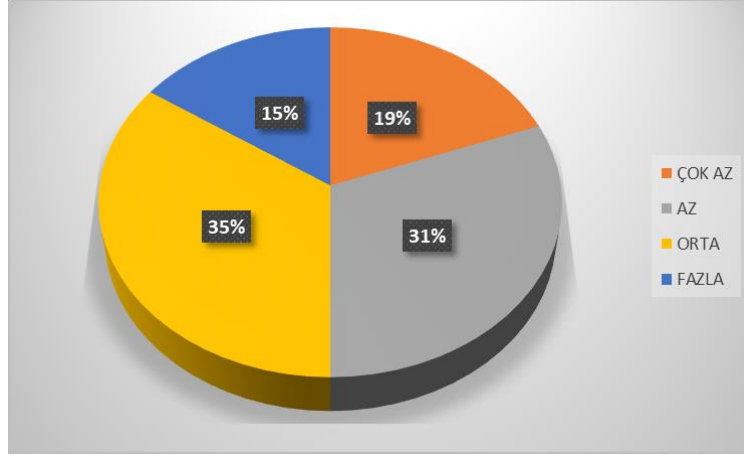
Grafik C 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun %42’si hiç, %19’u orta, %15’i çok az, %12’si fazla ve aynı oranda hiç cevabını vermiş; çok fazla seçeneği tercih edilir olmamıştır. Bulgular az, orta ve fazla derecelerinin tercih edilmesi yönüyle diğer yaş gruplarının tercihlerinden farklılık arz etmektedir. Orta yetişkin yaş grubunun geçmiş yaşantıları ve geçmişten aktarılan aile geçim tarzlarının cevapların çeşitlenmesinde etkili olma ihtimalinin bulunduğu düşünülmektedir.

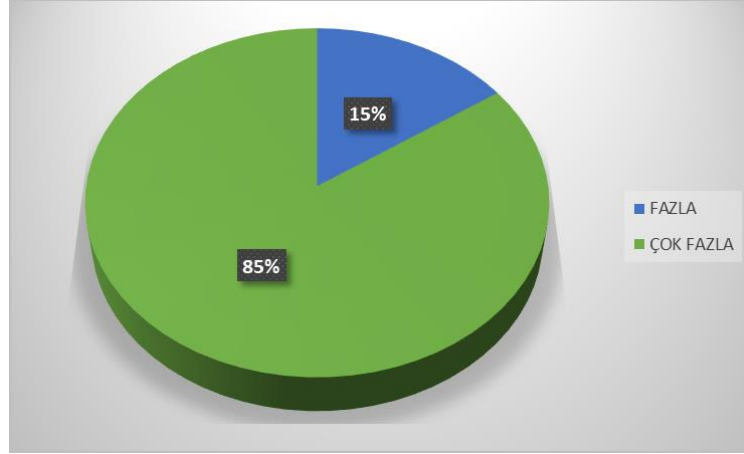
Grafik C 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %38 oranında orta, %19 oranında hiç, %15 oranında az, %12 oranında çok az, %8 oranında fazla ve aynı oranda çok fazla yanıtını vermiştir. Orta yetişkin grubunun geçim kaynağının tespitine yönelik kurgulanan önermeye dair farklı oranlarda, farklı tercihlerde bulunduğu görülmektedir.

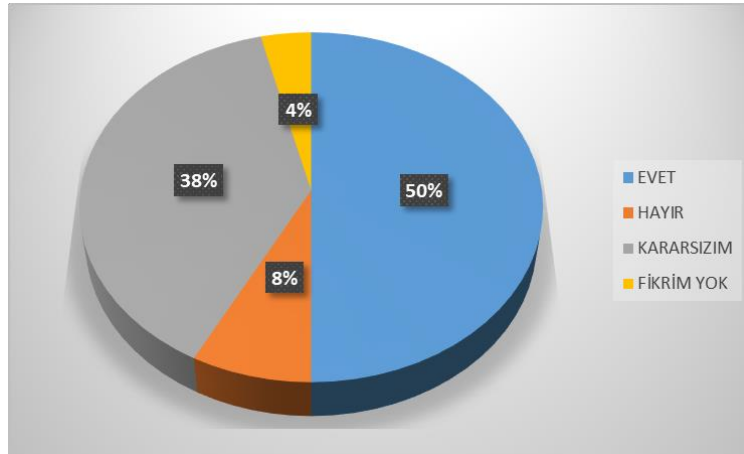
Grafik C 37 "Yalova'da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, geçim kaynağının tespitine yönelik bu önermeye ise %35 oranında orta, %31 oranında az, %19 oranında çok az, %19 oranında fazla yanıtını vermiş; hiç ve çok fazla yanıtlarına yönelmemişlerdir. Memuriyet ve esnaflığa yönelik önermeye verilen cevapların da çeşitlilik arz etmesi dikkat çekmektedir. Tercihler 25-35 yaş grubuyla örtüşmekte; fakat tercih oranları farklılık göstermektedir.

Grafik C 38 "Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir." önermesine verilen cevaplar

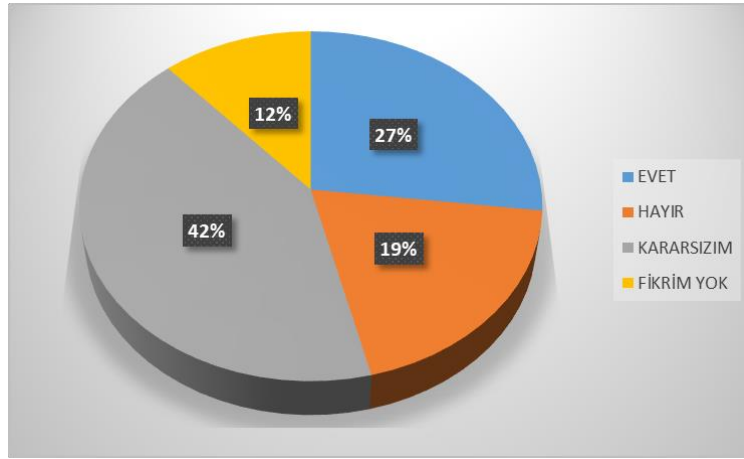
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, komşuluk algısının tespitine yönelik önermeye %85 oranında çok fazla, %15 oranında fazla yanıtlarını vermiştir. Grup hiç, çok az, az, orta seçeneklerine yönelmemiştir. 25-35 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında çok fazla seçeneğinin %44 oranında arttığı, fazla seçeneğinin %21 oranında azaldığı ve orta seçeneği tercihler arasından kalktığı görülmektedir. Bulgular neticesinde orta yaş yetişkin grubun komşuluk ilişkilerine genç ve genç yetişkin gruptan daha fazla önem verdiği tespit edilmiştir.

Grafik C 39 "Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır." önermesine verilen cevaplar

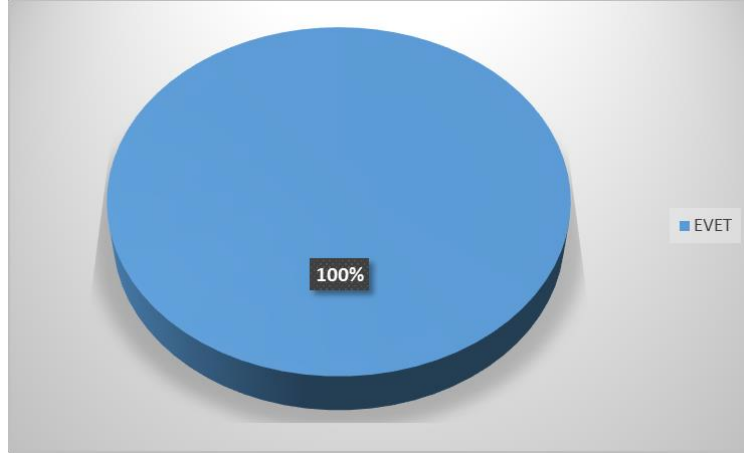
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin grup, önermeye %50 oranında evet, %38 oranında kararsızım, %8 oranında hayır, %4 oranında fikrim yok yanıtlarını vermiştir. Cevap vermek istemiyorum

seçeneği tercih edilmemiştir. Geleneksel kültüre dair bilgi sahibi olan orta yetişkin yaş grubu, harekete yönelik oyunların tercih edildiği yönünde tercihlerde bulunmuştur. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyelerinden bazıları avcılık, güreş, yüzme ve binicilik sporlarını not olarak eklemiştir. Kültürel geçmiş hakkında bilgi sahibi olan orta yetişkin yaş grubunun yanıtları bu sebeple kararsızım ve fikrim yok seçeneklerine yönelen genç ve genç yetişkin gruptan farklılaşmıştır.

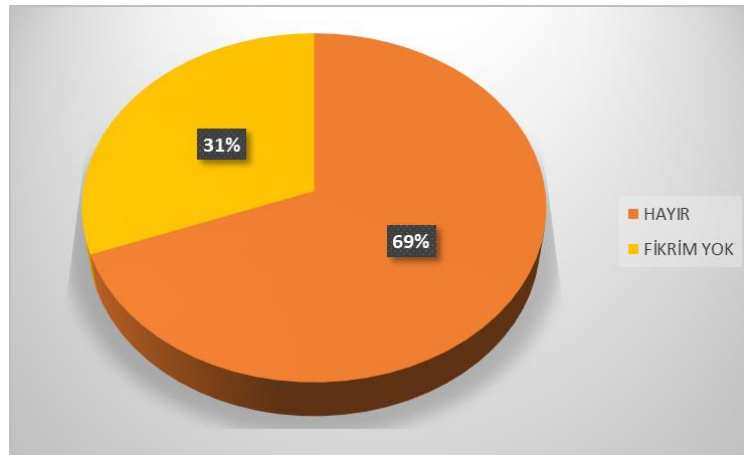
Grafik C 40 "Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir." önermesine verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye %42 oranında kararsızım, %27 oranında evet, %19 oranında hayır, %12 oranında fikrim yok yanıtını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneğini tercih dışı bırakmıştır. Grafik 39 ile mukayese edildiğinde evet yanıtında %23 düşüş; kararsız kesimde %4, hayır yanıtında %11 ve fikir beyan etmeyenlerde %8 artış olduğu görülmektedir. Tercihler çeşitlilik gösterse de grafik mukayesesi sonucu harekete yönelik oyunların tercih edilmesi fikri daha baskın olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik C 41 “Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar

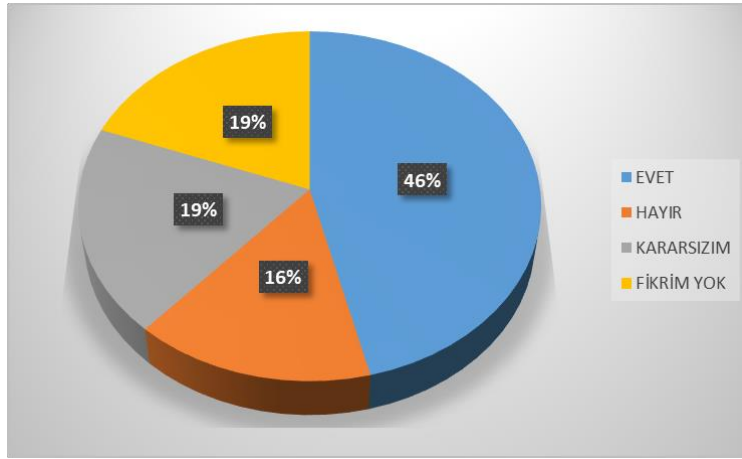
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu üyelerinin tamamı halk mutfağına yönelik önermeye evet yanıtını vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Genç yetişkin grubun büyük çoğunluğunun halk mutfağına dair bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Genç ve genç yetişkin gruplarının kararsızım ve fikrim yok tercihleri orta yetişkin grupta yerini evet yanıtına bırakmıştır. Yaş ilerledikçe halk mutfağına dair bilginin arttığı; fakat halk mutfağı kültürünün gelecek kuşaklara aktarılma hususunda unutulma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu tespit edilmiştir.

Grafik C 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

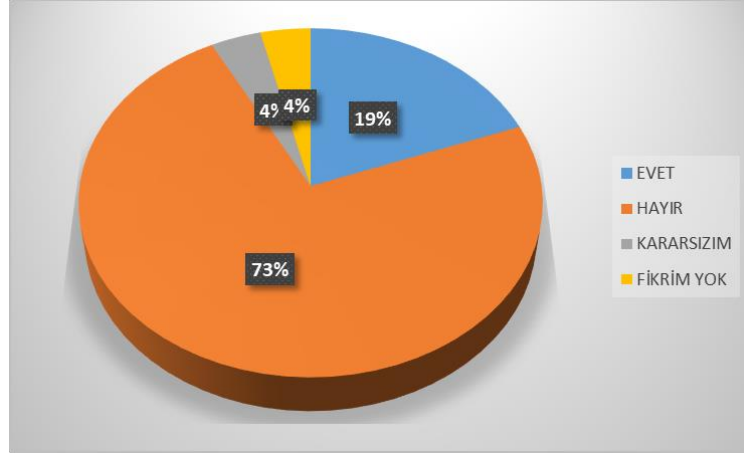
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu önermeye yönelik %69 oranında hayır, %31 oranında fikrim yok

seçeneklerine yönelmiştir. Evet, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. 18-24 yaş ve 25-35 yaş aralığında yer alan çalışma grubu yeleri de önermeye dair bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Halk kültürüne yönelik tespit yapabilmek adına kurgulanan soruya hiçbir yaş grubundan olumlu yanıt alınamaması Mohti Laz kültüründe herhangi bir yemek yarışmasının düzenlenmediğini düşündürmektedir. Bu sebeple her yaş grubunda benzer eğilimlerin görülmesi olağan karşılanmalıdır.

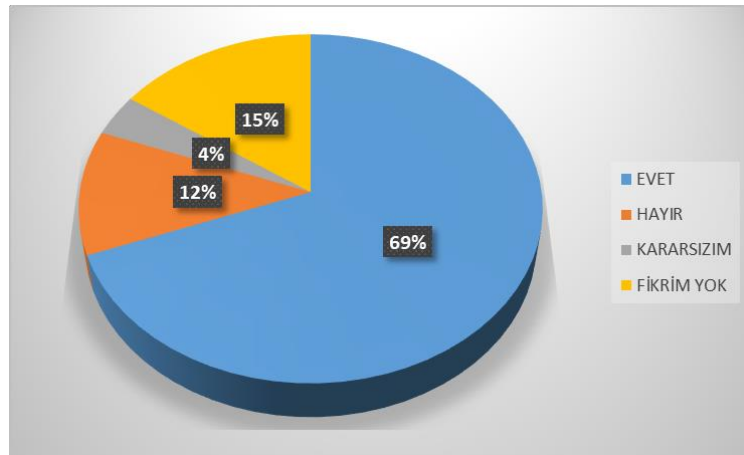
Grafik C 43 “Mohti Lazların Batum’dan g için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri varmıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, soruya %46 oranında evet, %19 oranında kararsızım, aynı oranda fikrim yok ve %16 oranında hayır yanıtını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih dışı kalmıştır. Batum’dan g serüvenine yönelik tasarlanan soruya grup üyelerinin yarısına yakını evet şeklinde cevap vererek g serüveni hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Yaş ilerledikçe Batum’dan g hadisesine yönelik bilinirliğin de artmış olduğu tespit edilmiştir.

Grafik C 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

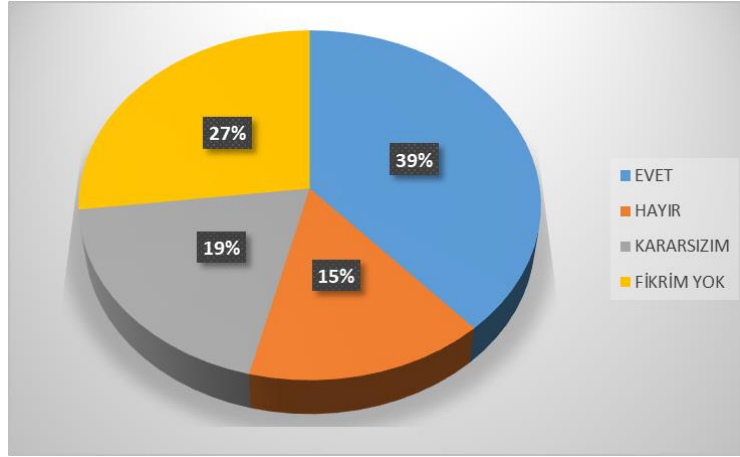
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya %73 oranında hayır, %19 oranında evet, %4 oranında kararsızım ve aynı oranda fikrim yok şeklinde yanıt vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneğini tercih etmemiştir. Çoğunluğun hayır demesine karşın, %19 oranında evet diyen kesimin olması dikkate değerdir. Evet yanıtını veren grup üyelerinin anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne herhangi bir bilgi notu düşmemesinden dolayı soru sadece grup üyelerinin kanaatini belirleyebilmiş, kesin bir çıkarıma vesile olamamıştır.

Grafik C 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

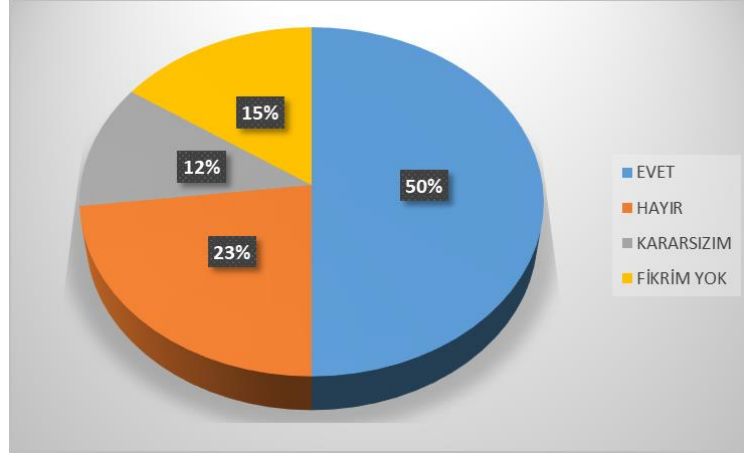
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya %69

oranında evet, %15 oranında fikrim yok, %12 oranında hayır, %4 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. Cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Geleneksel ninni veya çocuk şarkılarının varlığına yönelik ilk bilgi orta yetişkin yaş grubundan elde edilmiş; fakat bir ürün kaydedilememiştir.

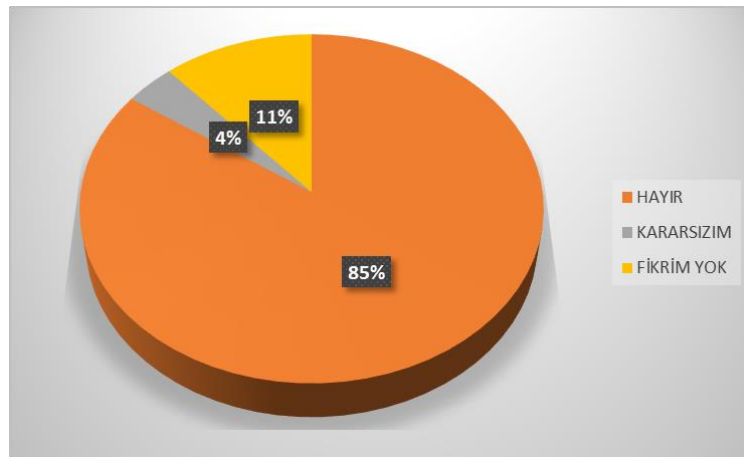
Grafik C 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkinler halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya dair %39 oranında evet, %27 oranında fikrim yok, %19 oranında kararsızım, %15 oranında hayır cevaplarını vermişlerdir. Cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. İlk kez fıkra türünün varlığı bilgisine 36-50 yaş grubunda rastlanmıştır, “Yalova Kaymakamı” fıkrası eklemek istedikleriniz adlı bölüme not olarak alınmıştır. Genç ve genç yetişkin yaş gruplarından evet cevabının kaydedilmiş olması yönüyle farklılaşmıştır.

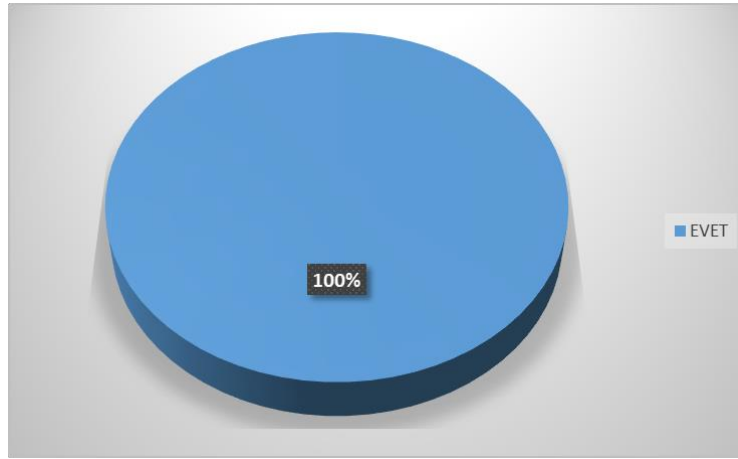
Grafik C 47 “Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan bir başka soruya %50 oranında evet, %23 oranında hayır, %15 oranında fikrim yok, %12 oranında kararsızım yanıtlarını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği işaretlenmemiştir. Bulgular, çalışma grubunun yarısının ölüm sonrası gerçekleşen ritüel ve geleneklerine şahit olduğunu ve gelenekler hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Genç ve genç yetişkin grubun tercihlerinde evet seçeneğinin yer almamış olması, 36-50 yaş grubunun ölüme dair geleneklerden haberdar olduğunu; fakat gelenekleri uygulamadığını düşündürmektedir.

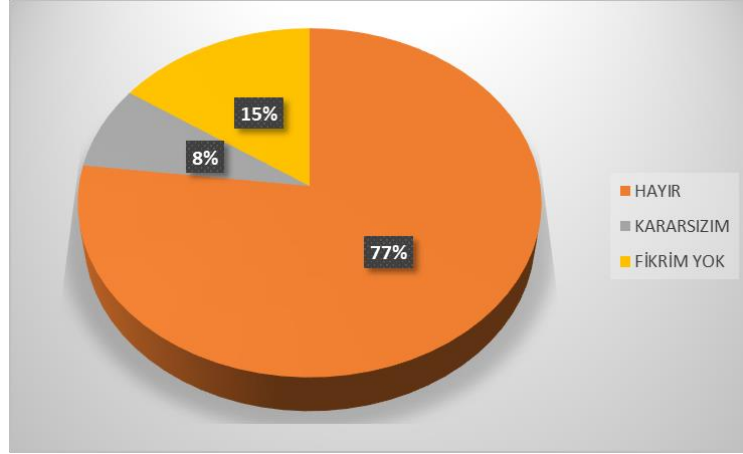
Grafik C 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkinlerin %85’i halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya hayır, %11’i fikrim yok, %4’ü kararsızım yanıtını vermiştir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Tüm yaş gruplarına sorulan bu soruya hiçbir gruptan olumlu yanıt alınmamıştır. Tercih türlerinde değil, tercih oranlarında farklılıklar mevcuttur. Bu sebeple sonuçlar geleneksel yemek dualarının var olmadığını düşündürmektedir.

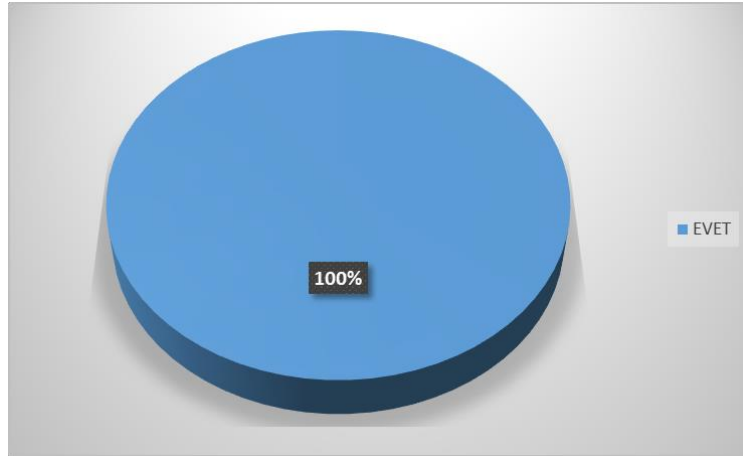
Grafik C 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz genç yetişkinlerin tamamı, halk edebiyatı ürünlerini tespit amacıyla kurgulanan soruya evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilir olmamıştır. 18-24 yaş aralığında %13, 25-35 yaş aralığında %46 oranında seyreden evet yanıtı, 36-50 yaş aralığında %100’lük bilinirlik seviyesine ulaşmıştır. Çalışma grubu üyelerinin çoğu anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne “Kolokobos moskof, kolokobos moçkoda” beddualarını eklemişlerdir.

Grafik C 50 "Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

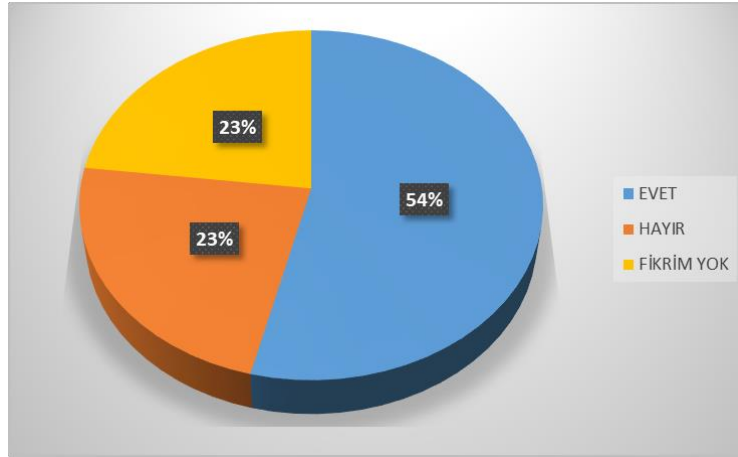
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkinlerin %77'lik kısmı hayır, %15'lik kısmı fikrim yok, %8'lik kısmı kararsızım seçeneklerini işaretlemişlerdir. Evet ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Hiçbir yaş grubunda Lazlara ait geleneksel bir dua olduğu bilgisine rastlanılmamıştır. Bu sebeple tercihlerin benzer, oranların farklı olması olağandır.

Grafik C 51 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

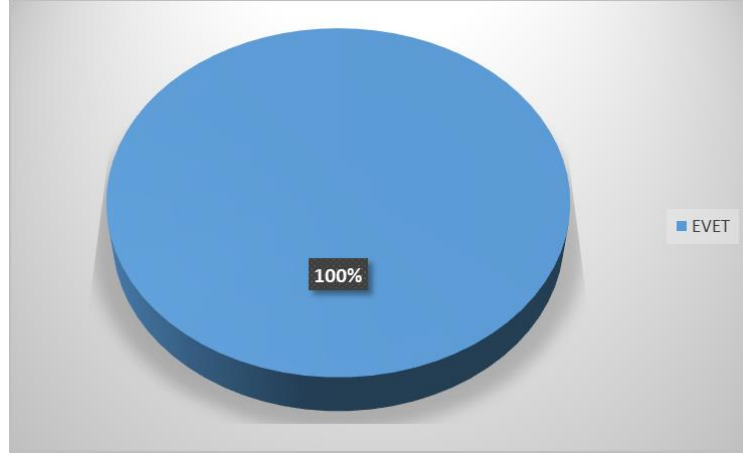
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun tamamı evet seçeneğini işaretleyerek halk edebiyatına dair sorulan soruya şarkı ve türkü bağlamında olumlu yanıt vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Tüm

yaş grupları aynı oranda aynı tercihe ve aynı sözlü ürünlere işaret etmektedir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyeleri Nanayda türküsünü eklemişlerdir. Sürdürülen düğün geleneğinin toplumun kültürel hafızasını diri tuttuğu görülmektedir.

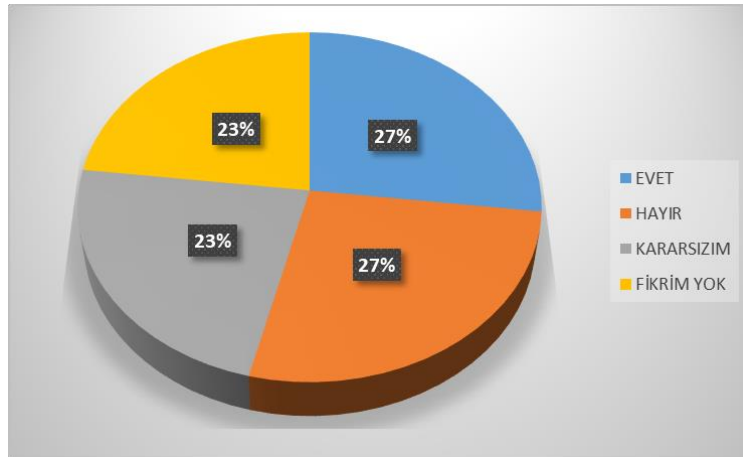
Grafik C 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu soruya %54 oranında evet, %23 oranında hayır ve aynı oranda fikrim yok yanıtını vermiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum şıkları tercih dışı kalmıştır. Masal ve hikayelere yönelik ilk bilgiler bu yaş grubundan elde edilmiştir. Grup üyelerinin çoğunun masal ve hikâye bilgisi olmasına karşın; genç ve genç yetişkin grupta evet yanıtının olmaması dikkat çekicidir. Kültürel anlamda kopuş orta yetişkin yaş grubuyla yaşanmaya başlamıştır.

Grafik C 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

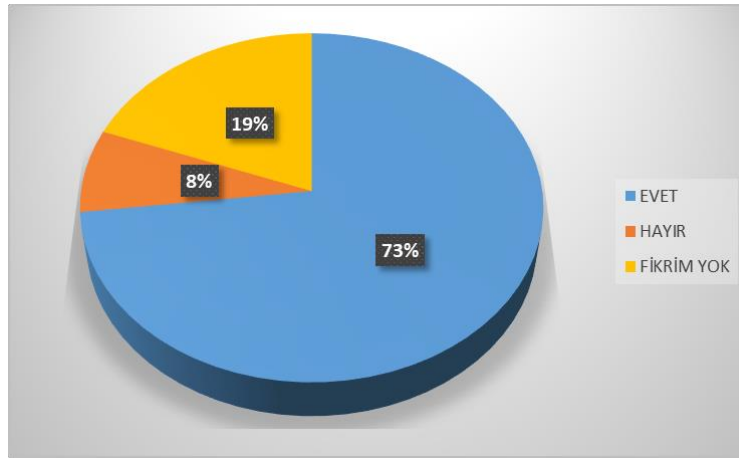
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin grubun tamamı, halk edebiyatı ürünlerinin tespiti amacıyla kurgulanan soruya evet yanıtını vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Laz kültüründe güçlü olan mâni geleneği 36-50 yaş aralığında yer alan çalışma grubu üyelerinin de kültürel hafızasında yer etmiş; fakat diğer sözlü ürünler gibi kendisinden sonra gelen kuşaklara tam anlamıyla aktarılamamıştır.

Grafik C 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

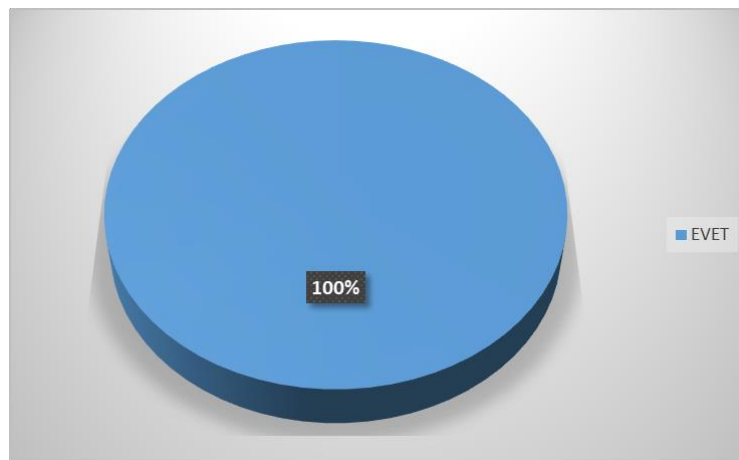
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubu halk edebiyatı ürünlerinin tespiti amacıyla sorulan soruya, %27 oranında evet ve aynı oranda hayır yanıtını vermiş, %23 oranında kararsızım ve

aynı oranda fikrim yok seçeneğini işaretlemişlerdir. Cevap vermek istemiyorum seçeneğine yönelmemişlerdir.

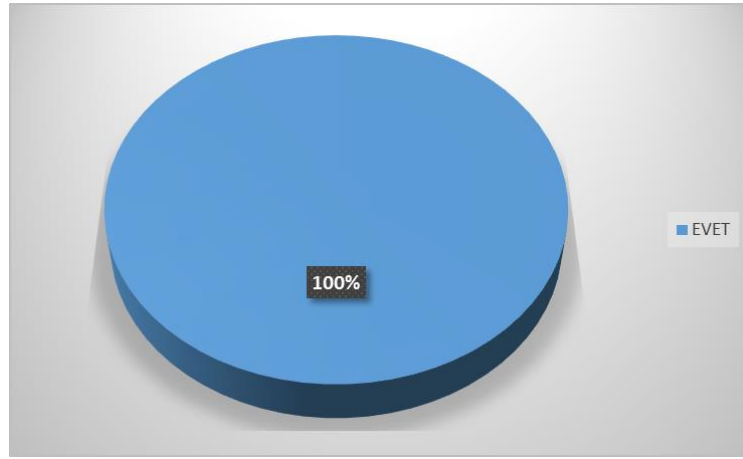
Grafik C 55 “Mohti Laz kültüründe kullanılan atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun %73’ü evet, %19’u fikrim yok, %8’i hayır seçeneklerine yönelmişler; evet, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum tercihleri işaretlenmemiştir. Lazca atasözü ve deyim bilgisine sahip olduklarını belirten çalışma grubu anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne herhangi bir veri girişinde bulunmamıştır. Genç ve genç yetişkin bulgularıyla arasındaki temel fark evet yanıtına ilk defa ve yüksek oranda rastlanılmış olmasıdır.

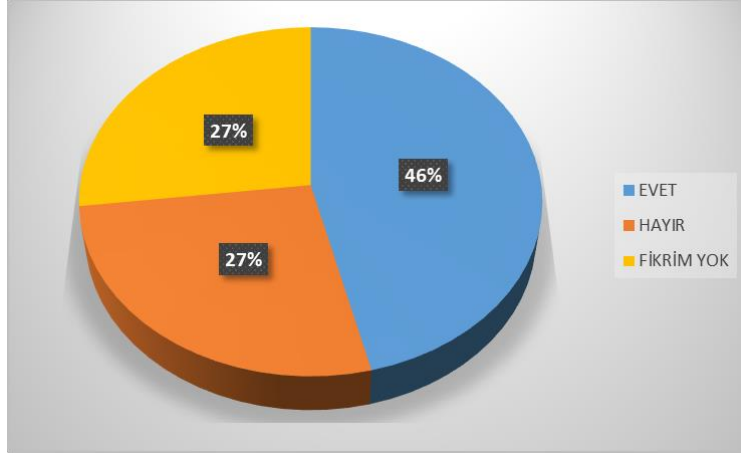
Grafik C 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yař aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin yař grubunun tamamı sızlő kőltőr űrőnlerinden şarkı ve tőrkőleri tespit edebilmek gayesiyle sorulan soruya evet yanıtını vermişler; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seğeneklerine yőnelmemiřlerdir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bōlőmőne yine Nanayda ve Gelino tőrkősőnő eklemişlerdir. Grafik 56'dan elde edilen bulgular ile Grafik 51'den elde edilen bulguların őrtőřtőęő gōrőlmektedir. Genę yetişkin ve orta yetişkin yař gruplarından elde edilen bulgular nitelik ve nicelikęe őzdeřtir.

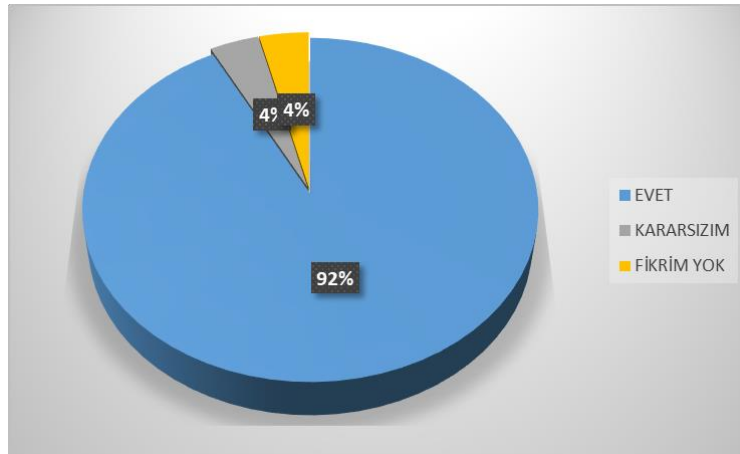
Grafik C 57 "Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde sōyledikleri şarkılar var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova'da ikamet eden Laz orta yetişkin grubun tamamı soruya evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum şıkları tercih edilmemiştir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bōlőmőne bu soru için de Nanayda tőrkőső eklenmiştir. Aynı konuya yönelik Grafik 51, Grafik 56 ve Grafik 57'den elde edilen bulguların birebir aynı olması dikkat çekicidir. Genę yetişkin ve orta yetişkin yaş gruplarından elde edilen bulgular, nitelik ve nicelikęe özdeştir.

Grafik C 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

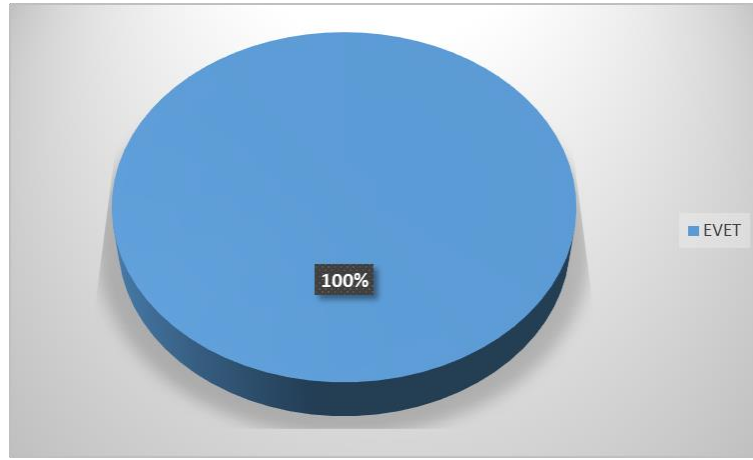
36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin yaş grubunun %46’sı halk edebiyatı ürünlerini derleme amacıyla kurgulanan soruya evet, %27’si hayır ve aynı oranda fikrim yok yanıtını vermiştir. Kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri grup üyeleri tarafından tercih edilir olmamıştır. Çalışma grubu evet yanıtını vermiş olsa da halk hikayesi veya destan ürünlerini derlemeye yönelik bir katkı sunmamıştır. Genç ve genç yetişkin grupların bulgularından farklı olarak evet yanıtına eğilim gösterildiği görülmektedir. Hiçbir yaş grubu derlemeye hizmet eden cevaplar vermemiştir.

Grafik C 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

36-50 yaş aralığında yer alan ve Yalova’da ikamet eden Laz orta yetişkin grup, soruya %92 oranında evet, %4 oranında kararsızım ve aynı oranda fikrim yok yanıtlarını vermiştir. Soruya yönelik cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Grafik 1 ve Grafik 43’ten edinilen bilgilere göre orta yetişkin yaş grubu Batum göçleri hakkında bilgi sahibidir. Yalova ilinin hemen her köyünde yer alan Kurtuluş Savaşı şehitliklerinin orta yetişkin yaş grubunun evet yanıtının bu denli yüksek olmasında rol oynadığı düşünülmektedir.

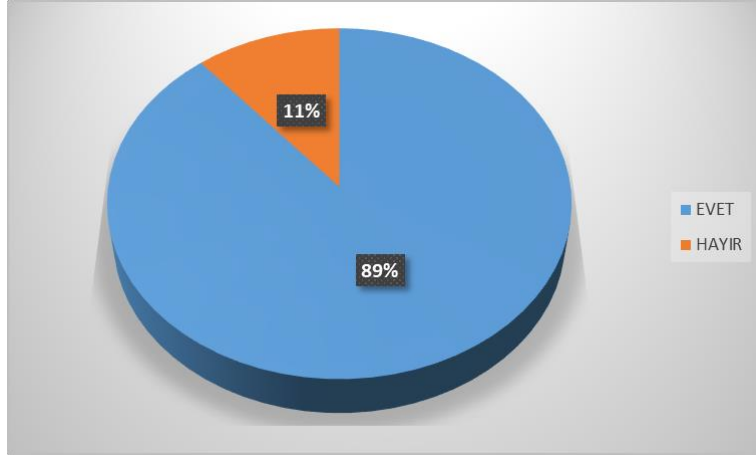
4.4. 50 Yaş Üzerinde Yer Alan Grubun Veri Analizi

Grafik D 1 “Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar

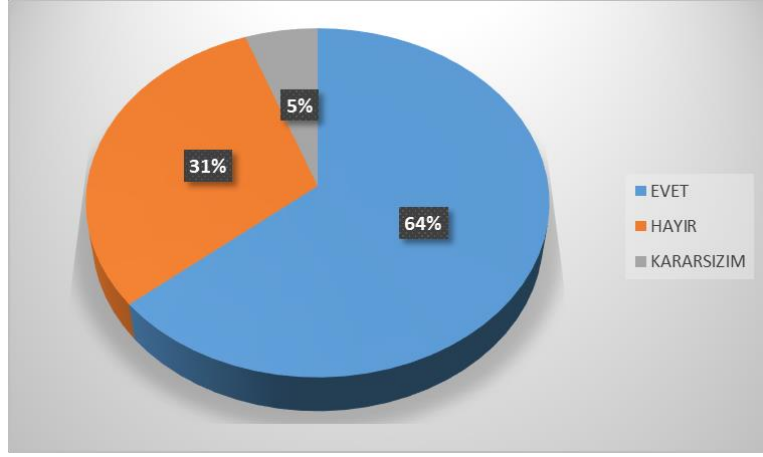
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubun tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini işaretlememiştir. İleri yetişkin yaş grubunun göç ve köken bilgisinden haberdar olduğu tespit edilmiştir. “Orası bizim atalarımızın kalktığı toprak, ben Batum’a Poti köyüne çok gittim. Orada Lazca konuşup soyumu tanıttınca oradan yaşlıca bir kadın beni tek katlı, bahçeli bir eve götürdü. Bana ‘Ya Mohti, gel burada benimle yaşa bu ihtiyar yaşımda ancak soyumu buldum.’ dedi. Yalova’ya getirmek istedim, 80 yaşımdan sonra yolda ölürüm, dedi.” (K.K.18) Kaynak kişi ifadeleri baz alındığında ileri yetişkin yaş grubunun Batum’dan gerçekleşen göçe yönelik büyük bir hassasiyet duyduğu, kökenini bulma arzusunun var olduğunu söylemek mümkündür. Yalova’da ikamet eden Lazların yanı sıra göçten geride kalanların da soylarına karşı hasret duyduğu anı

aktarımlarından anlaşılmaktadır. Orta yetişkin yaş grubu ile kıyaslandığında göç öyküsünün bilinirliğinin %12 oranında arttığı görülmüş, yaş seviyesi ilerledikçe etnik köken ve göç hakkında bilgi sahibi olan kesimin genişlediği tespit edilmiştir.

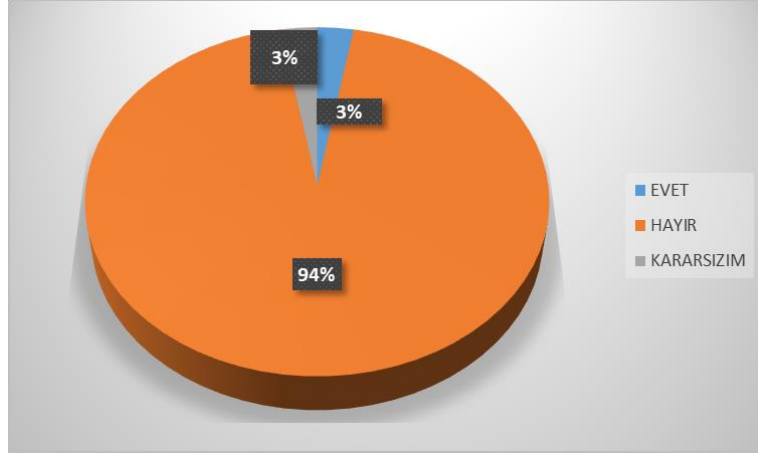
Grafik D 2 “Ana dilimiz Mohtice/Komohtice'dir” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Ben Lazım, eşim Mohti Laz. Yani dil bilen Lazlardan.” (K.K. 12) “Ana dilimiz Mohtice ama Türkçe de var.” (K.K. 7) “Ana dilim Mohtice anam-babam hiç Türkçe konuşmazdı.” (K.K. 19) şeklinde beyanlarda bulunmuştur. Çalışma grubu önermeye %89 oranında evet, %11 oranında hayır yanıtını vermiş; kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Orta yetişkin grup ile kıyaslandığında evet yanıtının %12’lik artış gösterdiği, ileri yetişkin grubun ana dilini büyük oranda Mohtice/Komohtice olarak tanımladığı, Lazlar arasında dil bilen Lazların ayrı bir yere sahip olduğu görülmektedir.

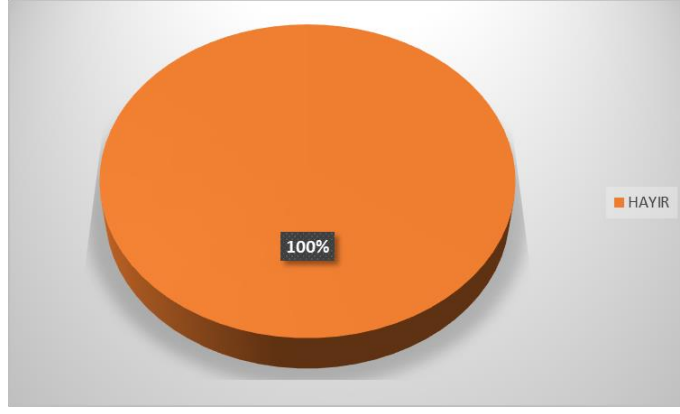
Grafik D 3 "Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır." önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik "Yaşlılar asla dillerini (Lazcayı) bırakmazlardı. Ben evlendiğimde hiç Türkçe konuşulmazdı. Eşim, ben Lazca bilmediğim için yanımda Lazca konuşulunca ailesine kızardı. Kayınvalidem de Türkçe konuşmanın kendisi için zor olduğunu söylerdi. Büyükler azaldıkça, çocuklar çoğaldıkça dil öyle ortadan kalktı. Çünkü çocuklar dışarıya açıldı." (K.K. 12) "Gençlerden konuşan, bilen kimse kalmadı. Biz büyükler bir araya gelince konuşuyoruz." (K.K. 7) "Lazcayı kullanan kimse kalmadığı için konuşamıyorum." (K.K. 19) şeklinde beyanlarda bulunmuştur. Çalışma grubu önermeye %64 oranında evet, %31 oranında hayır, %5 oranında kararsızım yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. İleri yetişkin yaş grubu, geçmiş dönemlerde Lazcanın kullanımının daha yaygın olduğunu, genç nesil ile birlikte kullanım sıklığının azaldığını, hatta konuşabilen kimse kalmadığı için dili kullanamadıklarını ifade etmişlerdir. Kaynak kişilerin beyanı dilin kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu yönündeki tezimizi desteklemektedir.

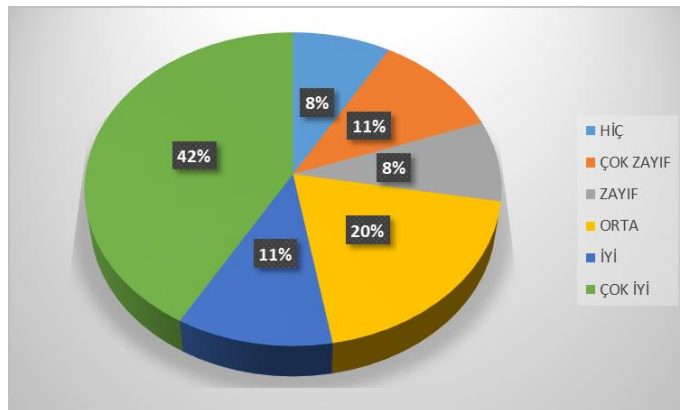
Grafik D 4“Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişi önermeye yönelik “Ben Laz’ım, Mohti Lazlara gelin geldim. Dili konuştuğum için değil, konuşamadığım için sıkıntı yaşadım. Gelin geldiğim yerde günlük aktif olarak Lazca kullanılırdı. Dili konuşulan dile maruz kalarak, yaşayarak, çevremden öğrendim.” (K.K. 12) şeklinde beyanda bulunmuştur. Çalışma grubu önermeye %94 oranında hayır, %3 oranında evet ve yine aynı oranda kararsızım yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. İleri yetişkin yaş grubu, geçmiş dönemlerde Lazcanın kullanımının daha yaygın olduğunu bir kez daha yinelemiş; bu kullanımlar esnasında bir sorun yaşamadıklarını geniş bir kitle ile desteklemişlerdir. %3’lük kesimin Lazca kullanırken problem yaşadığı ve bunu detaylandırmadığı; %3’lük diğer kesimin ise ikilem içerisinde olduğu görülmektedir.

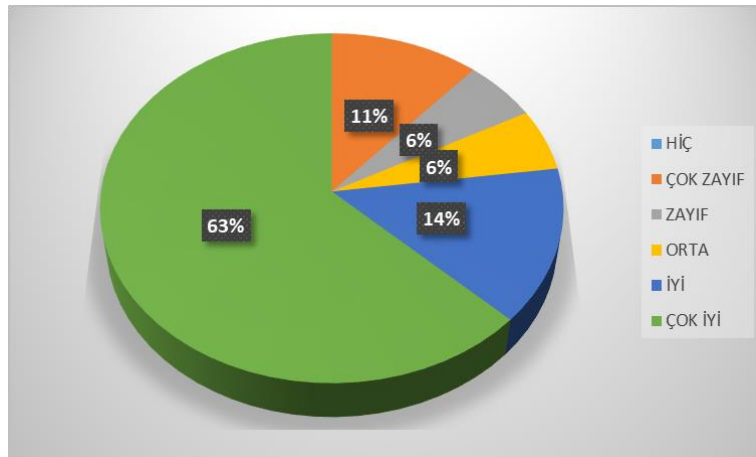
Grafik D 5 “Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?”
sorusuna verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Aşağılandığınızı görmedim, bilakis Mohti oldukları anlaşıldıkları an daha bir değerleniyorlardı.” (K.K. 12) “Hayır, hele bir dışlasınlar bakayım! Ağzının payını verirdim. Dil bil de konuşma. Kur’an biliyorum, Türkçe biliyorum, Lazca biliyorum, ne mutlu!” (K.K. 19) şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Çalışma grubunun tamamı önermeye hayır yanıtını vermiş; evet, kararsızım fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Çalışma grubu üyeleri Laz dilini kullanabilmeyi bir üstünlük göstergesi olarak kabul ettiklerini, bir sorun ile karşılaşmadıklarını, karşılaştıkları takdirde de dillerini müdafaa edeceklerini dile getirmişlerdir. İleri yaşlarda görülen dil hassasiyeti genç yaşlara gidildikçe kaybolmuş, dilin kaybıyla birlikte halk kültürünün de yara aldığı görülmektedir.

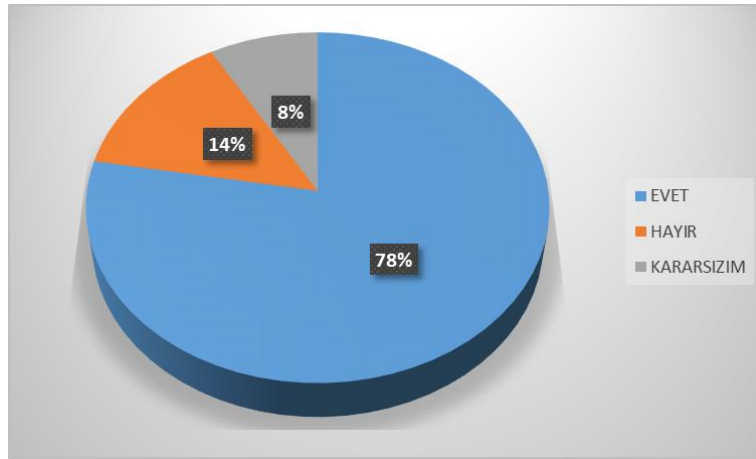
Grafik D 6 “Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Ben orijinal dili bilirim, konuşurum. Laz dilinin alfabesini ben Rusya’ya gittiğimde gördüm. Bizim Lazlar içerisinde de Laz alfabesini çıkarmaya çalışan kişiler var (lakabı Erkeğin Damadı).” (K.K. 16) “Lazca konuşurum, annem Gürcü olduğu için Gürcüce de konuşabiliyorum.” (K.K. 23) “Büyükler Türkçem güzel olsun diye sürekli Lazca konuşmamı istemezdi ama ben konuşabiliyorum.” (K.K. 7) “Çok iyi Lazca konuşurum, Batum’dan gelen bir belgesel yapımına iki saat Lazca konuşarak konuk oldum. Lazca dili bitti. Oğluma ‘Bugün hangi evine girersen gir, en küçüğü bile dillerini biliyor, diline sahip çıkıyor; siz neden sahip çıkmıyorsunuz? dedim. Öğrenin, bilin, içinde konuşun, dışarıda konuşmayın, dedim.” (K.K.18) şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %42 oranında çok iyi, %20 oranında orta, %11 oranında iyi, %11 oranında çok zayıf, %8 oranında zayıf ve aynı oranda hiç cevabını vermişlerdir. 36-50 yaş aralığındaki bulgular ile kıyaslandığında ileri yetişkin grubun iyi ve çok iyi seçeneklerine yöneliminde %19 oranında artış tespit edilmiştir. Kaynak kişilerin beyanları Lazcayı sadece iletişim dili olarak görmediklerini, bu dile karşı ilgi ve sevgi beslediklerini göstermektedir. Lazcayı millî bir zenginlik olarak görüp günümüzde unutulmasından üzüntü duyduklarını belirtmişlerdir.

Grafik D 7 Grafik 7 “Mohtice anlayabilirim.” önermesine verilen cevaplar

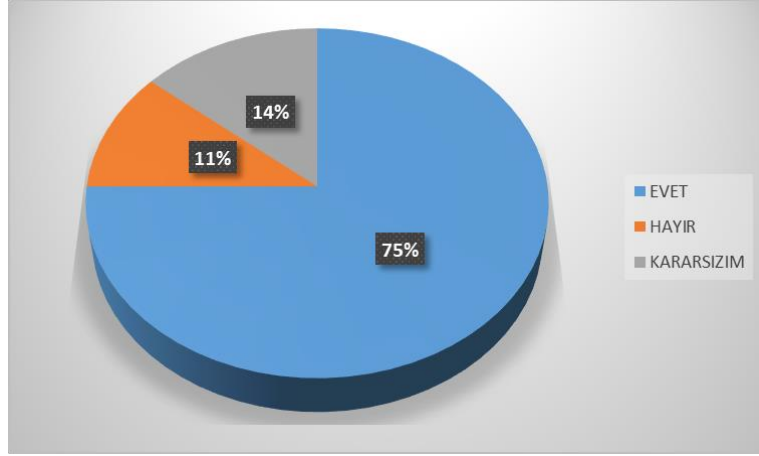
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Mohtice anlayabilirim; ama zayıf biçimde konuşurum. Çünkü erken yaşta göç ettik. Ağabeyim daha iyi konuşur çünkü o göçtüğümüzde 12 yaşındaydı, o ortamda büyüdü.” (K.K. 15) “Farklı yörelerdeki Lazca bizimkinden farklı. (Arhavi, Hopa vs.) Kendi yörem dilini anlarım.” (K.K. 19) “Anlamakla olmaz, konuşmak lazım.” (K.K.18) şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %63 oranında çok iyi, %14 oranında iyi, %11 oranında çok zayıf, %6 oranında zayıf, %6 oranında orta cevabını vermiş; hiç yanıtını tercih dışı bırakmıştır. 36-50 yaş aralığındaki grupla kıyaslandığında dili iyi ve çok iyi derecede anlayabilen kişilerin oranında %31 artış tespit edilmiştir. İleri yetişkin grubuna dâhil olan kaynak kişilerin beyanına bakıldığında dilin konuşulan ortamda daha kolay ve daha iyi öğrenildiği ifade edilmiş, dili konuşma ve anlamadaki eksiklikler göç hareketine bağlanmıştır.

Grafik D 8 “Kendimi birincil planda ‘Mohti/Komohti’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar

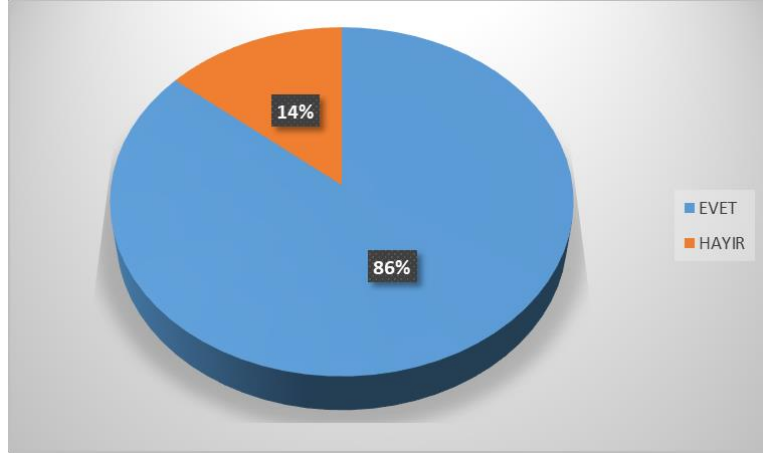
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Laz’ım Allah’a şükür, Allah’a şükür. Laz olsun, çamurdan olsun.” (K.K. 19) “Vallahi Laz olarak tanımlıyorum.” (K.K.7) “Ben Laz’ım, dil bilmesem de Laz’ım.” (K.K. 12) şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %78 oranında evet, %14 oranında hayır, %8 oranında kararsızım yanıtlarını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini işaretlememişlerdir. 36-50 yaş aralığında yer alan grupla

kıyaslandığında evet oranında %3 oranında düşüş olduğu görülmektedir. Dil bilen, göç ve tarih bilinci yüksek olan grubun kendisini birincil planda Mohti olarak tanımlamaması dikkat çekmektedir.

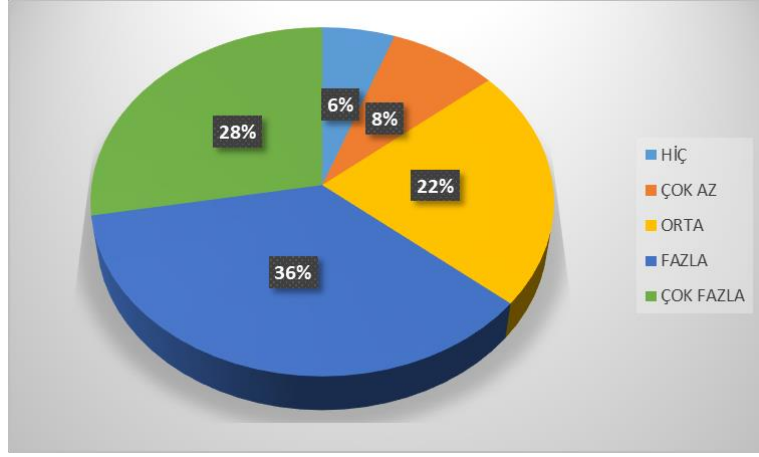
Grafik D 9 “Kendimi birincil planda ‘Türk’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Tabii ki sonuna kadar, son damlama kadar Türk’üm.” (K.K. 12) “Hayır, kendimi Türk olarak görmüyorum.” (K.K. 19) şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %75 oranında evet, %14 oranında kararsızım, %11 oranında hayır yanıtlarını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Grafik 8 ile kıyaslandığında Mohti-Türk ayrımında salt %3’lük düşüş görülmekte, Türk ve Mohti kimliğine aidiyet yakın oranlarda seyretmektedir. 36-50 yaş grubu bulguları ile mukayese edildiğinde ise evet yanıtında %17’lik düşüş olduğu görülmektedir.

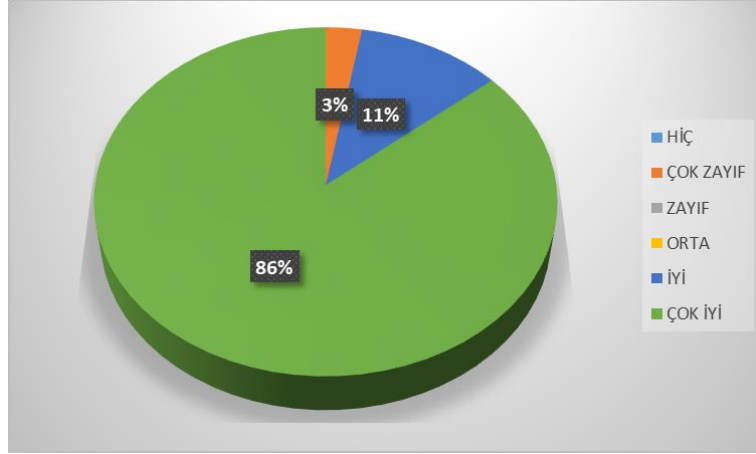
Grafik D 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan bir kaynak kişi önermeye yönelik "Türk'üm ama Laz'ım aynı zamanda, Laz olmak bir üstünlük, bir ayrıcalık hissettiriyor." (K.K. 7) şeklinde beyanda bulunmuştur. Çalışma grubu önermeye %86 oranında evet, %14 oranında hayır yanıtlarını vermiş; kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Türk-Mohti kimliğinin bütünleşik olarak sunulduğu önermeye grup üyelerinin daha net cevaplar verebildiği, çoğunluğun kendisini Türk-Mohti olarak tanımladığı görülmektedir. Genç, genç yetişkin ve orta yetişkin yaş gruplarıyla kıyaslandığında oranların farklılık göstermesinde göç hadisesinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Savaş ve göçün zorlu şartları altında huzur ve güvenin Türk topraklarında bulunmasına karşın ata topraklarına duyulan özlem ve merakın ileri yetişkin yaş grubunu ikilem içerisinde bıraktığı düşünülmektedir.

Grafik D 11 "Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur." önermesine verilen cevaplar

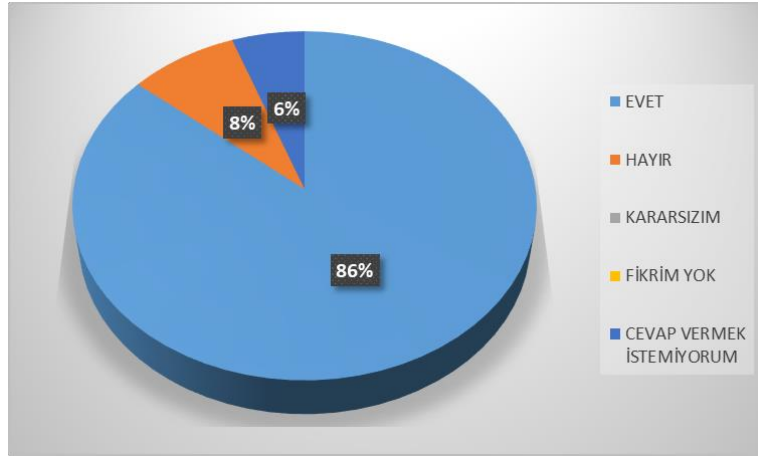
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik "Kırsaldaki halk farklıdır ama bizimki bir bütün olmuş." (K.K. 16) "Şu anda Mohtilik kalmadı, yaşasaydı çok daha iyiydi. Şimdi Türkiye'nin her yerindeki gibi vatandaş olmuşlar, aynılaşmışlar. Mohti Lazların kültürü artık nostalji olarak kullanılıyor." (K.K. 12) "Şimdilerde Mohti-Türk farkı kalmadı. Eskiden farklıydı." (K.K. 7) "Yaşam biçimimiz benziyor; ama bambaşka kültürler." (K.K. 19) şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %36 oranında fazla, %28 oranında çok fazla, %22 oranında orta, %8 oranında çok az, %6 oranında hiç yanıtını vermiştir. İleri yetişkin yaş grubunda yer alan kaynak kişiler Mohti ve Türk kültürünün birbirinden farklı iki kültür olduğunu belirtmiş; fakat şehir ve merkezlerde gelişen yaşam koşullarının kültürleri bir bütün haline getirdiğini dile getirmişlerdir. Kırsalda yer alan ve farklı kültürlerle etkileşimin az olduğu bölgelerde ise kültürler arası benzeşimin daha az olduğunu ifade etmişlerdir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup ile karşılaştırıldığında fazla ve çok fazla seçeneklerine olan yönelimde %6'lık bir artış meydana gelmiştir.

Grafik D 12 “Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

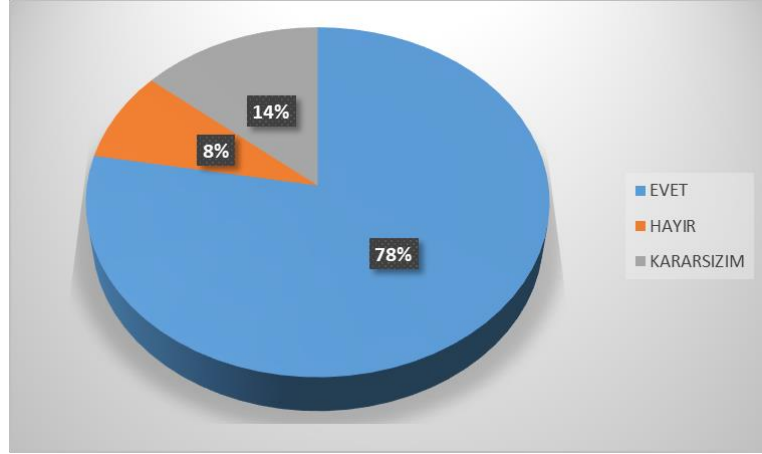
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Babam Yalova’dan kalkıp beygirle İznik’e, İzmit’e akrabalarına giderdi. Önemli olmasa gider miydi? Safran’da, Ortaburun’da düğün olsa, cenaze olsa kalkar gideriz.” (K.K. 16) “Eskiden çok önemliydi, şimdi değil. Birbirleri için canlarını verirlerdi. Hastalık olsun, ev yapma olsun, düğün olsun, cenaze olsun el birliği ile yaparlar. Birbirleriyle kavga edebilirler, ama dışarıya karşı kenetlenen bir toplumdur. Bunca sene o yüzden parçalanmamışlar, bir cenaze olsun dört Laz köyü (Safran, Yenimahalle, Kadıköy, Kurtköy) gelir. Şu andaki kardeşlerde bile Lazların akrabalık bağı yoktur. Bizde akraba sayılmayacak çok uzak insanlar, onlarda abla-ağabey olur. Eşim ‘Laz’ım’ diyen kimseden ona zarar gelemeyeceğini düşünür ve öyle söylerdi.” (K.K. 12) “Her şeyleri çok güçlü. Gelin-kayınvalide ilişkileri de güçlüdür. Geçinemeseler bile gelinlerine dışarıda laf söyletmezler, başka gelinlerden aşağıda bıraktırmazlar.” (K.K. 19) “Eskiden çok önemliydi. Şimdi kalmadı. Şimdi geleneklere ters kızım... Akşam beni gördüler, hala baklava hazırlığı yapacağız başımızda bulun demediler. Yok anacığım, yok.” (K.K. 7) beyanlarında bulunmuşlardır. Sadece dedeleri birbirini tanıyan insanların bile birbirlerinden “Biz akrabayız.” şeklinde bahsettiği bizzat gözlemlenmiştir. Çalışma grubu önermeye %86 oranında çok fazla, %11 oranında fazla, %3 oranında çok zayıf yanıtını vermiş; orta, az, hiç seçenekleri tercih edilmiş olmamıştır. Genç yetişkin yaş grubuyla kıyaslandığında çok fazla yanıtına yönelimin %17 oranında arttığı görülmektedir. İleri yaş

grubunun akrabalık ilişkilerine verdiği önem kaynak kişilerin beyanları ile desteklenmiştir.

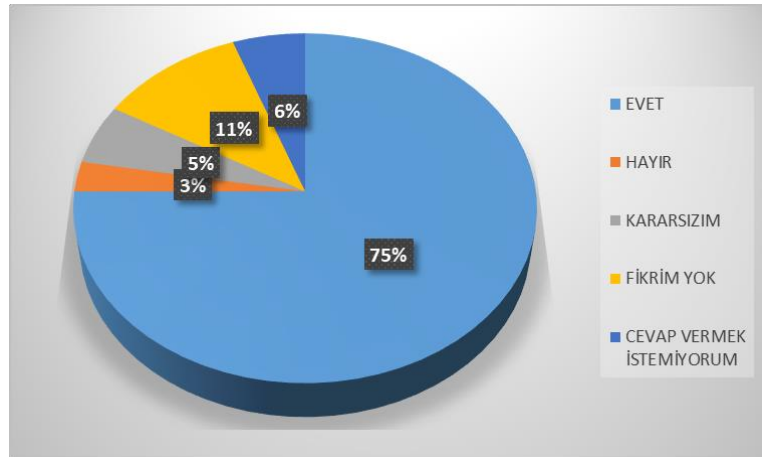
Grafik D 13 “Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.”
önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önerme hakkında şu şekilde beyanlarda bulunmuşlardır: “Kadın da erkek de önemlidir; ama fikir önce gelir. Hangi fikir iyiye doğruysa o tutulur.” (K.K. 16) “Hangi konuda kim bilgiliyse onun dediği olur. Ayrımcılık yoktur. Sen fazlasın, ben eksikim yoktur; zarar gelirse ikisine de geleceği düşünülür.” (K.K. 12) “Kadının sözü geçer; ama erkek saygıdan dolayı bir adım öndedir.” (K.K. 7) “Erkek kadını sayıyorsa onun da sözü geçer.” (K.K. 19) şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %86 oranında evet, %8 oranında hayır, %6 oranında cevap vermek istemiyorum şeklinde yanıtlar vermişler; kararsızım ve fikrim yok seçeneklerini işaretlememişlerdir. Kaynak kişilerin beyanlarına göre erkekler karar alırken başına buyruk davranmamakta, kadınlar fikirlerini söylemekle beraber erkeklere karşı hürmet göstermektedirler. 36-50 yaş aralığında yer alan grup ile kıyaslandığında oranların evet yanıtına olan yönelimin yakın oranda olduğu görülmüş ve aile yapısında erkeğe daha fazla önem verildiği görüşü pekiştirilmiştir.

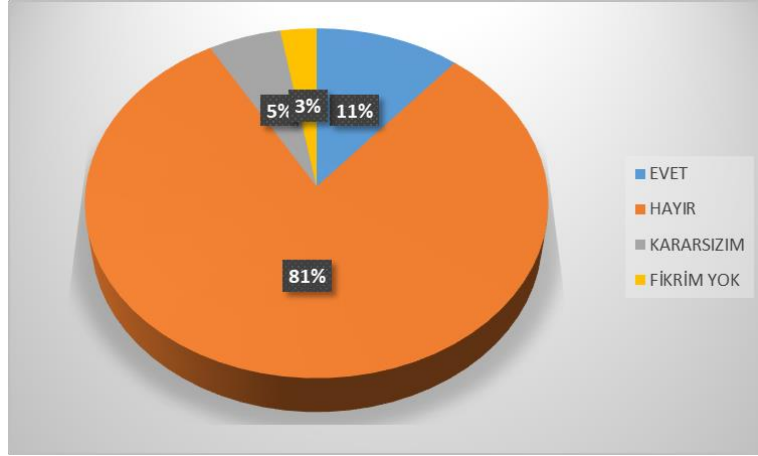
Grafik D 14 “Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Adamlar dışarıda kabadayı, maço dururlar ama evde uyumludurlar. Evlerde çok kavga, sorun çıkmaz. Evlendiği de Laz ise aklından hiç boşanmak geçemez.” (K.K. 12) “Kadınlara önem verilir, ezilmez; ama erkek kadar da verilmez.” (K.K. 15) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %78 oranında evet, %14 oranında kararsızım, %8 oranında hayır yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmiş olmamıştır. Kaynak kişi beyanları ve oranlar Grafik 13’te yer alan bulguları da desteklemektedir. 36-50 yaş grubu ile kıyaslandığında ise evet yanıtının %13 oranında arttığı görülmektedir.

Grafik D 15 “Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

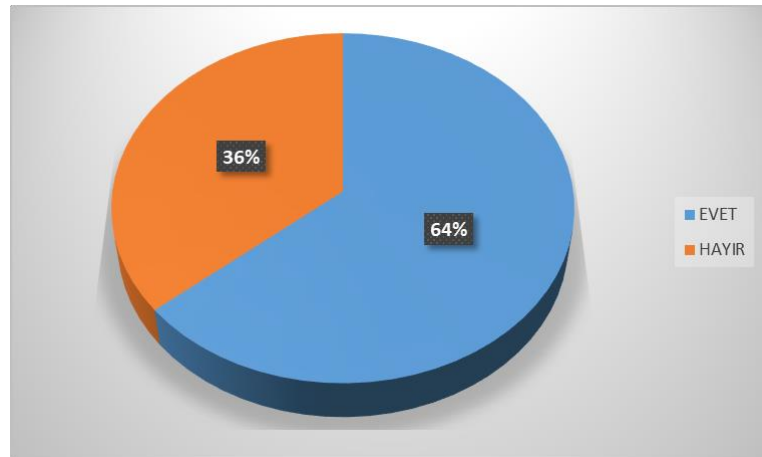
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Sahip çıkarız, çok önem verimiz. Evin normal bireylerinden daha önemlidir. Benim kız kardeşimin eşi vefat etti, onu başında kocası olandan daha çok önemserim. Sürekli ararım ve halini sorarım.” (K.K. 16) “Ailenin içerisine katarlar, eşit olur. Kadınsa belki yengesiyle sıkıntı yaşayabilir. Orada da gelen kadın abisini zor duruma sokmamak için bir tık susmak zorunda kalır. Baktıkları kadarıyla yetinir. Kayınvalideme abileri ceviz topladıysa ceviz, buğdaydan un mu yaptılar un ne yaptılarsa getirirlerdi. Fitre, sadaka da gelirdi. Laz, Laz’ın dışındakine fitre, sadaka vermez.” (K.K. 12) “Kadın, baba evine geri gelirdi ve bakılmak zorundaydı. Eltiler, yengeler dul kadını pek evde istemezdi. Gelin iyi ise ezilmez, gelin kötü ise mecbur kardeş ezer.” (K.K. 7) “Bana sorma, benim oğlum vuruldu, vefat etti. Gelinime iyi gözle bakamıyorum. (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Grup üyelerinin %75’i evet, %11’i fikrim yok, %6’sı cevap vermek istemiyorum, %5’i kararsızım, %3’ü hayır seçeneklerine yönelmişlerdir. Tercihlerin ve oranların çeşitlilik arz etmesine karşın, bulguların Grafik 14 ile örtüştüğü görülmektedir.

Grafik D 16 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Kadın niye boşanır, neden karını boşarsın? Namussuzluk, ş*refsizlik yapmadıysa boşayamazsın; evine, çocuğuna çocuğuna

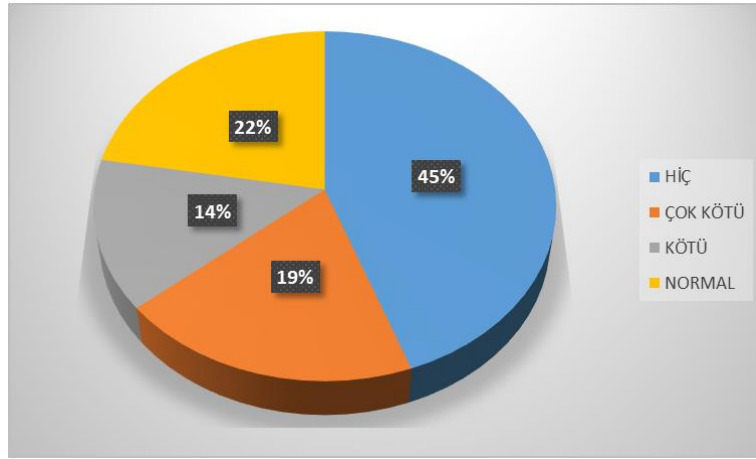
bakıyorsa boşayamazsın. Biz babamızdan dedemizden böyle öğrendik. Karını niye boşuyorsun ş*refsiz demezler mi? Lazlarda bu gibi şey çok az olur.” (K.K. 16) “Altmış senedir içlerindeyim. Geçimsizlikten ayrılanı hiç duymadım. Evlendiği de Laz ise aklından hiç boşanmak geçemez. Ancak ölüm ayrılığı olabilir, ölünce ayrılırlar. Boşanma gibi bir fikirleri yoktur, evlendin ne çıkarsa bahtına.” (K.K. 12) “Lazlarda kadını dövme, sövme olmazdı kızın annesi aynı yerde oturuyor. Görse kızardı.” (K.K. 22) “Yabancılar kız verme olmazdı, birbirlerini tanıyan aile olduğu için ben boşanma pek duymadım.” (K.K. 7) “Boşanma normal değil.” (K.K. 15) “Sarhoş, berduşun, sorumsuzun biriyle evlendim. Arkam yoktu, baba evine dönüp gidemedim.” (K.K. 22) “Başına gelen çekiyor. Benim çocuğum boşandı diye içim yandı, ama boşanmayan daha beter çıktı.” (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubunun %81’i önermeye hayır, %11’i evet, %5’i kararsızım, %3’ü fikrim yok yanıtını vermiş, cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Bulgular, boşanma hadisesinin geleneksel Laz aile yapısında normal karşılanmadığını ortaya koymaktadır. 36-50 yaş aralığındaki grupla karşılaştırıldığında görülen %15’lik artış ise yaş ilerledikçe boşanma hadisesine karşı olumsuz tutumun arttığını göstermektedir.

Grafik D 17 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Eşit pay verilir. Kız kardeşlerime 270 m2 arsa verdik,

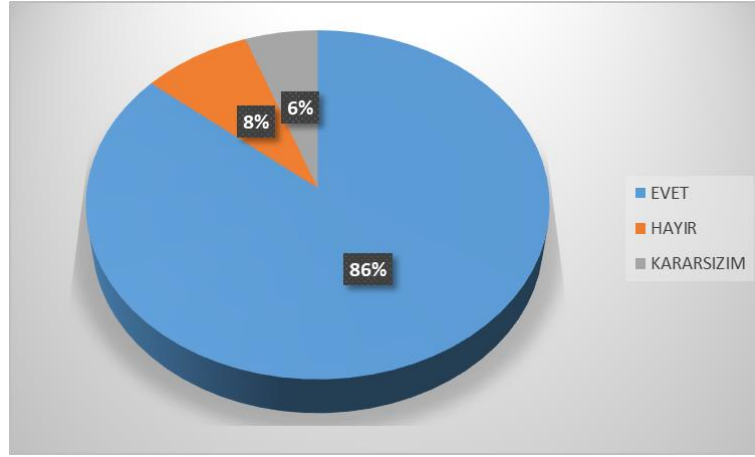
bize 150 m2 arsa kaldı. Bizde kadına önem verilir.” (K.K. 15) “Eşit pay verilir. Hatta yarısı kadına verilir, diğer yarısı çocuklara paylaşılır.” (K.K. 16) “Kızımızı oğlumuzdan ayırmayız. Kızımı ayırsınlar vallahi ortalığı koparırım.” (K.K. 19) “Baba ile erkek kardeş evde olan-geri gelen kıza bakmak zorunda olduğu için mal verilmediği olurdu. Kız gelin giderken payı çeyiz olarak verilirdi. Şimdi aynı erkek gibi pay alıyor.” (K.K. 7) “İmza almışlar kadınlardan, pay vermemişler. Mantık olarak kadın zaten ihtiyaç sahibi olursa biz bakacağız demişler. Kayınvalidem iki adet beşi bir yerde ve inekle gelin gelmiş. Babasından miras almamış. Kayınvalidem ‘Kız fakir yere gelin gidiyorsa yanına çeyiz olarak inek veririz ki sıkıntı çekmesin, geçinebilsin.’ derdi.” (K.K. 12) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %64 oranında evet, %36 oranında hayır yanıtını vermiş; kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. İleri yetişkin yaş grubunun çoğunluğu miras paylaşımının eşit yapıldığı görüşünü benimsemektedir. 36-50 yaş aralığından elde edilen bulgulara göre ileri yetişkin yaş grubu %10 daha fazla âdil olduğunu düşünmektedir.

Grafik D 18 “Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Çok kötüdür. Hatta Safran’da’lere mal satılmasın diye dernek kurmuşlardı.” (K.K. 15) “Eskiden satma yoktu, alma vardı yavrum.” (K.K. 7) şeklinde beyanda bulunmuşlardır. Grup üyelerinin %45’i hiç, %22’si

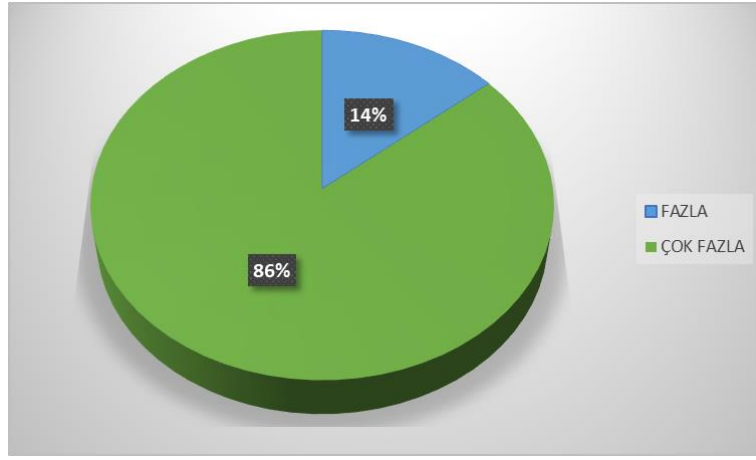
normal, %19'u çok kötü, %14'ü kötü seçeneklerine yönelmiş; iyi, çok iyi seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Olumsuz tutumun %78 oranında olması Laz geleneklerine göre mirasın yabancıya satılmasına hoş bakılmadığını gözler önüne sermektedir. Aynı hassasiyet %88 oranıyla 36-50 yaş arası orta yetişkin grupta da gözlenmektedir.

Grafik D 19 "Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır." önermesine verilen cevaplar

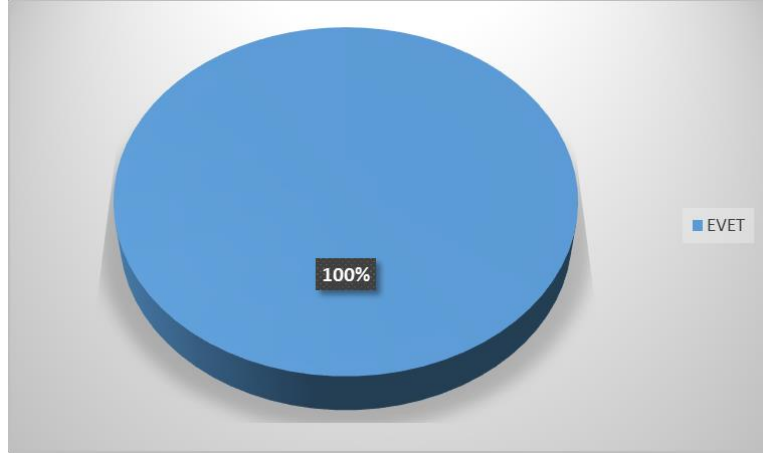
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik "Ben Yalova'nın yerlisi olarak kimsede görmediklerimi onlarda gördüm." (K.K. 12) "Düğün, sünnet, cenaze adetleri çoktur." (K.K. 7) "Düğün, ölüm gibi pek çok âdetimiz, çok zengin bir kültürümüz var, ama burada bitmiş. Batum'da herkes Lazca konuşuyor, kültür hâlâ canlı biçimde devam ediyor; ama orada da din kalmamış. Müslümanlar hep yaşlı, gençlerin çoğu Hristiyan olmuş." (K.K.18) beyanlarında bulunmuşlardır. İleri yetişkin yaş grubu önermeye %86 oranında evet, %8 oranında hayır, %6 oranında kararsızım yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri işaretlenmemiştir. Kültürel varlıklar konusundaki çalışmalarını destekledikleri, günlük yaşamlarında uygulamaya gayret ettikleri tespit edilmiştir. Anket formu içerisinde yer alan eklemek istedikleriniz- önerileriniz şeklinde ayrılan not bölümüne Laz dili eğitimi veren kursların açılması, derneklerin kurulması ve pikniklerin düzenlenmesi şeklindeki taleplerini eklemişlerdir. Göçün Mohti

Lazlar üzerinde kültürel bağlamda olumsuz, dinî bağlamda ise olumlu bir tesir bıraktığı tespit edilmiştir.

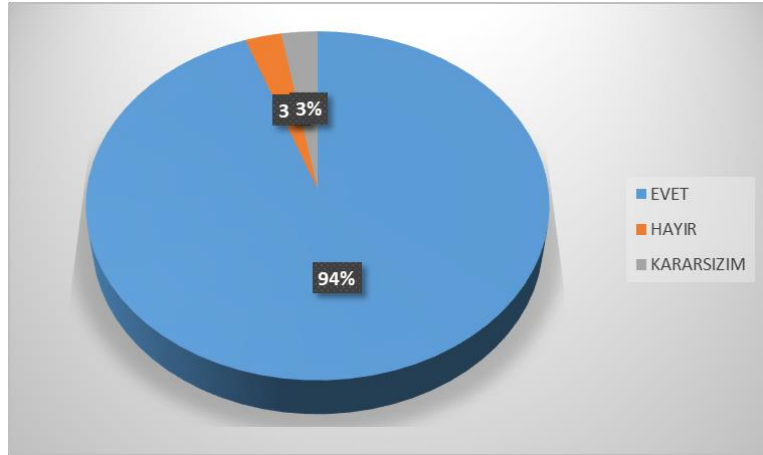
Grafik D 20 Grafik 20 “Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Yedirmeden, içirmeden kimseyi evden çıkarmazlar. Evinde bir şey varsa yanına koyup yollarlar. (Tarhana, bağ bahçe ürünleri vs.) misafir giden yaşlılar, kendilerine açmış denilmesin diye tabağında illa bir, iki şey bırakırdı.” (K.K. 12) “Dayımın evinde her gün üç çeşit yemek pişer, misafir ağırlanırdı. Hiç yemeksiz misafirlerini görmedim. Sofraları boldur.” (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Köyde derleme yapmak amacıyla tanınmayan kişilerin evine ani, habersiz bir şekilde gidilmiştir. Buna rağmen ikram etmedikleri şey kalmamış, yemekten, bahçeden pek çok şey yolluk olarak verilmiştir. Candan davranmak, misafir ağırlamak konusunda böyle bir muamele ile ilk kez karşılaşmıştır. İleri yetişkin grubun %86’sı çok fazla, %14’ü fazla seçeneğine yönelmiş; hiç, çok az, az, orta seçenekleri tercih edilmemiştir. 36-50 yaş grubu ile kıyaslandığında tercihler aynı doğrultuda ilerlemiş, çok fazla yanıtı %5 artış göstermiştir. Genç, genç yetişkin ve orta yetişkin yaş gruplarında misafire verilen ehemmiyet ileri yetişkin yaş grubunda da artarak varlığını sürdürmektedir.

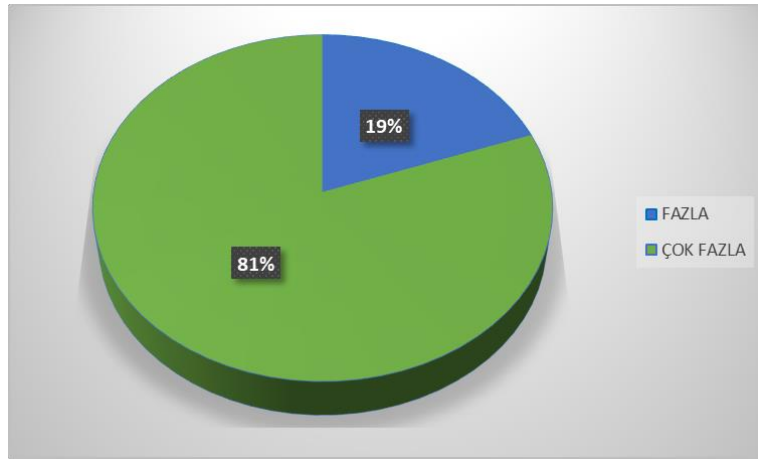
Grafik D 21 Grafik 21 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunun tamamı önermeye evet yanıtını vermiştir. Hayır, fikrim yok, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri işaretlenmemiştir. İleri yetişkin yaş grubu, Hera dina/Nanayda, kına merasimin geleneklerinde hala etkin bir rol oynadığını belirtmiş, dade sofrası, ana kına gibi ritüeller hakkında da bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Tüm çalışma gruplarında yüksek bilinirlik oranına sahip düğün gelenekleri hâlâ sürdürülerek varlığını muhafaza etmektedir.

Grafik D 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar

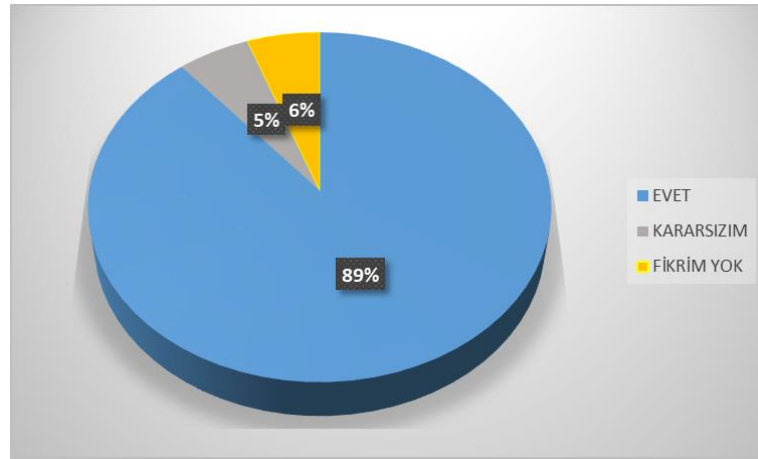
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Cilveloy ve Kafkas/Dağıstanca dansları var. Akraba olan erkeklerin kol kola girip horon olarak kemençe eşliğinde mâni söyleyerek oynadığı oyunlar da var. Ama illa her düğünün sonunda Kafkas/Dağıstanca oynanır.” (K.K. 12) “Cilveloy Nanayda ve Kafkas oynarız. Kemençe ve akordeonla çalınan şarkılarda da oynarız. Nanayda hala oynanıyor ama Gelino oyunu artık kalktı, oynanmıyor. Koyu Laz kalmadı, herkes birbirine karıştı.” (K.K. 7) (K.K. 23) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubunun %94’ü önermeye evet, %3’ü hayır, %3’ü kararsızım yanıtını vermiştir. Fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Halk dansları kültürü tamamen korunarak ilerlemese de genç, genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grupları arasında dans kültürüne yönelik bir mutabakat sağlandığı görülmektedir.

Grafik D 23 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Üç gün o dört-beş Laz köyünün halkı gelir gider. O sofralardan yer. Yirmi, otuz yıl anne ve baba çalışır, sıkar, kimseden aşağı kalmayayım der o düğünü yapar. İkram menüsü çorba, kuru fasulye, etli pilav ve tatlıdan (kışsa helva, yazsa karpuz) oluşur. Zenginin de fakirin de ikramı aynı, zenginin eti biraz daha fazla olur. Fakir, çok fakirse de onun düğününü zaten köylü yapar. Erkek tarafının kıza yapacağı takıyı ortam belirler. En son yapılan

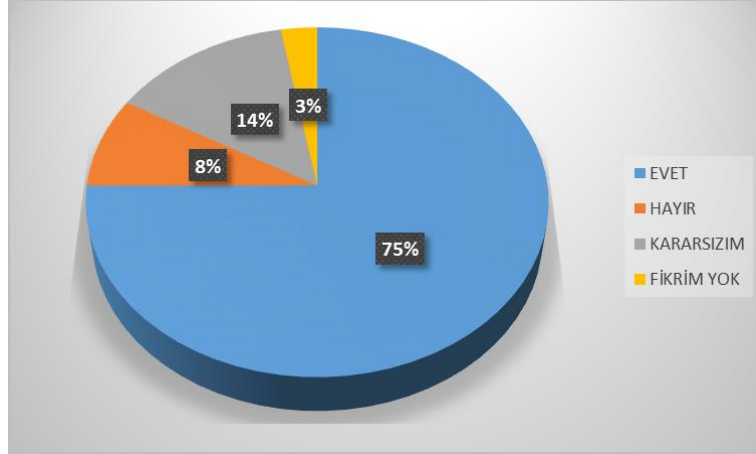
düğünde beş bilezik takıldıysa beşin altında bilezik takılmaz. Kızın istemesiyle değil, kendi gururunla belirlenir. Düğünlerde de yardımlaşma ön plandadır. Uzak köyün ücra köşesinden gelen bir insan bile altın takmasa da para takar düğün sahibine katkı olması için. Kimin ne verdiği sesli söylenir. Köyde bu işi beceren insanlar zaten bilinir.” (K.K. 12) “Lazların düğünü iddialıdır.” (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu %81 oranında çok fazla, %19 oranında fazla seçeneğine yönelmiş; hiç, çok az, az, orta seçenekleri tercih edilmemiştir. Bulgular düğün töreninde gösterişe önem verildiğini göstermektedir. 36-50 yaş grubu ile tercih oranları farklı olsa da tercihler aynı niteliktedir.

Grafik D 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordeondur.” önermesine verilen cevaplar

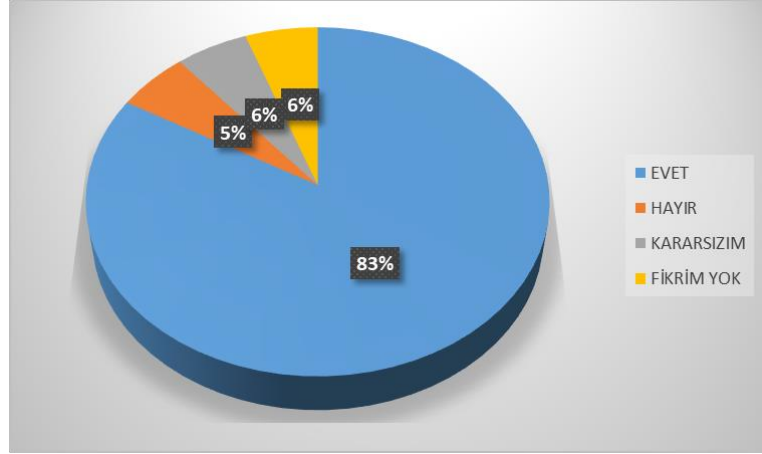
Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Biz Kafkas kökenli Lazlarız, bizde tulum, akordiyon, mızıka var; kemençe kullanılmaz, biz aşağıya benzemeyiz. Bizim Lazlar Çerkezce, Dağıstanca oynamayı da bilir, çünkü akordeon seni o ritme çağırıyor.”(K.K.24)“Eskiden dömbelek/dümbelek, kemençe, armonika, cümbüş çalınırdı. Köçekler zil takıp oynardı. Düğünlere beş- altı erkekten oluşan saz takımı gelirdi. Köçekler/dansözler ve saz takımı olurdu. Bursa’dan ya da İstanbul’dan getirilirdi. Dindarlar davul, zurna çaldırır, köçek istemezdi.” (K.K. 7) “Tulum vardı, kapımızda çalardık. Vefat eden oğlum çocuklara öğretmek için akordeon almıştı.” (K.K. 19) “Akordeon, kemençe, tulum muhakkak olur.” (K.K.

12) (K.K. 15) (K.K. 16) beyanlarında bulunmuşlardır. Grup üyeleri %89 oranında evet, %6 oranında fikrim yok, %5 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmiş; hayır ve cevap vermek istemiyorum seçeneği işaretlememiştir. Çalışma grubunun geleneksel enstrümanlar konusunda yüksek oranda bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Bulgular, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun sonuçlarıyla örtüşmektedir.

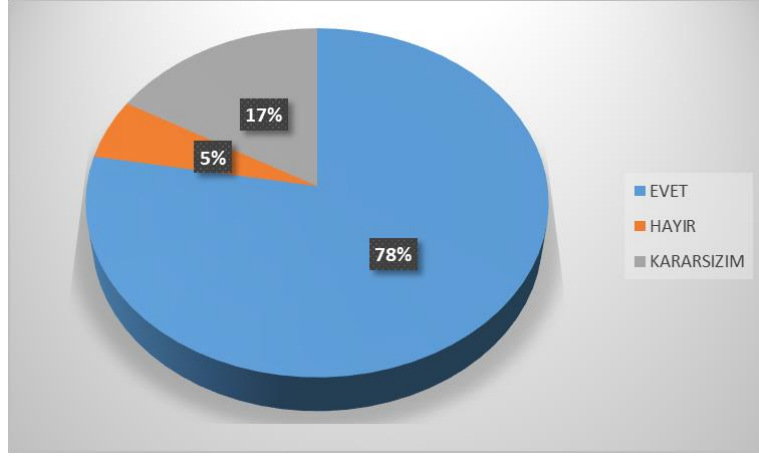
Grafik D 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu %75 oranında evet, %14 oranında kararsızım, %8 oranında hayır, %3 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. Cevap vermek istemiyorum seçeneği işaretlenmemiştir. Genç, genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubu sonuçları değerlendirildiğinde gelenekselliğin ve yerelliğin yerini moda ve modern yaşam unsurlarının aldığı görülmektedir.

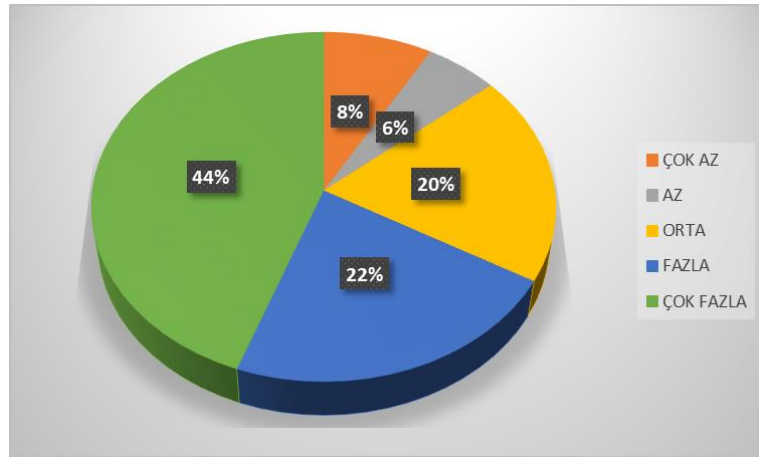
Grafik D 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Evet, düğün alanı da gelin de renkli kumaş ve tüllerle süslenir.” (K.K. 15) (K.K. 16) “Gelinin ilkel yöntemlerle saçını, makyajını yapardı. Gazetelerle bukle, elektrik kablolarıyla saç lülesi yaparlardı. Ayşecik’in annesi Firdevs yenge Kadıköy’de gelinleri süslerdi.” (K.K. 12) “Eskiden kırmızılı duvak ve kırmızılı ferace giyinilirdi.” (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %83 oranında evet, %6 oranında kararsızım ve fikrim yok, %5 oranında ise hayır yanıtını vermiştir. Cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih dışı kalmıştır. Bulgular 36-50 yaş aralığında yer alan çalışma grubu bulgularıyla büyük oranda örtüşmektedir. Verilen cevaplar göz önüne alındığında Laz kültürüne ait geleneksel düğün hazırlıkları ve süslemelerine ait bilgilerin orta ve ileri yetişkinlik düzeylerinde hâlâ canlı olduğu sonucuna varılmıştır.

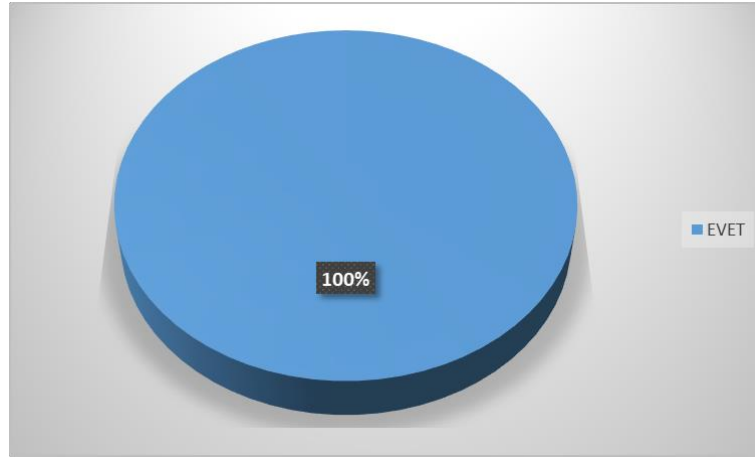
Grafik D 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Gelenekseli modernin içerisine yerleştirmişler.” (K.K. 15) (K.K.16) “Artık salon düğünleri tercih edilmekte.” (K.K. 7) (K.K. 21) beyanlarında bulunmuşlardır. Grup üyelerinin %78’i önermeye evet, %17’si kararsızım, %5’i hayır yanıtını vermiş; fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Tercihler, modern düğün tarzının geleneksel düğün tarzına baskın geldiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular tercih ve oran bağlamında 36-50 yaş grubuna ait bulgularla aynı niteliği taşımaktadır.

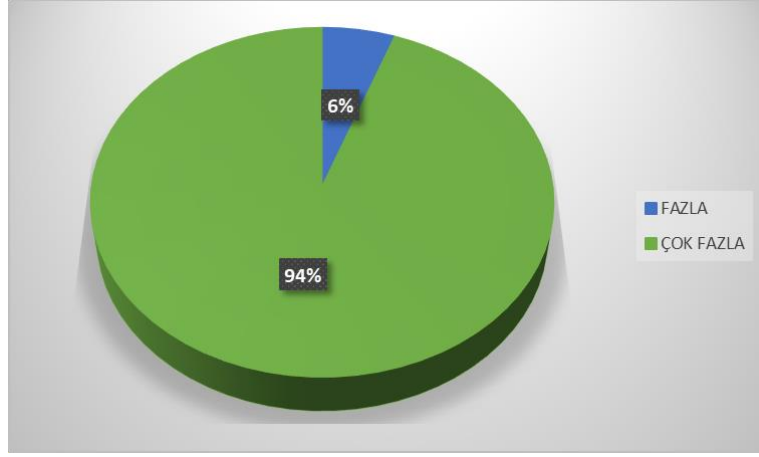
Grafik D 28 “Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova ilinde ikamet eden 50 yaş üzeri Laz grubunda yer alan kaynak kişiler önermeye yönelik “Önceleri öyleydi. Şimdi okuyan nesil, üniversiteye giden nesil artınca dışarı açıldılar. Türkiye’nin genelinde ne ise öyle oldu. Eskiden Laz harici kimseyi almazlardı; ama yakın akrabadan da kardeş olarak görüldüğü için kız alınmazdı. Akraba evliliği zaten hiç yok.” (K.K. 12) “Eskiden muhacirlere kız verilmek istenilmezdi.” (K.K. 7) (K.K. 19) (K.K. 21) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu önermeye %44 oranında çok fazla, %22 oranında fazla, %20 oranında orta, %8 oranında çok az, %6 oranında az yanıtını vermiş; hiç seçeneğine yönelmemiştir. 36-50 yaş grubu için bakıldığında çok fazla yanıtının %9 arttığı görülmektedir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubu için evlilikte etnik köken önem arz etmektedir. Geçmiş dönemlerde başat kriter olarak etnik kökenin, bugün önemini kaybettiği dile getirilmiştir.

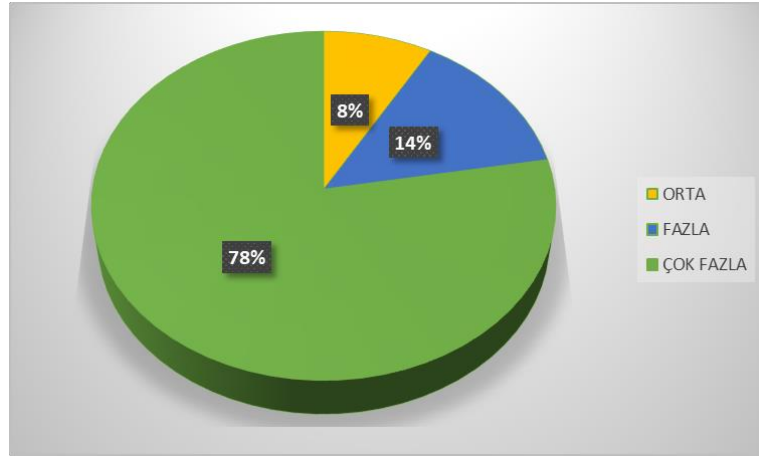
Grafik D 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunun tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Genç, genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubu sonuçları değerlendirildiğinde tüm grupların dinî inanç üzerinde mutabık olduğu görülmektedir.

Grafik D 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

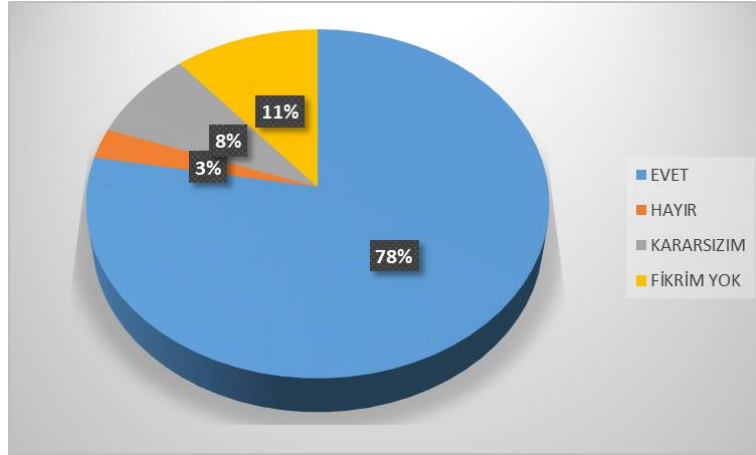
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %94 oranında çok fazla, %6 oranında fazla yanıtını vermiştir; hiç, çok az, az, orta yanıtları tercih edilmemiştir. Genç, genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubu sonuçları değerlendirildiğinde tüm grupların dinî bayramlara önem atfettiği görülmektedir. Önem oranının en yüksek seyrettiği grup çok fazla yanıtının %94 oranına ulaştığı ileri yetişkin yaş grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik D 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

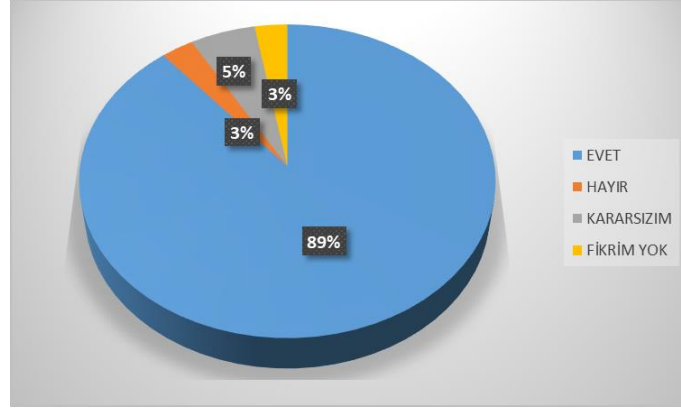
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %78 oranında çok fazla, %14 oranında fazla, %8 oranında orta yanıtını vermişlerdir.

Hiç, çok az, az, yanıtları tercih edilmemiştir. Genç, genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubu sonuçları değerlendirildiğinde tüm grupların millî bayramlara da önem atfettiği görülmektedir. Bulgular, dinî bayramlara millî bayramlara nazaran daha fazla önem vermesi bakımından 36-50 yaş aralığında yer alan grupla örtüşmektedir.

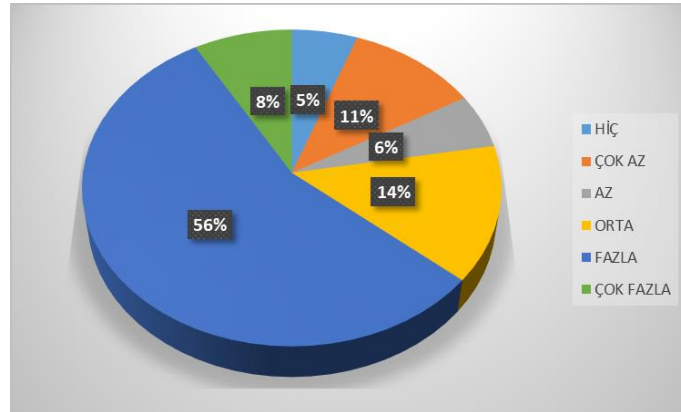
Grafik D 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %78 oranında evet, %11 oranında fikrim yok, %8 oranında kararsızım, %3 oranında hayır yanıtını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. İleri yetişkin yaş grubunun ata sporu hakkında bilgi sahibi olduğu ve kaynak kişilerin eklemeleri doğrultusunda yapılan güreş müsabakalarından haberdar olduğu anlaşılmıştır. Orta yetişkin yaş grubu ile kıyaslandığında grup üyelerinin tercihlerini aynı yönde kullandığı, oransal olarak küçük farklılıkların bulunduğu, elde edilen bulguların aynı nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Grafik D 33 “Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

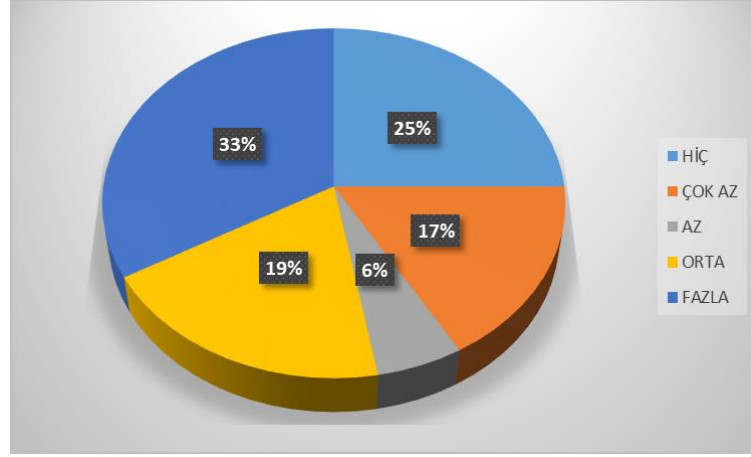
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %89 oranında evet, %5 oranında kararsızım, %3 oranında hayır, %3 oranında fikrim yok yanıtını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Modern sporların geleneksel sporlara nazaran daha fazla tercih edildiğini ortaya koyulmuştur. Tüm çalışma grupları ata sporlarının yerini modern sporların alması hususunda fikir birliğine varmışlardır.

Grafik D 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştirmeciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

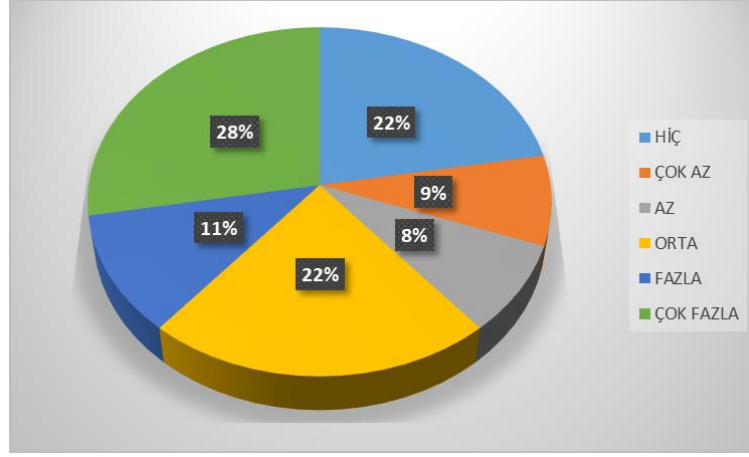
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunda bulunan kaynak kişiler önermeye yönelik “Koru’da olanlar çiçekle uğraşır. Tarlası olan illa eker. Hayvanı olan çiftçilik de yapar.” (K.K. 15) (K.K. 16) “En çok para sera ve çiçekçilikten kazanılır.” (K.K. 12) “Eskiden elmamız vardı para getiren, şimdi çiçekçilik yapılıyor, semiz ekiliyor.” (K.K. 7) (K.K. 23) beyanlarında

bulunmuşlardır. Çalışma grubu tercihlerinin %56'sını fazla, %14'ünü orta, %11'ini çok az, %8'ini çok fazla, %6'sını az, %5'ini hiç seçeneklerinden yana kullanmıştır. Elde edilen bulguların oransal anlamla farklılıklar olsa da 36-50 yaş grubundan elde edilen bulgularla örtüştüğü görülmektedir.

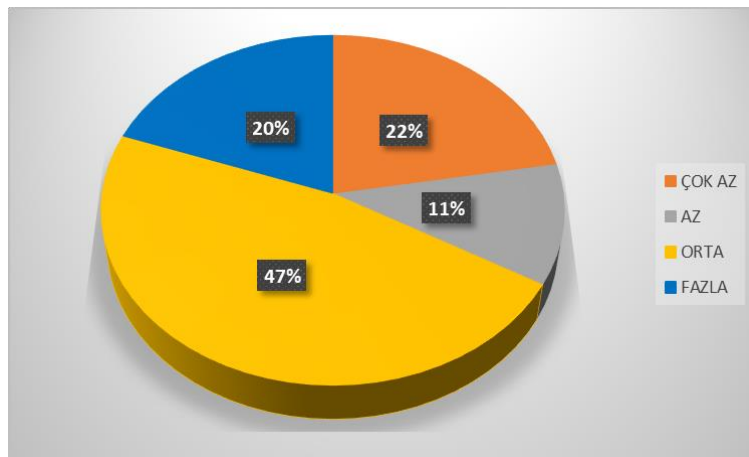
Grafik D 35 "Yalova'da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

Yalova'da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunda bulunan kaynak kişiler önermeye yönelik "Lazlar aslında hayvansız durmaz, hayvan bakma imkânı olan hayvan bakar." (K.K. 15) (K.K. 16) "Belediye olduktan sonra yasaklandığı için yok seviyesinde. Kenarda köşede oturanlar kendileri için bakıyor olabilir." (K.K. 12) (K.K. 21) beyanlarına bulunmuşlardır. Çalışma grubu tercihlerini %33 oranında fazla, %25 oranında hiç, %19 oranında orta, %17 oranında çok az, %6 oranında az seçeneklerinden yana kullanmış; çok fazla yanıt tercihler arasında yer almamıştır. Karşıtlık anlamı barındıran hiç ve fazla seçeneklerinin yakın oranlarda tercih edilmiş olması dikkat çekmektedir. Hayvancılık konusunda farklı fikirlere sahip olunmasında geçmiş yaşantıların ve ikamet edilen köylerin etkili olduğu düşünülmektedir.

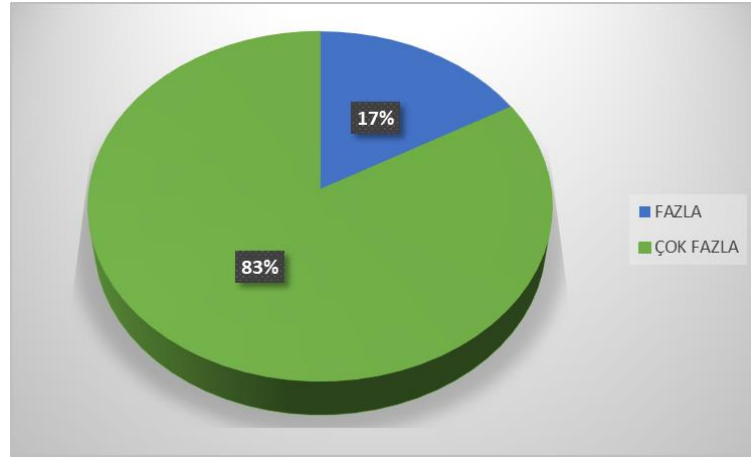
Grafik D 36 "Yalova'da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

Yalova'da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %28 oranında çok fazla, %22 oranında orta, %22 oranında hiç, %11 oranında fazla, %9 oranında çok az, %8 oranında az yanıtını vermiştir. İleri yetişkin yaş grubunun geçim kaynağının tespitine yönelik kurgulanan önermeye dair farklı oranlarda, farklı tercihlerde bulunduğu görülmektedir. Çok fazla ve hiç tercihleri arasında sadece %6'lık bir farkın bulunması, hiç ve orta derecelerinin aynı oranda tercih edilmesi grafik üzerinde dikkat çeken noktalardır. Bu denli farklılıklarının bulunmasında geçmiş yaşantıların ve ikamet edilen köylerin etkili olduğu düşünülmektedir.

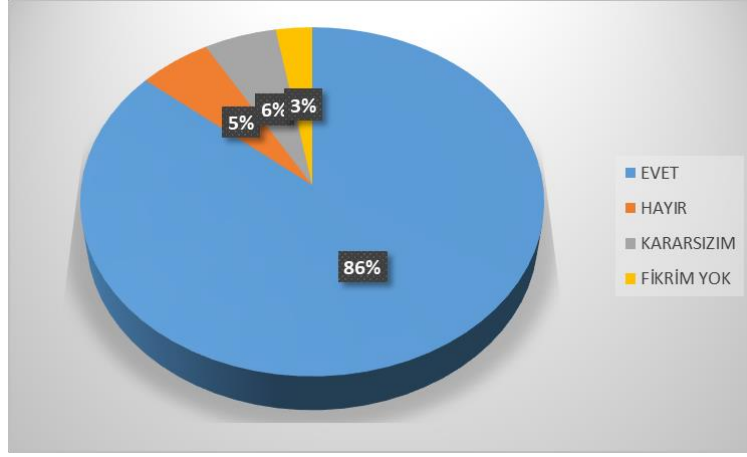
Grafik D 37 "Yalova'da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar." önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunda bulunan kaynak kişiler önermeye yönelik “Gençler artık okumuş. Memuru çok. Rektör, doktor, mühendis, askeriye, polislik... Okumuş, zeki insanı çok.” (K.K. 7) (K.K. 12) (K.K. 21) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu %47 oranında orta, %22 oranında çok az, %20 oranında fazla, %11 oranında orta yanıtlarına yönelmiş; hiç ve çok fazla seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Grubun geçim kaynağı konusunda farklı kanaatlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Çok az ve fazla seçeneklerinin birbirine yakın oranlarda bulunması dikkat çekmektedir. 36-50 yaş grubu eğilimleri ile 50 yaş üzeri grubun eğilimlerinin benzer olduğu görülmektedir.

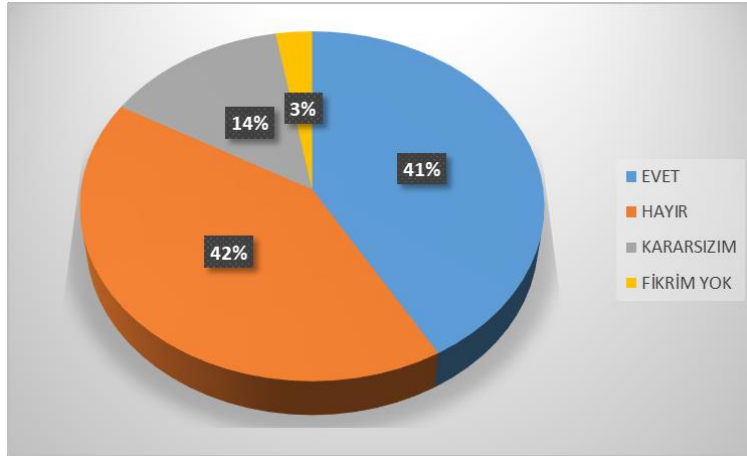
Grafik D 38 “Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunda bulunan kaynak kişiler önermeye yönelik “Komşu kardeşten kıymetlidir. Bir bağırırsam beni komşum duyar.” (K.K. 15) “Senin edebin, namusun komşuya; komşunun edebi, namusu sana emanettir.” (K.K. 16) “Artık deformasyon oldu. Şimdi birbirlerini tanımıyorlar. Telefon, televizyon geldi, şimdi cam cama bakıyoruz.” (K.K. 7) (K.K. 12) (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu %83 oranında çok fazla, %17 oranında fazla yanıtlarını tercih etmiş; hiç, çok az, az, orta seçenekleri tercih edilmemiştir. İleri yetişkinler için komşuluk ilişkilerinin çok fazla önem arz ettiği tespit edilmiştir. 36-50 yaş grubu ile mukayese edildiğinde tercihler ve oranlar neredeyse eş değerdir.

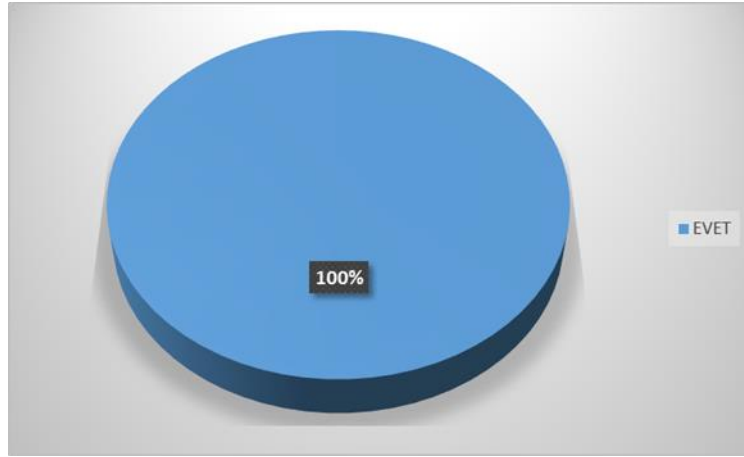
Grafik D 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %86 oranında evet, %6 oranında kararsızım, %5 oranında hayır, %3 oranında fikrim yok yanıtını vermişler; cevap vermek istemiyorum seçeneğini işaretlememişlerdir. Fiziksel aktivitenin ön planda olması fikrinin 36-50 yaş aralığına kıyasla %36 oranında arttığı görülmektedir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyeleri avcılık, güreş, yüzme ve binicilik sporlarını not olarak eklemiştir.

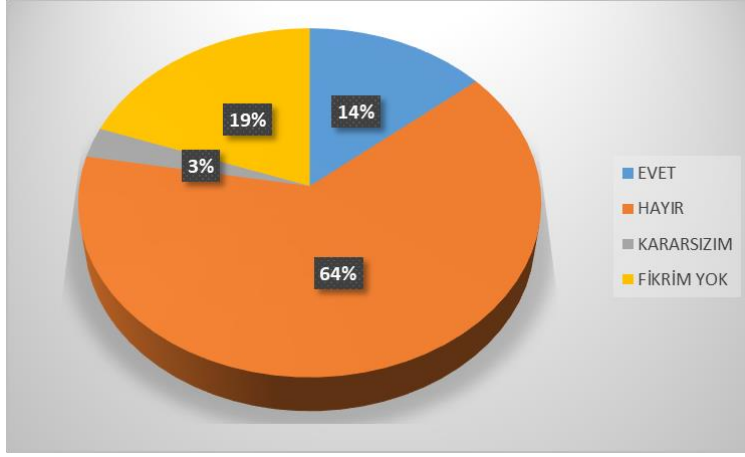
Grafik D 40 “Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu önermeye %42 oranında hayır, %41 oranında evet, %14 oranında kararsızım, %3 oranında fikrim yok yanıtını vermişler; cevap vermek istemiyorum seçeneğini işaretlememişlerdir. Evet ve hayır seçeneklerinin neredeyse aynı oranda olması dikkat çekmektedir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne bazı grup üyeleri eski dönemlerde fiziksel aktivitenin ön planda olduğunun, sonraki dönemlerde kahve kültürüyle masa oyunlarının hayatlarına girdiğinin, şimdilerde ise cep telefonlarının tüm aktivitelerin yerini aldığı bilgisi vermişlerdir.

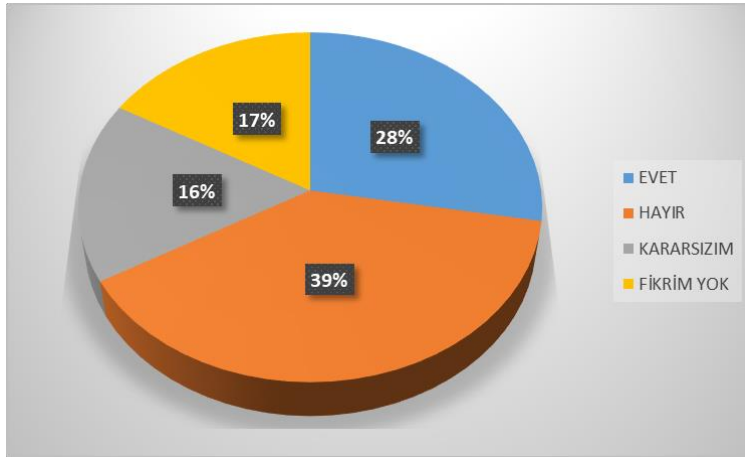
Grafik D 41 "Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir." önermesine verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunun tamamı önermeye evet yanıtını vermiş; hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Grup üyelerinin halk mutfağı hakkında bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Orta yetişkin yaş grubundan elde edilen bulguların ileri yaş grubu bulgularıyla birebir örtüştüğü görülmektedir.

Grafik D 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu soruya yönelik %64 oranında hayır, %19 oranında fikrim yok, %14 oranında evet ve %3 oranında kararsızım seçeneklerine yönelmiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih dışı kalmıştır. Evet yanıtına rastlansa da kaynak kişiler konuyla ilgili bilgi paylaşımında bulunmamışlardır. Hayır seçeneği tüm yaş gruplarında baskın görülen eğilim olarak karşımıza çıkmaktadır.

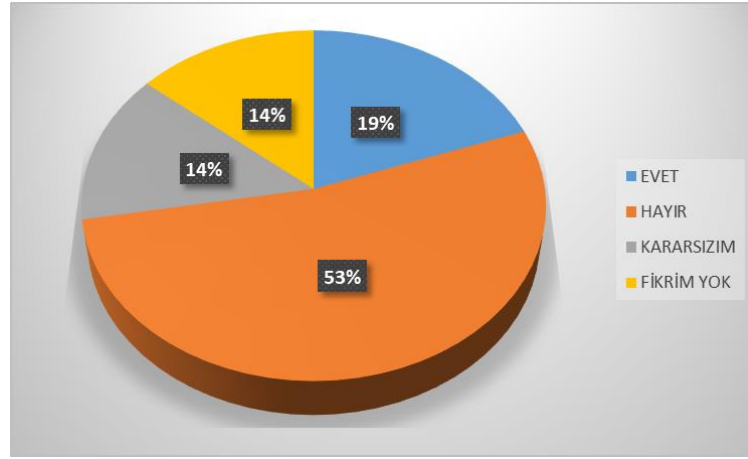

Grafik D 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grupta yer alan bazı kaynak kişiler: “Göçten sonra Lazlara Yalova’da yer beğenin dedikleri vakit göçerken yanlarında getirdikleri alabalıkları Yalova’nın derelerine salmışlar.

Balıklar nerede yaşıdıysa oraya yerleşmişler. Alabalık oksijeni bol yerde yaşarmış, o yüzden Lazlar da Kurtköy'ü seçmiş. Zamanla İş kollarına göre Kadıköy'e, Termal'e doğru yerleşmişler. Kayınvalidem Yalova'ya göçtüklerinde 8 yaşındaymış. Aç susuz, gece gündüz, korka korka gelmişler.” (K.K. 12)

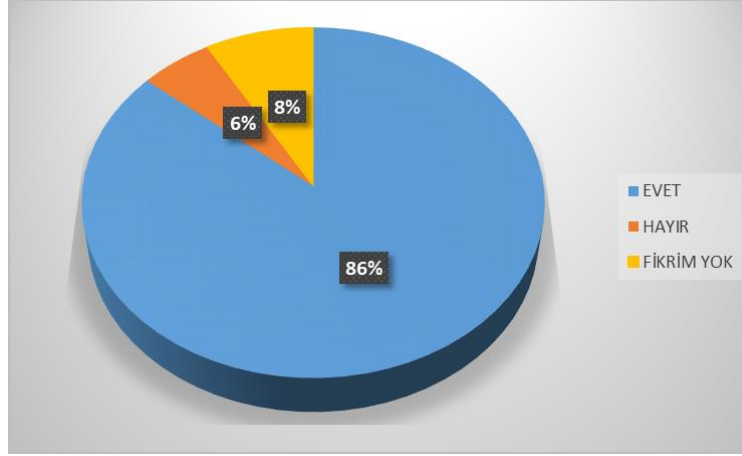
Çalışma grubu, %39 oranında hayır, %28 oranında evet, %17 oranında fikrim yok, %16 oranında kararsızım yanıtlarını tercih etmiş; cevap vermek istemiyorum seçeneğini işaretlememişlerdir. Lazların Batum'dan Yalova'ya uzanan göç hikâyesinin genelgeçer bir göç töreni oluşturamadığı tespit edilmiştir.

Grafik D 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

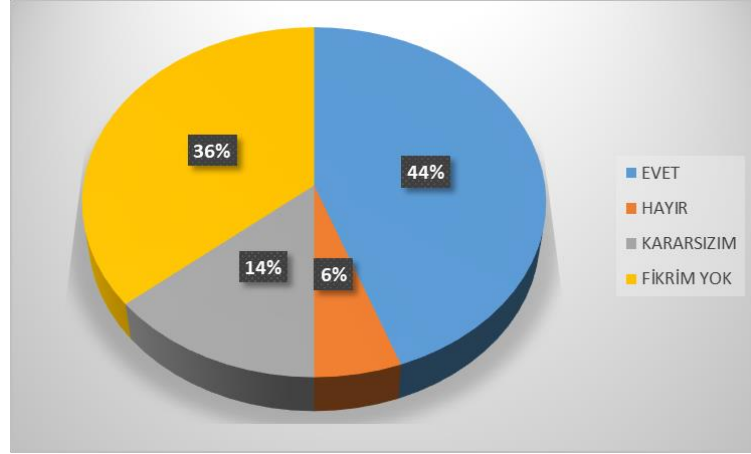
Yalova'da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubunda yer alan bazı kaynak kişiler soruya dair “Ortaburun'dan zeytine gelen kızlar ele ala tutuşu, kaşıkla oyun oynarlardı. Acayip bir kaşık oyunuydu, çocuktum. Hayal meyal hatırlıyorum.” (K.K. 17) “Çok güzel orta oyunu gibi eğlenceler vardı. Kına gecesinde gençlerin biri erkek kılığına girer, aniden ortaya çıkar. Önce insanları korkutur, sonra kahkahalarından kim olduğu anlaşılırdı. Sesini değiştirip şarkı söyler, sarhoş taklidi yapar, kızlara sarkıntılık edermiş gibi davranırdı. Her köyde öyle komik, tiyatro beceren insanlar çıkardı. Kayınvalidem de torunlarına gölge- ışık oyunları oynatırdı.” (K.K. 12) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu soruya %53 oranında hayır, %19 oranında evet, %14 oranında kararsızım, %14 oranında fikrim yok yanıtını vermiş, cevap vermek istemiyorum seçeneğini

tercih etmemiştir. Evet yanıtının oranının düşük olmasına karşın kaynak kişilerin beyanları tiyatro etkinlikleri hususunda bilgi edinilmesini sağlamıştır.

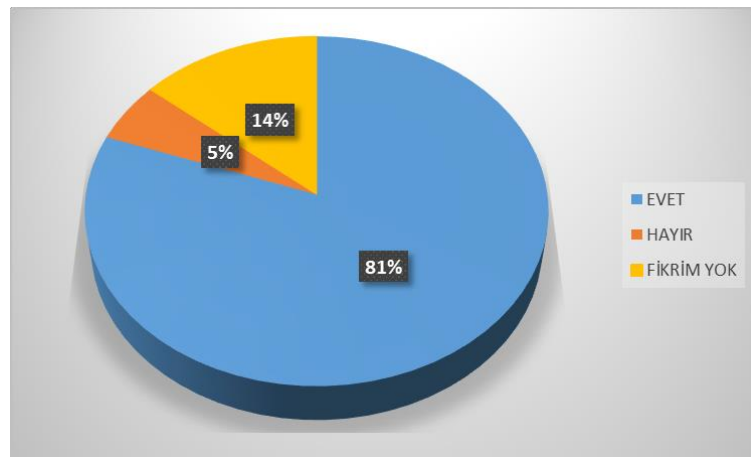
Grafik D 45 "Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

Yalova'da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu soruya yönelik %86 oranında evet, %8 oranında fikrim yok, %6 oranında hayır seçeneklerine yönelmiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Verilen yanıtlardan hareketle üzerinde çalışılan ileri yetişkin yaş grubunun Lazca yahut Laz kültürüne ait çocuk şarkıları ve ninnileriyle büyütüldüğü ve grubunun bu konuda bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Evet yanıtı orta yetişkin yaş grubuna kıyasla %17 oranında artış göstermiştir.

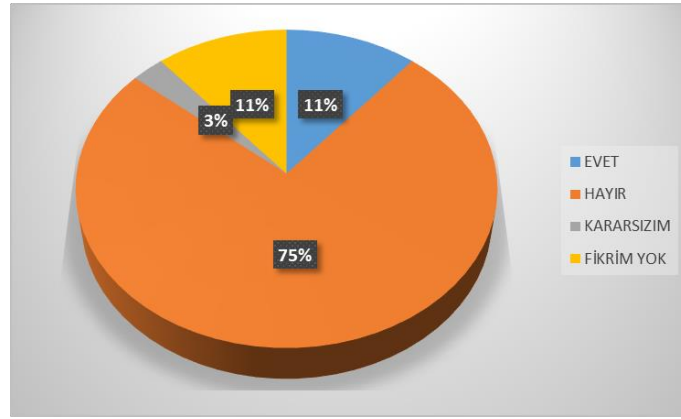
Grafik D 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattıkları fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu %44 oranında evet, %36 oranında fikrim yok, %14 oranında kararsızım, %6 oranında hayır seçeneklerine yönelmiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih dışı kalmıştır. 36-50 yaş aralığında yer alan gruba göre evet yanıtı %5 oranında artış göstermiştir. Bazı grup üyeleri “Yalova Kaymakamı” fıkrasını bilgi notu olarak eklemişlerdir. Verilen yanıtlardan hareketle çalışma grubunun Lazca yahut Laz kültürüne ait sözlü kültür ürünlerinin mevcut olduğu, hafızalarda bulunduğu; fakat parçalı halde bulunan ürünlerin bir bütünlük arz etmediği ve tamamının yazıya geçirilemediği tespit edilmiştir.

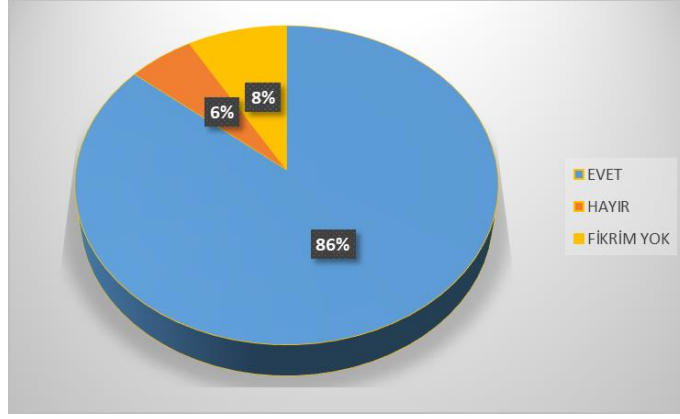
Grafik D 47 “Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu %81 gibi büyük bir oranla soruya evet yanıtını vermiş, %14 oranında fikrim yok, %5 oranında ise hayır yanıtını seçmiştir. Kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilir olmamıştır. Bulgular, çalışma grubunun çoğunun ölüm sonrası gerçekleşen ritüel ve geleneklerine şahit olduğunu ve gelenekler hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. Ağıt ve ritüellerin bilinirliğinin orta yetişkin yaş grubuna kıyasla %31’lik artış gösterdiği tespit edilmiştir.

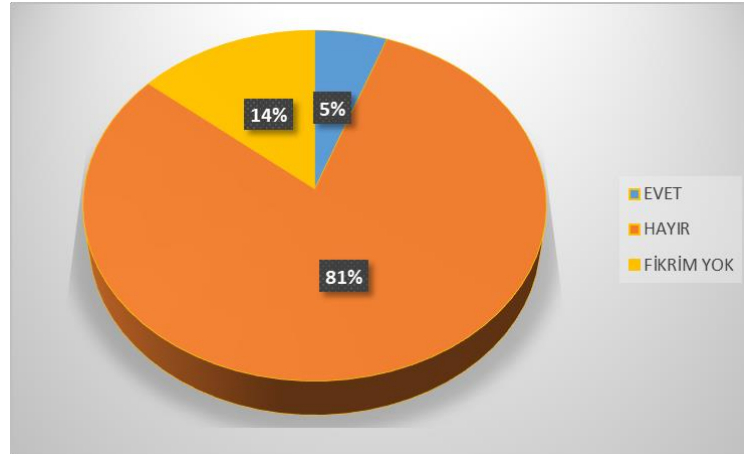
Grafik D 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu soruya %75 oranında hayır, %11 oranında evet, aynı oranda fikrim yok ve %3 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. Cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih dışı kalmıştır. Evet yanıtı düşük oranda var olmasına rağmen herhangi bir dua örneği kayıt altına alınamamıştır. Kaynak kişiler duaların Arapça ve Türkçe yapıldığı yönünde bilgi paylaşımında bulunmuşlardır. Tüm yaş gruplarında hayır cevabı yüksek oranda yer almaktadır.

Grafik D 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

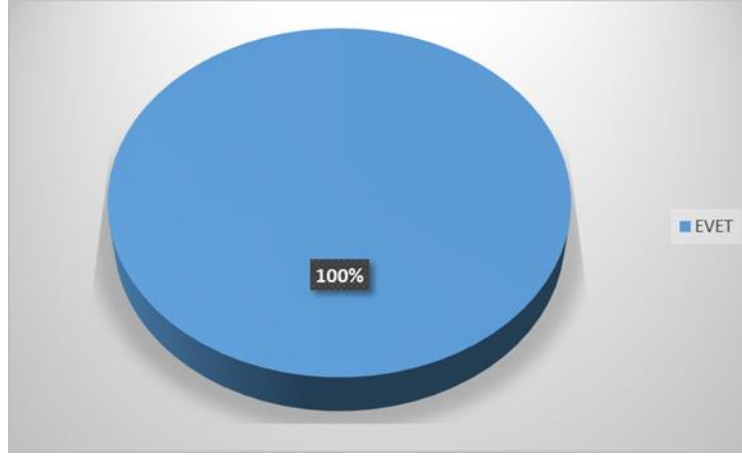
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu soruya %86 oranında evet, %8 oranında fikrim yok, %6 oranında hayır yanıtını vermiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih dışı kalmıştır. Çalışma grubu üyelerinin çoğu anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne Mohti Lazlar arasında en çok bilinen “Kolokobos moskof, kolokobos moçkoda” beddualarını eklemişlerdir. Anket haricindeki diyaloglarda ise bedduanın, küfrün kötü-haram olduğu bu sebeple Lazca olarak anmak, söylemek istemediklerini dile getirmişlerdir.

Grafik D 50 “Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

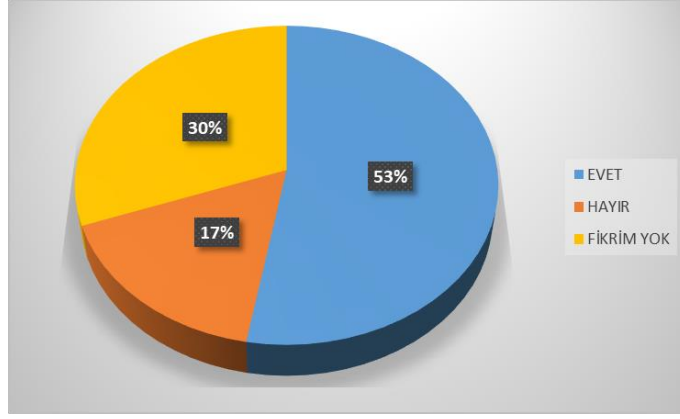
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz çalışma grubu soruya %81 oranında hayır, %14 oranında fikrim yok, %5 oranında evet yanıtını vermiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerini tercih etmemiştir. Evet

yanıtı %5 gibi düşük bir oranda varlık göstermiş, fakat kaynak kişiler tarafından bir dua katkısında bulunulmamıştır. Tüm yaş gruplarında eğilim aynı tercihlerden yana kullanılmıştır. Anket formunda yer alan soruya dair eklemek istedikleriniz adlı bölüme kaynak kişiler duaların Arapça ve Türkçe dillerinde yapıldığı bilgisini eklemişlerdir.

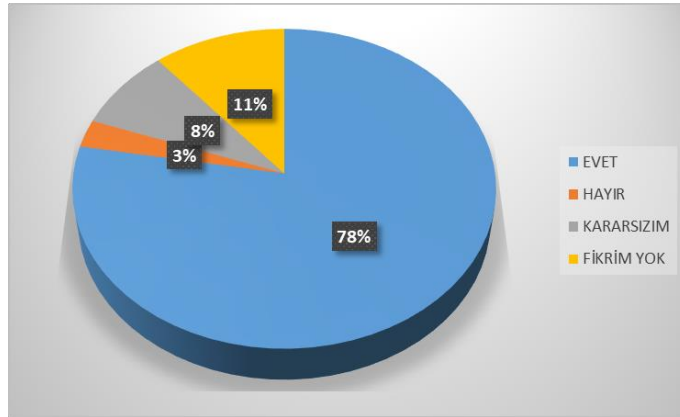
Grafik D 51 "Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

Yalova'da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin yaş grubunun tamamı evet seçeneğini işaretleyerek halk edebiyatına dair sorulan soruya şarkı ve türkü bağlamında olumlu yanıt vermiştir. Hayır, kararsızım, fikrim yok ve cevap vermek istemiyorum seçenekleri tercih edilmemiştir. Tüm yaş grupları aynı oranda, aynı tercihe ve aynı sözlü ürünlere işaret etmektedir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne grup üyeleri Nanayda türküsünü eklemişlerdir. Sürdürülen düğün geleneğinin toplumun kültürel hafızasını diri tuttuğu bir kez daha görülmektedir.

Grafik D 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

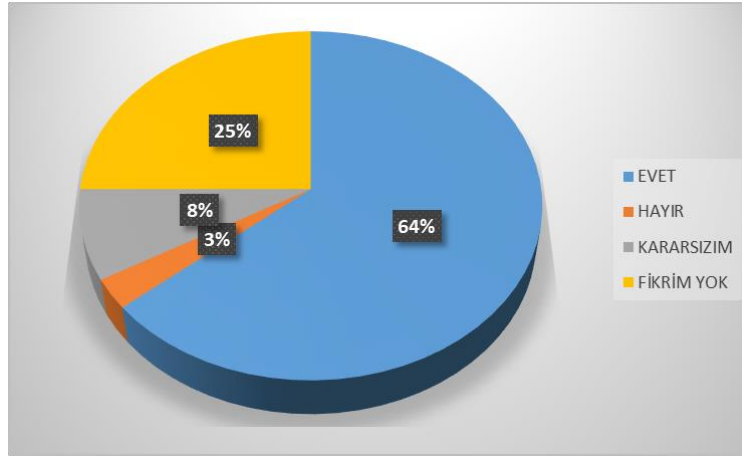
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin yaş grubu soruya %54 oranında evet, %30 oranında fikrim yok ve %17 oranında hayır yanıtını vermiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum şıkları tercih dışı kalmıştır. Masal ve hikayelere yönelik bilgiler oransal anlamda orta yetişkin yaş grubuyla büyük oranda benzerlik göstermektedir. Grup üyelerinin çoğunun masal ve hikâye bilgisi olup kaynak kişilerin tamamlanmamış, parçalı anlatıları kayıt altına alınabilmektedir.

Grafik D 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

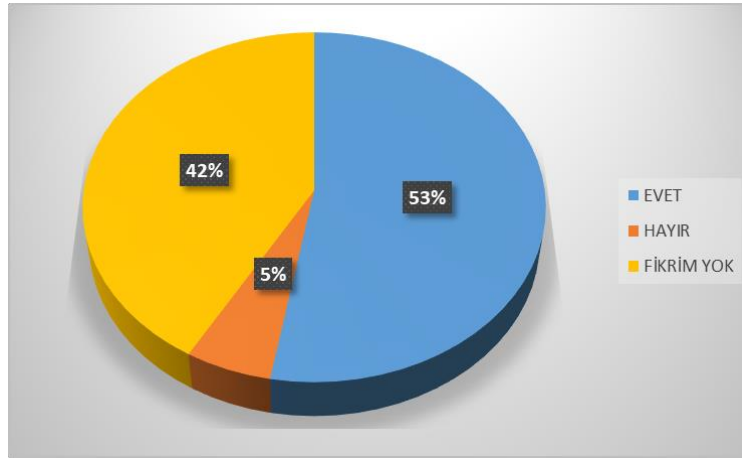
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin grup soruya %78 oranında evet, %11 oranında fikrim yok, %8 oranında kararsızım, %3 oranında hayır yanıtını vermiş, cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Laz kültüründe güçlü olan mâni geleneğinin 36-50 yaş aralığında %22 oranında

daha yüksek çıkmış olması dikkat çekicidir. Mâni türü çalışma grubu üyelerinin kültürel hafızasında yer etmiş, derlemeler kayıt altına alınmıştır.

Grafik D 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerleme ya da tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevapla öncülüne

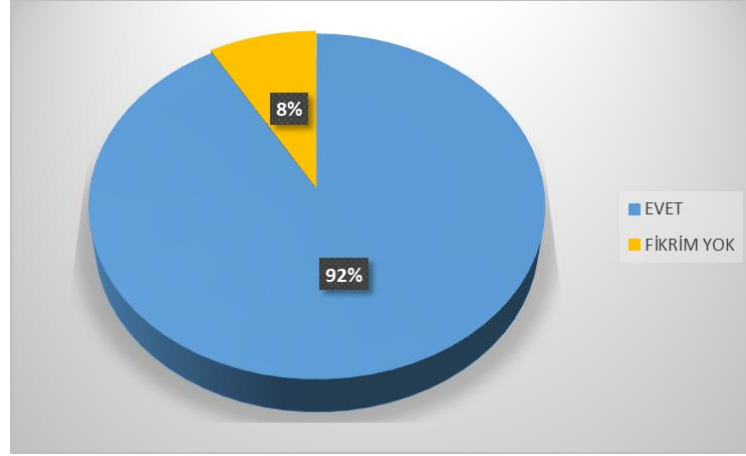
50 yaş ve üzerinde yer alan grup %64 oranında evet yanıtını vermiş, çalışma grubu üyeleri Lazca tekerlemelerden haberdar olduklarını belirtmiş; fakat örneklendirme yapmamışlardır.

Grafik D 55 “Mohti Laz kültüründe atasözü veya deyim var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

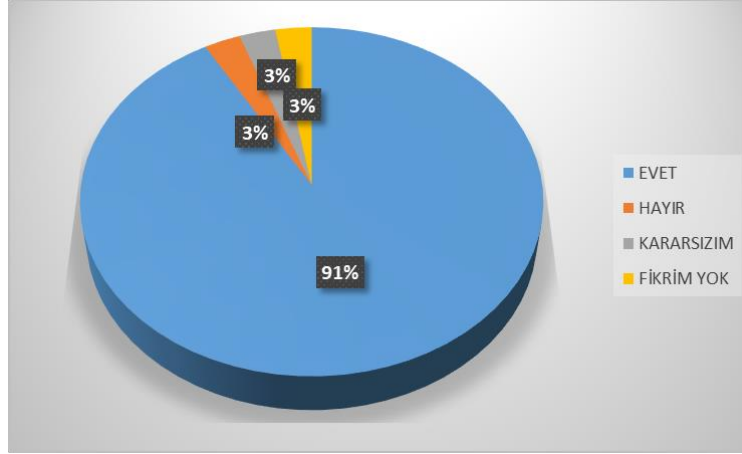
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin yaş grubunun %53’ü evet, %42’si fikrim yok, %5’i hayır seçeneklerine yönelmiş; kararsızım ve cevap vermek istemiyorum tercihleri işaretlenmemiştir. Lazca atasözü ve deyim bilgisine sahip olduklarını belirten çalışma grubu anket formunda yer alan

eklemek istedikleriniz bölümüne herhangi bir veri girişinde bulunmamıştır. Orta yetişkin yaş grubu ile mukayese edildiğinde tercihlerin aynı nitelikte olduğu, fakat tercihler arası oranlarda farklılıklar bulunduğu görülmektedir.

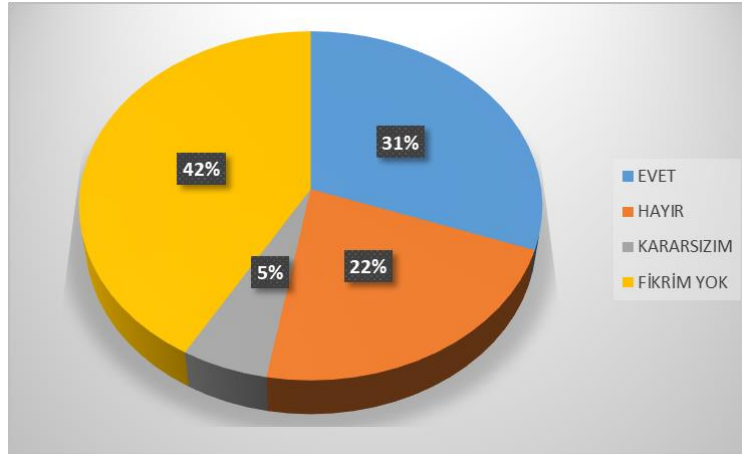
Grafik D 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin yaş grubu sözlü kültür ürünlerinden şarkı ve türküleri tespit edebilmek gayesiyle sorulan soruya %92 oranında evet, %8 oranında fikrim yok yanıtını vermiş; hayır, kararsızım ve cevap vermek istemiyorum seçeneklerine yönelmemişlerdir. Anket formunda yer alan eklemek istedikleriniz bölümüne yine Nanayda ve Gelino türküsünü eklemişlerdir. Genç yetişkin ve orta yetişkin yaş gruplarından elde edilen bulgular nitelik bakımından özdeştir.

Grafik D 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

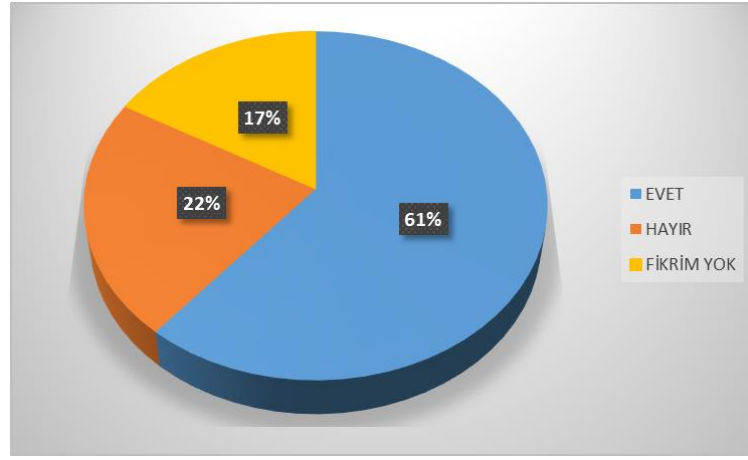
Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin gruba soruya %91 oranında evet, %3 oranında hayır, %3 oranında kararsızım ve aynı oranda fikrim yok yanıtlarını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir. Aynı konuya yönelik Grafik 51, Grafik 56 ve Grafik 57’den elde edilen bulguların aynı doğrultuda olduğu tespit edilmiştir.

Grafik D 58“Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin yaş grubunun %42’si halk edebiyatı ürünlerini derleme amacıyla kurgulanan soruya fikrim yok, %31’i evet, %22’si hayır, %5’i kararsızım yanıtını vermiş; cevap vermek istemiyorum seçeneği grup üyeleri tarafından tercih edilir olmamıştır. Grup üyelerinin fikir

birliği içerisinde olmadığı tespit edilmiştir. Hiçbir yaş grubundan destan yahut halk hikayesi ürünü derlenememiştir.

Grafik D 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

Yalova’da ikamet eden 50 yaş üzeri Laz ileri yetişkin grupta yer alan kaynak kişilerden bazıları soruya yönelik “Yunan işgali olduğu zaman halkın bir kısmı dağa bir kısmı deniz boyuna kaçıyor. Yunan askeri, deniz kıyısına kaçan halka kendilerini İstanbul’a/karşıya geçireceğini söylüyor. Lazların çoğu onlara inanmıyor ve dağa kaçıyor. Deniz kıyısına çağırdıkları insanlara kıyım yapıyorlar. Kaçacak yer de yok. Dedemin babasının iki gözü de kör, dağa çıkmadan önce babama ‘Çoluğu çocuğu al, dağa çıkın, beni bırakın.’ diyor. Babamlar da Ecuva Dağı’na bugünkü Haydariye’ye kaçıyor, dağların içerisinde Karamürsel’e Merdigöz’e kadar gidip çocukları güvenli bir yere bırakıyor. İstanbul’daki kız kardeşinin yanına gidip çocuklara üst-baş, yemek almak istiyor. İstanbul’a hayvan taşınan koyun motorlarına binmek istiyor, insan alınmayınca üzerine post geçirip koyunların arasında İstanbul’a gidiyor. Bir bakıyor ki iki gözü de görmeyen dede İstanbul’da. Nasıl geldiğini kimse bilmiyor. Allah’ın hikmeti...” (K.K. 16)

“Yunanlılar ve Ermeni çeteleri Engere bölgesindeki fenerin orada katliam yapıp insanları kesiyorlar. İnsanları evlere kapatıp evleri yakıyorlar. Rum halkı, deniz kıyısına bakıp kendi askerini görünce korkudan inemiyor. Kendi halkı dahi askerlerinden korkup kaçıyor. Bazı adamlar eşini, çoluğunu çocuğunu

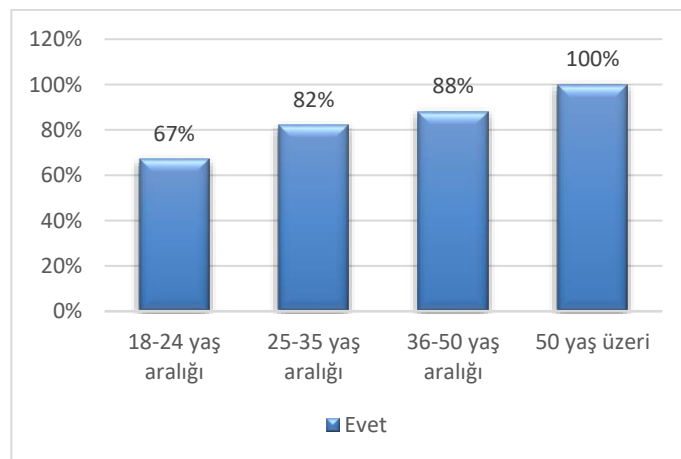
deniz kıyısına bırakıp dağa çıkmış. Deniz kenarında kalanlar öldürülmüş. Ama bunlar örf-âdetimize ters söylenmez.” (K.K. 17)

“Kurtuluş Savaşı döneminde Rumlar Akköy’ümüzün Lazlarını ellerin bağlayıp sıraya sokup kurşuna dizmişler. Toplu mezarlar var. Şehitliğimiz var bizim. Yeni gelin geldiğimde karşı komşu yaşlı amca o katliamdan üzerine basıldığı halde ses çıkarmayarak kurtulmuş.” (K.K. 19) beyanlarında bulunmuşlardır. Çalışma grubu üyeleri %61 oranında evet, %22 oranında hayır, %17 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. Soruya yönelik cevap vermek istemiyorum seçeneği tercih edilmemiştir.

Sonuç olarak çalışma gruplarının davranış ve düşünce biçiminde yaş almaya göre farklı eğilimler sergilediğini görülmektedir.

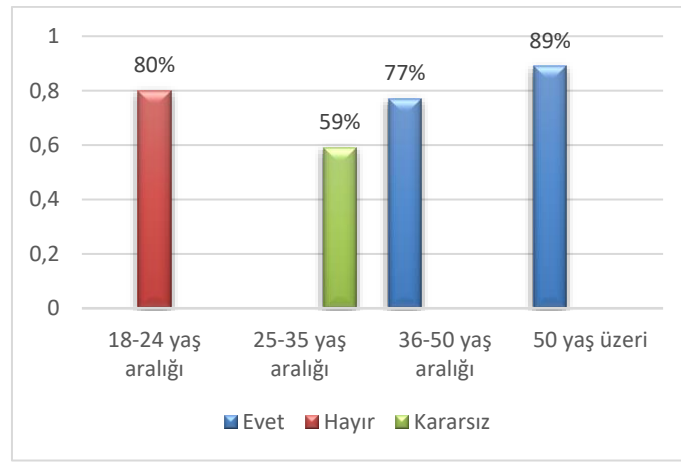
4.5. Tüm Yaş Gruplarının Karşılaştırmalı Veri Analiz

Çalışma gruplarına anket formu şeklinde uygulanan 59 adet önermenin, yaş grupları arasında benzerlik ve farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Benzerlik ve farklılıkların temasını tespit edip oransal farklılıklarını belirlemek amacıyla her bir yaş grubunun en yüksek oranda tercih etmiş olduğu seçenek, tüm yaş gruplarını kapsayan ve birbiriyle kıyaslayan sütun grafiklerle ortaya koyulmuştur.

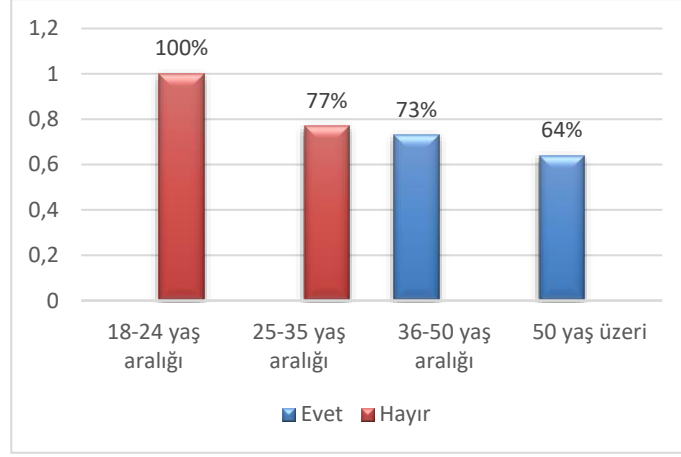
Grafik E 1 “Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi’den göç ederek Yalova’ya gelmişlerdir.” önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %67, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %82, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %88, 50 yaş üzerinde yer alan grup %100 oranında evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının evet yanıtına yöneldiği, yaş ilerledikçe Batum'dan gerçekleşen göç hareketine farkındalığın arttığı tespit edilmiştir. Tüm yaş gruplarının kökene ait göç hareketi hakkında yüksek oranda bilinirliğe sahip olduğu bununla beraber 50 yaş üzerinde yer alan grubun tamamının bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

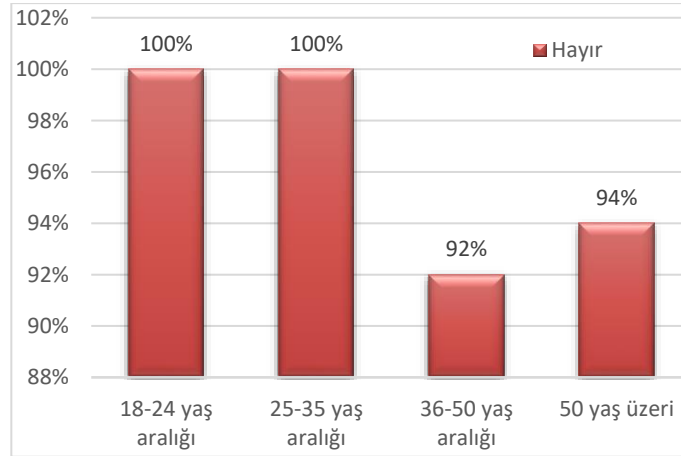
Grafik E 2 "Ana dilimiz Mohtice/Komohtice'dir." önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup %80 oranında hayır, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %59 oranında kararsızım, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %77 oranında evet, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %100 oranında evet yanıtına yönelmiştir. Genç kuşağın Mohticeyi ana dili olarak görmediği, genç yetişkin kuşağın ana dili konusunda kararsız olduğu, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarında Mohticeyi ana dili kabul ettiği görülmektedir. Yaş alma seviyesi yükseldikçe ana dile karşı geliştirilen tavrın ret, ikilem, kabul düzleminde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Grafik E 3 “Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

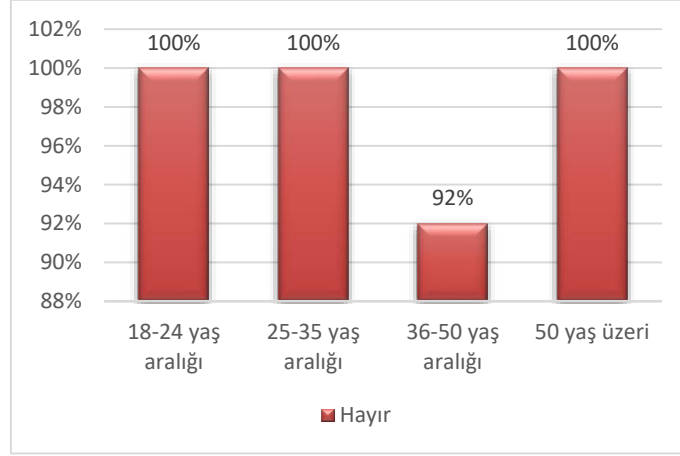
Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grubun tamamı hayır, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %77’si hayır; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %73 oranında evet, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %64 oranında evet yanıtını vermiştir. Genç ve genç yetişkin grup dili günlük hayatlarında kullanmadıklarını net bir şekilde belirtmişlerdir. Günlük hayatta dili aktif olarak kullanmaya en çok yönelen grup ise orta yetişkin yaş grubu olmuştur. İleri yetişkin yaş grubu günlük hayatta Mohti Lazcayı kullanırken, oransal anlamda dili kullanmayı orta yetişkinlerden daha az tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Grafik E 4 “Anadilinizi (Mohtice/ Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

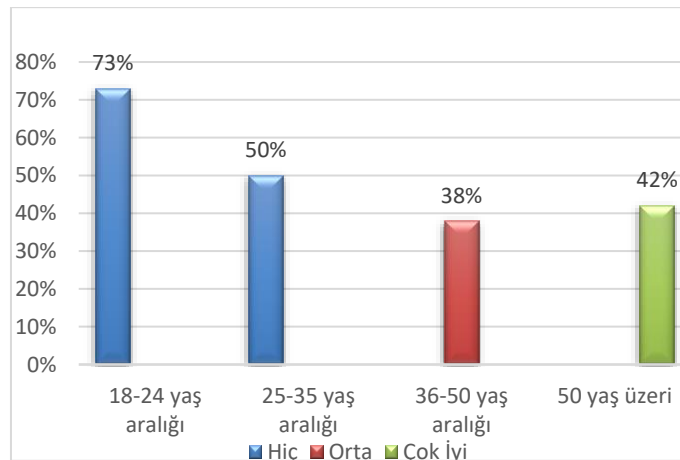
Önermeye 18-24 ve 25-35 yaş aralığında yer alan grupların tamamı hayır yanıtını verirken; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %92, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %94 oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken genç ve genç yetişkin grubun Mohticeyi aktif olarak

kullanmadıkları beyanları göz önünde bulundurulmalıdır. Dili aktif olarak kullanan orta yetişkin ve ileri yetişkin grubu da yüksek oranda dilin kullanımında sosyal anlamda bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

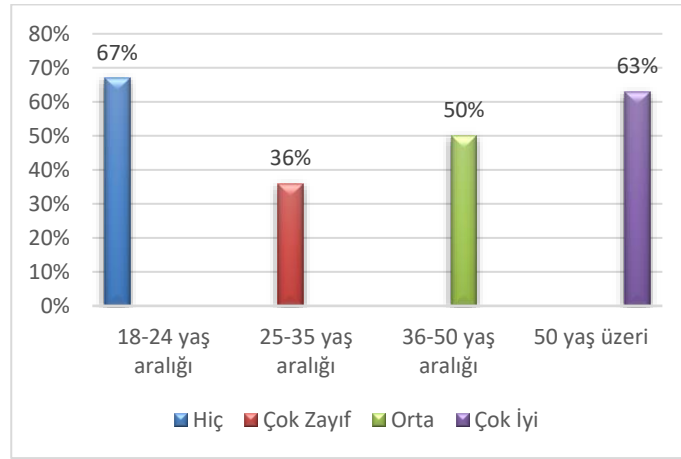
Grafik E 5 “Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?” sorusuna verilen cevaplar

Önermeye 18-24, 25-35 ve 50 yaş üzerinde yer alan yaş gruplarının tamamı hayır yanıtını verirken; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %92, oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken yine genç ve genç yetişkin grubun Mohticeyi aktif olarak kullanmadıkları dikkate alınmalıdır. Dili aktif olarak kullanan orta yetişkin ve ileri yetişkin grubu da yüksek oranda dilin kullanımında sosyal anlamda bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Orta yetişkin yaş grubunda görülen %8’lik kayıp dili kullananların dillerine yönelik olumsuz tavırlar içeren bazı olaylar yaşadıklarını düşündürmektedir.

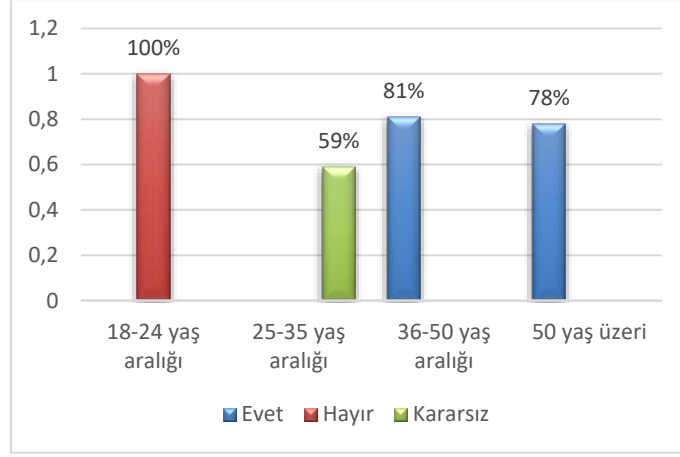
Grafik E 6 “Mohtice konuşabilirim.” önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %73, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %50 oranında hayır; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %38 oranında orta, 50 yaş üzerinde yer alan grup %42 oranında çok iyi yanıtını vermiştir. Genç ve genç yetişkin grubun günlük hayatta Lazca kullanmamasının en önemli sebebinin dili bilmemek olduğu anlaşılmıştır. Orta yetişkin yaş grubunda konuşma becerisi orta seviyelerde seyrederken, ileri yetişkin yaş grubu dili çok iyi konuşabildiğini ifade etmiştir. Yaş alma durumu ilerledikçe dili konuşma becerisinin de arttığı görülmektedir.

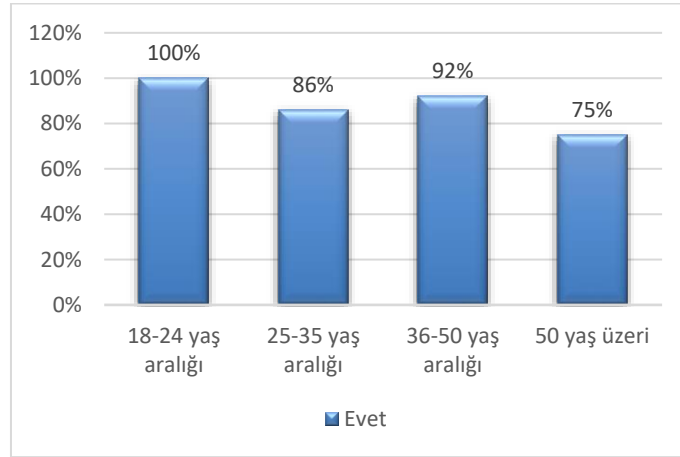
Grafik E 7 "Mohtice anlayabilirim." önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %67 oranında hiç, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %36 oranında çok zayıf, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %50 oranında orta, 50 yaş üzerinde yer alan grup %63 oranında çok iyi yanıtını vermiştir. Dili anlama beceri oranlarının, konuşma beceri oranlarından bir miktar daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Dili hiç konuşamayan genç yaş grubunun dahi dili bir miktar anladığı kaydedilmiştir. Yaş alma seviyesi ilerledikçe Mohticeye dair anlama becerisi seviyesinde artış olduğu görülmektedir.

Grafik E 8 “Kendimi birincil planda ‘Mohti/Komohti’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar

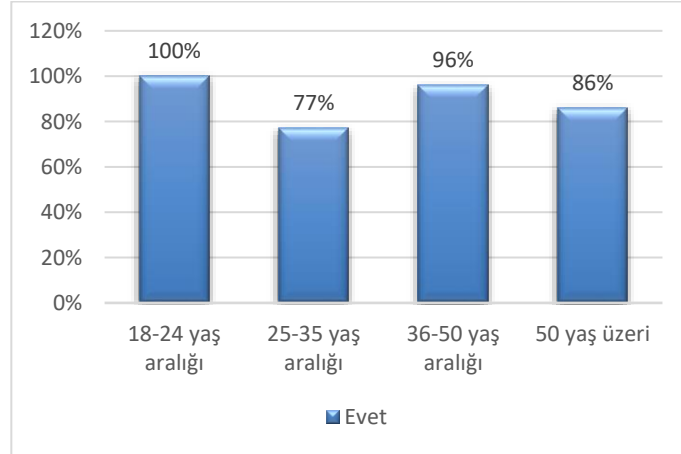
Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grubun tamamı hayır yanıtını verirken, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %59 oranında kararsız olduğunu söylemiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %81, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %78 oranında evet yanıtını vermiştir. Genç yaş grubu kimlik tanımında birincil planda Mohtiliği reddederken, genç yetişkin yaş grubunun ikilem içerisinde olduğu görülmektedir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarının kendilerini Mohti olarak tanımladıkları görülmekle beraber, tercihlerinde oransal olarak küçük farklar olduğu tespit edilmiştir.

Grafik E 9 “Kendimi birincil planda ‘Türk’ olarak tanımlıyorum.” önermesine verilen cevaplar

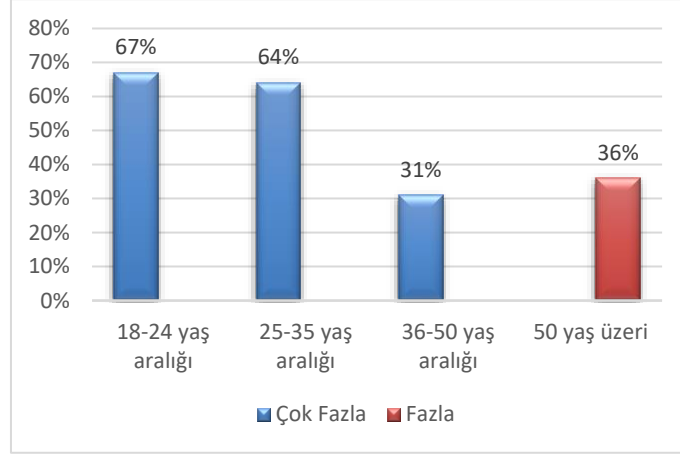
Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grubun tamamı, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %86’sı, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %92’si, 50 yaş üzerinde yer alan grubun %75’i evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş

gruplarının evet yanıtına yöneldiği yani kendisini Türk olarak tanımladığı görülmektedir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin gruplarda bireylerin aynı anda hem Mohti hem de Türk kimliklerine yöneldikleri görülmektedir. En yüksek oran genç yaş grubunda, en düşük oran ise ileri yaş grubunda kaydedilmiştir.

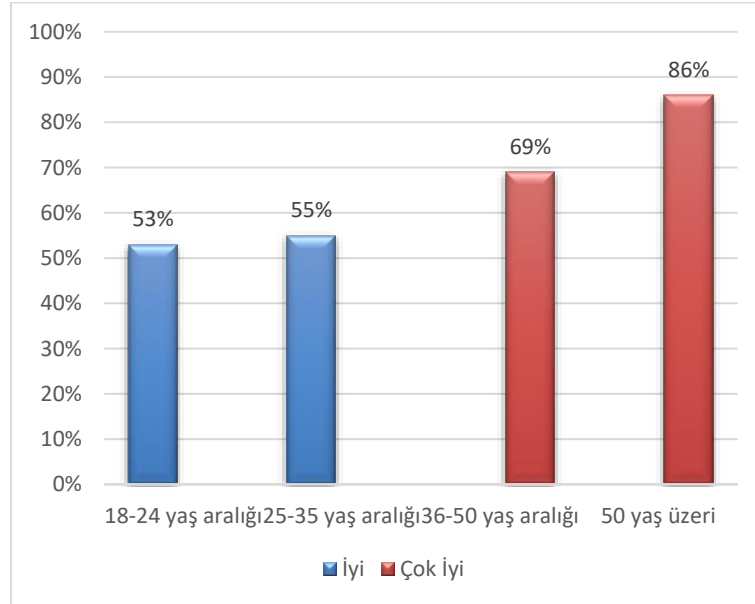
Grafik E 10 "Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum." önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grubun tamamı, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %77'si, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %96'sı, 50 yaş üzerinde yer alan grubun %86'sı evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının evet yanıtına yöneldiği, tüm yaş gruplarının yüksek oranda kendisini hem Türk hem de Mohti olarak tanımladığı görülmektedir. Türk kimliği ile iç içe ve barışık bir Mohti kimliğinin mevcudiyetinden bahsetmek mümkündür. En yüksek oran genç yaş grubunda, en düşük oran ise genç yetişkin yaş grubunda kaydedilmiştir.

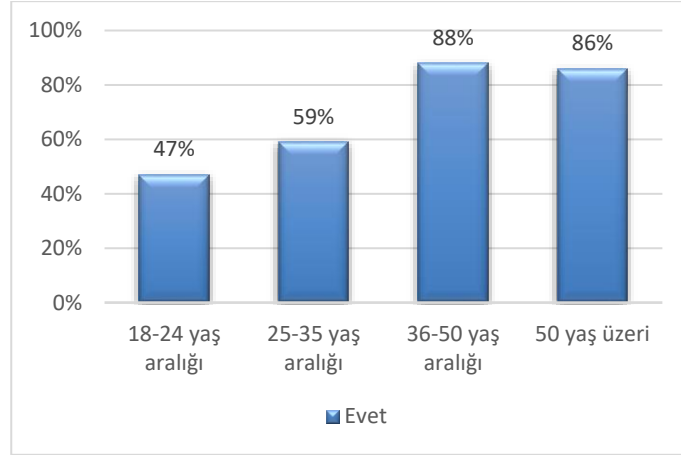
Grafik E 11 “Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur.” önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %67, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %64, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %31 oranında çok fazla yanıtını verirken; 50 yaş üzerinde yer alan grup %36 oranında fazla yanıtını vermiştir. Yaş alma seviyesi düştükçe Mohti ve Türk kültürü arasında benzerlik oranı kurmanın yükseldiği; öz kültüre hâkim olundukça farklılıkların ayırdına varılabildiği tespit edilmiştir.

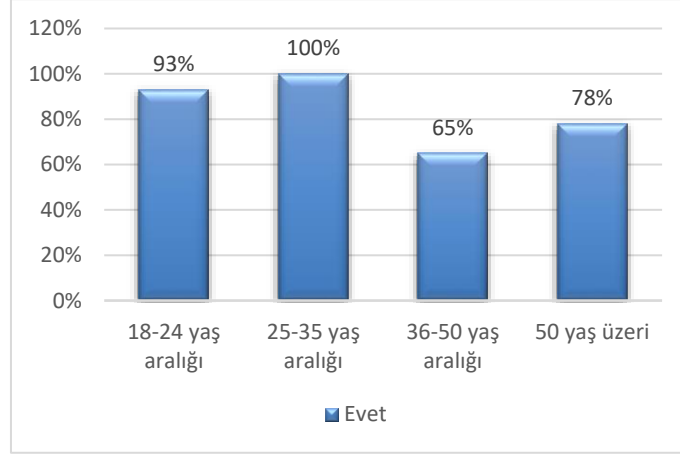
Grafik E 12 “Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.” önermesine

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %53 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %55 oranında iyi; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %69, 50 yaş üzerinde yer alan grup %86 oranında çok iyi yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının aile bağlarına önem verdiği görülmektedir. Yaş alma seviyesi yükseldikçe aile ve akraba ilişkilerine verilen önemin arttığı görülmektedir.

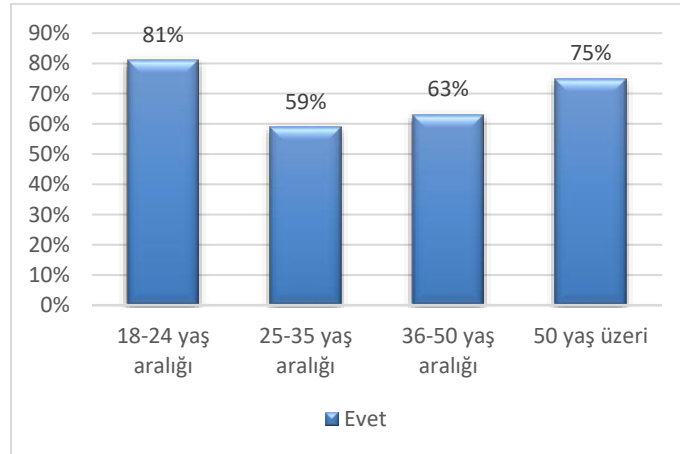
Grafik E 13 “Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %47 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %59 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %88 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup %86 oranında evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının farklı oranlarla da olsa evet seçeneğine yöneldiği görülmektedir. Genç ve genç yetişkin yaş grupları farklılığı daha az hissederken, orta ve ileri yetişkin yaş gruplarında durum daha belirgin bir hâl almıştır. Geleneksel erkek algısı orta ve ileri yetişkin yaş gruplarının zihninde daha baskın biçimde yer almaktadır.

Grafik E 14 “Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

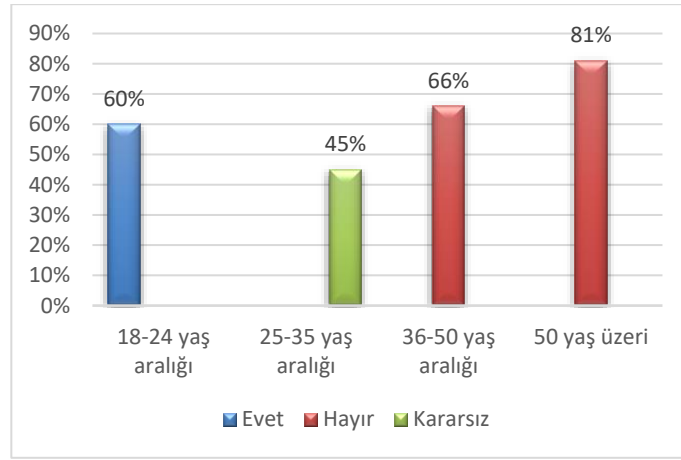
Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %93 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %100 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %65 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup %78 oranında evet yanıtını vermiştir. Yaş gruplarının tamamı aralarında oransal farklılıklar da olsa evet seçeneğine yönelmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş grupları kadını daha değerli bulurken, orta ve ileri yetişkin yaş gruplarında durum erkeğe verilen değere nazaran az miktarda da olsa düşük seyretmektedir.

Grafik E 15 “Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

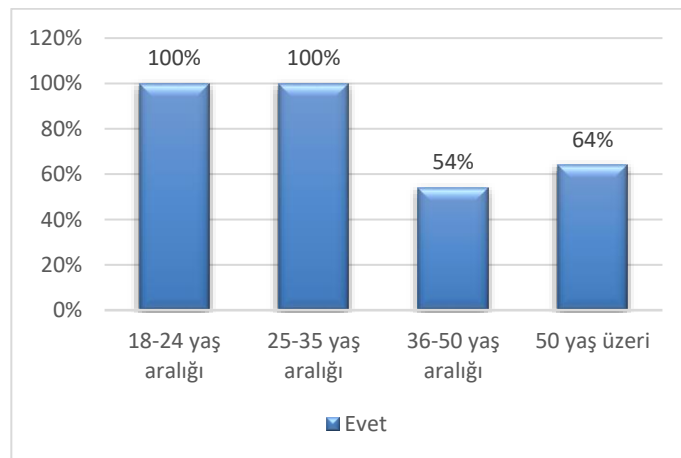
18-24 yaş aralığında yer alan grup %81 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %59 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %63 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup %75 oranında evet yanıtını vermiştir. Yaş gruplarının

tamamı ailesinin evine geri dönen kadınların değerli bulunduğu görüşünde hemfikir olmuşlardır.

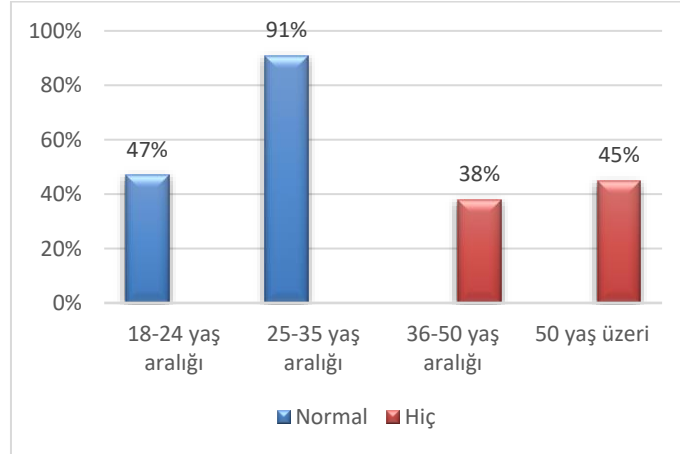
Grafik E 16 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %60 oranında evet, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %45 oranında kararsız olduğunu söylemiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %66, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %81 oranında hayır yanıtını vermiştir. Boşanma hadisesinin genç grup üyeleri için normalleştiği, genç yetişkinler için bir ikilem oluşturduğu, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunda ise olağan karşılanmadığı görülmektedir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarının tutumunda geleneksel aile yapısının izleri olduğunu söylemek mümkündür.

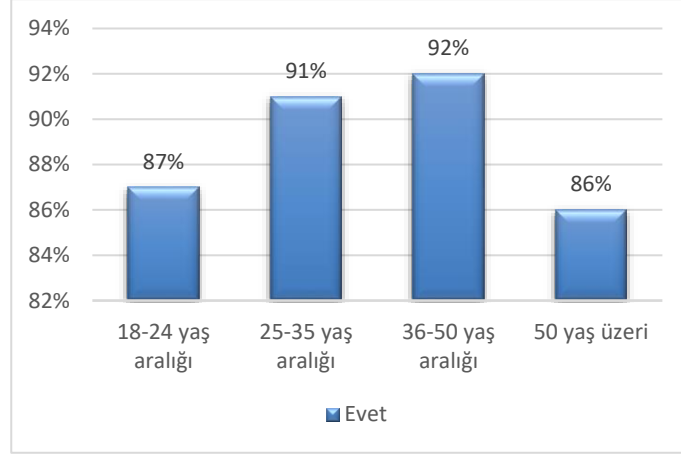
Grafik E 17 “Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 ve 25-35 yaş aralığında yer alan grupların tamamı önermeye evet yanıtını vermiş, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %54 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %64 oranında evet yanıtına yönelmişlerdir. Miras paylaşımı hususunda genç ve genç yetişkin yaş gruplarının modern kanunları; orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarının ise gelenekleri dikkate aldığı düşünülmektedir.

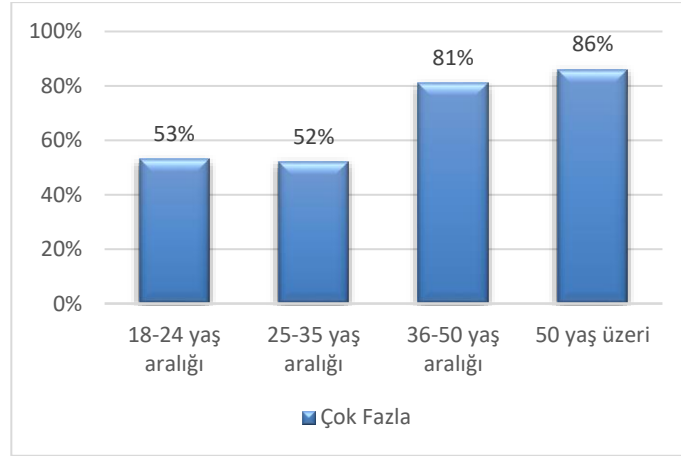
Grafik E 18 “Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %47, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %91 oranında evet yanıtını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %38, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %41 oranında hayır seçeneğini tercih etmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş grubu modern zamanların pragmatik düşünce tarzını benimserken; orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun hala geleneksel düşünce tarzının etkisinde olduğu görülmektedir.

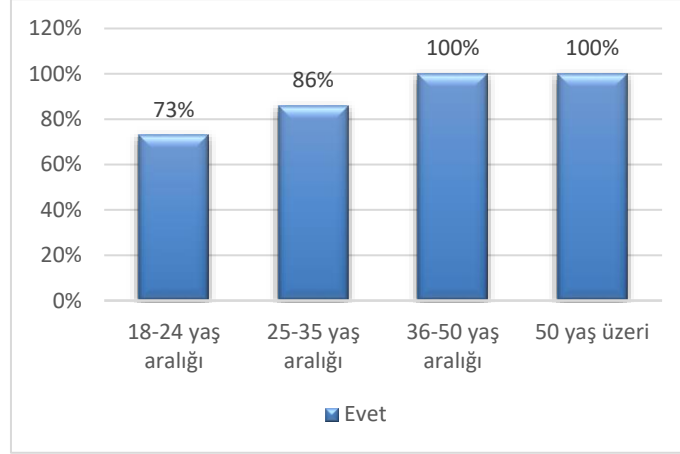
Grafik E 19 “Mohti Lazların zengin bir tarihî ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %87, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %91, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %92, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %86 oranında evet seçeneğini tercih etmiştir. Tüm grupların evet yanıtına yöneldiği önermede kültürel mirası korumak adına yapılacak girişimlerde genç yetişkin ve orta yetişkin yaş grupları oransal olarak ön plana çıkmaktadır.

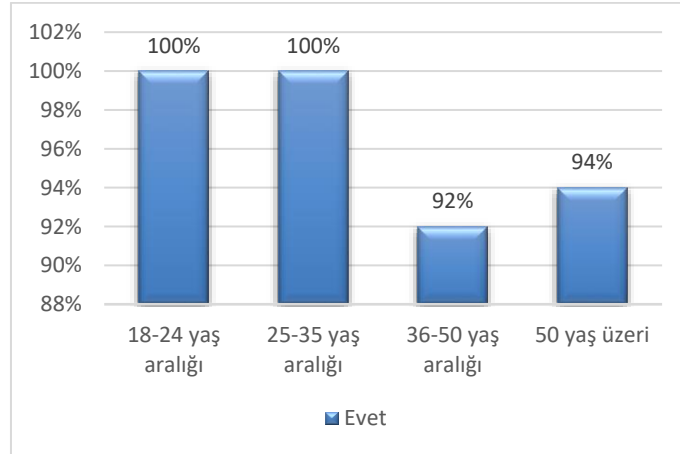
Grafik E 20 “Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %53, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %52, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %81, 50 yaş üzerinde yer alan grup %86 oranında evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının evet yanıtına yöneldiği, yaş ilerledikçe misafir kavramına yönelik duyarlılığın arttığı tespit edilmiştir.

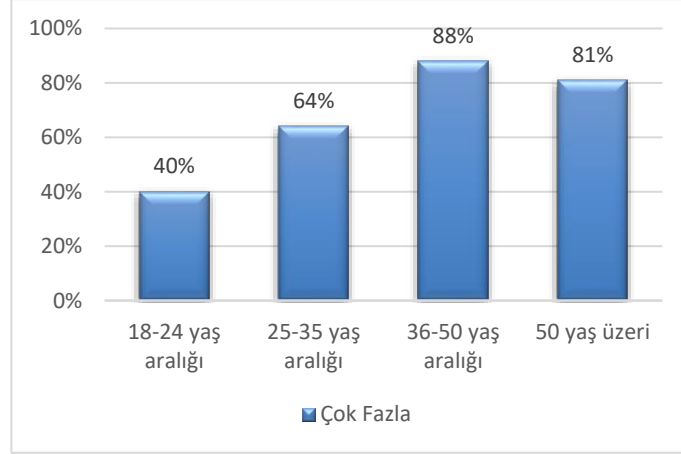
Grafik E 21 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, Hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %73 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %86 oranında, 36-50 ve 50 yaş üzerinde yer alan yaş grupları %100 oranında evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının evet yanıtına yöneldiği fakat yaş aldıkça artan halk kültürü bilgisiyle örf, adet ve geleneklere daha çok hâkim olunduğu tespit edilmiştir.

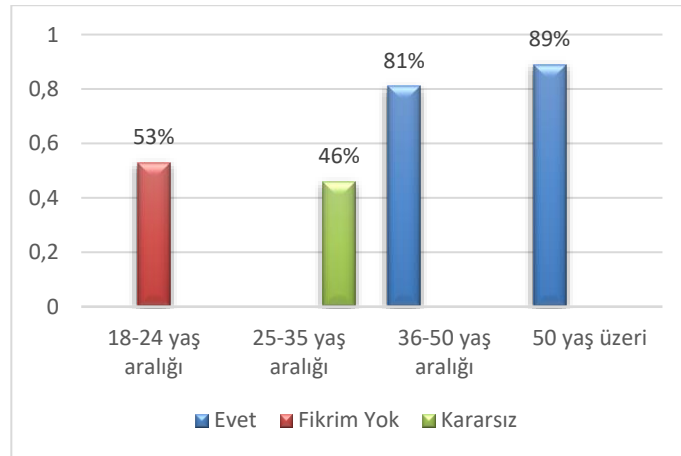
Grafik E 22 “Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.” önermesine verilen cevaplar

Tüm yaş gruplarının önermeye yüksek düzeyde evet yanıtını verdiği görülmektedir. 18-24 ve 25-35 yaş aralığında yer alan grubun tamamı, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %92’si, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %94’ü evet yanıtını tercih etmiştir. Halk dansı kültürünün bilinirliğinin yüksek olduğu ve hâlâ devam etmekte olduğu tespit edilmiştir.

Grafik E 23 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

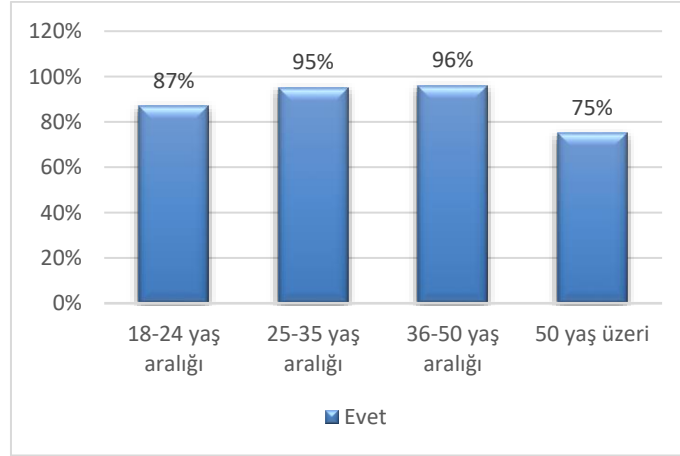
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %40 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %64 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %88 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup %81 oranında evet yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının evet yanıtına yöneldiği fakat yaş grupları arasında oransal farklılıklar olduğu görülmektedir. Sonuçlar orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubu için düğün töreninde gösterişin daha önemli olduğunu düşündürmektedir. Gençler de düğün törenlerini önemli bulduklarını söylediler de oran ancak %40 seviyesinde kalmıştır. Genç grubun tercihlerinde modern yaşam tarzının ve bireyselleşmenin etkili olduğu düşünülmektedir.

Grafik E 24 “Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordiyondur.” önermesine verilen cevaplar

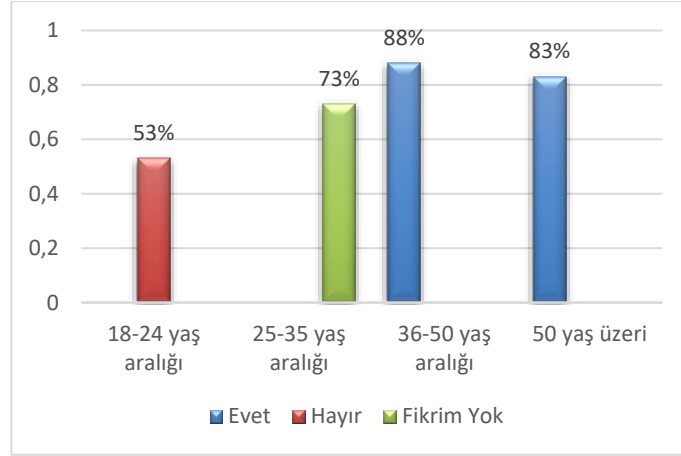
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53 oranında fikrim yok demiş, 25-35 yaş aralığında yer alan grup ise %46 oranında kararsız olduğunu

söylemiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %81, 50 yaş üzerinde yer alan grup %89 oranında evet seçeneğine yönelmiştir. Geleneksel müzik enstrümanı konusunda genç yaş grubunun bilgi sahibi olmadığı, genç yetişkin yaş grubunun ise bilgisinden emin olmadığı anlaşılmıştır. Akordeon enstrümanının Batum'daki yaşamdan bu yana Mohtiler için önemli olduğu orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında varlığını koruduğu görülmüştür.

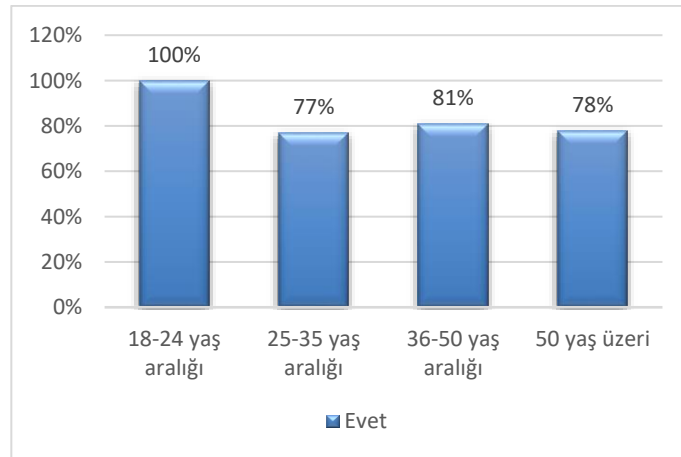
Grafik E 25 “Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir.” önermesine verilen cevaplar

Tüm yaş gruplarının önermeye yüksek düzeyde evet yanıtını verdiği görülmektedir. 18-24 yaş aralığında yer alan grup %87 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %95 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %96 oranında evet yanıtına yönelmiştir. 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %75'inin evet yanıtını tercih ettiği görülmüştür. Genç, genç yetişkin ve orta yetişkin yaş grubunun tercihleri oransal anlamda birbirine yakın seyrederken, ileri yetişkin yaş grubunda durum nispeten daha az bir oranda kabul görmüştür.

Grafik E 26 “Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.” önermesine verilen cevaplar

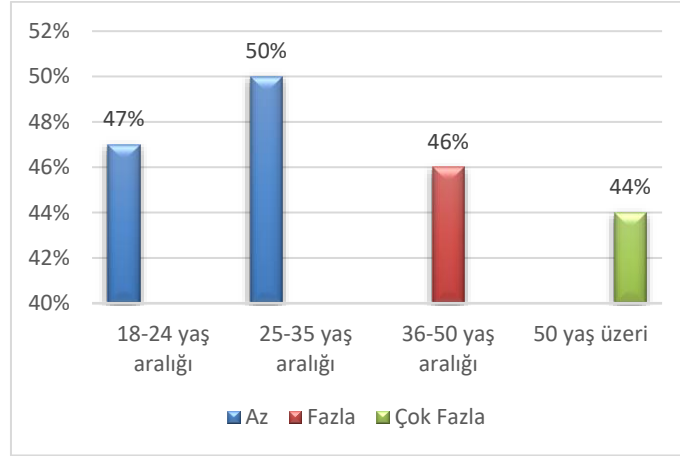
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53 oranında hayır, 25-35 yaş aralığında yer alan grup ise %73 oranında kararsızım yanıtını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %88, 50 yaş üzerinde yer alan grup %83 oranında evet seçeneğine yönelmiştir. Geleneksel düğün süslemeleri hususunda genç ve genç yetişkin yaş grubunun bilgi sahibi olmadığı anlaşılmaktadır. Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerine yönelik bilginin orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Grafik E 27 “Yalova’da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar

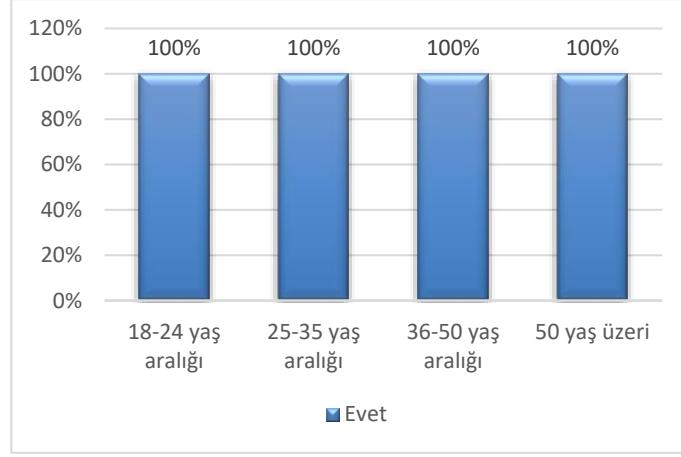
Tüm yaş gruplarının önermeye yüksek düzeyde evet yanıtını verdiği görülmektedir. 18-24 yaş aralığında yer alan grubun tamamı, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %77’si, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %81’i, 50 yaş

üzerinde yer alan grubun ise %78'i evet yanıtını tercih etmiştir. Düğün tarzındaki değişim tüm yaş grupları tarafından teyit edilmiştir. Modern düğün tarzının kabulüne yönelik en yüksek oran genç yaş grubunda görülmektedir.

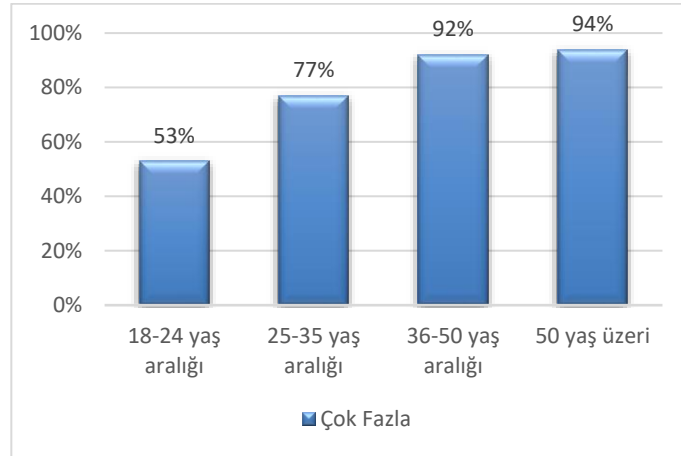
Grafik E 28 “Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %47 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %50 oranında az yanıtını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %46 oranında fazla, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %44 oranında çok fazla seçeneğine yönelmiştir. Yaş gruplarının yönelimleri arasında önermeye yönelik belirgin farklılıklar tespit edilmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş grupları evlilik birliğinin kurulurken etnik aidiyetin önemli olmadığını düşünmektedir. Orta yetişkin yaş grubu için fazla önemli olan husus, ileri yetişkin yaş grubunda ise çok önemli olarak görülmektedir. Yaş alma seviyesi ilerledikçe etnik aidiyetin, evlilik için önemli bir husus olduğu tespit edilmiştir.

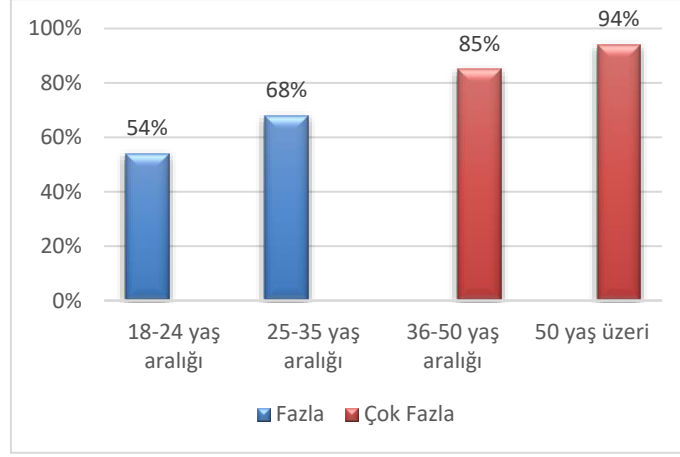
Grafik E 29 “Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.” önermesine verilen cevaplar

Yaş gruplarının tamamının önermeye evet yanıtını verdiği görülmektedir. İnanç hususunda İslamiyet’in benimsendiği tüm yaş grupları tarafından belirtilmiştir.

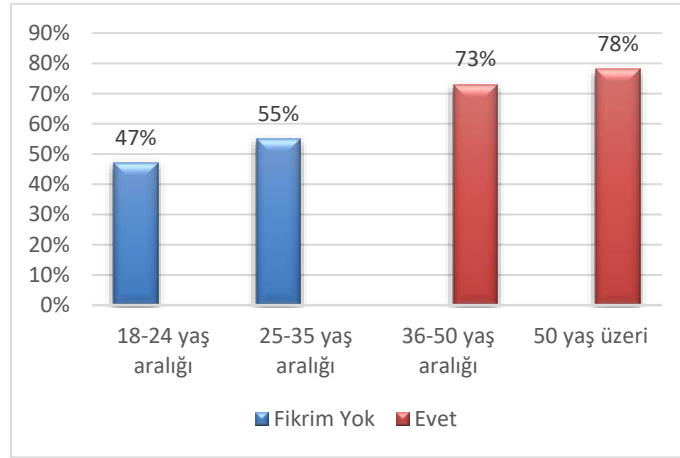
Grafik E 30 “Mohti Lazlar dinî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

Tüm yaş gruplarının önermeye yüksek düzeyde çok fazla yanıtını verdiği görülmektedir. 18-24 yaş aralığında yer alan grubun %53’ü, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %77’si, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %92’si, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %94’ü çok fazla seçeneğine yönelmiştir. İnancın İslamiyet olduğunda mutabık olan yaş grupları, dinî bayramlara yönelik geliştirilen tutumda da mutabık olmuşlardır. Yaş alma seviyesi yükseldikçe dinî bayramlara yönelik geliştirilen olumlu tutumun kademeli biçimde artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Grafik E 31 “Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler.” önermesine verilen cevaplar

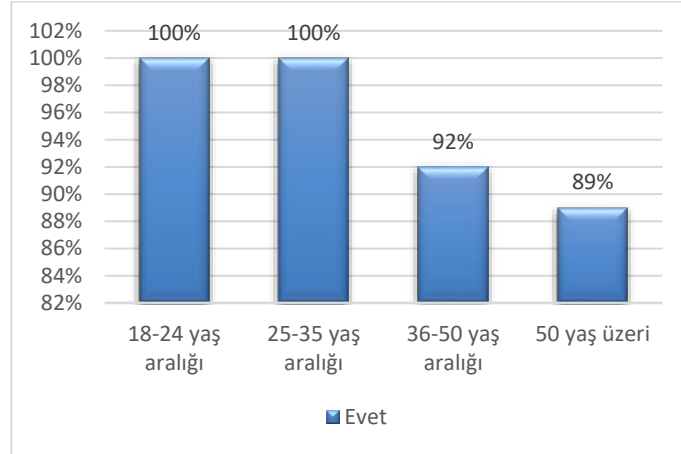
Tüm yaş gruplarının önermeye yüksek düzeyde olumlu yanıt verdiği görülmektedir. 18-24 yaş aralığında yer alan grubun %54’ü, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %68’i fazla; 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %85’i, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %94’ü çok fazla seçeneğine yönelmiştir. Yaş alma seviyesi ilerledikçe millî bayramlara yönelik de geliştirilen olumlu tutumun kademeli biçimde artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Grafik E 32 “Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.” önermesine verilen cevaplar

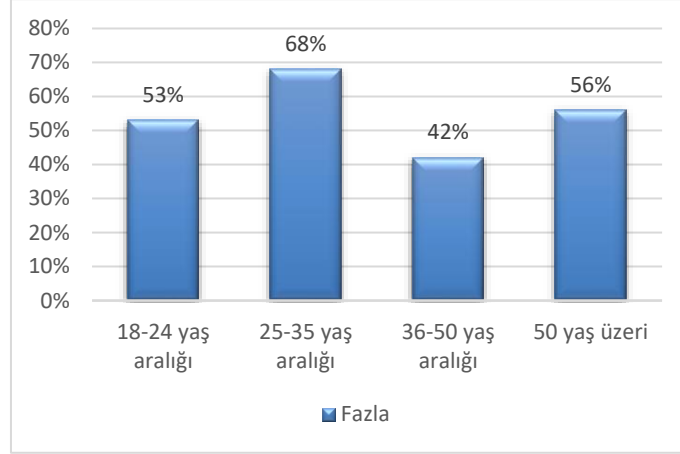
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %47 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %55 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %73 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %78 oranında evet seçeneğine yönelmiştir. Yaş gruplarının yönelimleri arasında önermeye yönelik belirgin farklılıklar tespit edilmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş

grubun geleneksel spor etkinliği olan güreş sporuna dair bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerine yönelik bilginin orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubun kültürel hafızasında mevcut olduğu tespit edilmiştir.

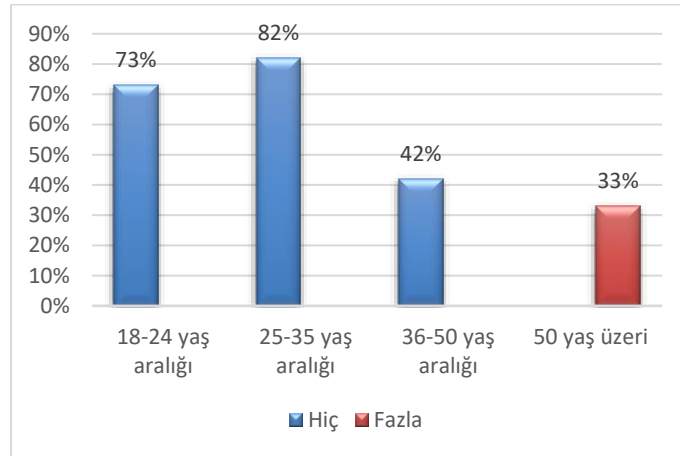
Grafik E 33 "Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir." nermesine verilen cevaplar

Tüm yaş gruplarının önermeye yüksek düzeyde evet yanıtını verdiği görülmektedir. 18-24 ve 25-35 yaş aralığında yer alan grubun tamamı, 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %92'si, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %89'u evet yanıtını tercih etmiştir. Spor etkinliklerindeki değişim tüm yaş grupları tarafından teyit edilmiştir. Modern spor aktivite tarzının kabulüne yönelik en yüksek oran genç ve genç yetişkin yaş gruplarının yanıtlarında görülmektedir.

Grafik E 34 “Yalova’da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştiriciliği ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

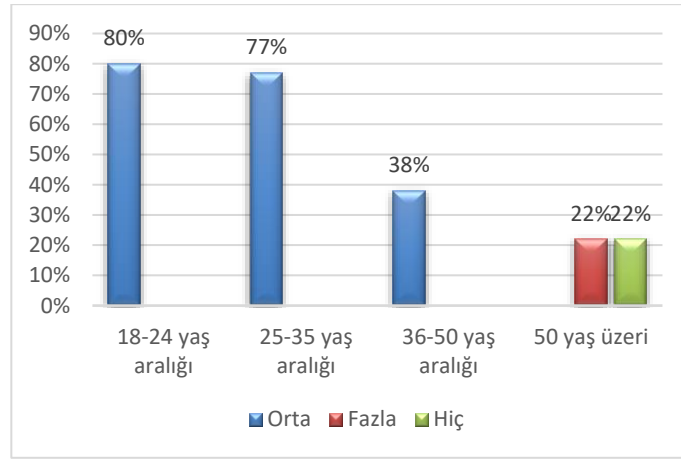
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53 oranında, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %68 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %42 oranında ve 50 yaş üzerinde yer alan grup %56 oranında fazla yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının evet yanıtına yönelmesi tarımsal geçim kaynaklarının Mohti Lazlar için önem arz ettiğini göstermektedir.

Grafik E 35 “Yalova’da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

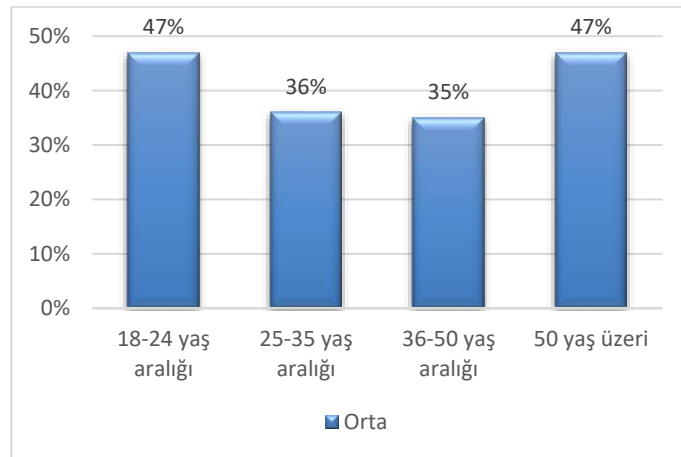
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %73, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %82, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %42 oranında hiç, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %33 oranında fazla yanıtını vermiştir. Genç, genç yetişkin, orta yetişkin yaş grupları hayvancılık faaliyetleri bakımından hemfikir olurken; ileri yaş grubu aksi bir görüş beyan etmiştir. Tercihler arasındaki

farklılıkta ileri yaş grubunun geçmiş yaşantıları ve çoğunluğunun kırsalda yaşıyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

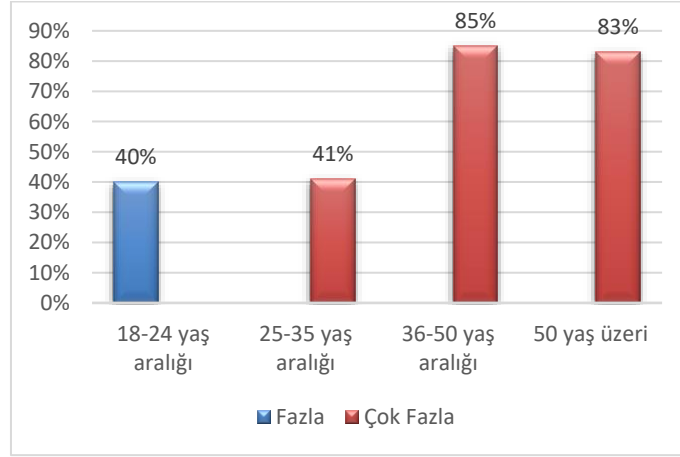
Grafik E 36 “Yalova’da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %80, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %77, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %38 oranında orta; 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %22 oranında fazla ve yine aynı oranda hiç yanıtını vermiştir. Genç, genç yetişkin, orta yetişkin yaş grupları turizm faaliyetleri bakımından hemfikir olurken; ileri yaş grubu farklı görüşler beyan etmiştir. Tercihler arasındaki farklılıkta yine ileri yaş grubunun geçmiş yaşantıları ve çoğunluğunun kırsalda yaşıyor olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

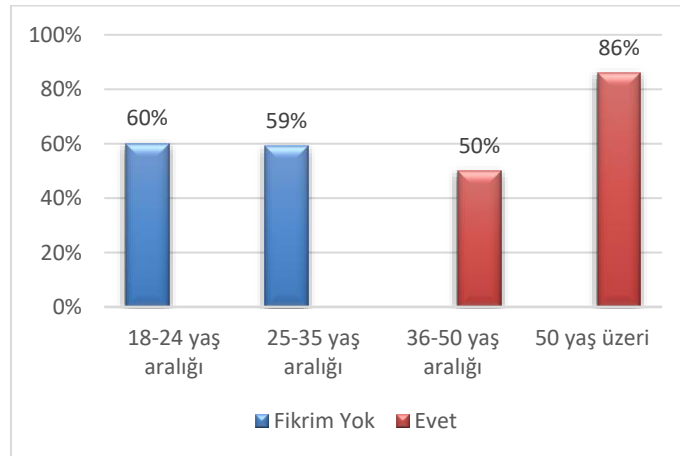
Grafik E 37 “Yalova’da Lazlar esnaflık veya memuriyetle geçimini sağlar.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %47, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %36, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %35, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %47 oranında orta yanıtını vermiştir. Tüm yaş gruplarının memuriyetle ilgili yakın oranlarda ortak bir kanaate sahip olduğu tespit edilmiştir.

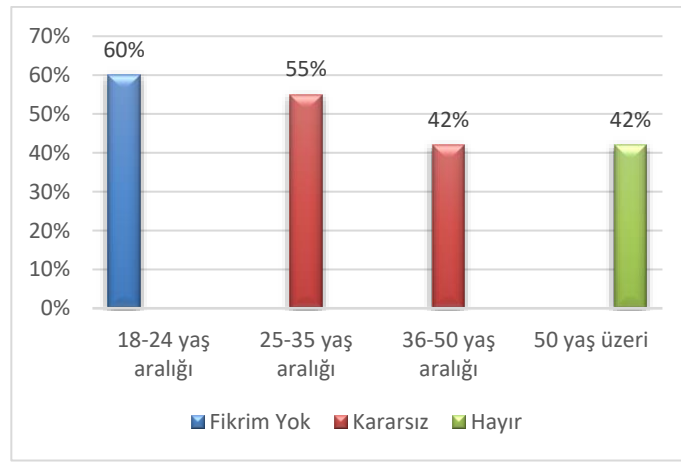
Grafik E 38 “Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir.” önermesine verilen cevaplar

Önermeye 18-24 yaş aralığında yer alan grup %40 oranında fazla yanıtını verirken; 25-35 yaş aralığında yer alan grup %41, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %85, 50 yaş üzerinde yer alan grup %83 oranında çok fazla yanıtını tercih etmiştir. Tüm yaş gruplarının komşuluk ilişkilerine yönelik olumlu tutum sergilediği ve yaş ilerledikçe misafir kavramına yönelik duyarlılığın arttığı görülmektedir.

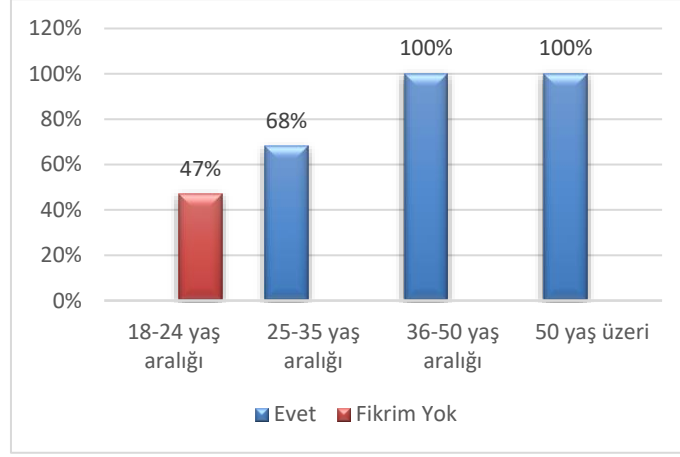
Grafik E 39 “Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %60, 25-35 yaş aralığında yer alan grup ise %59 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %50, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %86 oranında evet seçeneğine yönelmiştir. Geleneksel oyunlar konusunda genç ve genç yetişkin yaş grubunun bilgi sahibi olmadığı, fiziksel aktiviteye dayanan oyunların orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında varlığını koruduğu görülmüştür.

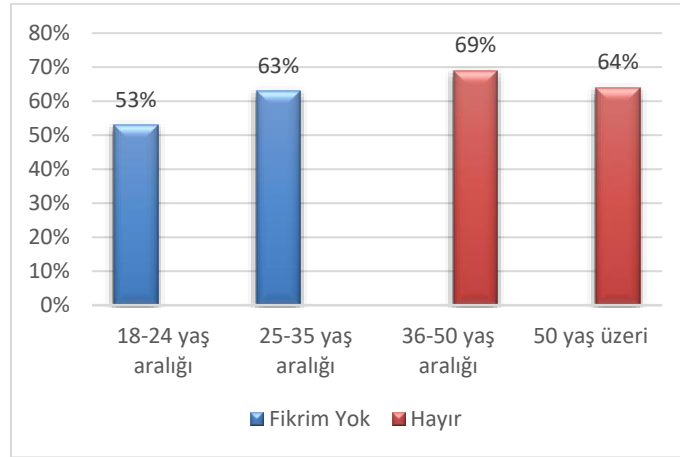
Grafik E 40 “Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.” önermesine verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %60 oranında fikrim yok yanıtına yönelmiştir. 25-35 yaş aralığında yer alan grup %59 ve 36-50 yaş aralığında yer alan grup %42 oranında kararsız olduğunu belirtmiştir. 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %42 oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Mohtilerin masa başı oyunları tercih etmediği ileri yetişkin yaş grubu tarafından ifade edilmiştir.

Grafik E 41 “Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.” önermesine verilen cevaplar

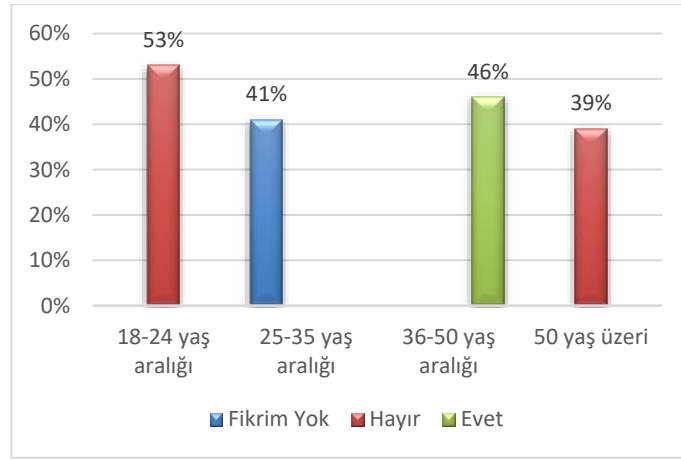
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %47 oranında fikrim yok yanıtını verirken; 25-35 yaş aralığında yer alan grup %68 oranında, 36-50 yaş aralığında ve 50 yaş üzerinde yer alan grubun tamamı evet seçeneğine yönelmiştir. Geleneksel yemekler konusunda genç yaş grubunun bilgi sahibi olmadığı, geleneksel mutfak tüketiminin tercih dışı kaldığı görülmektedir. Genç yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında yer alan halk mutfağı bilgileri, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarına oranla daha düşük seyretmektedir.

Grafik E 42 “Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

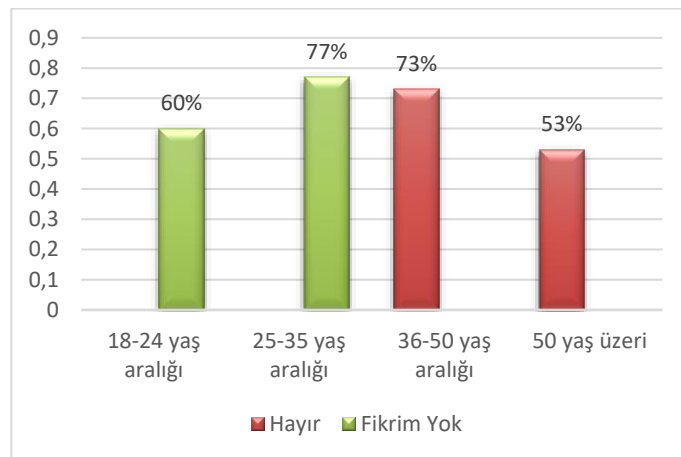
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %63 oranında fikrim yok seçeneğini tercih etmiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %69, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %64 oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Halk mutfağı kültüründe Mohti Lazlara ait

gelenekselleşmiş yemek yarışmalarının bulunmadığı orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarının beyanıyla öğrenilmiştir.

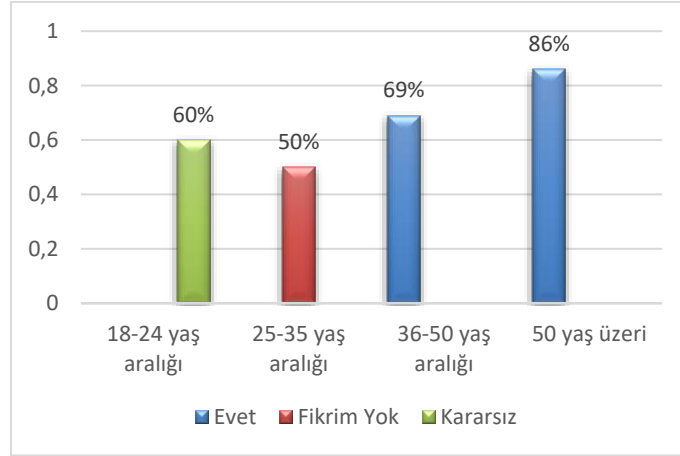
Grafik E 43 “Mohti Lazların Batum’dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri, var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53 oranında hayır, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %41 oranında fikrim yok, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %46 oranında evet, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %39 oranında hayır yanıtını vermiştir. Yaş gruplarının yönelimleri arasında önermeye yönelik farklılıklar tespit edilmiştir. Genç ve ileri yetişkin yaş grupları hayır seçeneğine yönelmiş, genç yetişkin yaş grubu fikri olmadığını beyan etmiştir. Orta yetişkin yaş grubu ise göçe yönelik anma töreni bulunmasa da anıların mevcut olduğunu anket formlarında belirtmiş ve anlatıları örneklendirmiştir.

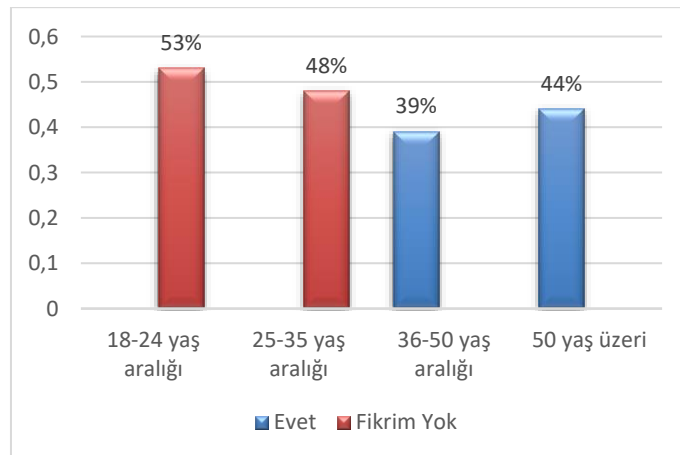
Grafik E 44 “Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %60, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %77 oranında fikrim yok seçeneğini tercih etmiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %73, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %53 oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Halk edebiyatı ürünü olarak Mohti Lazlara ait geleneksel tiyatro oyunlarının kültürel hafızada yer almadığı orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grupları tarafından ifade edilmiştir.

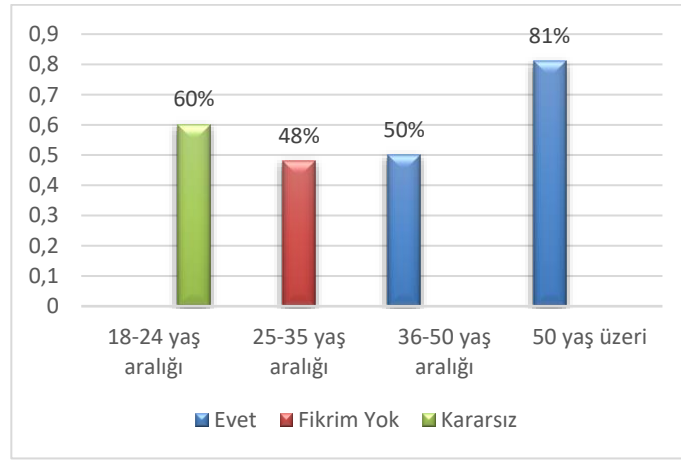
Grafik E 45 “Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %60 oranında kararsızım, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %50 oranında fikrim yok derken; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %69, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %86 oranında evet yanıtını vermiştir. Yaş alma seviyesi yükseldikçe sözlü kültüre ait ürünlerin bilinirliğinin arttığı tespit edilmiştir.

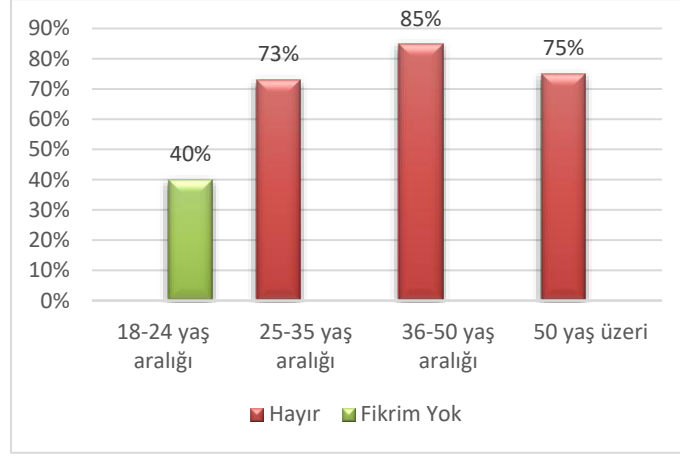
Grafik E 46 “Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grubun %53'ü, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %48'i önermeye yönelik fikrim yok seçeneğine yönelirken; 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %39'u, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %44'ü evet yanıtını tercih etmiştir. Yaş alma seviyesi yükseldikçe sözlü kültüre ait fıkra türünün bilinirliğinin arttığı tespit edilmiştir.

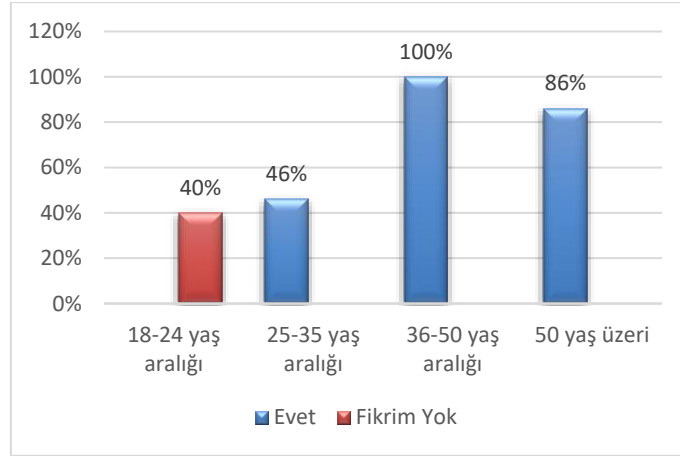
Grafik E 47 "Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?" sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grubun %60'ı önermeye kararsızım, 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %48'i ise fikrim yok cevabını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %50'si, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %81'i evet yanıtını tercih etmiştir. Yaş alma seviyesi yükseldikçe, sözlü kültüre ait ağıt türünün bilinirliğinin arttığı tespit edilmiştir. Modern dünya etkisiyle ağıt kültürünün azalarak devam ediyor olması genç ve genç yetişkin neslin ağıt kültüründen haberdar olmamasına sebebiyet vermektedir.

Grafik E 48 “Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

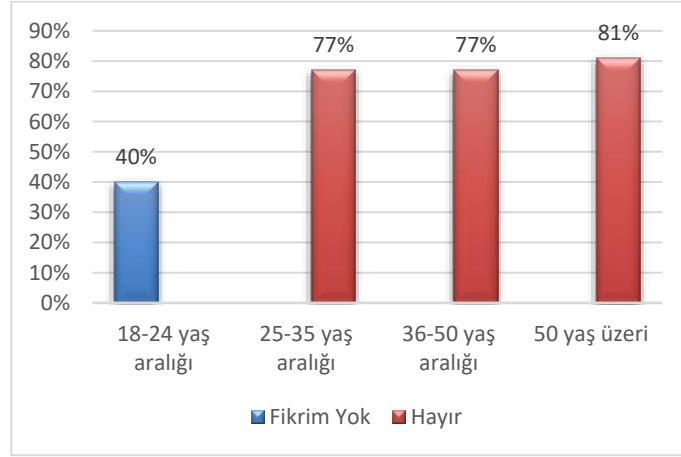
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %40 oranında fikrim yok yanıtını verirken, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %73, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %85, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %75 oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Mohti Lazlara ait özel bir yemek duasının bulunmadığı genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarının beyanıyla öğrenilmiştir. Derleme çalışmalarında da özel bir dua kayda geçilememiştir.

Grafik E 49 “Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

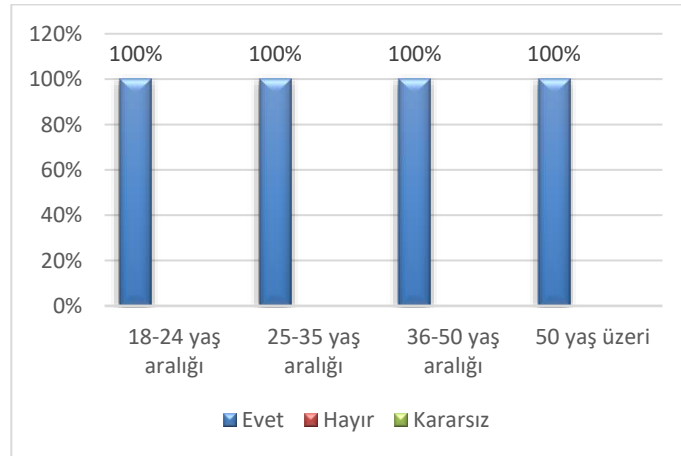
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %40 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. 25-35 yaş aralığında yer alan grup %46, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %100, 50 yaş üzerinde yer alan grubun ise %86 oranında evet yanıtını tercih etmiştir. Yaş alma seviyesi yükseldikçe beddua türünün bilinirliğinin arttığı görülmektedir. Gençler arasında beddua türünün kullanılmıyor olduğu tespit edilmiştir. İleri yetişkin yaş grubunun orta yetişkin

yaş grubuna kıyasla oransal olarak daha düşük seyretmesinin özel bir sebebi bulunmaktadır. Derlemeler esnasında da ileri yetişkin yaş grubuna ait kimselerin “günah olur” düşüncesiyle bildiği hâlde bedduaları dile getirmek istemediği kayıt altına alınmıştır.

Grafik E 50 “Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

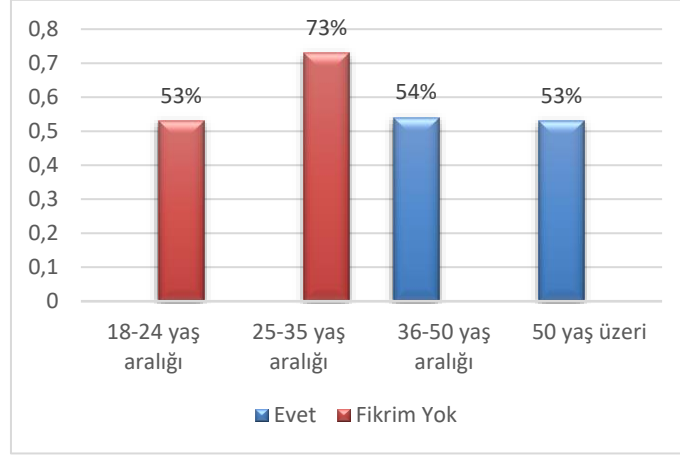
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %40 oranında fikrim yok yanıtını verirken; 25-35 ve 36-50 yaş aralığında yer alan grup %77, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %81 oranında hayır seçeneğine yönelmiştir. Mohti Lazlara ait özel geleneksel bir duanın bulunmadığı tüm yetişkin grupların ortak beyanıyla öğrenilmiştir.

Grafik E 51 “Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

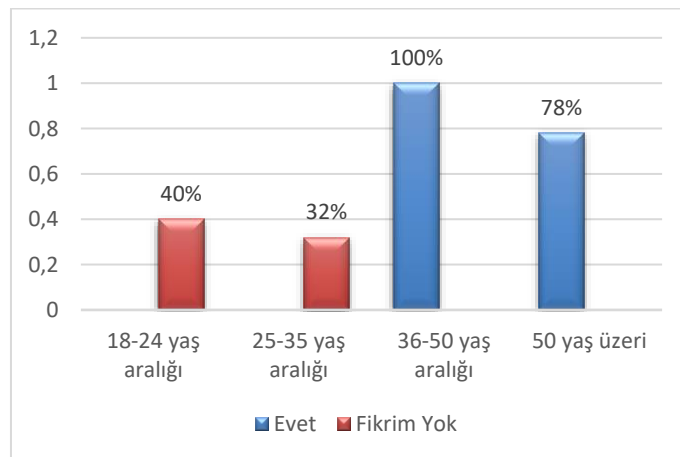
Yaş gruplarının tamamının önermeye evet yanıtını verdiği görülmektedir. Mohti Lazlara özgü özel düğün şarkı ve türkülerinin kültürel hafızada mevcut

olduğu tüm yaş grupları tarafından belirtilmiştir. Tüm yaş gruplarının ürün üzerinde mutabık olmasında geleneğin düğün ve törenlerde hala yaşatılıyor olmasının katkısı olduğu düşünülmektedir.

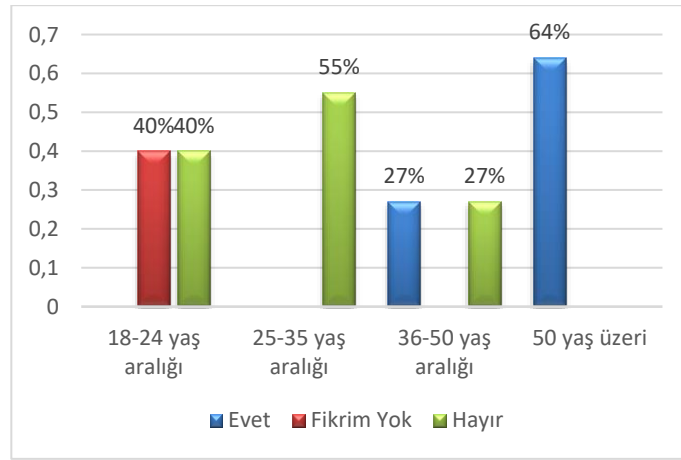
Grafik E 52 “Mohti Laz kültüründe nesilden nesile aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %73 oranında fikrim yok yanıtını verirken; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %54, 50 yaş üzerinde yer alan grup %53 oranında evet yanıtını vermiştir. Genç ve genç yetişkin grubun Lazlara özgü masal anlatısı bilgisine sahip olmadığı tespit edilmiştir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında Lazlara özgü masalların olduğu bilgisine ulaşılmış, ürünler bu yaş gruplarından derlenmiştir.

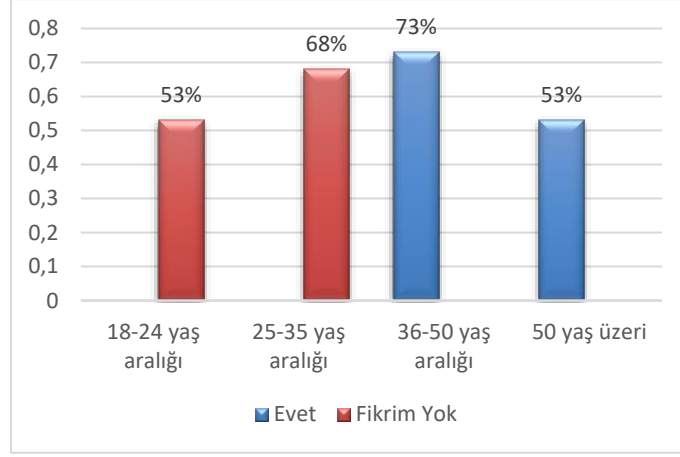
Grafik E 53 “Mohti Lazların geleneksel şiir veya mâni söyleme geleneği var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %40, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %32 oranında fikrim yok seçeneğine yönelmiş; 36-50 yaş aralığında yer alan grup %100, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %78 oranında evet yanıtını tercih etmiştir. Genç ve genç yetişkin grubun mâni türüne dair bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında mâni türünün hâlâ dinamik olduğu anlaşılmıştır, mâni türüne ait ürünler orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarından derlenerek kayıt altına alınmıştır.

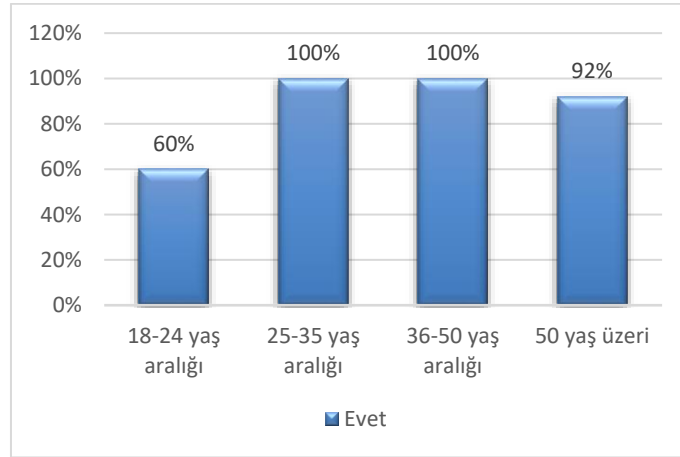
Grafik E 54 “Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grubun %40’ı önermeye hayır ve yine aynı oranda fikrim yok yanıtını vermiştir. 25-35 yaş aralığında yer alan grubun %55’i ise hayır cevabını tercih etmiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grubun %27’si evet derken yine %27’si hayır seçeneğine yönelmiştir. 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %64 oranında evet yanıtını tercih etmiştir. Yaş gruplarının yönelimleri arasında önermeye yönelik farklılıklar tespit edilmiştir. Sözlü kültür ürünlerinden tekerleme türünün örnekleri ileri yetişkin yaş grubunun hafızasında bilgi olarak var olmakla beraber ürünler ezberden silinmiştir. Bu sebeple çalışmamızda Lazca tekerleme türüne ait örnekler kayıt altına alınamamıştır.

Grafik E 55 “Mohti Laz kültüründe atasözleri veya deyimler sıkça kullanılır mı?” sorusuna verilen cevaplar

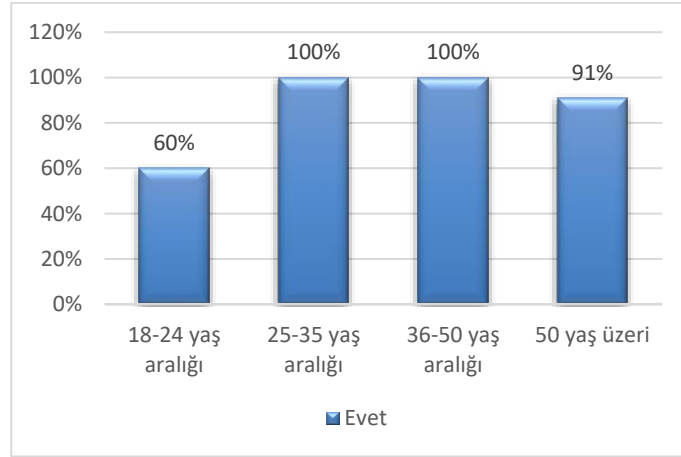
18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %53, 25-35 yaş aralığında yer alan grup %68 oranında fikrim yok yanıtını vermiştir. 36-50 yaş aralığında yer alan grup %73, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %53 oranında evet seçeneğine yönelmiştir. Genç ve genç yetişkin grubun Lazlara özgü deyim ve atasözü bilgisine sahip olmadığı tespit edilmiştir. Orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş grubunun kültürel hafızasında Lazlara özgü masalların olduğu bilgisine ulaşılmış, ürünler orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarından derlenmiştir.

Grafik E 56 “Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

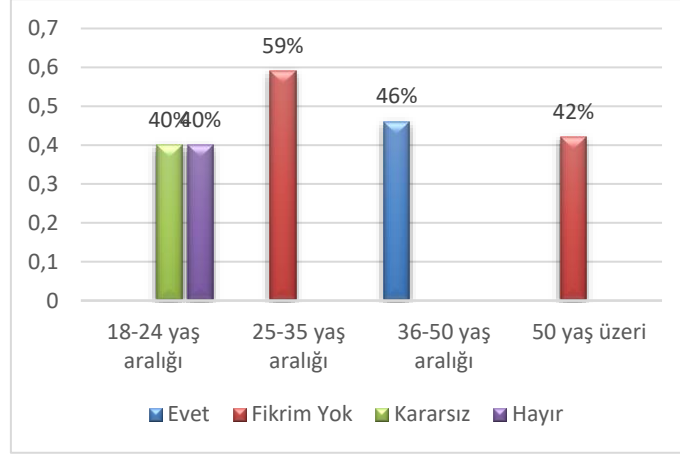
Yaş gruplarının tamamının önermeye evet yanıtını verdiği görülmektedir. Mohti Lazlara özgü özel şarkı ve türkülerin kültürel hafızada mevcut olduğu tüm yaş grupları tarafından belirtilmiştir. Tüm yaş gruplarının ürün üzerinde mutabık olmasına karşın çalışma grupları yanlış içerisine düşerek şarkı ve türkü

içerikli tüm sorulara Lazların büyük çoğunluğu tarafından bilinen “*Cilveloy Nanayda*” ezgisini baz alarak cevap vermişlerdir. Türkünün yaşamın içerisinde hâlâ mevcut olması Lazlar arasında türküyü bu denli bilinir ve meşhur kılmaktadır.

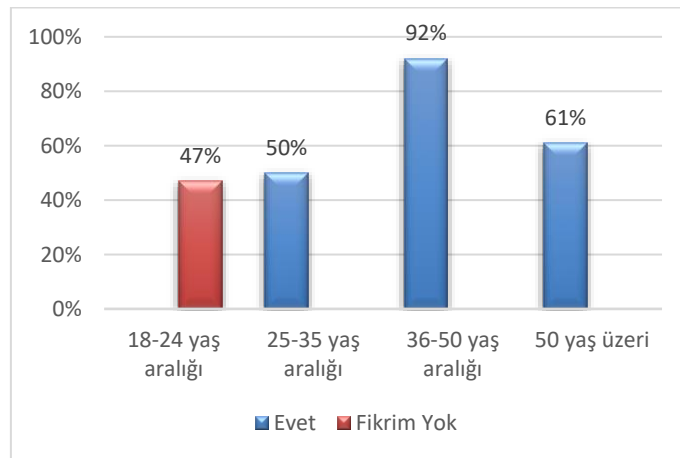
Grafik E 57 “Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %60, 25-35 ve 36-50 yaş aralığında yer alan grup %100, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %91 oranında evet seçeneğine yönelmiştir Yaş gruplarının tamamının önermeye evet yanıtını verdiği görülmektedir. Çalışma gruplarının yanılğı içerisinde düştüğü görüşü Grafik 56 ve Grafik 57’ye verilen cevapların neredeyse bire bir aynı olması neticesiyle desteklenmektedir. “*Cilveloy Nanayda*” adlı türkünün düğün, tören, bayram, toplumsal etkinlik gibi tüm toplu eğlencelerde uygulanan muhakkak dile gelen bir türkü olması diğer sözlü ürünlere ulaşmamıza engel olmuş, kültürel hafızada kaynak kişilerin farklı ürünlere yönelik bilgilerine ket vurmuştur.

Grafik E 58 “Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %40 oranında hayır ve yine aynı oranda kararsızım yanıtını vermiştir. 25-35 yaş aralığında yer alan grup %59 oranında fikrim yok, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %46 oranında evet, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %42 oranında fikrim yok seçeneğine yönelmiştir. Yaş gruplarının yönelimleri arasında önermeye yönelik farklılıklar tespit edilmiştir. Genç ve genç yetişkin yaş grubunun ürünlere yönelik bilgisi olmadığı anlaşılmaktadır. Orta yetişkin yaş grubunun ürünlerin varlığına yönelik bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır. İleri yetişkin yaş grubunun çoğunluğu da fikir sahibi olmadığını belirtmiştir. Lazlara özgü halk hikâyesi ve destan türlerinin varlığının dahi ikilem oluşturduğu bu türlerin toplumsal hafızadan kaybolma tehdidi ile karşı karşıya olduğu düşünülmektedir.

Grafik E 59 “Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?” sorusuna verilen cevaplar

18-24 yaş aralığında yer alan grup önermeye %47 oranında fikrim yok seçeneğine yönelmiş; 25-35 yaş aralığında yer alan grup %50 oranında, 36-50 yaş aralığında yer alan grup %92 oranında, 50 yaş üzerinde yer alan grup ise %61 oranında evet yanıtını vermiştir. Genç yaş grubunun çoğunluğunun anılara yönelik bilgi sahibi olmadığı, genç yetişkin, orta yetişkin ve ileri yetişkin yaş gruplarının ise anılara dair bilgiye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Çalışmamızda anılara yönelik derlemeler bahsi geçen gruplar vasıtasıyla kayıt altına alınmıştır.

Sonuç olarak tüm yaş gruplarını kapsayan ve en çok tercih edilen cevapları birbiriyle kıyaslayan sütun grafiklerle, çalışma gruplarının vermiş oldukları yanıtlardaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir. Tespit edilen durumların temaları belirlenmiş ve benzerlik- farklılık oranları ortaya konulmuştur.

4.6. İstatiksel Analiz Sonuçları

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistik analiz sonuçları yer almaktadır. Araştırmaya 100 kişi katılmış olup, öncelikle araştırmada yer alan katılımcıların demografik bilgilerine yönelik bilgiler elde edilmiştir. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin özet değerler Tablo 1’de sunulmuştur. Çalışmanın 100 kişi üzerinde gerçekleştirilmesi sebebiyle frekans değerleri aynı zamanda yüzdelik değerleri de belirtmektedir.

Tablo 1 : Sosyo-demografik özelliklere ilişkin özet değerler

		Frekans
Yaş	18-24 yaş	15
	25-35 yaş	22
	36-50 yaş	27
	50 yaş üzeri	36
Cinsiyet	Kadın	66
	Erkek	34
Medeni Durum	Evli	69
	Bekâr	20
	Eşi Vefat Etmiş	8
	Boşanmış	3
Eğitim	Okuryazar Değil	1
	Okuryazar	7
	İlkokul Mezunu	20
	Ortaokul Mezunu	21
	Lise Mezunu	30
	Ön Lisans Mezunu	7
	Lisans Mezunu	14

Çalışmaya katılanların yaş grubuna göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %15'inin 18-24 yaş aralığında, %22'sinin 25-35 yaş grubunda, %27'sinin 36-50 yaş grubunda, %36'sının ise 50 yaş üzerinde olduğu söylenebilmektedir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunu oluşturan grubun %66 ile kadın, %34'ünün erkek katılımcı olduğu söylenebilmektedir. Medenî durum açısından incelendiğinde, katılımcıların %69'u evli, %20'si bekâr, %8'inin eşi vefat etmiş ve %3'ünün boşanmış olduğu görülmektedir. Eğitim durumu incelendiğinde ise katılımcılardan 1 kişi okur-yazar değildir. Okur-yazarların oranı %7, ilkokul mezunlarının oranı %20, ortaokul mezunlarının oranı %21, lise mezunu olanların oranı %30, ön lisans mezunu olanların oranı %7 ve lisans mezunu olanların oranı %14'tür.

Çalışmada sorulara yöneltilen cevaplar frekans analizi ile incelenmiştir. Elde edilen değerler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Halk bilimi sorularına ilişkin frekans değerleri

		EVET	HAYIR	KARARSIZIM	FİKRİM YOK	CEVAP VERMEK İSTEMİYORUM
Mohti Lazlar 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından dolayı Batum, Hopa ve Arhavi'den göç ederek Yalova'ya gelmişlerdir.	Frekans	88	0	0	12	0
Anadilimiz Mohtice/Komohtice'dir.	Frekans	54	24	22	0	0
Lazca günümüzde aktif olarak kullanılmaktadır.	Frekans	39	51	10	0	0
Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için sorun yaşadınız mı?	Frekans	1	94	2	0	3
Anadilinizi (Mohtice/Komohtice) kullandığınız için hiç aşağılandınız mı?	Frekans	0	96	0	0	4
Kendimi birincil planda "Mohti/Komohti" olarak tanımlıyorum.	Frekans	52	28	20	0	0
Kendimi birincil planda "Türk" olarak tanımlıyorum.	Frekans	84	7	9	0	0
Kendimi Türk ama Mohti/Komohti olarak görüyorum	Frekans	90	10	0	0	0
Mohti Lazların aile yapısında erkeklere daha fazla önem verilmektedir.	Frekans	80	13	7	0	0
Mohti Lazların aile yapısında kadınlara önem verilmektedir.	Frekans	81	1	18	0	0
Mohti Lazların aile yapısında boşanmış/ eşi vefat etmiş kadına önem verilmektedir.	Frekans	65	1	31	2	1
Mohti Lazların geleneksel aile yapısında boşanma normal karşılanmaktadır.	Frekans	27	49	22	2	0
Mohti Lazların geleneksel aile yapısında miras paylaşımında kızlara eşit derecede pay verilir.	Frekans	71	27	2	0	0
Mohti Lazların zengin bir tarihi ve kültürel mirası vardır. Bu mirası korumak için çalışmalar yapılmalıdır.	Frekans	88	6	3	3	0

Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde kına, ana kına, gelin alma, hera dina eğlencesi, dade sofrası gibi adetler ve ritüeller önemli bir yer tutar.	Frekans	93	0	6	1	0
Mohti Lazların geleneksel dansları Nanayda ve Kafkas halk danslarıdır.	Frekans	96	2	2	0	0
Mohti Lazların geleneksel müzik enstrümanı akordeondur.	Frekans	56	7	21	16	0
Mohti Lazların geleneksel düğünlerinde artık davul, zurna gibi enstrümanlar; modern müzik ve danslar tercih edilmektedir	Frekans	82	5	11	2	0
Mohti Lazların geleneksel düğün süslemelerinde renkli kumaşlar, çiçekler, simli teller ve tül gibi süslemeler tercih edilir.	Frekans	59	13	3	25	0
Yalova'da ikamet eden Mohti Lazlar artık geleneksel değil, modern düğün tarzını benimsemektedir.	Frekans	80	5	15	0	0
Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.	Frekans	100	0	0	0	0
Mohti Lazların geleneksel spor etkinliklerinin başında güreş gelmektedir.	Frekans	45	4	19	32	0
Mohti Lazlar artık modern spor etkinliklerinden futbol ve basketbolu tercih etmektedir.	Frekans	93	1	3	3	0
Mohti Lazların geleneksel oyunları fiziksel güce ve aktiviteye dayanmaktadır.	Frekans	43	5	28	24	0
Mohti Lazlar tavla ve mangala gibi masa oyunlarını tercih etmektedir.	Frekans	23	17	36	24	0
Mısır ekmeği, lukhu, lalanga, papalı börek, meçaç meyi, dudi, çilohto Laz mutfağının önemli geleneksel yemeklerindendir.	Frekans	79	1	8	12	0
Lazların geleneksel olarak düzenlediği yemek yarışmaları veya yemek hikâyesi anlatma etkinlikleri var mıdır?	Frekans	7	46	8	39	0
Mohti Lazların Batum'dan göç için düzenledikleri geleneksel anma etkinlikleri var mıdır?	Frekans	30	25	13	32	0

Mohti Lazların geleneksel olarak düzenlediği tiyatro etkinlikleri var mıdır?	Frekans	12	49	7	32	0
Mohti Lazların geleneksel olarak söyledikleri ninniler veya çocuk şarkıları var mıdır?	Frekans	48	13	15	24	0
Mohti Lazların geleneksel olarak anlattığı fıkralar var mıdır?	Frekans	28	11	21	40	0
Mohti Lazların geleneksel ağıtları veya yas tutma şarkıları var mıdır?	Frekans	39	16	17	28	0
Mohti Lazların geleneksel yemek duaları var mıdır?	Frekans	5	69	7	19	0
Mohti Lazların geleneksel bedduaları var mıdır?	Frekans	67	9	8	16	0
Mohti Lazların geleneksel duaları var mıdır?	Frekans	5	67	6	22	0
Mohti Lazların düğün törenlerinde söyledikleri özel şarkılar veya türküler var mıdır?	Frekans	97	2	0	1	0
Mohti Laz kültüründe nesilden nesle aktarılan masallar veya hikâyeler var mıdır?	Frekans	37	13	10	40	0
Mohti Lazların geleneksel şiir veya mânî söyleme geleneği var mıdır?	Frekans	60	12	12	16	0
Mohti Lazlara özgü geleneksel tekerlemeler veya tekerleme oyunları var mıdır?	Frekans	27	27	11	35	0
Mohti Laz kültüründe atasözleri veya deyimler var mıdır?	Frekans	39	8	10	43	0
Mohti Lazların geleneksel şarkıları veya türküleri var mıdır?	Frekans	93	0	4	3	0

Mohti Lazların toplumsal etkinliklerde söyledikleri şarkılar var mıdır?	Frekans	88	2	3	7	0
Lazlar arasında anlatılan halk hikâyesi veya destan var mıdır?	Frekans	23	30	8	39	0
Mohti Lazlar arasında anlatılan savaş anısı ya da göç anısı var mıdır?	Frekans	68	7	8	17	0

Mohti Lazlarla ilgili sorulara verilen yanıtların frekans analizleri tabloda verilmiştir. Frekans analizi, aynı zamanda yüzdelik değerleri de bildirmektedir.

Mohti Lazların tarihî kökenine ilişkin %88 oranında "Evet" yanıtıyla bu topluluğun 93 Harbi sırasında Batum, Hopa ve Arhavi'den Yalova'ya göç ettiği vurgulanmıştır. Bu durum katılımcılar arasında tarihi bilincin güçlü olduğunu göstermektedir. Mohtice'nin (Komohtice) ana dil olarak kabul edilmesi (%54) ve bununla gurur duyulması önemlidir. Ancak %24 "Hayır" ve %22 "Kararsızım" yanıtları, bu konuda topluluk içinde bir miktar görüş ayrılığı olduğunu göstermektedir. Ana dili kullanma nedeniyle aşağılanma ya da sorun yaşama oranlarının sırasıyla %0 ve %1 olması, dilin sosyal baskılardan etkilenmediğini işaret etmektedir. Kendini Türk olarak tanımlayanların oranı %84 ile oldukça yüksek orandadır. Ancak katılımcıların %90'ı kendilerini "Türk ama Mohti/Komohti" olarak tanımlamaktadır. Bu durum katılımcıların, iki kimliği bir arada benimsediklerini göstermektedir. İlk sırada Mohti kimliğini benimseyenlerin oranı %52'dir. Türk kimliğini öne çıkaranlardan daha az olmasına karşın bu algıyı benimseyen belirgin bir grup vardır. Mohti Lazların geleneksel aile yapısı incelendiğinde, erkeklere daha fazla önem verildiği görüşü %80 oranında desteklenirken, kadınlara da önem verildiği görüşü %81 oranında desteklenmektedir. Bu durum, gelenekte bir denge olduğunu ya da modern etkilerle kadınların rolünün arttığını gösterebilmektedir. Boşanma konusunda %49 ile "Hayır" yanıtı ağırlıktadır. Geleneksel aile yapısında boşanmanın normal karşılanmadığı görülmektedir. Kültürel miras ve gelenekler incelendiğinde, Lazların zengin bir kültürel mirasa sahip olduğu konusunda %88 "Evet" oranı ile fikir birliği vardır. Ancak bu mirası anma veya koruma etkinlikleri (%30-40

civarı) daha az destek bulmaktadır. Geleneksel danslar (%96), düğün ritüelleri (%93), şarkılar ve müzik enstrümanlarına yönelik farkındalık ve sahiplenme güçlüdür. Modern düğün tarzları ve spor aktivitelerinin benimsenme oranları (örneğin %80 modern düğün tercihleri), topluluğun geleneklerinden uzaklaşmaya başladığını göstermektedir. Modern müzik ve dansların tercih edilmesi, kültürel dönüşümü işaret etmektedir. Lazların atasözleri (%39), masalları (%37), ve tekerleme oyunlarına (%27) dair görüşlerde kararsızlık yüksektir. Bu alanlarda farkındalığın azaldığı ya da uygulamaların unutulmaya başladığı düşünülebilmektedir. Elde edilen sonuçlar, Mohti Laz topluluğunun tarihi ve kültürel kimliklerine büyük ölçüde bağlı kaldığını, ancak modern etkilerin de bu bağlılığı şekillendirdiğini göstermektedir. Geleneklerin yaşatılması ve toplumsal hafızanın korunması adına farkındalığın arttırılması gerektiği çıkarımı yapılabilir.

Mohti Lazlarının dil algısına yönelik ifadelerine ilişkin frekans değerleri Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3: Mohti Lazlarının dil algısına yönelik frekans analizi

		HİÇ	ÇOK ZAYIF	ZAYIF	ORTA	İYİ	ÇOK İYİ
Mohtice konuşabilirim.	Frekans	0	96	0	0	4	0
Mohtice anlayabilirim.	Frekans	17	17	9	13	14	30

Mohti Lazlarla ilgili sorulara verilen yanıtların frekans analiz sonuçları tabloda verilmiştir. Frekans analizi, aynı zamanda yüzdelik değerleri de bildirmektedir. Araştırmaya katılanların %96'sının çok zayıf şekilde Mohti Lazca konuştuğu, %4'ünün iyi şekilde Mohti Lazca konuşabildiği söylenebilmektedir. Katılımcıların %30'unun çok iyi derece, %14'ünün iyi, %13'ünün ise orta derece Mohti Lazca anlayabildiği söylenebilmektedir.

Tablo 4: Mohti Lazların değer yargılarına yönelik sorulara ilişkin frekans analizi

		HIÇ	ÇOK AZ	AZ	ORTA	FAZLA	ÇOK FAZLA
"Mohti/Komohti" kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur.	Frekans	2	2	4	25	27	40
Mohti Lazlar arasında aile bağları güçlüdür ve akrabalık ilişkileri önemlidir.	Frekans	0	1	0	7	33	59
Mohti Lazlar kalan mirasın yabancıya (Mohti olmayana) satılmasını normal karşılar.	Frekans	27	0	9	39	3	22
Mohti Laz kültüründe misafirperverlik önemlidir	Frekans	0	0	0	0	23	77
Mohti Lazların geleneksel düğün törenlerinde dans, müzik, takı, ikram önemlidir.	Frekans	0	0	0	6	23	71
Mohti Lazlar, Mohti Lazlarla evlenmeyi tercih etmektedir.	Frekans	10	11	12	19	30	18
Lazlar, İslam inancını benimsemektedir.	Frekans	0	0	0	6	29	65
Mohti Lazlar millî bayramlara önem verirler	Frekans	0	0	0	7	33	60
Yalova'da Mohti Lazlar tarım, seracılık, ormancılık ve çiçek yetiştiriciliği ile geçimini sağlar.	Frekans	4	6	7	19	48	16
Yalova'da Mohti Lazlar hayvancılık ile geçimini sağlar.	Frekans	50	17	9	16	8	0
Yalova'da Mohti Lazlar turizm ile geçimini sağlar	Frekans	11	8	11	51	12	7
Yalova'da Lazlar esnafılık veya memuriyetle geçimini sağlar.	Frekans	0	10	23	43	24	0
Mohti Lazlar için komşuluk ilişkileri ve dayanışma önemlidir	Frekans	0	0	0	11	25	64

Mohti Lazlarla ilgili sorulara verilen yanıtların frekans analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Frekans analizi, aynı zamanda yüzdelik değerleri de bildirmektedir. Tablo 4 incelendiğinde, "Mohti/Komohti kültürü Türk kültürü ile entegre olmuştur." sorusuna ilişkin cevapların %40'ı "çok fazla" ve %27'si "fazla" olarak entegrasyonu desteklemektedir. Bu durum, Mohti Laz kültürünün Türk kültürüyle uyum içinde geliştiğini ve iki kültürün harmanlandığını

göstermektedir. Aile ve sosyal ilişkiler bakımından incelendiğinde %59 "çok fazla" ve %33 "fazla" yanıtı, güçlü aile bağlarının Mohti Lazlar için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Komşuluk ilişkileri ve dayanışma açısından, %64 "çok fazla" ve %25 "fazla" yanıtı, dayanışma ve komşuluk ilişkilerinin kültürel yapıda hâlâ güçlü olduğunu göstermektedir. Mirasın yabancılara satılması, %39 oranında "orta" ve %27 "hiç" cevabı, bu konuda topluluk içinde bir çeşitlilik olduğunu; ancak çoğunlukla mirasın yabancıya satışının normal karşılanmadığını göstermektedir.

Misafirperverlik ile ilgili görüşler değerlendirildiğinde, %77 "çok fazla" ve %23 "fazla" yanıtıyla misafirperverliğin Mohti Laz kültüründe önemli bir yere sahip olduğu açıkça görülmektedir. Dans, müzik ve diğer düğün ritüellerinin Geleneksel düğün unsurları olarak önemi %71 "çok fazla" ve %23 "fazla" cevabıyla desteklenmektedir. Mohti Lazlarla evlenme konusunda çeşitlilik göstermektedir. %30 "fazla" ve %18 "çok fazla" cevabı, topluluk içi evliliğin tercih edildiğini; ancak bunun mutlak bir durum olmadığını göstermektedir. Dinî inanç olarak İslamiyet'in benimsenmesi neticesinde dinî bayramlara verilen önem, %65 "çok fazla" ve %29 "fazla" ile yüksek bir oran ifade etmektedir. Milli bayramlara dair %60 "çok fazla" ve %33 "fazla" cevabı ile milli bayramların da yüksek bir önem arz ettiği görülmektedir. Geçim kaynakları açısından incelendiğinde, %48 "fazla" ve %16 "çok fazla" yanıtıyla tarım ve seracılığın önemli geçim kaynakları olduğu görülmektedir. %50 "hiç" ve %17 "çok az" cevabı, hayvancılığın önemli bir geçim kaynağı olmadığını işaret etmektedir. Turizm açısından yanıtlar çeşitlilik göstermektedir. %51 "orta" cevabı, turizmin bir ölçüde geçim kaynağı olduğunu göstermektedir. %43 "orta" ve %24 "fazla" cevabıyla, esnafılık ve memuriyet bu iş kollarının toplumun geçiminde belirgin bir yer tuttuğu görülmektedir.

Elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Mohti Lazlar güçlü aile ve toplumsal bağlara, zengin kültürel geleneklere ve misafirperverliğe sahip bir topluluktur. Geleneksel geçim kaynakları arasında tarım ve seracılık ön planda yer alırken, hayvancılığın önemi azalmış görülmektedir. Ayrıca, Türk

kültürü ile entegrasyon yüksek düzeyde olup, İslam inancı topluluğun temel değerlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Yalova ili hem coğrafi konumu hem tarihî önemi sebebiyle pek çok göçün uğrak ya da durak noktası olmuştur. Boşnak, Pomak, Arnavut, Bulgar ve Makedon Türklerinin içerisinde yer aldığı Balkan göçmenleri yani Muhacirler, Balkan Savaşları nedeniyle; Çerkez, Gürcü, Laz, Abhazların içerisinde bulunduğu Kafkas ve Karadeniz göçmenleri 19. yüzyılda Rusya'nın izlediği Kafkasya politikası nedeniyle Osmanlı'ya sığınmışlardır. Lozan Mübadelesi sebebiyle Yunanistan'dan gelen göçmenler ve 1989 yılında Bulgaristan'dan gerçekleşen zorunlu göçler Yalova'nın etnik mozaikini zenginleştirmiştir.

Çok kültürlülüğün hâkim olduğu ve kültürler arası entegrasyonun yaygın olduğu Yalova iline 93 Harbi sebebiyle Batum ilinden göçen Mohti yani dil bilen Lazlara ait halk kültürü ve folklor unsurları, halk bilimi inceleme ve araştırma yöntemlerine uygun bir şekilde akademik bir disiplin ve titizlikle incelenerek kayıt altına alınmış, Mohti Lazların kültür ve folkloruna ait öğelerin kültürel hafızadan silinerek kaybolmasının önüne geçilmek istenmiş, Mohti Lazların göç edilen topraklara entegre oluş profilinin ortaya konulması gaye edinilmiştir.

Alan araştırması, Mohti Laz nüfusun yoğunlukta olduğu Kurtköy, Termal, Üvezpınar, Yenimahalle, Gökçedere, Kadıköy, Akköy, Safran ve Ortaburun yerleşim birimlerinde gerçekleştirilmiştir. Olguları sosyal bağlam içerisinde doğal olarak değerlendirebilmek adına betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Doküman analizi, gözlem, görüşme ve anket yöntemlerine başvurulmuştur. Veri toplama aracı olarak anket formu, yapılandırılmış görüşme formu, ses kaydedici program ve fotoğraf araçları kullanılmıştır.

Çalışma grubu üyeleri 4 farklı yaş grubundan seçilmiştir. 18-24 yaş aralığında yer alan genç, 25-35 yaş aralığında yer alan genç yetişkin, 36-50 yaş aralığında yer alan orta yetişkin, 50 yaş üzerinde yer alan ileri yetişkin yaş gruplarına ait veriler belirli bir disiplin içerisinde veri analizi, betimsel analiz ve içerik analizi bakımından incelenmiştir.

Gerçekleşen derleme neticesinde Mohti Lazların folklor ve kültür öğeleri kayıt altına alınmıştır. Geçiş dönemi olarak adlandırılan doğum, evlilik ve ölümü temel alan dönemlerin, bir sosyal statüden diğer bir sosyal statüye geçişte uygulanan ritüelleri işaret ettiği anlaşılmıştır. Doğum ile ilgili uygulamalar neticesinde soyun devamlılığının Lazlar için önem teşkil ettiği kanaatine varılmış, çocuğu olmayan kadının “*uçape/ tohum atamayan*” biçiminde sosyal çevrede hor görüldüğü tespit edilmiştir. Çocuk sahibi olabilmek için kocakarı olarak bilinen kimselerin buhur, masaj ve çeşitli bitkiler vasıtasıyla doğurganlığı sağladığı, çocuğu düşürmek için bitki saplarının kullanıldığı ve hendekten atlama uygulamalarının yapıldığı bilgisi edinilmiştir. Geleneksel kültürün etkisiyle ilk çocuğun erkek olması isteği Mohti Lazlar’da da görülmüştür. Cinsiyet tahminine yönelik hamile kadının oturacağı yere habersizce makas ve kalem koyulması gibi uygulamalar yer almaktadır. Mohti Lazlar için çocuk sahibi olmak önemliyken çocuk sayısı ile övünülmez. Doğumun kolay gerçekleşmesi için vefkler yazılır, kapalı kilitler açılır, dualar edilir. Doğumlar evde eş, dost, akraba ve ebe eşliğinde gerçekleştirilir. Doğum sonrasında ise kesilen göbeğin camiye veya okula gömülmesi, bebeğin eşinin ise bahçeye gömülme uygulaması görülmektedir. İleriki yaşlarda terlememesi adına bebekler tuzlanmakta; yaşamayan bebekler mezarın üzerine yatırılmakta, üç pırasa dikip üçünü ayrı isimler vererek yaşayan pırasanın ismi bebeğe konulmakta; yürüyemeyen bebek cuma saatinde kapı eşiğinde sallanmakta; konuşamayan bebeğe 40 hayvanın dili pişirilip yedirilir. Güçlü olması adına bebeğe mısır maması yedirilir; annenin sütünün bol olması için sütü incir ağacının altına dökülür, bir ekmek anne tarafından bir çobana verilerek akşama kadar gezdirilir; kırk basan bebek cenaze için hazırlanan okunmuş suda yıkanır. Ad koyma hadisesi ise geleneksel usuller çerçevesinde ata, dede, büyük isimleri etrafında şekillenir. Mohti Lazlara ait bu uygulamalar, Anadolu topraklarından görebileceğimiz uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mohti Lazlarda evlilik, severek yahut görücü usulü şeklinde gerçekleşmektedir. Beşik kertmesi ve çokeşlilik hoş görülmez. Akraba evliliği de hoş karşılanmaz, şayet gerçekleşecekse ancak anne tarafından kuzen çocukları

ile olabilir. Muhacir adı verilen göçmenlerle evlilik de geçmişte hoş karşılanmaz. Evlilik süreci kız beğenme ve isteme, söz-nişan törenleri, gelin hamamı- kına gecesi, düğün, dade sofrası ve ayak dönüşü adetlerinden oluşur. İsteme töreni geleneksel anlamda üç kez gerçekleşir, üçüne de sadece erkekler gider, takı ve düğün detayları konuşulur. Çeyiz için hazırlanan sandığa *pey* adı verilir. Pey, erkek tarafında imece yoluyla hazırlanıp kız tarafına gönderilir. Peyin karşılığı olarak kız tarafı bir hafta sonra erkek tarafına bohça ve baklava gönderilir. Lazlar düğünlerde birbirlerini tutmakta ve birbirlerini kalkındırılır, bohçalara en iyi ne ise o ürünler koyulmaya çalışılır.

Düğün gelin hamamıyla başlar. Gelin atlarla hamama gitmekte, üzerine kırmızı ferace örter ve yeşil pelerin giyer, pulla işlenmiş bir duvak olur. Kız tarafı davetlilere yemek verilir, erkek tarafı ise de çalgıcı tutar. Tuluata dayalı tiyatral etkinlikler sergilenir. Ana kına sadece kızlar için kız evinde düzenlenir, kınaya ise tüm köy katılır ve köçekler getirilir. Gelin düğün alanına atla gelir, atın yularını amca yahut kayınpeder tutar, konvoy için önce gelen kişi *müjdecî*, gelinin halası ya da yengesi *dade* olarak adlandırılır. Dade de konvoy sırasında atla gelini takip eder. Gelin beyaz bir elbisenin üzerine siyah pelerin giyer ve üzerine kırmızı çatkı örter. Çatkı çiçek ve simli tellerle süslenir. Düğünler cumartesi günü başlayıp üç gün sürer, gelinin erkek kardeşi gelin evden çıkarken *kapı haracı* olarak kapı eşiğine bıçak saplar. Damattan köye *ayak basma* parası alınmakta ve saçı adeti gerçekleştirilir. Düğün alanına yaklaşıncı *hera dina* eğlencesi başlar, kız tarafı erkek tarafından belli bir sırası bulunan isteklerde bulunur, eğlence iki-üç saat sürer. Düğün mekânı erkek evinin önü olarak bilinir. Eğlencenin sonunda yakın akrabalar kol kola girmekte daire oluşturup dönerek mâniler atarak *Gelino* türküsünü söyler. Pazar günü erkek evine gelen gelin erkek evinde kalır fakat gelin ve damat ayrı yatar. Gelin belli bir süre sonra *ayak dönüşü* adeti gereğince baba evine döner, eğer damat evinde memnunsa baklava ve tavuk ile damat evine geri döner. Gelin dade ile birlikte damat evine dönerse dade için çok özel bir sofrta hazırlanır, dade geline öğüt verip geri döner, gelin ve damat için dade sofrasından sonra imam nikahı kıyılır ve karı koca olunur.

Ölüm ile ilgili uygulamalar, İslamî kaideler etrafında şekillenmekte ve Anadolu topraklarında gerçekleştirilen uygulamalarla büyük oranda benzerlik gösterir. Ölüm anında kişinin başında Kur'an okunur, kişiye tövbe ettirir, dudakları Zemzem suyu ile ıslatılır. Cenaze evinde yedi gün yemek yapılır, kırk gün televizyon açılır, uzak bir akraba olsa dahi düğün ve merasimler iptal edilir, yedi, kırk, elli iki okumaları yapılır. Defin işlemleri İslamî usuller baz alınarak gerçekleştirilir. Arefe günlerinde ikindi namazından sonra hoca ve köylüler topluca kabristan ziyareti gerçekleştirir.

Bayram, tören ve kutlamalar Mohti Lazların halk hayatı için önem arz eder. Lazlar ibadetleri konusunda titiz davranır, bayramları temizlik ve mutfak hazırlığı yaparak bekler. Misafirlere bayram için özel olarak yapılan cevizli mahlepli lokum, zeytin ve ev baklavası ikram edilir. Kurban kesmek için kurulan yedi kişilik gruba *manga* adı verilir, kurban *meci* ile yardımlaşarak kesilir. Her bayram mangadaki bir işinin kapısının önünde sofralar kurulur, sabah namazından sonra gerçekleşen bayramlaşmanın ardından köylü davullarla toplanır, köyün açıklık alanlarında *Cilveloy Nanayda* oynanır. Dinî bayramlar olduğu kadar Millî bayramlar da Mohti Lazlar için önem teşkil eder. Lazlar kendilerini "*Laz halkı milliyetçidir/Türkçüdür, Türkiye için canını verir.*" ifadeleri ile açıklamakta ve göç ile geldikleri topraklara ne denli sadık ne denli vefakâr olduklarını göstermekte, adeta Türk halkı ile bütünleşik olduklarını gözler önüne sermektedirler.

Mohti Lazların halk mutfağında göçün etkisiyle kısmî olarak da olsa yokluk etkili olmuştur. Yokluk dahi olsa misafir en iyi, en güzel şekilde ağırlanmıştır. *Lalanga* adı verilen krep, *çilohto* adı verilen lokma, *papalı börek* adı verilen Laz böreği, *meçac meyi* adı verilen özel baklava, *gendoğ*e adı verilen özel helva, *dudi* ve *lukhu* adı verilen lahana, yemekleri *kabak sütlacı* ve cevizli hamurdan yapılan *lokum* bilinen ve sevilen Mohti Laz yemekleri arasında sayılmaktadır.

Mohti Lazlar yerine göre giyinmeyi bilmekte şehre giderken etek-ceket-gömlek, tarlaya giderken şalvar-gömlek giymeyi tercih etmektedir. Özel bir

giyim ürünü olan *mandili*, kenarında özel anlamlar ifade eden işlemelerin bulunduğu büyük beyaz bir başörtüsüdür. Mandili, kişinin sosyal hayattaki durumlarını betimlemekte kişinin evli mi, bekar mı, kayınvalide mi, eşini kaybeden kişi mi olduğunu göstermektedir. Yeni evliler mandili işlerinin aynısını etek uçlarına da işlenir. Mohti Lazlara özgü olan bu giyim tarzı bugün ileri yetişkin yaş grubunun dahi gardıroplarında bulunmamakta, yerel kıyafetlerin izlerine ancak fotoğraflarda rastlanmaktadır.

Yalova'da ikamet eden Mohti Lazların halk edebiyatı ürünlerine yönelik yedi ninni parçası, kırk altı Lazca mâni, yirmi bir Türkçe mâni, iki türkü, sekiz ağıt parçası; dört masal, yedi fıkra, bir efsane, üç atasözü, dört deyim, iki bilmece, on yedi dua ve beddua kayıt altına alınabilmektedir. Derlemeler hem Türkçe hem Lazcayı kapsayacak biçimde gerçekleştirilmiştir. Derlemeler esnasında Laz diline yönelik en büyük sorun olan alfabe sorunu ile karşılaşmıştır. Yöre insanının da mağdur olduğu alfabeden yoksun olma durumu, dili ileri düzeyde anlayıp konuşabilen insanlar arasında dahi yazılı iletişimi zora sokmaktadır. Mohti Lazcanın, Türk dilinden farklı bir ses yapısı olması, herkesçe bilinen kelimelerin dahi yazıya dökülememesine, yazıya geçirilse dahi anlaşılmamasına sebebiyet vermektedir. Lazcanın sadece ileri yetişkin yaş grubunda iyi seviyede konuşulabilir ve anlaşılabilir olmasında, ileri yetişkin yaş grubundaki insanların dilin konuşulduğu ortama doğmuş olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Orta yetişkin yaş grubu sonrasında Lazcadan kopuş yaşandığı, genç ve genç yetişkin yaş grubunun dili konuşamadığı ve anlayamadığı görülmektedir. Formal eğitim ile öğrenim hayatını sürdüren genç ve genç yetişkin nesil için alfabe probleminin çözülmesi, Lazcanın yazılabilen ve okunabilen bir dil hâlini alması, dilin varlığını koruması bakımından elzem bir hâl almıştır. Lazca derlemelerde karşılaşılan bir başka problem ise edebî ürünün çeviri sonrası mana kaybına uğraması, Türkçe çevirinin Lazca gibi edebî zevk vermemesi olmuştur.

Anket formu uygulanan çalışma, grubunun yaş aralığına göre dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %15'inin 18-24 yaş aralığında, %22'sinin 25-35 yaş grubunda, %27'sinin 36-50 yaş grubunda, %36'sının ise 50 yaş üzerinde olduğu

söylenebilmektedir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunu oluşturan grubun %66 ile kadın, %34'ünün erkek katılımcı olduğu söylenebilmektedir. Medenî durum açısından incelendiğinde, katılımcıların %69'u evli, %20'si bekâr, %8'inin eşi vefat etmiş ve %3'ünün boşanmış olduğu görülmektedir. Eğitim durumu incelendiğinde ise katılımcılardan 1 kişi okur-yazar değildir. Okur-yazarların oranı %7, ilkokul mezunlarının oranı %20, ortaokul mezunlarının oranı %21, lise mezunu olanların oranı %30, ön lisans mezunu olanların oranı %7 ve lisans mezunu olanların oranı %14'tür.

Anket formu çoktan seçmeli bir biçimde oluşturulan 59 adet soru açık uçlu hâle getirilebilir bir şekilde katılımcılara sunulmuştur. Soruların 15 tanesi likert, 44 tanesi "Evet-Hayır" gibi seçenekler şeklinde yapılandırılmıştır. 44 adet sorunun her biri "Ekleme istedikleriniz:" bölümüyle yoruma açık hâle getirilmiştir. Çalışma grubundan elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. "Evet, Hayır, Kararsızım, Fikrim yok, Cevap vermek istemiyorum." ifadelerine dair frekans değerlendirilmesi gerçekleştirilmiş, açık uçlu sorulara yönelik analiz çalışması yapılmıştır. Analiz çalışması verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenerek gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar neticesinde her bir yaş grubu kendi içerisinde değerlendirilmiş ve pasta grafik biçiminde gösterilerek anlaşılabilirlik düzeyi artırılmıştır. Her yaş grubu anlamsal farklılık oluşturan yaş gruplarıyla sistematik olarak tek tek değerlendirilmiştir. Bununla beraber çalışmanın bütüncül bir tablo çizebilmesi adına her bir soru için tüm yaş gruplarını karşılaştırmalı olarak irdeleyen grafikler üzerine çalışılmıştır. Karşılaştırmalı grafikler hazırlanırken her yaş grubunun en yüksek oranda verdiği cevap baz alınmıştır.

Grafikler neticesinde tüm yaş gruplarının 93 Harbi ile göç, Lazca kullanırken sorun yaşamama-aşağılanmama, Mohti ve aynı derecede Türk olma, Türk toplumuna entegre olma, akrabalık ilişkileri, erkek-kadın-boşanmış kadınlara verilen sosyal değer, miras paylaşımı, kültürel zenginlik,

misafirperverlik, Hera Dina eğlencesi, Nanayda oyunu, düğünlerin albenisi, modern düğün tarzının benimsenmesi, geleneksel enstrümanların artık tercih edilmemesi, İslam inancının benimsenmesi, dinî ve millî bayramlara önem verilmesi, çağdaş sporların tercih edilmesi, tarımın ve memuriyetin geçim kaynakları arasında yer alması, komşuluk ilişkileri ve Mohti şarkıları üzerinde mutabakat sağladığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızda Yalova ilinde ikamet eden Mohti Lazlara yönelik halk bilimi ve halk edebiyatı ürünleri derlenmiş, modernizm ve kültürel kopuş sebebiyle toplumsal hafızadan silinme durumu ile karşı karşıya olan ürünler kayıt altına alınmıştır. Mohti Lazların Türk toplumuna entegre olduğu tespit edilmiş ve entegrasyonun çerçevesi çizilmiştir. Gerçekleştirilecek araştırmaların, Laz dilini yaygınlaştırma, halk bilimi ve halk edebiyatı ürünlerinin devamlılığını sağlama, göçün Yalova ve Batum Lazları üzerinde bıraktığı izleri tespit etme bağlamında, çalışmamızı daha ileri bir noktaya taşıması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2022). Yalova il afet risk azaltma planı (IRAP) 2022.
- Aksamaz, A. İ. (2016). Laz dili temel dersleri (Lazuri nenaşi geçkapuli dersepe). Belge Yayınları.
- Aksoylu, K. (2009). Laz kültürü: tarih, dil, gelenek ve toplumsal yapı. Phoenix Yayınevi.
- Aleksiva, İ. Ç. (2020). Laz halk inançları ve mitolojisi. Heyamola Yayınları.
- And, M. (1974). Oyun ve bögü: Türk kültüründe oyun kavramı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- And, M. (1974). Türk folklorunda oyun kavramı ve oyunun önemi. I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, 305-314.
- Arslan, Z. (2014). Batum göçmenleri (1914-1930). *Bilig*, 71, 43-64.
- Artun, E. (2004). *Türk halk edebiyatına giriş*. Kitabevi.
- Artun, E. (2007). Türk halk kültüründe mânî söyleme geleneği, mânîlerin iletişim boyutu ve işlevselliği. IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Maniler) Sempozyumu Bildirileri, 21-31.
- Artun, E. (2011). Çukurova halk kültüründe törenler, bayramlar, şenlikler. Fethiye III. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı, 21-23.
- Artun, E. (2013). Türkü söyleme geleneği ile türkülerde tür, şekil ve tasnif üzerine düşünceler. 4. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, Türkü, Türkülerimiz, Öyküleriyle Türküler Sempozyumu, 22-24.
- Atalay, B. (Ed.). (1939). *Divanü lugat-it-Türk tercümesi*. Alâeddin Kırıl Basımevi.
- Boratav, P. N. (1973). *Halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bekki, S. (1996). Türk mitolojisinde kurban. *Akademik Araştırmalar*, 3, 16-28.
- Bucaklışı, İ. A. (2011). Laz folklorunda düğün ve düğünle ilgili ritüeller. İ. A. Bucaklışı (Ed.), *Laz Kültürü Üzerine Notlar* (s. 19-32). Lazika Yayın Kolektifi.
- Cengiz, S. (2015). Doğu Karadeniz'de kırsal mimari: Rize-Fındıklı-Hara Köyü-Köseoğlu Osman Cengiz evi [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].

- Evliya Çelebi. (2011). *Seyahatname* (2 Cilt, Haz. R. Dankoff & S. Tezcan). Yapı Kredi Yayınları.
- Çelebi, İ. (2012). Vefk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 42, 605-607.
- Çobanoğlu, Ö. (1999). Halkbilimi kuramları ve araştırma yöntemleri tarihine giriş. Akçağ.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk halk kültüründe memoratlar ve halk inançları*. Akçağ.
- Çoşan, D., & Seçim, Y. (2020). Doğu Karadeniz bölgesinde yaşayan Laz topluluklarının dili, gelenekleri ve mutfak kültürü üzerine bir araştırma. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(45), 129-142.
- Küçükyıldız Gözelce, D. (2022). Türkiye sahası efsane ve memoratlarında cin tasavvuru. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30, 719-757.
- Demirci, Ç. (2013). Artvin yöresi halk oyunları üzerine derleme ve inceleme çalışması[Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi].
- Dorson, R. M. (Ed.). (1972). *Folklore and folklife: An introduction*. University of Chicago Press.
- Dundes, A. (1980). *Interpreting folklore*. Indiana University Press.
- Dursun, D. (2001). Kafkasya. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi*, 24, 157-158.
- Dursun, R. S., Turan, A., & Gözüyeşil, E. (2024). Doğum sürecinin hormon fizyoloji ile ilişkisi ve ebe önderliğinde bakım. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 286-302.
- Ekici, M. (2004). Halk bilgisi (Folklor): derleme ve inceleme yöntemleri. Geleneksel Yayınları.
- Ergünay, O., Derneği, D. M., & Sekreteri, G. (2009). Doğal afetler ve sürdürülebilir kalkınma. *Deprem Sempozyumu*, 11, 12.
- Erkoca, Ş. (2017). Hopa'da sosyal ve dinî hayat: Lazlar ve Hemşinliler örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, 14(56), 53-71.
- Eröz, M. (1977). *Türk kültürü araştırmaları*. Kutluğ Yayınları.
- Elçin, Ş. (1970). *Türk bilmeceleeri*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Elçin, Ş. (1990). *Türkiye Türkçesinde ağıtlar*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Elçin, Ş. (2000). Halk edebiyatına giriş. Akçağ.
- Feurstein, W. (1994). Bir Alman gözüyle: Lazlar. Ognı, 1(2), 19-22.
- Göka, E. (2002). Plasebo kavramı ve plasebo etkisi. Türk Psikiyatri Dergisi, 13(1), 58-64.
- Gökalp, Z. (1976). Türkçülüğün esasları, İstanbul. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Günay, U. (1995). Ritüeller ve hıdırellez. Millî Folklor, 4(26), 2-3.
- Güvenç, A. Ö. (2009). Kırk sayısının halk edebiyatı ürünlerinde kullanımı üzerine bir inceleme. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 16(41), 85-97.
- Huizinga, J., & Kılıçbay, M. A. (1995). Homo ludens: Oyunun toplumsal işlevi üzerine bir deneme. Ayrıntı.
- Işık, N. (1998). Doğu Karadeniz efsanelerini derleme ve araştırma (Trabzon, Rize ve Artvin efsaneleri) [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].
- Kaplan, M. (1983). Halk edebiyatı üzerine makaleler. Dergâh Yayınları.
- Karatopuk, S., & Yarıcı, F. (2021). Kültürel değişikliklerin gebelik, doğum ve doğum sonu dönemlere etkisi. KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2(3), 147-157.
- Kasımoğlu, S. (2022). Türk kültüründe doğumla ilgili tabular ve işlevleri. Folklor Akademi Dergisi, 5(2), 483-495.
- Kılıç, A. (2020). Tarihî eserleri, doğal güzellikleri ve kültürüyle Yalova. Yalova: Turkuaz Sanat.
- Kırılmış, Y. (2019). Rize festivalleri üzerine halk bilimsel bir inceleme [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Kumartaşlıoğlu, S. (2021). Yalanlamalı masallar üzerine-Kütahyalı bir anlatıcıdan dört örnek ile. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 68, 292-309.
- Kutscher, S. (2008). The language of the Laz in Turkey: Contact-induced change or gradual language loss?. Turkic Languages, 12(1), 82-102.
- Lowry, H. W., & Emecen, F. (2013). Trabzon. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi, 41, 301-304.

- Mamuk, R., & Nİ, D. (2010). Doğum ağrısının kontrolünde kullanılan nonfarmakolojik gevşeme ve tensel uyarılma yöntemleri. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, 44(3), 137-144.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2020). *Şehrimiz Yalova* (E. Karaduman, F. Çakır, G. Zaman, M. Kalkan, M. Elçi, U. İnan & V. Özgür, Haz.). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1998). Hıdrellez. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 17, 313.
- Önal, M. N. (2002). Türkçe'nin eğitimi ve öğretiminde oyun tekerlemelerinin yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 1-17.
- Önal, M. N. (2021). Efsanelerin geçmişi, bugünü ve geleceği. *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 70-94.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halk bilimi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özgün, M. R. (2000). *Lazlar*. Chivi Yayınları.
- Rosen, G. (2011). *Über die sprache der Lazen*. Meyersche Hofbuchhandlung.
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.
- Sakaoğlu, S. (1975). Türk folklorunda alık fıkraları. *Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri*, 6, 85-97.
- Sarı, M. (2017). Batum'da son Türk idaresi (1921). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2, 475-506.
- Şendeniz, Ö. (2020). *Kimdir bu Lazlar?: Laz kimliği ve sanal mekânda Lazca*. İletişim Yayınları.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara:Seçkin Yayıncılık, 432, 113-118.
- Tanış, A. H. (2017). Türkiye'de çokkültürlülük bağlamında Müslüman azınlıklar: Laz örneği [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi].
- Taşağıl, A. (Ed.). (2019). *Geçmişten günümüze Yalova*. Yalova İl Özel İdaresi.
- Tercuman, Ş. (2024). *Doğu Karadeniz Laz folkloru* [Doktora tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi].
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türkçe sözlük*. 06 Haziran 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/adresinden edinilmiştir>.

- Tuncel, M. (2013). Yalova. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 43, 306-308.
- Ural, S., & Çınar, M. (2023). Mütareke döneminde Batum. Tarih Alanında Seçme Yazılar-II, 81.
- Uzun, R. (2022). Rize ili Pazar ve Ardeşen ilçelerindeki Lazların mutfak kültüründeki değişim [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi].
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011). Osmanlı tarihi (Cilt 1-4 (6 kitap). Ankara: TTK Basımevi.
- Uygun, A. (2019). İslamî gelenekte tılsımlı yedi sembolü mühürler. Turkish Studies Comparative Religious Studies, 14(2), 395-413.
- Van Gennep, A. (2022). Geçiş ritleri: Tabular, batıl inançlar, büyüler, âyinler ve törenler (O.B. Beşler, Çev.). Nora Kitap.
- Vanilişi, M., & Tandilava, A. (2005). Lazların tarihi. Etik Yayınları.
- Yalvar, C. (2019). 1924 yılları arasında Balkanlar'dan ve Kafkasya'dan Yalova'ya yapılan göçler. A. Taşağıl (Ed.), Geçmişten günümüze Yalova, 75-106.
- Yılmaz, A. (2019). Sakarya'daki Etnik çeşitliliğin mutfak kültürü fotoğraflarıyla temsili [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (t.y.). Yalova il ve ilçeler istatistikleri. <https://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=YALOVA>
- Yalova Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü. (t.y.). Coğrafi konum. <https://yalova.csb.gov.tr/cografi-konum-i-7136>
- Yalova Ticaret ve Sanayi Odası. (t.y.). Yalova haritası. <https://www.ytso.org.tr/yalova-haritasi#fancybox-6>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). 7. Bitinya rotası projesi. <https://bolu.ktb.gov.tr/TR-362365/7-bitinya-rotasi-projesi.html>
- T.C. Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (t.y.). İklim sınıflandırmaları: Yalova. <https://www.mgm.gov.tr/iklim/iklimsiniflandirmalari.aspx?m=YALOVA>
- Yalova Ticaret ve Sanayi Odası. (t.y.). Yalova haritası - ilçeler. <https://www.ytso.org.tr/yalova-haritasi#fancybox-2>
- Yalova Ticaret ve Sanayi Odası. (t.y.). Yalova haritası - ulaşım. <https://www.ytso.org.tr/yalova-haritasi#fancybox-3>

Yalova Ticaret ve Sanayi Odası. (t.y.). Yalova haritası - turizm.
<https://www.ytso.org.tr/yalova-haritasi#fancybox-4>

KAYNAK KİŞİLER VE BİLGİLERİ

	AD SOYAD	YAŞ	İKAMET YERİ	ÖĞRENİM DURUMU
KK-1	Keriman AKSOY	88	Kadıköy/YALOVA	Okur
KK-2	Halime TUTUK	65	Kadıköy/YALOVA	İlkokul mezunu
KK-3	Tuğba KOCA	40	Kadıköy/YALOVA	Ortaöğretim mezunu
KK-4	Fatma SEVER	54	Kadıköy/YALOVA	İlköğretim mezunu
KK-5	Ayşenur AKSOY	52	Kadıköy/YALOVA	İlköğretim mezunu
KK-6	Özlem YILMAZ	52	Kartal/İSTANBUL	Ön lisans mezunu
KK-7	Duriye DURSUNBEK	72	Kadıköy/YALOVA	İlkokul mezunu
KK-8	Ayşe AKSOY	78	Kadıköy/YALOVA	Okuryazar
KK-9	Zahide AKAN	74	Üvezpınar/Termal	İlkokul
KK-10	Nermin DEMİR	74	Üvezpınar/Termal	İlkokul
KK-11	Aydın AKAN	74	Termal/YALOVA	Ortaöğretim mezunu
KK-12	Hidayet YILMAZ	74	Merkez/YALOVA	İlkokul mezunu
KK-13	Nigâr AKSOY	51	Kadıköy/YALOVA	Ortaokul
KK-14	Talia Piriç	55	Kadıköy/YALOVA	İlköğretim mezunu
KK-15	Ali BUZ	71	Şenköy/YALOVA	İlkokul mezunu
KK-16	Halit BUZ	74	Şenköy/YALOVA	İlkokul mezunu
KK-17	Ferhat ÇAKIR	60	Şenköy/YALOVA	Ortaöğretim mezunu
KK-18	Kenan AN	69	Üvezpınar/Termal	İlkokul mezunu
KK-19	Münevver DÖNMEZ	74	Akköy/Termal	Okuryazar
KK-20	Ferdi KAYA	66	Üvezpınar/Termal	İlkokul mezunu
KK-21	Gönül AKSOY	38	Kadıköy/YALOVA	Ortaöğretim mezunu
KK-22	Nebiye DÖNMEZ	76	Akköy/Termal	Okuryazar
KK-23	Ahmet KUTLUAY	70	Üvezpınar/Termal	İlkokul mezunu

EKLER

EK-1: Araştırma Sahasında Çekilen Fotoğraflar

Görsel 1: Tarım araç-gereçleri

Görsel 2: Tarım ürünleri

Görsel 3: Tarım araç-gereçleri

Görsel 4: Tarım araç-gereçleri

Görsel 5: Tarım ürünleri

Görsel 6: Tarım ürünleri

Görsel 7: Tarım araç-gereçleri

Görsel 8: Mesken türü

Görsel 9: Mesken/Mutfak kültürü

Görsel 10: Mesken/Mutfak kültürü

Görsel 11: Mesken türü

Görsel 12: Düğün törenleri ve gelin giyim-kuşamı

Görsel 12: Düğün törenleri ve gelin giyim-kuşamı

Görsel 13: Düğün törenleri, gelin ve damat giyim-kuşamı

Görsel 14: Hacı uğurlama merasimi

Görsel 15: Kurban Bayramı meçi geleneği

Görsel 16: Tarımsal etkinlik ve meçi geleneği

Görsel 17: Tarımsal etkinlik ve giyim-kuşam tarzı

Görsel 18: Geleneksel müzik aleti akordeon

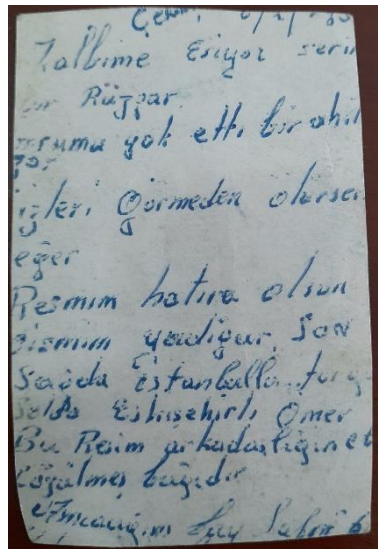
Görsel 19: Modernleşen giyim tarzı

Görsel 20: Asker uğurlama töreni

Görsel 21: Asker hatrası

Görsel 22: Askerin notu

Görsel 23: Kurtköy'den Hüseyin Pehlivan ve torunları

Görsel 24: Yalova Kurtköy futbol müsabakası

Görsel 25: Yalova Kurtköy Kurtspor

Görsel 26: Kurtköy Av sporları

Görsel 26: Kurtköy Nine ve Torunları

Görsel 27: Dursunbek ailesi sünnet töreni

Görsel 28: Nanayda oyunu

Görsel 29: Kurtköy ormancılık faaliyetleri

8

Görsel 30: Kurtköy düğün konvoyu

Görsel 31: Köy yaşantısı

Görsel 32: Ferhat Dursunbek ve kemençe icrası

<https://www.facebook.com/zaferakcay77/videos/801442221568364/?idorvanti=205687574745155>

Görsel 32: 2025 yılı Ramazan ayı Ortaköy köy iftarı

Görsel 33: Ramazan davulcuları “Sevdim Seni Mabuduma” ilahisini söylerken

<https://www.facebook.com/ortakoyunkoyu77/videos/319556312855561>

Görsel 34: Ortaburun köyü cenaze defin hazırlıkları

<https://www.facebook.com/ortaburunkoyu77/videos/10154782787156166>

Görsel 35: Ortaburun köyü asker eğlencesi

<https://www.facebook.com/ortaburunkoyu77/videos/10155101382951166>

Görsel 35: Ortaburun köyü asker uğurlama duası

Görsel 36: Bayram eğlencesi-kız kaçırmaca oyunu

<https://www.facebook.com/ortaburunkoyu77/videos/10154196528471166>

Görsel 37: Bayram eğlencesi-tünel oyunu

Görsel 37: Akköy hayvancılık faaliyetleri

Görsel 38: Akköy spor faaliyetleri

Görsel 39: Akköy köy kahvehanesi

Görsel 40: 2015 yılında kurulan Genç Mohti Lazlar grubu ve Belediye Başkanlığı iftarı

Görsel 41: Yenimahalle asker uğurlama eğlencesi

Görsel 42: Yenimahalle tören alanı hazırlama

Görsel 43: Hera dina eğlencesi

https://www.facebook.com/ortaburunkoyu77/videos/10152532293254828/?i_dorvanity=42404931165

https://www.facebook.com/ortaburunkoyu77/videos/10152532201354828/?i_dorvanity=42404931165

Görsel 44: Hera Dina Eğlencesi

Görsel 45: Damat-Sağdıç Hera Dina Eğlencesi

<https://www.facebook.com/reel/1212960916898141>

Görsel 46: Saha araştırması / Bedi Goçvey (Bağrı Yanık) Restoran

Görsel 47: Kaynak kişilerden Kenan An'a Batum'da verilen teşekkür nişanı

Görsel 48: Saha araştırması

ÖZ GEÇMİŞ

Sümeyye Kübra UZUN. Kadir-Rezan Has İlköğretim okulunda eğitim gördü, 2011 yılında Karasu Anadolu Öğretmen Lisesi'nden mezun oldu. 2011 yılında yapılan üniversiteye giriş sınavında TS-1 ve TS-2 alanında Türkiye derecesi yaptı. 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden birincilikle mezun oldu. Hâlihazırda Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir okulda Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretmenliği görevini icra etmektedir.